

॥ अथ विवाहकौमुदी प्रारंभा ॥

26536

પ્રસ્તાવના.

આપણા આર્ય લોકોમાં સોઠા સંસ્કારો છે તેમાં વિવાહ સંસ્કાર પ્રધાન અને એના ઉપર આજના સંસારનો આધાર રહ્યો છે. પ્રાચીન કાલમાં દર એક સંસ્કાર જે જાતિને જે સમયે કહ્યો હોય તે સમયે તે સંસ્કાર કરવામાં આવતો હતો, પરંતુ કાલે કરીને એ સંસ્કારો વંધ પડી ગયા છે. માત્ર ઉપનયન તથા વિવાહ એ બેજ સંસ્કારો રહ્યા છે. અને તે પણ વ્રાહ્મણ વર્ણમાં જ અધુના કરવામાં આવે છે. ક્ષત્રિય તથા વૈશ્યમાંથી ઉપનયન સંસ્કારનો પણ લોપ થઈ ગયો છે અને માત્ર એક વિવાહ સંસ્કાર જ કરવામાં આવે છે તે પણ યથાર્થ વિધિપૂર્વક કરાવવામાં આવતો નથી. પરંતુ પુરોહિતો (ગોરો) પોતાની પરંપરાગત અશુદ્ધ પદ્ધતિ અને ઓઢીયાપરથી ગમે તેમ વિવાહ સંસ્કાર કરાવે છે, આમ થવાનાં બે કારણ છે. એક તો યજમાનનું વિધિપૂર્વક વિવાહ સંસ્કાર કરવા તરફ ઓછું લક્ષ્ય, અને વીજું પુરોહિતોનો કર્મકાંડમાં ઓછો અભ્યાસ. યજમાન શાસિભોજન કરવા પાછળ, મંદપની સ્ત્રીમાં દૃદ્ધિ કરવા પાછળ તથા વર ઘોડા વિગેરે કાર્યમાં તથા પરોણાની સેવા ચાકરી કરવા પાછળ જેટલું લક્ષ્ય આપે છે તેટલું લક્ષ્ય વિવાહ સંસ્કાર કરાવવામાં આપતા નથી. ગોર (ગુરુ) નો પોટ્યે ભાગ ક્રિવાકાંડ કે જેના ઉપર પોતાની આર્જીવિકા ચાલે છે તેનો સંપૂર્ણ અભ્યાસ કરતા નથી; કેટલાએક તો પોતાના યજમાનને ત્યાં શુભાશુભ પ્રસંગ આવે છે ત્યારે માહુતી વ્રાહ્મણોને લઈ ઈર્ષને કર્મકાંડ કરાવે છે. આવાં કારણોથી વૈશ્ય તથા ક્ષત્રિયોમાં વિવાહ સંસ્કાર જે પ્રમાણે થકો જોઈએ તે પ્રમાણે ધોલકુહ થતો જ નથી અને યજમાને સ્વર્વેલા પૈસા વ્યર્થ ગયે છે. વ્રાહ્મણો વિવાહને વિષે ઘણો સમય કેવળ શાંતિ રિવાજ પ્રમાણે આપે છે કરવાના સંપ્રદાયોમાં જગાળે છે. વાળીયા તથા ક્ષત્રિયોની જાતિમાં ઘણાક આધુનિક નવીન કેલ્વણી લઈને વિદ્વાન્ થયા છે,

હતાં તેઓ પણ વિવાહ જેવો ઉત્તમ સંસ્કાર પોતાની જાતિમાં ગમે તે રીતે થાય તે ચાલવા દે, એ કેવી સેદની વાત છે. મેં નાની વયમાંથી જ વેશ-નયન કરીને મારા પૂર્વજોનાં યાજન અધ્યાપનનાં કર્મ સ્વીકાર્યાં છે અને ગોરણું પણ કંઈ છું. તેથી વારંવાર મને મારા વંશુઓની સાથે વિવાહ સંસ્કારમાં પ્રસંગ પડવા લાગ્યો, તે ઉપરથી વિવાહ સંસ્કારને માટે એક સારો પદ્ધતિનો ગ્રંથ હોયો જોડાયે, આવો મારા મનમાં વિચાર આવ્યો; તેમ કેટલાક ગૃહસ્થોની પણ મેરણા થઈ, તે ઉપરથી મેં યશી વિવાહ સંસ્કારની માધીન પદ્ધતિઓ જોઈને તથા એ પુસ્તક અત્યુત્તમતાને પામે એવા દેતુથી વીજા અનેક ગ્રંથોનું અવલોકન કરી તેમાંના ઘટના ગ્રાહ્યો મૂકીને આ વિવાહ કૌમુદી નામનો વિવાહ સંસ્કારનો ગ્રંથ ગૂજરાતી ભાષામાં સૌને સમજ પડે તે પ્રમાણે રચ્યો છે. આ ગ્રંથમાં વિવાહ સંસ્કારમાં જે જે મુખ્ય તથા ગૌણ કર્મો કરવામાં આવે છે તે સર્વે યથાર્થ રીતે સ્વચ્છમાં આવ્યા છે. મળપતિ પૂજનથી આરંભી ગ્રહયજ્ઞ સંપૂર્ણ સુધી ગ્રહયજ્ઞસ્થાપનનાં પ્રથમ પ્રકરણ તથા કન્યાના લક્ષણથી છેક ચતુર્થી કર્મ પર્વત વિવાહ વિધિ નામનું ત્રીજું પ્રકરણ તથા દેહશુદ્ધિથી આરંભી દેવતા વિસર્જન સુધી ઉચાપન વિધિ નામનું ત્રીજું પ્રકરણ એમ સર્વે કર્મો સ્પષ્ટ ગૂજરાતી સમગ્ર સાથે લખ્યાં છે, જે અનુક્રમણિકા વાંચવાથી સ્પષ્ટ મળાશે. સંસ્કૃત ભાષાથી અજ્ઞાત એવા વૈશ્યો તથા સત્રિયો પણ આ વિવાહ કૌમુદી વાંચવાથી વિવાહના સર્વ વિધિને સારી રીતે સમજી શકે, એવી ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે. માટે મત્તેક ગૃહસ્થે આ ગ્રંથનો પોતાના યજ્ઞ સંપ્રદાય કરીને પોતાની જાતિમાં ઉત્તમ રીતે વિવાહસંસ્કારનો પ્રચાર કરવામાં મદદ કરશે એવી હું આશા રાખું છું.

ઓજા મૂલશંકર જયારંદ.

अथ विवाहकौमुद्यनुक्रमणिका ॥

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.	विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.	विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
(मुखपृष्ठेषु)				ग्रहयज्ञात्माङ्क कर्तृव्यक्षणादाव-				कुङ्कुमतिलककरणम्	३	१	६
चतुःपञ्चिपदवास्तुदेवत्वं मण्डलम्				निषेधाः पदार्थाः	१	२	७	यजमानस्य कर्माह्वित्वम्	३	१	७
ग्रहस्थापनमण्डलम्				निषिद्धवस्त्राणि	१	२	८	प्रशस्तप्राक्ष्यलक्षणम्	३	१	९
सर्वतोभद्रमण्डलम् (रेखात्मकम् २.३)				धौतवस्त्रप्रसारणम्	१	२	९	देव-ब्राह्मणपादाभिवन्दनं	३	२	१
पुरुषोत्तमयंत्रम्				वर्ज्यवस्त्राणि	१	२	९	साष्टांगनमस्कारलक्षणम्	३	२	१०
प्रथमं ग्रहयज्ञप्रकरणम् ।				तिष्ठकधारणम्	२	१	२	कर्मान्ते आचमनम्	३	२	१०
ग्रन्थप्रणेतुर्मगलाचरणम् ? ? ?				ग्रहयज्ञस्यावश्यकता तत्कालश्च	२	१	२	आचमनस्य फलं लक्षणं आव-			
ग्रहयज्ञः				पत्न्युपवेशनम्	२	१	४	श्यकत्वं च	४	१	२
तत्र विधिः	१	२	१	कर्मारम्भे नमस्करणम्	२	१	५	आचमनं प्राणायामश्च	४	२	१
ग्रहयज्ञास्त्रार्थं तत्रैवास्वं				कर्माह्वी ब्राह्मणाः	२	२	६	तत्कारणं तदावश्यकत्वं च	४	२	१०
फलश्रुतिश्च	१	२	४	शान्तिपाठमंत्राः	२	२	१	प्रधानसंस्कृत्यः	५	१	६

विष्कौ०

॥२॥

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
संकल्पकरणे कर्मणो वैधर्म्यं			
तद्विधिश्च	६	१	१०
तदंगसंकल्पः ..	६	१	१
तस्मिन्प्राप्यश्च ...	६	१	३
अधिकारवाचनम्	६	१	४
कर्माधिकारसिद्ध्यर्थं			
प्राजापत्यसंकल्पः	६	१	४
आसनशुद्धिः	६	१	५
प्रक्षस्तर्पणम् ...	६	१	१२
कर्मानर्ह्यासनम् .	६	१	१२
दीपस्थापनम्	६	२	२
दिशक्षणं तस्मिन् कर्तव्य- ताश्च	६	२	७

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
शिखाबन्धनं तदुपदेशविधिश्च ६	२	८	
उदकोपस्पर्शनं (तस्यावश्य- कता च)	६	२	९
कलशस्थापनम् (तस्मिन् कर्तव्यता च)	७	१	७
पञ्चगव्यकरणम्	७	२	८
पञ्चगव्यकरणे विचारः, तदावश्यकता विधिश्च	८	२	१
गणपतिपूजनम्	८	२	१
सकल मंगलकर्मणि गणेश- स्यावश्यकत्वं तच्छास्त्रार्थश्च	८	२	४
अग्न्युत्तारणं प्राणम- तिष्ठा च	९	१	१

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
करोद्वर्तनशास्त्रार्थः	१३	१	९
प्रक्षिणाशास्त्रार्थः	१३	२	१०
पञ्चपुष्पफळानां समर्पण- विधिः	१३	२	१०
(कुरुवडी तथा भंडप मुहूर्तनो विधि)	१४	१	८
मण्डपमातृकास्थापनम्	१५	२	१
तत्र शास्त्रार्थः (तेनो विधि भाषामां)	१५	२	८
गौर्यादिमातृस्थापनम्	१७	१	१
तत्र शास्त्रार्थसविधिः, मानु- प्रमाणं च	१७	१	२
गौर्यादिदेवमातरः दशरुचादि- मनुष्यमातरश्च	१७	१	७

अनु०

॥२॥

[illegible][illegible][illegible]

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
तत्रापवादः	६२	१	२
वरकन्यकयोर्ग्रहवत्सम्	६२	२	८
न्त्रियां संस्कारादिजस्वम्	६२	३	३
नान्दीश्रद्धे कृते श्राद्धादि-			
कर्मणां निषेधः....	६२	२	४
विवाहदूर्ध्वपिण्डदाने			
निषेधः	६२	२	७
पुत्रोदाहादूर्ध्वं पुत्रीविधा-			
हनिषेधः ..	६२	२	८
आवश्यकं कर्मणि गुरु-			
शुक्रास्तविचारः	६३	२	१
विवाहप्रारंभादूर्ध्वं सूतक-			

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
प्राप्तेर्विचारः	६३	१	२
प्रारब्धे विवाहादौ जनन्यो-			
रजोदोषे प्राप्ते श्रीशान्तिः	६३	१	३
मौर्यादिकन्याविवाहे			
गुस्त्वलविचारः	६३	१	८
मातापिशोरभावे विचारः	६३	२	३
कन्यादानप्रशस्तिः...	६३	२	४
वेदिनिर्माणम्	६३	२	६
विवाहे वरकृत्यम्	६४	१	२
विवाहकर्मरंभः	६४	१	८
तत्र शान्तिपाठः	६४	२	१
वाग्दानम्	६४	२	७

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
दीपवर्तिप्रमाणम्	६७	१	४
विवाहादौ स्थानानि	६७	२	४
विष्टर-मधुपर्कयोर्विचारः	७०	१	६
मधुपर्कः	७१	१	८
गवालंभनम्	७३	२	१
गवालंभनविचारः	७३	२	३
कन्यादानम्	७४	१	८
कन्यादानविचारः	७४	१	२
कन्यादानसंकल्पः	७४	२	३
दानप्रकारः	७६	२	७
अक्षतारोपणम्	७७	१	३
स्वस्तिवाचनप्रयोगः	७७	२	६
अभिषेक मंत्राः	७९	२	८

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
आज्येन पंचाहुतयः	९२	१	३
स्विष्टकृद्धोमः नवाहुतयश्च	९२	१	७
कंसारभक्षणम्	९२	२	५
अपुत्रायाः कन्यायाः गृहे			
भोजननिषेधः	९२	२	६
प्रमाणमंत्राः (भाषार्थश्च)	९२	२	६
विवाहोत्सोहे वरवध्वोरैकपात्र-			
भोजनादिनिर्णयः	९३	१	२
वरवध्वोः प्रतिज्ञामंत्राः			
(भाषायाम्)	९३	२	३
स्त्रीभिर्मंगलाचरणम्	९४	२	८
अभिवादनशीलस्य वृद्धोप-			
सेविनश्च फलम्	९४	२	९

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
सांगतासिद्धयर्थं ब्राह्म-			
णेभ्यो दक्षिणादिदानम्	९५	२	

तृतीयमुद्यापनप्रकरणम् ।

उद्यापनविधिः

देहशुद्धिप्रयोगः	९७	२	१
माणायामन्त्रास्त्रार्थः तदावश्य-			
कर्त्तव्यं	९७	२	५
माणायापलक्षणम्	९८	१	७
दुष्प्रतिग्रहनिषेधः	९८	१	८
दुष्प्रतिग्रहोपनिवारणम्	९८	१	८
ब्राह्मणप्रार्थना ...	९८	२	५
विमानुत्तया प्रायश्चित्त-			
करणम्	९८	२	८

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
आचार्यलक्षणम्	९८	२	९
वैष्णवश्राद्धम्	९८	२	९
पात्रापात्रलक्षणम्	९९	१	९
यथादानं तथाफलम्	९९	१	११
प्रायश्चित्तसंकल्पः	९९	२	५
अन्यायोपाश्रितद्रव्यस्य धर्मकर्मणि			
निषेधः	९९	२	७
एकस्मिन्पात्रे देयानि			
दानानि	१००	१	८
गोलक्षणम्	१००	१	९
दुःखदाननिषेधः	१००	१	९
प्रतिगृहीतृर्षाः	१००	१	१०
केशादीनां वपनम्	१००	१	४

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
विवाहसंस्कारः			
(विवाहहोमः) ...	८०	१	२
तत्र विचारः...	८०	२	८
प्रमाणमंत्राः (नंत्रार्थाश्च)	८१	१	१
अष्टाहुतयः आज्येन	८३	२	४
राष्ट्रभृक्षोमः ..	८४	४	१
तत्र शास्त्रार्थः	८४	१	१०
जवाहोमः	८४	२	३
तच्छास्त्रार्थः.....	८४	२	१०
अभ्यातानहोमः	८५	१	१
अभ्यातानहोममंत्राणां			
निर्णयः शास्त्रार्थश्च	८५	१	७

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
अभ्यातानसंज्ञिकाः अष्टा-			
दशमंत्राः	८६	१	१
अग्निसंज्ञिकाः ...	८६	१	१
लाजाहोमः.....	८६	१	३
तत्र शास्त्रार्थः	८६	१	५
अग्निप्रदक्षिणाः			
तत्र प्रथममंगलम्	८७	२	४
द्वितीयमंगलम्	८७	१	१
तृतीयमंगलम्	८७	१	८
चतुर्थमंगलम्	८७	२	५
पाणिग्रहणम्	८७	२	११
पाणिग्रहणमंत्राः (अर्थश्च			
भाषायां)	८८	१	१

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
ब्रह्मन्वारब्धहोमः	८८	२	२
सप्ताचलपूजनम्	८८	२	४
सप्तपदाक्रमणम्	८९	२	७
तत्र शास्त्रार्थः	८९	२	९
वरचःघोरभिषेकः	९०	२	१
ध्रुवसूर्यावलोकने निर्णयः			
मंत्राश्च	९०	२	७
धन्वाः शिरसि सिंदूरलापनं			
अभिषेकं च	९१	१	२
कृत्स्नपमानाप्त्यश्रावयित्वा	९१	२	१
प्रमाणमंत्राः (मंत्रार्थाश्च			
भाषायां)	९१	२	२
चतुर्थीकर्म	९२	१	२

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
तदंतर्गतो नित्यस्नान-			
विधिः	११३	२	४
दानस्य वैधर्म्यवैफल्ये			
श्रद्धा	११३	२	५
गुप्ताध्ययन-दान-पूजानां			
प्रशंसा	११३	२	६
याचितं अपाचितं च दानं	११३	२	६
मृत्तिकास्नानं	११४	१	३
भस्म स्नानं	११४	२	८
यज्ञादिकर्मणि कर्तुर्नियमाः	११४	१	९
पवित्रतारहितस्य कर्मनि-			
फलत्वम् आश्रयनरहिते			
कर्माणि वैयर्थ्यम्	११४	१	११

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
भोमयंस्नान	११४	२	१
पंचगव्यस्नानं	११४	२	३
गोरजस्नानं	११४	२	४
धान्यस्नानं	११४	२	५
फलस्नानं	११४	२	६
मौढपादस्य कर्माणि			
निषेधः	११४	३	७
मौढपादस्य लक्षणम्	११४	२	७
जलस्थलयोः कर्मकर्तुं			
शुष्काद्रव्ययोर्निषेधः	११४	२	८
वस्त्रधारणनियमः	११४	२	९
दर्भोदकहीनानां संभ्यादा-			
नानां निष्फलत्वम्	११४	२	१०

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
दानविधिः	११४	२	११
औषधिस्नानं	११५	१	१
हिरण्यस्नानं	११५	१	२
गंगोदकस्नानं	११५	१	३
भस्मस्नानाभावे वैष्णवा-			
नां कुशोदकस्नानं	११५	१	४
स्नानान्ते सत्येशपूजनं	११५	१	६
कर्तुर्नियमाः	११५	१	९
दानपात्रस्य असंनिधाने	११५	१	९
दानपात्राभावे प्रतिनिधिः	११५	१	१०
द्रव्यपात्रयोरभावे प्रतिनिधिः	११५	२	५
दाने नामगोत्रोच्चारणम्	११५	२	६

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
चिष्णुपूजनम्	१००	२	२
मृत्येशस्थापनम्	१००	२	३
वपने शास्त्रार्थः	१००	२	७
प्रतिग्रहणविधिः	१००	२	९
दातृविधिः	१०१	१	६
प्रायश्चित्तरागं चिष्णु			
श्राद्धम्	१०२	२	२
हेमाद्रिप्रयोगः	१०३	१	५
प्रायश्चित्तसंकल्पः	१०५	२	८
शास्त्रलक्षणम्	१०६	२	९
विहितविहित कर्मकरणे			
निषेधः	१०६	२	१०

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
ब्रह्महत्यासमानानि			
कर्माणि ...	१०७	१	६
सुराशनसमानि कर्माणि	१०७	१	७
गुरुपत्नीसमाः स्त्रियः	१०७	१	७
गुरुतल्पग-पुरुष लक्षणम्	१०७	१	८
जातिभ्रंशकराणि कर्माणि	१०८	२	८
संकरीकरमानि कर्माणि	१०८	२	८
अपात्रीकरणानि कर्माणि	१०८	२	९
मलिनीकरणानि कर्माणि.	१०८	२	१०
स्त्रीप्रायश्चित्तप्रयोग.	१०९	२	११
प्राजापत्यसंकल्पः	११२	१	२
गोवृष दानयो गोवृष-			
लक्षणम्	११२	१	६

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
भूमिदाने परिमाणम्	११२	१	६
पादकुच्छ्र लक्षणम्	११२	१	७
प्राजापत्यप्रत्याम्नायाः	११२	२	९
प्रायश्चित्तोत्तरागं वैष्ण-			
व श्राद्धम्	११३	१	१
उत्तरागं गोदानम्	११३	१	५
अष्टशक्ति सहित			
सत्ययेश पूजनम्	११३	१	७
अष्ट दानानि	११३	१	८
सप्तधान्यानि	११३	१	८
दशदानानि	११३	२	३
दशविधस्नानानि	११३	२	४

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
घण्टापूजनं	१२९	१	६
अंगन्यासः	१२९	१	१०
पंचांगन्यासः	१२९	२	४
महापातकहरन्यासः	१२९	२	६
अंगान्यासः	१३०	१	१
एकादशन्यासः	१३०	१	१०
करन्यासः	१३०	२	३
देवन्यासः	१३०	२	५
पूजनं	१३१	१	३
अभिषेकः	१३१	१	४
पंचामृतस्नानफलम्	१३१	१	९
घण्टावादनकालः			
तत्फलं च....	१३३	१	११

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
शुद्धोदकस्नानं	१३४	१	१०
अंगपूजा	१३५	१	९
कुंकुमादिसमर्पणफलम्	१३५	१	१२
वरणपूजा	१३५	२	२
तुलसीपत्रसमर्पणप्रशंसा	१३६	१	७
दक्षिणभूपप्रशंसा	१३६	२	१०
नैवेद्यसमर्पणे प्राणादिमुद्राः	१३७	१	९
नैवेद्यशेषे वैष्णवादीनां			
भागः	१३७	२	५
नैवेद्याविधिः	१३७	२	५
आरार्तिव्यं	१३८	१	६
आरार्तिव्यप्रशंसा....	१३८	१	११
नीराजनप्रशंसा	१३८	१	

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
मंत्रपुष्पांजलिः	१३९	१	५
शुद्धोदकेन शोषणम्	१३९	१	८
पंगलार्थं नीराजनमंत्राः	१३९	१	८
स्तुतिपाठः....	१३९	२	१
विष्णोश्चरणोदकप्राशनम्	१४०	२	८
तत्र शास्त्रार्थः	१३९	२	८
विशेषार्थः....	१४०	१	६
चरणतीर्थप्राशने फल-			
श्रुतिः	१४०	१	९
आयसादि-निषिद्धभाजन स्थित-			
चरणोदकग्रहणे निषेधः	१४०	१०	१
चरणतीर्थग्रहणे शास्त्रार्थः	१४०	१	१०

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
अन्वय कर्मणि नामगो- चारा नियमः	११५	२	७
आज्ये मुन्वाचलोक्तं पुरुषोत्तमस्तोत्रापन विधिः	११६	१	१
तत्र नियमग्रहणमंत्रः	११६	१	२
अक्वशिखेनोपवीतिना च कर्माचरणे निषेधः	११६	२	३
आचमनप्रयोजनम्	११७	१	३
तत्र प्रधानसंकल्पः	११७	२	१
तदंगसंकल्पः	११७	२	५
मंडलमध्ये ब्रह्मादिदेव- तास्थापनं	११७	१	१०

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
ब्रह्माद्यावाहितदेवता- नां पूजनं	१२३	१	१
कलशस्थापनं ...	१२३	१	६
अग्न्युत्सारणपूर्वक प्राण प्रतिष्ठा.....	१२४	१	६
चतुर्थ्यह देवता सहित प्रधान देवतावाहनम्	१२५	१	२
मण्डुकादि देवताः	१२५	१	३
त्रिज्जवादि त्रिस्तुदेवताः	१२५	२	५
पुरुषोत्तमाद्यावाहित देव- तापूजनं	१२६	१	६
तिलकधारणविधिः	१२६	२	१०
मालाधारणं	१२७	१	७

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
अंगुलिप्रशंसा	१२७	१	९
पुण्ड्रधारणम्	१२७	१	९
वर्णपस्त्वेन पुण्ड्रप्रशंसा	१२७	१	११
पुण्ड्रपरिमाणम्	१२७	१-२	११
पुण्ड्रस्था देवताः	१२७	२	८
अस्नातस्य गोपीचंदनेन पावित्र्यम्	१२७	२	९
अशुचेरपि ऊर्जपुण्ड्रेण शुचित्वम्	१२७	२	९
भागवतलक्षणम्	१२७	२	१०
शंखपूजनं	१२८	१	१
तुलसी-कमलाक्ष-पुण्ड्रधारिणां वैष्णवानां प्रशंसा	१२८	१	१०

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
घण्टापूजनं	१२९	१	६
अंगन्यासः	१२९	१	१०
पंचांगन्यासः	१२९	२	४
महापातकहरन्यासः	१२९	२	६
अंगान्यासः	१३०	१	१
एकादशन्यासः	१३०	१	१०
करन्यासः	१३०	२	३
देवन्यासः	१३०	२	५
पूजनं	१३१	१	३
अभिषेकः	१३१	१	४
पंचांगतस्नानफलम्	१३३	१	९
घण्ट्यादनकालः			
सफलं च....	१३३	१	११

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
शुद्धोदकस्नानं	१३४	१	१०
अंगपूजा	१३५	१	९
कुंकुमादिसमर्पणफलम्	१३५	१	१२
चरणपूजा	१३५	२	२
तुलसीपत्रसमर्पणमंशसा	१३६	१	७
दशांगधूपमंशसा	१३६	२	१०
नैवेद्यसमर्पणे प्राणादिमुद्राः	१३७	१	९
नैवेद्यस्त्रे वैष्णवादीनां			
भागः	१३७	२	५
नैवेद्यविधिः	१३७	२	५
आरातिव्ययं	१३८	१	६
आरातिव्ययमंशसा....	१३८	१	११
नीराजनमंशसा	१३८	१	

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
मंत्रपुष्पांजलिः	१३९	१	५
शंखोदकेन मोक्षणम्	१३९	१	८
मंगलार्थं नीराजनमंशः	१३९	१	८
स्तुतिपाठः....	१३९	२	१
विष्णोद्वरणोदकप्राशनम्	१३०	२	८
तत्र ब्राह्मार्थः	१३९	२	८
विशेषार्चः....	१४०	१	६
चरणतीर्थप्राशने फल-			
श्रुतिः	१४०	१	९
आपसादि-निषिद्धभोजन स्थित-			
चरणोदकग्रहणे निषेधः	१४०	१०	१
चरणतीर्थग्रहणे शास्त्रार्थः	१४०	१	१०

वि० क्र०

॥ ८ ॥

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
तद्विष्णुसेनादिभ्योऽस्त्वा			
ग्रहणे निषेधः	१४०	२	८
तीर्थग्रहणमंत्रः तस्य स्थि-			
मर् च	१४०	२	८
आशीर्वादमंत्राः	१४१	१	१
द्वितीयदिवसकृत्यं	१४१	१	७
अग्निप्रतिष्ठादि स्थाप-			
नादि	१४१	२	५
प्रतिष्ठापितदेवतास्थापनं	१४१	२	१०

विषय	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
गोमयग्रहणम् ...	१४१	१	९
हविर्द्रव्यत्यागसंकल्पः	१४२	२	६
प्रधान देवताहोमः	१४२	२	७
होमाग्नौ पक्वाभ विधिः	१४२	२	८
ब्रह्मादि परिवार देवता-			
होमः	१४२	२	९
बलिदानम्	१४४	२	८
देवताधिसर्जनं ...	१४५	१-२	११

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.	अनु०
मंडलदानं ...	१४५	२	७	
अपूपवायनदानप्रयोगः	१४६	१	२	
इष्टलक्षणम्	१४६	१	८	
पूर्तलक्षणम्	१४६	१	८	
कर्मणां सफलत्वं				
निष्फलत्वं च ..	१४६	२	७	
विष्णुर्पित-कर्मणां				
सात्त्विकफलम्	१४६	२	७	

॥ ८ ॥

॥ इत्यनुक्रमणिका समाप्ता ॥

अथ साहित्यनी यादी.

अथ कुरवडीनो साहित्य-कंकु, नाळीयेर, सोपारी, पान, अवील, गुलाळ, सिंदूर, हळद, धूपसळी, मीढळ, गोळ, धाणा, पुरतीया, नाडु, घी, घडं, वडीनो छोट, काचुंभात, पापडनो छोट, फूल, हार, दुवां, वाजठ, सफेत ककडो, पुजाने माटे तरभाणुं, आचमनी, पंचपान, दीधानुं कोडीयुं, पाटला.

* मांडवा मूर्त—मां उपरनी रकमो छेई बडी पापडनो छोट सिवाय नीचेनी रकमो वधारानी लेवी. मोगरेळ, वानो, आंवाना पांजां, सिंदूर, समडीनुं छकडुं, रातो ककडो,

दूध दर्हीं गंडपस्तंभ, नराज, चार पंथवर, बीगेरे तैयार करी मांडवा मूर्त करवुं.

ग्रह शांतिमां—कंकु, नाळीयेर, सोपारी, पान, अवील, गुलाळ, सिंदूर, धूपसळी, नाडु, कोपरानी वाटी, सारिक, द्राक्ष, एलची, लवंग, कमलकाकडी, गुग्गुल, सरसव सर्वेपधि, तळजव, केशर, कपूरकाचली, यवळा, कपूर, साकर, मीढळ, मुखड, सफेतककडो, रातो ककडो, रेशमी ककडा, धोतियां, दूध, दर्हीं, मध, खांड, घी, गोळ, चोखा, घडं, तुस्वनी दाळ, काचुंभात, गायनुं मूत्र,

गायनुं छण, पीळी मयोडी, शेरडी, केळा, जमरुख, नारंगी, दाडम, बीजोरे, फूलहार, दुर्वा, समीध, आकडो, साखरो, खेर, (जीजोटी, पीपळो, उमरडो, शामी) पंचपल्लव (पीपळो, उमरडो, पीपळी, आंवो, वड) तांवाना कळश, तांवाना तरभाणां, आव्यस्याळी, चरुस्याळी, कांसानी थाळी, कांसानी वाडकी, तांवानी वाडकी, तांवानी लोटी, तांवानी तरभाणी, सोनानी मुर्ति, रूपानीमूर्ति खीचडी, तेल, पाटळा, वाजठ, पंखा, आचमनी, पवाळा, तरभाणा, सुसदा, सुवो, दर्भ, पांयमाटळां, चाकळीओ,

नोडीयांपाटीनां, गोरजघडो, दीवानुं
फेणवांगु कोडीयुं, सपेली, पवसु, चारणी
वरफी, बीगेरे समहित तैयार करवो.

लज्जनो साहित्य—कंकु, काचुंमात,
नाळीकेर, सोपारी, पान, अवीळ, गुलाळ,
सिंदूर, धूपसळी, दही, मध, घी, खांद,
कांसानो वाडको, कांसानी धाळी, तुळसी,
फूल, इसेइ, रतन दिवडो, पोंकणा, इळदना
गांडीया, अंनर्पटनोक्कडो, विष्टर, नाडु,
शयशात्र, अर्घ्यपात्र, आचमनीय पान,
सारी, गोळ, घाणा, भादनी धाणी, पा-
ट्टी, सुपडुं, कंसार, कळश, मृन्मय, कंसार
पान, मुसुरा, बरवेडीयां, श्रीला, पानी,

पाटका, तरपाण, सात्रकलश, रातो ककडो
घडं.

वरने आपयाने—शेतीयुं, पीताम्बर,
सोनाम्पानी वीटि, कानखोतरणी, दांतखोत-
रणी, अर्जकार (कम्पानेपाटे) किडिया-
सेर, पानेतर, आभुषण (घूडो, कांक्रण,
तोडा, बालो) चीनीवारनुं कळ होय सो शोक
पगळुं बीगेरे लावतुं ॥

उद्यापनमां—कंकु, नाळीयेर, सोपारी
पान, अवीळ, गुलाळ सिंधूर, धूपसळी, नाडु,
कोपरांनी वाटी, खारेक, द्रास, एलची, लवंग,
क्यन्कडकी, गुग्गुळ, सरसव, सर्वोपधी, तळ,
जव केसर कपुरकाचळी कपुर घडला, साकर

वदाम चारोळी पीस्तां जायफळ जावंची सु-
खड सफेत्तककडा लालककडो रेशमीककडा
घोसीया दूध दही मध खांद घी गोळ चोखा
घडं तुवोनीदाळ, कांचुभात, गोमय गोमूत्र
शरडी केला जपस्व दाडप नारंगी बीजोह
फूल हार दूर्वा तुलसी समोथ, आकडो
केळना स्थंभ तोरण, दडीपानीसीकी—

स्वाम्वरो खेर झीझोटो—पीपरडी
उमरडो समी पंचष्टव, पिपळो उमरडो
पीपळी आंवो वड बीगेरेना पांतरा माटोडी—
(घोडानी, हाथीनी, राफडानी, संगम
(नदी समुद्र मळया होय त्यांनी) तळावनी
राजदरनी गौमाळनी, एडळा स्वान परधी

મટોડી સ્ત્રાવડી, ધડં, ચોસા, પગ, ચળા, અડદ, સાંવાના કલશ, સાંવાની લોટી સાંવાના તરખાણ સાંવાની તરખાણી મધ્યકલશ સાંવાનો તેનાપર તરખાણું કાંસાની થાલી, કાંસાની વાડકી સાંવાનીવાડકી (પદ) થાલી, વા-
ડકો, લોટો, સોનાની મુરતિ, રૂપાની મુસ્તી છાવડી, કાંસકી, આરસી, ચાંછા, હુદો, કીયાડીશેર, રૂપાનું બનોઈ, રૂપાનું છત્ર, પાદુકા

રૂપાની, અલંકાર, ગુંબા (ચળોડીની) માલ્યા બનોઈના જોત્ર છત્રી જોડો ફેળશાલું કોડીયું ચાપળી, તપેલુ, તુરડ્યો પવાલા ચાકલી કોડીયા માટલી મુઠ્ઠા કાલોરંગ શાક ફલ્લડ ઉપાપાહેશ્વરવસ્ત્ર ધોતીયું ઘડન ંગ-
રસો પીછોડી પાપડો ચોલી, ઘળીઓ, સાઢી, આરસો, વીજળો, સુસ્વશ્યા, પુર-
પોત્તપ સહસ્રનામાવલી.

વરુણીનો સાહિત્ય-ધોતીયા તપવસ્ત્ર આસન ગોમુર્તી માલ્યા, દીવીયો, આચ-
મની, પવિત્રીઓ, તરખાણા, પવાલા, વરફી, પેંડા કોપરાપાક ગોપિચંદન ચરણામૃત સાલ તીર્થોદક ધરીયાલ્લોદાણા. મરમાંથી-વાજેઠ પાદશ્યા આચમના પવાલા તરખાણા, વીંગેરે ધૂજાને માટેજોડપ આસન માલ્યા મંગાજલ જમુનાજલ રમણરેતી વીંગેરે યથામતી શ્રદ્ધા-
પ્રમાણે લાવવો એવું સાહિત્ય પ્રકરણમ્.

निवेदनाष्टकं ॥

वे०की०

॥१०॥

वेदो हि मूलं निखिलस्य कर्मजातस्य सर्वत्र प्रसिद्धमेतत् ॥ तत्प्रोक्तसंस्कारवतां प्रसूतिर्यथा भवत्यथ न वाच्यतास्ति ॥ १ ॥
 तत्त्वमर्जातं मुनिभिर्विबद्धं पौराणसंज्ञं नहि वेदभिश्चम् ॥ श्रुतेरिवार्थं स्मृतिसदृशच्छज्जगाद वैवात्तिक काळिदासः ॥ २ ॥
 कलाविदानीवनवैश्यसंज्ञा युगानुसारेण हि लुप्तवर्माः ॥ मा भूव नित्यं पदं तदग्र्यैः प्रोत्साहितोऽकुर्वमिमं प्रबंधम् ॥ ३ ॥ तेषां तु
 नामानि ददाम्यथो यः कृतज्ञता ख्यातिगता तु साध्वी ॥ वदाम्यवर्षाः खलु पौर्वभाटा वणिर्जना गालाविनामयेषाः ॥ ४ ॥ तेषामिदानीं
 किल मोहमय्याग्रेसरोऽसौ कृत सज्जमान्यः ॥ त्रिभुवनाख्यो नरदेहजन्मा समाश्रयं यः प्रथमं ददौ मे ॥ ५ ॥ पितृव्यको धनपतिः प्रवभूव तस्य
 मुरारदासो त्रिजभूषणात्मजः ॥ तस्यात्मजौ द्वौ सुशिलौ वदान्यौ मनूनटू नामनी संदधानौ ॥ ६ ॥ तावाश्रयं मे ददतुथ सम्यक् लक्ष्मीस्तथा
 तत्परिपालिका च ॥ धेनूख्यदासस्य च या सुपत्नी साध्वी वदान्या प्रददौ समाश्रयम् ॥ ७ ॥ रंगीलदासो नगिनात्मजस्तथा मुरारजन्मा
 जयकुण्डदासः ॥ तंदुल्लव्यापारविचक्षणोऽज्यो दायारव्य-नारायणदासजातः ॥ ८ ॥ एते वदान्याः किल सूर्यपत्तने वसन्ति ते मे ददन् समा-
 श्रयम् ॥ सदाश्रयान्मुद्रितकौमुदीयं तनोतु कर्माणि शुभानि लोके ॥ ९ ॥

॥१०॥

ने लेखेण पेहेलगी आ प्रथम आश्रय आपेडो तेमना नामो ग्रंथ रहे त्या पुर्ची अचल रहेवा पयसो करिने पुर्तयाडे शुभं भवतु ॥

शक्र दा

[illegible]

नैख

॥ चतुःषष्टिपदवास्तुमण्डलः ॥

(पूर्व)

अ. १. २. ३. ४. ५. ६. ७. ८.

अ. १	२	३	४	५	६	७	८
उ. १०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
सो. २१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८
पा. २९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६
उ. ३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४
अ. ४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२
सो. ५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०

(उत्तरा) सो. २१. २२. २३.

अ. २. ३. ४. (दक्षिण)

अ. १. २. ३.

अ. १. २. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. (पश्चिम)

(पूर्व)

શ્રીગણેશાયનમઃ ॥ અથ મંગલાચરણં ॥ રામાત્મા વિષ્ણુસસીદિતિજનવિદિતં હ્યાંજનેયઃ શિવોમૃદત્સૂનુઃ
 સિન્ધુરાસ્યો વિબુધસુસ્તુતો યોઽર્ચ્યતે કર્મણોઽગ્રે । યન્માતા શૈલપુત્રી પ્રણમતિ સતતં શાસ્તામ્બાવરો યાં સાપ્પર્ધાંગી
 યદીયા પ્રભવતિ યદિ ચેદ્રામદૂતઃ સ ચન્દ્યઃ ॥ ૧ ॥ વસન્તિ વસુંઘાતલે વિબુધમંડલીનિર્મિતાઃ સહસ્રકૃતયઃ પરં
 ન કિલ સ્કંકાર્યક્ષમાઃ ॥ વિલોક્ય તદહં મુદા વિચચામિ સ્મ્યામિમાં વિવાહપદપૂર્વિકાં સુગમશૈલિકાં
 કોમુદીમ્ ॥ ૨ ॥ પ્રણમ્યેષ્ટં રામદૂતં સ્વયુરુન્ કર્મઝાન્દિજાન્ । વિવાહૈકોમુદીમેતાં કરોમિ મૂલશંકરઃ ॥ ૩ ॥
 જયાનંદસ્ય પુત્રોઽહં શ્રીમાલી ગુર્જરો દ્વિજઃ । વાલ્લભોધાર્યમેષો મે પ્રતિષ્ઠાર્યં ન વૈ શ્રમઃ ॥ ૪ ॥ શ્રીસૂર્યજા-
 કૂલમતં સુસ્મ્યં યત્પત્તનં સૂર્યપુરાભિધાનં । તત્રૈવ સામાભિવેદપાઠી વસામ્યહં યેન કૃતાં હિ સાંઠી ॥ ૫ ॥

અર્થ—સદ્દય પ્રેક્ષક જનો આર્યશાસ્ત્રના દેવેક ગ્રંથારંભમાં મંગલ કરવાની રૂઢી હોયછે. તેમાં પણ ઘણાસ્વરા ગ્રંથારંભમાં ગણેશનું સ્તવન હોયછે,
 એ સ્પષ્ટ છે. મંગલ કરવાનું કારણ નિવિઘ્નતા સાથે પ્રતિકાર્પની સમાપ્તિ થવી જોઈએ, પણ મુખ્ય હેતુ છે. મંગલ કરવાથી તે તે દેવતાનો
 આશીર્વાદ રૂઢી તે તે શુભકૃત્યમાં પ્રવૃત્ત થવું, એ આપણું કર્તવ્ય હોવાથી, ગ્રંથકર્તા પરમપક્ત શિરોમાણી શ્રીરામદૂતનેજ મંગલ કાર્યમાં વંદન
 કરે છે. કારણ કે—સર્વ પદં હસ્તિપદે નિમગ્ન—એ ન્યાયે કરીને શ્રીહનુમાનજીની અંદર સર્વ દેવતાની પ્રસન્નતાનો અંતરભાવ થઈ જાય છે. જેમકે—
 શ્રીરામનંદ સાક્ષાત્ (વિષ્ણુ પોતે સૂર્યકુલભૂષણ થઈ અવતર્યા છે તથા મારુતિ થઈ સાક્ષાત્ (શંકર) પોતે અવતર્યા છે, એ કથા પ્રસિદ્ધ છે.

૧ છાંટી નામનું પુસ્તક કર્યું છે.

अथ ग्रहयज्ञः ॥ तत्रादौ यजमानो मंगलस्नानपूर्वकं स्नात्वा परिहितधौतवस्त्रकुंकुमचंदनादिधृतपुण्ड्रः
संध्यादिवैश्वदेवान्तं नित्यकर्म विधाय । स्वदक्षिणे मंगलद्रव्याभ्यादाय शुभवद्यालंकृतपत्न्या सह शुभमुहूर्ते शुभदिने
स्वस्तिफादावासनविधिना प्राङ्मुख उपविश्य । स्वस्तिमंत्राः श्रवणीयाः ॥ यजमानोऽप्युपस्पृश्य प्रणवं स्मरेत् ॥

तत्र मात्स्यादी उक्तः द्वितीयो याज्ञवल्क्यस्मृत्यादौ प्रयोगपरिजाते च ॥ स च त्रेधा अयुत्तलक्षणेद्विहोमात्मकः नित्यो नैमिषिकः काम्यश्चेति
भेदात् ॥ कार्यारंभेषु सर्वेषु प्रतिष्ठास्त्रांशेषु च । नवोत्पन्नेषु च गर्भाधानादिकर्मसु ॥ आरोग्यस्नानसमये संक्रातौ रोगसंभवे । अभिचारे
च यः कुर्यान् ग्रहपूजां विधानतः ॥ सोऽभीष्टफलमाप्नोति निर्भिन्नं न संशयः ॥ इति प्रयोगपरिजाते च मदनस्त्रे ॥ अंगोद्वर्त्योष्णोदकेन स्नानं तन्मंगलं
स्मृतम् ॥ इति संग्रहे ॥ इक्षुराप पयोमूलं तांदूलं फलमौषधं । भक्षयित्वापि कर्त्तव्याः स्नानदानादिकाः क्रियाः ॥ इति मार्कंडेयः ॥
काश्यायं कृष्णमसं च मलिनं केशद्रुपितं । जीर्णं च संपितं वापि पारस्यं पैथुने धृतं ॥ १ ॥ छिन्नाग्रमुपवस्त्रं च कुत्सितं धर्मतो विदुः ॥ इति-
व्याघ्रः ॥ प्रागग्रमुदगग्रं वा धौतमासः प्रसारयेत् । पश्चिमाग्रं दक्षिणाग्रं पुनः प्रक्षालनाच्छुचिः ॥ इति प्रतप्तेमादौ ॥ कटिवेप्यं तु यद्वस्त्रं पुरीषो
येन वा कृतः ॥ मूत्रमैयुनकद्वस्त्रं धर्मकार्ये निवर्जयेत् ॥ इति मार्कंडेयः ॥

॥ १ ॥

इवे गणपति, शंकरना पुन तथा पार्वतीनंदन छे. अने सरस्वतीना पति ब्रह्मा पण शंकरने वंदन करे छे तो ते शंकरावतार रामदूतने वंदन
१-इवे सगळ मंगळ कार्यना आरंभना ग्रहयज्ञ वस्त्रो. ते दशादजार, लाख, अने फोटी आहुती एवो रीते गण प्रहारनी छे. (ग्रहमख) प्रतिष्ठा,

શ્રીં શ્રીં શ્રીમિતિ હસ્તે જલં ગૃહીત્વા ॥ અથેત્યાદિ૦ પ્રારબ્ધે કર્મણિ ચિત્તવૃત્તિં નિરોધાય અમંગલનાશકશાંતિપાઠં
 શ્રીકામઃ શાંતિકામો વા યથેષ્ટં તિલકં ચેત્ ॥ ૬ ॥ શ્રીકામઃ શાંતિકામો વા ગ્રહયજ્ઞં સમાચરેત્ ॥ ૭ ॥ શ્રીકામઃ શાંતિકામો વા
 તથૈવાભિચરન્પુનઃ ॥ ૮ ॥ ગ્રહશાંતિં પ્રવક્ષ્યામિ પુરાણ શ્રુતિ ચૌદિત્તામ્ ॥ ૯ ॥ પુણ્યેન્દ્રિયે વિપ્રકથિતે કૃત્વા ગ્રાહણવાચના ॥ ગ્રહાન્ગ્રહાભિદેવાથ સ્થાપ્ય હોમં સમાચરેત્ ॥
 ગ્રહયજ્ઞાસ્તપઃ પ્રોક્ત્વાઃ પુરાણશ્રુતિભાષિતમિતિ ॥ ૧૦ ॥ શાંતિસારે ॥ સર્વેષુ ધર્મકૃત્યેષુ પત્ની દેક્ષિણતઃ સદા પ્રતિપ્રાસંગ્યે ॥ શ્રાદ્ધે યજ્ઞે ત્રિવાહે ચ પત્ની દક્ષિણતઃ
 સદેતિ અત્રિસંહિતાર્યા ॥ ૧૧ ॥ વામનપુરાણે ॥ સર્વે મંગલમાગલ્યં વરેણ્યં ધરદં શુભં ॥ નારાયણં નમસ્કૃત્ય સર્વકર્મણિ કરચેત્ ॥ અપરાજેયમઃ ॥ વિદ્યાવિદ્યાપ્રત
 સ્નાતા ગ્રાહણાઃ પંક્તિપાવનાઃ ॥ ધર્મિણો નિયમસ્થાથ ચેત્રિમાઃ શ્રુતિસંમતાઃ ॥ પ્રાણિર્હિંસાનિવૃત્તાથ તે દ્વિજાઃ પંક્તિપાવનાઃ ॥ ૧૨ ॥ શ્રુતિ કૃત્ય ચિત્તામણી ॥

મરવાથી યથા દેવતા પ્રસન્ન થવાથી ગ્રહાદિથી યતા વિઘ્નોનો વિનાશ આ મંગલશ્લોક જાણવે છે. ધીરું યજ્ઞકૃત્યમા વિપ્રકર્તા મુલ્ય રાક્ષસો
 હોયછે અને એમનું નામ રાક્ષસાનીક હોવાથી તથા લક્ષ્મી અવતાર શ્રીજાનકીના કૃપાપાત્ર હોવાથી, શ્રીરામના દૂતનું મંગલસ્મરણ
 લક્ષ્મીમદ છે, એમ સમજી મંગલ કરી ધીજા ચાર શ્લોક વડે ગ્રંથકર્તા પોતાનું સ્થાન નામ વતાવી ગ્રંથારંભ કરે છે.

—યજ્ઞ, વાસ્તુ, સીમંત, રોગમુક્ત યથા પડી સંસ્કાર, સગ, યજ્ઞોપવિત્તાદિ સ્પર્શકાર વિગેરેમા ગ્રહપૂજન કરી કાર્યનો આરંભ કરવાથી સામ કર્મ યજ્ઞ સંપૂર્ણ ફલ મેળવે
 છે તથા ગ્રહયજ્ઞના આરંભે યજ્ઞમાત્રે મંગલસ્નાન (હલદી, આમળા, વાઝો, તેલ, સર્વોપધિ, સર્વે વસ્તુઓ ઉના પાણીમા નાલી) ઉપ્જોદક વડે કરવું પડે
 પીતામ્બર વા શુદ્ધ ધોયલા વસ્ત્ર તથા ઉપવસ્ત્ર ધાત્રી ત્રાધે રાત્રી તિલક વિગેરે કરી નિત્યકર્મ કરવું. ૧—શુભ દિવસે, શુભ મુહૂર્તે ગ્રાહણને ચોલાથી
 નમ્ર વજન પૂલક વિનિતિ કરી કહેવું કે—મારે અધિ પ્રત્યધિ દેવતા સહિત ગ્રહ યજ્ઞ કરવો છે તે કામ નિર્વિઘ્ને પરિપૂર્ણ કરી આપો. એમ વહી ગ્રાહણોની

કરિષ્યે ॥ ઇતિ જલમુત્સૃજેત્ ॥ વિપ્રાઃ શાંતિપાઠમંત્રાઃ પઠેયુઃ ॥ મૃગુર્વસિષ્ઠઃ ક્રતુરદ્વિરાશ્ચ મનુઃ પુલસ્ત્યઃ
પુલહશ્ચ ગૌતમઃ । રેભ્યો મરીચિશ્ચવનશ્ચ દક્ષઃ કુર્વન્તુ સર્વે તવ મંગલાનિ ॥ ૧ ॥ સનત્કુમારઃ સનકઃ
સનન્દનઃ સનાતનોઽપ્યાસુરિર્પિંગલો ચ । સપ્તસ્વરાઃ સપ્તસાતલાનિ કુર્વન્તુ સર્વે તવ મંગલાનિ ॥ ૨ ॥
સંસાર્ણવાઃ સપ્તકુલાચલાશ્ચ સપ્તર્ષયો દ્વીપવનાનિ સપ્ત ॥ મૃગાદિકૃત્વા ભુવનાનિ સપ્ત કુર્વન્તુ સર્વે તવ મંગ-
લાનિ ॥ ૩ ॥ કનકનિકષભાસા સીતયાલિદ્વિતાદ્વો નવકુવલયદામશ્યામવર્ણાભિરામઃ । અભિનવ
ઇવ વિદ્યુન્મણ્ડિતો મેઘસ્વળઃ શમયતુ મમ તાપં સર્વતો સમિચંદ્રઃ ॥ ૪ ॥ અશેષલઙ્કાપતિસૈન્યહન્તા

આજ્ઞા લઈ પાઠ્યપર નુદ્ધ આસન પાપરી પોતાને જમણે હાથે છી સહજતેપાન વેપી મનને સ્થિર રાસી, શ્રદ્ધાપૂર્વક શાંતિપાઠના મંત્રો સાંભળ્યા. ઘણે ઠેકાણે
યનમાન માથે પાપરી પેરી બેસે છે, જળ (કંતુકોષ્ણો વિવર્તયેત્) વિગેરે શાસ્ત્રના પ્રમાણથી પ્રાયશ્ચિત્ત છે. તો રુદ્રને વાગ ન આવતાં શાલ વિગેરે વાંધથી.
લક્ષ્મી, શાંતિ, પ્રુષ્ટિ, વૃષ્ટિ આદિની ઇચ્છાવાઙ્માર્ગ ગ્રહયત્ત પ્રપ્ત કરવો.—વિદ્વાન્, ધર્મિષ્ઠ, દયાલુ ને લોભ વગરના વ્રાહ્મણો પાસે શાંતિપાઠ મળાવવો,
—પટ્ટી જમણે કાને પાળીનો સ્પર્શ કરી જ્ઞાન અને શાંતિને આપવાવાલો (પ્રજ્ઞ) તેનો વ્રજ વસત મોટેથી ઉચ્ચાર કરી હાથમાં પાળો લઈ દેશકાલનું
સ્મરણ વરે આ કર્મમાં મારું ચિત્ત સ્થિર રહો તથા નિર્વિગ્ન પૂર્વક કર્મ થાપ એમ વહો પાળી હોડવું, પટ્ટી સર્વ મંગલના મંગલરૂપ નારાયણાદિનું સ્મરણ.
કરતા શાંતિ પાઠના મંત્રો વ્રાહ્મણોના મોટેથી સાંભળ્યા. યનમાને હાથમાં નાલીપર તથા દક્ષણમાં રૂપાનાળું રાસી ઉભા થઈ, હાથ જોડી સાંભળું

श्रीरामसेवाचरणैककर्ता । अनेकदुःखाहतलोकगोप्ता त्वसौ हनूमान् तव सौख्यकर्ता ॥ ५ ॥ यः पूत-
 नामारणलब्धकीर्तिः काकोदरो येन विनीतदर्पः । यशोदयालंकृतमूर्तिख्यात्पतिर्यदूनामश्रवा रघूणाम् ॥ ६ ॥
 शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ यजमानभाले तिलकं कृत्वा ॥ मंत्रार्थाः सफलाः सन्तु पूर्णाः सन्तु मनोरथाः ।
 शत्रूणां बुद्धिनाशोऽस्तु मित्राणामुदयस्तव ॥ १ ॥ स्वस्तिर्या चाविनाशाख्या धर्मकल्याणवृद्धिदा ।
 विनायकप्रिया नित्यं तां च स्वस्ति ब्रुवन्तु नः ॥ २ ॥ सदक्षिणाफलहस्तो यजमानः स्यासनादुत्थाय विप्राणां
 तिलकं कुंकुमेनैव सदा मंगलकर्मणि ॥ कारयित्वा सुमतिमान्ध्वेत चंदनं मृदा ॥ इति विष्णुयमोचरे ॥ संध्याहीनोऽशुचिर्नित्यमनर्हः
 सर्वकर्मसु । यदन्यत् कुरुते कर्म न तस्य फलमश्नुते ॥ अग्निपुराणे ॥ मृत्नातः सम्यगाचांतः कृतसंख्यादिकक्रियः ॥ कामक्रोधविहीनश्च
 पार्वतस्पर्शवर्जितः ॥ भित्तेन्द्रियः सत्यवादी सर्वकर्मसु शस्यते ॥ इति वाराहे ॥ फलेन सफलावाप्तिः सांगता दक्षिणार्पणात् ॥ इति वृद्धवसिष्ठः ॥
 सत्यं दमस्त्वशो दानं पद्विसेन्द्रियनिग्रहः । इश्यंते यत्र राजेन्द्र स ब्राह्मण इति स्मृतः ॥ इति वद्विपुराणे ॥ अहिंसा निरतो नित्यं शुद्धानो
 भ्रातृवैशं । स्वदारनिरतो दाता सर्वं ब्राह्मण उच्यते ॥ यमस्मृतौ ॥ यस्यास्येन सदाभ्रंति हव्यानि त्रिदिवौकसः ॥ ऋष्यानि चैव पितरः
 किंभूतमधिकं ततः ॥ इति याज्ञवल्क्य ॥ तपस्तप्त्वासृजद्रह्या ब्राह्मणान् वेदगुण्ये । तृप्स्यर्थं पितृदेवानां धर्मसंरक्षणाय च ॥ इति तैचिरीय स्मृतौ ॥

१ उपरान्त शातिपाठना मनो ब्राह्मणोना मोदेथी साभळी, नमस्कार करी हाथमा राखेल फळ दक्षिणा ब्राह्मणोना चरगोना मृकी आसनपर नेतडु.

वि० को०
॥ ३ ॥

समीपं गत्वा पादाभिवंदनं कुर्यात् ॥ विप्राः ॥ वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे । यन्नत्वा कृतकृत्याः स्युः
तन्नमामि गजाननम् ॥ १ ॥ हनूमानप्रतः पातु पृष्ठतो देवकीसुतः । स्वेतां पार्थयोदेवौ भ्रातरौ रामल-
क्ष्मणौ ॥ २ ॥ यस्य प्रसादात्पाप्यन्ते सर्वकामाः सुनिश्चलाः ॥ सर्वोत्तमस्य तस्याहं गुरुपादौ नमाम्यहं ॥ ३ ॥
शारदा शारदांभोजवदना वदनाम्बुजे ॥ सर्वदा सर्वदाऽस्माकं सन्निधिं सन्निधिं क्रियात् ॥ ४ ॥ यो रुद्रः सर्वभू-
तानामादिप्रान्तविगर्जितः ॥ अष्टमूर्तिरधिष्ठानं तस्य पादौ नमाम्यहं ॥ ५ ॥ गणाधिपं नमस्कृत्य नमस्कृत्य पितामहं ॥
विष्णुं रुद्रं श्रियं देवीं वंदे भक्त्या सस्वतीं ॥ ६ ॥ स्थानाधिपं नमस्कृत्य दीननाथं निशाकरं ॥ धष्णीगर्भसंभूतं
शशिपुत्रं बृहस्पतिं ॥ ७ ॥ दैत्याचार्यं नमस्कृत्य सूर्यपुत्रं महाग्रहम् ॥ राहुं केतुं नमस्कृत्य यज्ञारंभे विशेषतः ॥ ८ ॥
शक्रादिदेवताः सर्वा मुनींश्च कथयाम्यहं ॥ गर्गं मुनिं नमस्कृत्य नारदं मुनिसत्तमम् ॥ ९ ॥ वसिष्ठं मुनिशार्दूलं
विश्वामित्रं महामुनिम् ॥ व्यासं कर्षिं नमस्कृत्य सर्वशास्त्रविशारदं ॥ १० ॥ अगस्त्यं च पुलस्त्यं च दक्षपुत्रं पराशरं ॥

॥ ३ ॥

उरसा शिरसा हृद्या मनसा यचसा तथा ॥ पद्भ्यां कराभ्यां पादुभ्यां प्रणामोष्ठान्ग उच्यते ॥ इति धर्मसिन्धौ ॥ स्नाने वस्त्रे च
नैवेद्ये अर्घ्ये आचमनं स्मृतम् ॥ कालिकापुराणे ॥

विद्याधिकान् मुनीन् सर्वान्नाचार्याश्चतपोधनान् ॥ ११ ॥ तान् सर्वान् प्रणमाम्यद्य रक्षन्तु ते ममाध्वरम् ॥ अन्ये
 विद्यातपोयुक्ता वेदशास्त्रविचक्षणाः ॥ १२ ॥ सर्वे नमस्कृतास्ते मे यज्ञं रक्षन्तु सर्वदा ॥ पूर्वे रक्षन्तु गोविन्द आग्नेयां
 गरुडध्वजः ॥ १३ ॥ याम्ये रक्षन्तु वासहो नारसिंहस्तु नैर्ऋते ॥ केशवो वारुणीं रक्षेद्वायव्यां मधुसूदनः ॥ १४ ॥
 उत्तरे श्रीधरो रक्षेद्दीशाने च गदाधरः ॥ ऊर्ध्वं गोवर्धनो रक्षेदधस्तात्तु त्रिविक्रमः ॥ १५ ॥ एवं दशदिशो रक्षेद्वासुदेवो
 जनार्दनः ॥ यज्ञाग्रे पातु मां शंखः पृष्ठे पद्मं तु रक्षतु ॥ १६ ॥ वामपार्श्वे गदा रक्षेद्दक्षिणे च सुदर्शनम् ॥ उपेन्द्रः
 पातु ब्रह्माणमाचार्यं पातु वामनः ॥ १७ ॥ अन्युतः पातु ऋग्वेदं यजुर्वेदमधोक्षजः ॥ कृष्णो रक्षतु सामाख्यम्
 यर्वाणन्तु माधवः ॥ १८ ॥ विप्रा ये चोपदेशरस्तांश्च दामोदरोऽवतु ॥ वेदमंत्रैश्च कर्तव्या रक्षा शुभ्रैश्च सर्पपैः ॥ १९ ॥
 यजमानं सपत्नीकं वासुदेवस्तुरक्षतु ॥ रक्षाहीनं तु यत्सर्वं तत्सर्वं हरीरक्षतु ॥ २० ॥ इति प्रणम्य स्वासने उपविश्य आचम्य
 गोकर्णकृतिहस्तेन यजमानं जलं पिबेत् ॥ इति ॥ आस्पृश्यासाक्षिकर्णौ च नाभिरुक्तं भुजौ स्पृशेत् । एवमाचमनं कृत्वा साक्षान्नारायणो
 भवेत् ॥ इति भारते ॥ अगस्त्यसंहितायाम् ॥ प्राणायामैर्विना यद्यत्कृतं कर्म निरर्थकं ॥

१ पत्नी जम्भो हायमायना कान जेयो करी, एक सोनानो नाने मणको हूवे एटलु पाणी हथेलीमां लड उपरना मत्रयी व्रण आचमन करवां ॥ कर्मयोग्य थवा हाना
 हापमा पाणी छद्, मोदे, नाके, आखे काने, दुष्टिये, हाथे अडकाडवु. पत्नी पाणीनो धारा गेतानी चारे वाजुए करवी. २ विधिधी साक्षात् नारायणरूप धराय छे.

यथा ह्रीं कशवाय नमः ॥ ह्रीं नारायणाय नमः ॥ ह्रीं माधवाय नमः ॥ इत्याचम्य ॥ ह्रीं गोविन्दाय नमः इति हस्त-
 प्रक्षालनं ॥ आत्मनः समंतात्प्रदक्षिणवदुदकक्षेपणं कुर्यात् ॥ ह्रीं नमो भगवते वासुदेवायेति प्राणायामत्रयं कुर्यात् ॥
 पुण्डरीकाक्षः पुनातु ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीपरात्परगुरुभ्यो नमः ॥ इष्टदेवतायै नमः ॥
 कुलदेवतायै नमः ॥ ग्रामदेवतायै नमः ॥ लक्ष्मीनारायणाभ्या नमः ॥ उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ शचीपुरंदरा-
 भ्यां नमः ॥ सर्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॥ सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमः ॥ सुमुखश्चैकदन्तश्च कपिलोगजकर्णकः ॥ लंबो-
 दरश्च विक्रयो विघ्ननाशो विनायकः ॥ १ ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालध्वजो गजाननः ॥ द्वादशेतानि नामानि यः
 पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥ विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ ३ ॥
 शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ ४ ॥ लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां
 पराजयः ॥ येषामिदिवरूपा मो हृदयस्थो जनार्दनः ॥ ५ ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्न-
 प्रतो यत्नेन कर्तव्यः प्राणायामः शुभार्थिना ॥ द्वौ द्वौ मातस्तु मथ्यान्ते त्रिस्त्रिःसंख्यासुरार्चने । भोजनादौ भोजनान्ते प्राणायामस्तु
 पोदत ॥ यथा परितधातुनां दोगं दशति पात्रकः ॥ एतन्तर्गतपापं प्राणायामेन दहते ॥ १ ॥

हरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ ६ ॥ वक्रतुण्ड महाकाय सूर्यकोटिसमप्रभ ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव
 सर्वकार्येषु सिद्धिद ॥ ७ ॥ सर्वदा सर्वकार्येषु नास्ति तेषाममंगलं ॥ येषां हृदिस्थो भगवान् मंगलायतनं हरिः ॥ ८ ॥
 ॥ ८ ॥ तदेव लभं सुदिनं तदेव तारावलं चंद्रवलं तदेव ॥ विद्यावलं देववलं तदेव लक्ष्मीपते तेऽङ्घ्रियुगं स्मरामि
 ॥ ९ ॥ यत्र योगीश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ॥ तत्र श्रीर्विजयोर्भूतिर्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥ १० ॥
 सर्वेष्वारुन्धकार्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवा दिशन्तु नः सिद्धिं ब्रह्मेशानजनार्दनः ॥ साक्षतजल मादाय ॥
 विष्णुर्विष्णुर्विष्णुः अद्य श्रीसच्चिदानंदरूपस्य ब्रह्मणोऽनिर्वाच्यमायाशक्तिविजृम्भिताविद्यायोगात्कालकर्म-
 स्वभावाविर्भूतमहत्तत्त्वोदिता हिंकास्तृतीयोद्भूतवियदादिपंचकेन्द्रियदेवतानिर्मिताडकटाहे चतुर्दशल्लोकात्मके
 लीलया तन्मध्यवर्तिभगवतः श्रीनारायणस्य नाभिकमलोद्भूतसकललोकपितामहस्य ब्रह्मणः सृष्टिं कुर्वतस्तदुद्धरणाय
 च प्रजापतिप्रार्थितस्य महापुरुषस्य सितवाराहावतारेण ध्रियमाणायाभस्यां धरित्र्यां भूलोकसंज्ञितायां
 भविष्ये ॥ संकल्पेन विना कर्म धर्तिकचित्कुरुते नरः । फलं चाप्यल्पकं तस्य धर्मस्यार्थक्षयो भवेत् ॥ १ ॥ संकीर्त्य मासपक्षादि निमित्तानि तथैव
 च । इदं कर्म करिष्ये इमिति संकल्पमाचरेत् ॥

१ — भावमर्त्तामां मल छद् तेषां चंदन कुल द्रव्य तथा फल मूली त्रण कलत (विष्णुः) उच्चार करी संकल्प करवो. संकल्प वगर कर्म करे तो फल
 मज्जुं मळे छे, मोटे महिनो, मीथि, वार, मसय, योगकरणादिनो उच्चार करवो.

वि० कौ०

॥ ५ ॥

सप्तद्वीपमांडिताया क्षीरोदाद्वयविद्विगुणद्वीपवलयीकृतलक्ष्ययोजनविस्तीर्णे जंबुद्वीपे स्वर्गस्थितामरादिभिः सेवित
गंगादिसरिद्धिः पाविते भास्ते वर्षे निखिलजनपावनशौनकादिमुनिकृतनिवासके नैमिषारण्ये अमुकनामक्षेत्रे
श्रीभगवतो मार्तण्डस्य कृपापात्रे कालकृतयज्ञगर्गवराहाचार्यादिगणितायां संख्यायां श्रीग्रहाणां द्वितीयपराधे
श्रीश्वेतवासहनाम्नि प्रथमे कल्पे द्वितीये यामे तृतीये मुहूर्ते स्वायंभुवस्वारोचिपोत्तमतामसरेवतचाक्षुपेतिपणनू-
नतिक्रामिते संप्रति वैवस्वतमन्वंतरे युगानां त्रिषूगयाते अष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमचरणे श्रीमन्नृपविक्रमार्क-
समयातीतसंवत्सराणां व्यतिक्रान्तानां अमुकसंवत्सरे अमुकायनगते श्रीसूर्ये अमुकर्त्ता अमुकमासे अमुकपक्षे
अमुकतिथौ अमुकवासरे अमुकनक्षत्रे अमुकयोगे अमुककरणे अमुकराशिस्थिते चंद्रे अमुकराशिस्थिते सूर्ये अमुक-
राशिस्थिते देवगुरौयथायथाशस्थानस्थितेषु सत्सु एवंग्रहगणविविधेऽस्मिन्शुभक्षणे अमुकगोत्रोत्पन्नोऽहं अमुकप्र-
वरोऽहं अमुकदासोऽहं श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं मम सुतस्य वा सुतायाः करिष्यमाणविवाहकर्मणि सर्वग्रहाणां

॥ ५ ॥

१ शुद्ध-दास. २ संकल्पने छेदे अमुक गोत्रवालो अमुक दास हूं धर्म शास्त्रमां कहेला फल प्राप्तवाने वास्तेमारा लोकसना अथवा छोकरांना लग्नमां सज्जा प्रहो
सहाय यवाने ग्रह यत्न करुं एम कही जल भूमी फरीया जल लड उपर लखेला अंगसंकल्प करवो तथा अधिकार सिद्धाने माटे प्रानापत्यप्रत्याज्ञायद्रव्य-
सह (२० तथा ३० सुधीनो) संकल्प करी. वाक्षणेने ते आपी कहेवुं के कर्म करवानो अधिकार आपो एकी रीते अधिकार प्राप्त करी अंगांगी
संकल्प करी आसनशुद्धि भूमिकर्मानन्त पुनः, दीपस्थापन करवुं, तेमां आसननीचे त्रिकोण यंत्र काढी कमलासनहुं पुनः करवुं.

सानुकूलार्थं ग्रहयज्ञाख्यं कर्म करिष्ये ॥ इति प्रधान संकल्पः ॥ अथ अंगसंकल्पः ॥ तदंगभूतं दिग्गक्षणं
कलशाराधनं पंचगव्यकरणम् गणपतिपूजनं मातृणां पूजनं वसोर्धारामायुष्यमंत्रजपं नादीश्राद्धं पाद्यार्घसंपादनं
आचार्यादिकृत्विजां वरणं सांकल्येन विधिना वस्त्रश्राद्धं पुण्याहवाचनादीनि करिष्ये अद्येत्यादि० अस्मिन्कर्मणि
अधिकास्मास्ये प्राजापत्यद्रव्यं सभ्येभ्योऽहं संप्रदास्ये भो ब्राह्मणाः अस्मिन्कर्मणिकर्मकर्तुममाधिकारसंपदास्त्विति भव
तोद्भवंतु एवं त्रिरुक्ते ॥ विप्राः एवं अस्त्वधिकारः ॥ कर्मांगतया विहित आसनशुद्धिं भूमिकूर्मानंतपूजनं
दीपस्थापनं करिष्ये ॥ आसनाधो जलादिना त्रिकोणं विलिख्य ॥ ह्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः ॥
सर्वोपचारार्थं गंधपुष्पं समर्पयामि इत्याधारशक्तिसंपूज्य ॥ तदुपर्यनुद्विजताकरं कुशकंवलाद्यन्यतममासनमास्तीर्य ॥
पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठरूपिः सुतलं छंदः कूर्मो देवता आसने विनियोगः ॥ ह्रीं पृथ्वी त्वया धृता लोका देवि त्वं
विष्णुना धृता ॥ त्वं च धास्य मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ आधारशक्तिं संप्रार्थ्य ॥ ह्रीं पुंडरीकाक्षाय नमः ॥
इत्यासनं संप्रोक्ष्य ॥ तदुपरि प्राङ्मुख उदङ्मुखो बोधाविश्य ॥ ह्रीं अनन्तासनाय नमः ॥ ह्रीं कूर्मासनाय
नमः ॥ ह्रीं विमलासनाय नमः ॥ ह्रीं पद्मासनाय नमः ॥ ह्रीं योगासनाय नमः ॥ ह्रीं आधारशक्त्यै नमः ॥
कर्मानामनुष्ठौ तु दक्षिणांगं भवेत्सदा । इति छंदोगपरिशिष्टे ॥ कर्मासने दक्षिणी स्वात् पाषाणे व्याधिसंभवः ॥

० १०

॥ ३ ॥

हीं दुष्टविद्रावणनृसिंहासनाय नमः ॥ ह्रीं मध्येपरमसुखासनाय नमः ॥ इति नत्वा ॥ शिखाबंधनं ॥ ह्रीं
 ऊर्ध्वकेशि विरूपाक्षि मांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठ देवि शिखाबंधे चामुण्डे ह्यपराजिते ॥ अथ दीपस्थापनं ॥
 देवस्य दक्षिणतः भूमौ गंधेन त्रिकोणं विलिख्य ॥ दीपाधार्यंत्राय नमः ॥ गंधाक्षतैः संपूज्य ॥ तत्र घृतपूर्ण
 शुक्लवर्तियुतं दीपपात्रं संस्थाप्य ॥ दीपंप्रज्वालय नाम्ना पंचोपचारैः संपूज्य ॥ तद्देवस्य वामे प्राग्वत्
 त्रिकोणे तैलपूर्णं रक्तवर्तियुतं दीपपात्रं संस्थाप्य दीपंप्रज्वालय संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ भो दीप देव रूपस्त्वं
 कर्मसाक्षी ह्यविघ्नकृत् ॥ यावत्कर्मसमाप्तिः स्यात् तावत्त्वं सुस्थिरो भव ॥ एवंस्थापितदीपमासमाप्तिश्चेदिति ॥
 अथ दिग्दर्शनं ॥ वामहस्ते सर्पपान् गृहीत्वा ॥ अपसर्पंतु ते भूता ये भूता भूमिसंस्थिताः ॥ ये भूता
 चतुर्विंशतिमने ॥ मध्येन शुद्धजाः सर्वे निवन्नीयुः शिलांतवः ॥ खट्वाटत्पादिदोषेण विशिखध्वरो भवेत् ॥ कौशीन्तदा धारयेत्विष्णुग्रन्थियुतां शिखाम् ॥
 वसिष्ठः ॥ रौद्रपित्रा सुरान्मंत्रान् तथा चैवाभिचारकान् ॥ व्याहृत्यालभ्यः चाल्पानमपस्पृष्ट्वाऽन्यदाचरेत् ॥ कात्यायनः ॥ पित्र्यमंत्रानुद्धवाणे
 आत्पालंभोधये क्षणे ॥ अधोवायुसमुत्सर्गे प्रदासेऽनृतपापणे ॥ पार्श्वारमुपकस्पर्शे आकृष्टे क्रोधसंभवे ॥ निमित्तेऽप्येतेषु सर्वेषु कर्मकुर्वन्नपस्पृशेत् ॥

॥ ३ ॥

१ आसन नीचे रहकर देवताओं ने नमस्कार करी डपरना मंत्राधी चौटलीनी गाठ गाली दिवानुं स्थापन करवुं. तेमां कनी सपेत ये दीवेड करी कोडीयामां गंपुरि दीये देवनी नमणै तरफ मुक्यो तथा कोडीयामा तेलपूरि लाल दीवेड ये राखी देवनी डावी बाजूए दीवो सुखो रुदीयो घणे ठेकाणे रुना पूमडां करेउते योग्य नथो ने शास्त्राधी विम्वर छे. दोवा नीचे त्रिकोण घंत्र काटी दीवो मळगावी पूजन करी प्रार्थना करवी. २ यजमाने पेलाना डावा

विघ्नकर्तारस्ते नश्यंतु शिवाज्ञया ॥ १ ॥ अपक्रामन्तु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेन शांतिकर्म-
 करोम्यहं ॥ २ ॥ यदत्र संस्थितं भूतं स्थानमाश्रित्य सर्वतः ॥ स्थानं त्यक्त्वा तु यत्सर्वं यत्रस्थं तत्र गच्छतु ॥ ३ ॥
 भूतानि राक्षसावापि येऽत्र तिष्ठन्ति केचन ॥ ते सर्वेऽप्यपगच्छन्तु शांतिकर्म करोम्यहम् ॥ ४ ॥ भूतप्रेतपिशाचाद्या
 अपक्रामन्तु राक्षसाः ॥ ते सर्वे विलयं यांतु ये मां हिंसन्ति हिंसकाः ॥ ५ ॥ सृष्ट्युरोगभयक्रोधाः पतन्तु रिपुमस्तके ॥
 इति नाराचमुद्रया सर्वस्यां दिशि वा ईशान्याम् सर्पपान् विकीरयेत् ॥ छोटिकया तालत्रयेणान्तरिक्षिगान्भूता-
 नुत्सार्य वामपार्श्विना भूमौ घातत्रयं कुर्यात् ॥ उदकस्पर्शः ॥ तीक्ष्णदंष्ट्र महाकाय कल्पान्तदहनोपम ॥ भैरवाय
 नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातुमर्हसि ॥ स्वामे कलशस्थापनम् ॥ अक्षतपुञ्जोपरि ॥ तस्मिन्तीर्थान्यावाह्य ॥ गंगे च

१ यममानेपोताना हाथमा सरस्व लेई जमणो हाथ उपर दाकी भूतप्रेतादिकने दुर करे एवा राक्षसोन्न मग्नो साभ उवा, पत्रे सरस्व चारे तरफ बेरी डावो पत्र जण
 वसंत घृणीपर पत्रादी जलमो जमणाकाने स्पर्श करवो, (उपरलेवेला मग्नोमा कहैले ठेकाणे अरवित्र पता काने जळस्पर्श करवायी पवित्र थाय छे)
 पत्रे भैरवने नमस्कार करी पोतानी डावी तरफ आगानो फलदा तीर्पोदक मरी मूकी बे हाथ अदकझडी तेमा महानदीओ तथा तीर्थोनु ध्यान करवु तथा
 अकुरु, धेनु, यवन, मत्स्य मुद्रा करी, आठ वखत स्मरण करवु तथा पंचोपचार पूजन, प्रार्थना करी तेमायी जळ दावा हाथमा लेई छाती माथे छापवु, करी
 मल छे पूजाना साहित्यने छाटी शुद्ध करवु.

वि० कौ०

॥ ७ ॥

यमुने चैव गौदावरि सरस्वती ॥ नर्मदे सिन्धुकावेरी जलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ १ ॥ ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टा-
नि ते स्वे ॥ तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥ २ ॥ अंकुशमुद्रया सर्वाणि तीर्थान्यावाह्य ॥ वं इति धेनुमु-
द्रया अमृतीकृत्य ॥ हुं इति कवचेनावगुण्ठ्य ॥ मत्स्यमुद्रयाच्छाद्य मूलेन अष्टवास्मभिमन्त्र्य ॥ हस्ते अक्षतान्
गृहीत्वा ॥ भो वरुण सुप्रतिष्ठितो भव ॥ वरुणाय नमः गंधं समर्पयामि ॥ वरुणाय० पुष्पं० वरुणाय० धूपं०
वरुणाय० दीपं० वरुणाय० नैवेद्यं० पाशहस्तं च वरुणमम्भसां पतिमीश्वरम् ॥ आवाहयामि यज्ञेस्मिन्पूजेयं प्रतिगृह्य-
ताम् ॥ वरुणाय नमः प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं समर्पयामि ॥ तस्मादुदकादुदकं गृहीत्वा स्वात्मानं संप्रोक्ष्य
स्वशिरः संप्रोक्ष्य पुनः स्वत्पोदकं गृहीत्वा पूजाद्रव्याणि संप्रोक्ष्य तां च भूमीं संप्रोक्ष्य ॥ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वा-
वस्थांगतोपि वा ॥ यः स्मरेत् पुण्डरीकाक्षं सत्वाह्याभ्यन्तरः शुचिः ॥ अथपंचगव्यकरणम् ॥ कांस्यपात्रे ॥

? वरुणायनमः ॥ इति ॥ नामोक्षितं स्पृशेत् किञ्चित् देवे पित्र्ये च कर्मणीति वाक्यात् ॥ सर्ववस्तूनि संप्रोक्ष्य ॥ प्रोक्षणात्प्राक् न

॥ ७ ॥

१-पत्री कास्ताना पाथमा (गायुः छाण, भूतर, दुध, दही, घी एते पंचगव्य वहेते) शास्त्र प्रमाणे नास्ति पाणी रेडी दर्भ फेरवी ब्राह्मणपासे प्रोक्षणं कर्ताव्यं.

गोमूत्रं ॥ गोमूत्रं च महद्दिव्यं पवित्रं पापशोधनम् ॥ आपदा हस्ते नित्यं पात्रे तन्निक्षिपाम्यहं ॥ १ ॥ गोमयम् ॥
 अग्रमग्रश्चस्तीनामोषधीनां रसं वने । तासां वृषभपत्नीनां पात्रे तन्निक्षिपाम्यहम् ॥ २ ॥ क्षीरं ॥ पयःपुण्यतमं प्रोक्तं
 धेनुभ्यश्च समुद्भवम् ॥ सर्वशुद्धिकरं दिव्यं पात्रे तन्निक्षिपाम्यहम् ॥ ३ ॥ दधि ॥ चंद्रकुन्दसमं शीतं स्वच्छं वारिविव-
 र्जितम् ॥ किञ्चिदाम्लरसालं च क्षिपेत् पात्रे च सुंदरम् ॥ ४ ॥ घृतम् ॥ इदं घृतं महद्दिव्यं पवित्रं पापशोधनम् ॥
 सर्वपुष्टिकरं चैव पात्रे तन्निक्षिपाम्यहम् ॥ ५ ॥ कुश ॥ कुशमूले स्थितो ब्रह्मा कुशमध्ये जनार्दनः ॥ कुशाग्रे शंकरो
 देवस्तेन पूतं करोति च ॥ ६ ॥ ह्रीं इति मंत्रेण कुशेन वा यज्ञकाष्ठेनालौढ्य ॥ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थांगतो-
 पि वा ॥ यः स्मरेत् पुण्डरीकाक्षं सवाह्याभ्यंतरः शुचिः ॥ कर्मभूमिं यज्ञसंभारांश्च प्रोक्षयेत् ॥ गणपति-

स्मरेत् न दद्यादीति धातुपुराणे ॥ १ गोमूत्रं गोमय क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् ॥ गोमूत्रं कृष्णवर्णायाः श्वेतायाश्चैव गोमघं ॥ पयश्च ताम्रवर्णाया
 रक्ताया गृह्यते दधि ॥ कपिलाया घृतं ग्राह्यं सर्वकापिलमेव वा ॥ मूत्रमेकपलं दद्यादंगुष्ठार्धं तु गोमघं ॥ क्षीरं सप्तपलं दद्यादधि त्रिपलमुच्यते ॥ घृतमेकपल
 दद्यात्पञ्चमेकं कुशोदक ॥ इति पाराशर्ये ॥ षष्ठ्यर्थे गोमूत्रे गोमये हव्यमह्नः ॥ दध्निवायुः समुद्दिष्टस्तोम क्षीरे घृते रविः ॥ १ आदौ विनायकः

पूजनम् ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ सिंदूरभं त्रिनेत्रं पृथुकस्जठं पद्महस्तैर्दधानं दंतं पाशांकुशेष्टं
पृथुकरविलसद्बीजपूराभिरामं ॥ वालेंदुद्योतिमौलिं कस्पितिवदनं दानपूरार्द्रगंडं भोगीन्द्रैर्वज्रभूषं जयति गणपतिं
वृक्तुंडाङ्गरागं ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहामणपतिं ध्यायामि ॥ ततः सुवर्णमयप्रतिमाः पात्रे संस्थाप्य ॥ अग्न्युत्तारण

पूज्यते तु कुलदेवतेतिसंस्कारपूजादौ गृहपरिशिष्टवचनात् ॥ गणेशं पूजयेत् पूर्व निर्विघ्नार्थं स्वकर्मणीति परशुरामकारिकोक्तेः ॥ विघ्नेऽं च
सयध्यर्चयेत्तु द्वारमभिकारवृत्ताच्च कार्यमेव ॥ १ ॥ तत्र सकलमंगलकार्यारंभादौ विघ्नकंदम्बसं विनायकं पूजयेत् ॥ इति तत्त्वसारसंदितायाम् ॥
सर्वकामसमृद्ध्यर्थेनादौ पूज्यो गणाधिपः ॥ इति भविष्यपुराणे ॥ कर्मरंभेषु सर्वत्र पूजनीयो गणाधिपः ॥ विनायकः कर्मविघ्नसिध्यर्थं विनियोजितः ॥
गणानामाधिपतं च रुद्रेण ब्रह्मणस्तथेति याज्ञवल्क्यः ॥

१ सकल मंगल कार्यना आरंभमां वेहेला विघ्नोना नाश करनार गणपतिनुं पुजन करवुं भद्रा विष्णु रुद्रादिषु पण प्रथम गणपति, पुजन करवुं छे-पूजा-
ना क्रममां वेहेला गणपतिनुं ध्यान करि अग्न्युत्तारण पूर्वक प्राणप्रतिष्ठा करि आवाहन करवुं तथा आसन आपी पोताना शरीरे न्यास करवा.

२-पोताना द्वाबा हाथमां बांधवुं वासन लट् तेमां मूर्तिओ मूढी पंच गव्य रेदी तेना पर जलनी धारा मंत्रो भणे त्यां सुधी करवी, पउं ते मूर्तिनुं
पात्र ब्राह्मणने आपी तेनी पासे प्राणप्रतिष्ठा मंत्रोधी कराववी ॥

पूर्वकं प्राणप्रतिष्ठा कुर्यात् ॥ अद्येत्या० वासरे आसां मूर्तीनां अंगप्रत्यंगसंधिसमुत्पन्नं कुट्टालिकादि टंकाद्यात-
पाग्निसंयोगजनितदोषपरिहारार्थं अग्न्युत्तारणपूर्वकं ब्राह्मणद्वारा प्राणप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ मूर्तिं घृतेनाभ्यज्य
उपरि जलधारां कुर्यात् ॥ अग्निं वैश्वानरो वह्निं वीतिहोत्रो धनंजयः ॥ अग्न्युत्तारणार्थाय मूर्तिनां शुद्धिहेतवे ॥
रक्तांभोधिस्थपोतोल्लसदरुणससेजाधिरूढाकराब्जैः पार्श्वं कोदण्डमिक्षुद्रवमथगुणमप्यंकुशं पंचबाणान् ॥ विभ्राणा-
मृक्कपालं त्रिनयनविलसत्पीनवत्सो रुहाट्या देवी बालार्कवर्णा भवतु सुखकरी प्राणशक्तिः परमनः ॥ इति मंत्रेण
अग्न्युत्तारणम् ॥ ततः प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अस्य श्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ॥
ऋग्यजुः सामानि छंदांसि जगत्सृष्टिकारिणी प्राणशक्तिर्देवता ॥ आं वीजं ॥ ह्रीं शक्तिः कौं किलकं ॥
प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ मूर्तिषु हस्तं निधाय ॥ आं ह्रीं कौं यं रं लं वं शं पं सं हं लं क्षं हंसः सोहं ॥
आसां मूर्तीनां प्राणा इह प्राणाः ॥ पुनः आं ह्रीं कौं यं रं लं वं शं पं सं हं लं क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां
जीव इह स्थितः ॥ पुनः आं ह्रीं कौं यं रं लं वं शं पं सं हं लं क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां सर्वेद्रियाणि
वाङ्मनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वा घ्राण पाणि पाद पायूपस्थानि इहैवागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु नमः ॥ गर्भा-

वि० को०

॥ ९ ॥

धानादि षोडश संस्कारसिद्ध्यर्थं शोडशप्रणवावृत्तिं करिष्ये॥हीं इति षोडशवारं उच्यते॥अनेन षोडशसंस्काराःसंपद्यं-
ताम् ॥ इति प्राणप्रतिष्ठा ॥ पुनः अक्षतान् गृहीत्वा ॥ आवाहनं ॥ हेहे स्वं त्वमेहोहि अंविकात्र्यंवकात्मज ॥
सिद्धिबुद्धिपते त्र्यक्ष लक्षलाभ पितुः प्रभो ॥ १ ॥ नागास्य नागहार त्वं गणराज चतुर्भुज॥भृपितः स्वायुधै दिव्यैः
पाशांकुशपरश्वधैः ॥ २ ॥ आवाहयामि पूजार्थं स्तार्थं च मम कृतौ॥इहागत्य गृहाण त्वं पूजां कर्तुं च स्त मे ॥३॥
श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महागणपतये नमःगणपतिं आवाहयामि॥प्रतिष्ठामंत्रः॥आगच्छ देवदेवेश गजवक्त्र गणाधिप॥
मम पूजां गृहीत्वा च मंडले सुस्थिरो भव॥श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपते सुप्रतिष्ठितो वरदो भव॥आसनं॥सुमुखाय
नमस्तुभ्यं गणाधिपतये नमः ॥ पुष्पासनं मया दत्तं विघ्नपुञ्जं निवारय ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतये
नमः ॥ आसनं स० ॥ अथ देहन्यासः सुमुखाय नमः ॥ वामहस्ते ॥ गणाधिपाय नमः दक्षिणहस्ते ॥ उमा-
पुत्राय नमः ॥ वामपादे ॥ गजाननाय नमः ॥ दक्षिणपादे ॥ लंबोदराय नमः ॥ वामजानौ ॥ हरसूनुये नमः

दक्षिणजानी ॥ गजकर्णाय नमः वामकट्यां ॥ वक्रतुंडाय नमः दक्षिणकट्यां ॥ गुहाग्रजाय नमः
 नाभौ ॥ एकदंताय नमः हृदये ॥ विकटाय नमः वामबाहुमूले ॥ विनायकाय नमः दक्षिणबाहुमूले ॥
 कपिलाय नमः वक्त्रे ॥ गजदंताय नमः दंतपंक्तौ ॥ विघ्नराजाय नमः वामनेत्रे ॥ वटवे नमः दक्षिण
 नेत्रे ॥ सुराग्रगण्याय नमः ललाटे ॥ हेस्वाय नमः शिरसि ॥ महागणपतये नमः सर्वांगे ॥ देहन्यासं स० ॥
 हस्ते दूर्वाकुसान् गृहीत्वा ॥ देवं स्पृष्ट्वा ॥ देवन्यासं कुर्यात् ॥ सुमुखाय नमः देवस्य वामहस्ते ॥ गणाधि-
 पाय नमः ॥ दक्षिणहस्ते ॥ उमापुत्राय नमः ॥ वामपादे ॥ गजाननाय नमः ॥ दक्षिणपादे ॥ लंबोदराय नमः ॥
 वामजानौ ॥ हस्तून्वे नमः ॥ दक्षिणजानौ ॥ गजकर्णाय नमः ॥ वामकट्यां ॥ वक्रतुंडाय नमः ॥ नाभौ ॥
 एकदंताय नमः ॥ हृदये ॥ विकटाय नमः ॥ वामबाहुमूले ॥ विनायकाय नमः ॥ दक्षिणबाहुमूले ॥ कपिलाय
 ? देवो भूत्वा देवं योगेत् ॥

१-घोताना शरीरना न्यास थया पत्री दूर्वा लड गणपतिने स्पर्श करी देव न्यास करवा. न्यास करवाथी शरीरशुद्धि तथा अंगना प्रनलित थयेला दे-
 वताओं स्वयंने रही ते ते कार्य करे छे.

वि० क्रौ०

॥ १० ॥

नमः ॥ वक्त्रे ॥ गर्जदंताय नमः ॥ दंतपंक्तौ ॥ विघ्नराजाय नमः ॥ वामनेत्रे ॥ वटवे नमः ॥ दक्षिणनेत्रे ॥
 सुसग्नगण्डाय नमः ॥ ललाटे ॥ हेरंवायनमः ॥ शिरसि ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० देवन्यासं स० ॥ उमापु-
 त्राय देवाय सिद्धिवंदायते नमः ॥ पाद्यं गृहाण देवेश विघ्नव्यूहं निवारय ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महा-
 ग० पादयोः पाद्यं स० ॥ ताम्रपात्रे स्थितं तोयं गंधपुष्पफलान्वितम् ॥ सहिष्यं ददाम्यर्घ्यं गृहाण परमेश्वर ॥
 श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० हस्तयोः अर्घ्यं स० ॥ सर्वतीर्थसमायुक्तं सुगंधि निर्मलं जलं ॥ आचम्यार्थं मया दत्तं
 गृहाण गणनायक ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महाग० अर्घ्याति आचमनं स० ॥ अथ पंचामृतस्नानं ॥ तत्रादौ
 पयःस्नानं ॥ कामधेनुसमुद्भूतं सर्वेषां जीवनं परं ॥ पावनं यज्ञहेतुश्च पयःस्नानार्थमर्पितम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिस-
 हित महाग० पयःस्नानं स० ॥ पयःस्नानांति वरुणस्नानं वरुणस्नानांति आचमनीयं० सकल पूजार्थं अक्षतान्०॥
 सर्वोपचारार्थं नमस्कासन् स० ॥ दधिस्नानं ॥ पयसस्तु समुद्भूतं मधुराम्लं शशिप्रभं ॥ दध्या नीतं मया देव

१—पट्टी गणपतिर्मुं मंत्रोक्ती पात्र, अर्घ्य, आचमनीय, पंचामृत करी शुद्ध मल्लवदे स्नान करावी वस्त्र, जनोद, चक्षु, कर्क, नोस्ता चडावी अग पूजन करधु.

स्नानार्थं प्रतिगृह्यतां ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महाग० दधिस्नानं स० ॥ दधिस्नानांते वरुणस्नानं स० वरुण
स्नानान्ते आचमनीयं स० सकलपूजार्थं अक्षतान्० सर्वोपचारार्थं नमस्कारान् स० ॥ घृतं ॥ नवनीतसमुत्पन्नं सर्वसंतोष-
कारकं ॥ घृतं तुभ्यं प्रदास्यामि स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० घृतस्नानं स० घृतस्नानान्ते
वरुणस्नानं० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं० सकलपूजार्थं अक्षतान्० सर्वोपचारार्थं नमस्कारान् स० ॥ मधु ॥ तरुपुष्पसमु-
द्भूतं सुस्वादु मधुरं मधु ॥ तेजःपुष्टिकरं दिव्यं स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० मधुस्नानं स० ॥
मधुस्नानांते वरुणस्नानं० वरुणस्नानांते आचमनीयं स० सकलपूजार्थं अक्षतान्० सर्वोपचारार्थं नमस्कारं स०
॥ शर्करा ॥ इक्षुसारसमुद्भूता शर्करापुष्टिकारिका ॥ मलयपहास्त्रिका दिव्या स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धि-
सहितमहाग० शर्करास्नानं स० ॥ शर्करास्नानांते वरुणस्नानं० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं० सकलपूजार्थं
अक्षतान् सर्वोपचारार्थं नमस्कारं स० ॥ शुद्धोदकं ॥ कावेरी नर्मदा वेणी तुंगभद्रा सस्वती ॥ गंगा च यमुना तोयं
मया स्नानार्थमर्पितम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० शुद्धोदकस्नानं स० ॥ शुद्धोदकस्नानांते आचमनीयं
स० ॥ वस्त्रं ॥ पीतांबरं सोत्तरीयं सुदीपं सुमनोहरं ॥ देवदेव गृहाणेदं लंबोदर नमोस्तु ते ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित-

वि० कौ०

॥ ११ ॥

महाग० वस्त्रं स० ॥ वस्त्रांते आचमनीयं स० ॥ यज्ञोपवीतं ॥ सजतं ब्रह्मसूत्रं च कांचनस्योत्तरीयते ॥ गृहाण
 सुस्तर्वज्ञ भक्तानां फलदायक ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० यज्ञोपवीतं स० ॥ यज्ञोपवीतांते आचमनीयं स० ॥
 चंदनं ॥ सुगंधं चंदनं दिव्यं केशरागरसंयुतं ॥ विलेपनं मया भक्त्या गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग०
 गंधं स० ॥ कुंकुमं ॥ सर्वसौभाग्यजननं सुराणां प्रीतिवर्धनं ॥ पवित्रं मंगलं देव कुंकुमं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धि-
 बुद्धिसहितमहाग० कुंकुमं स० अक्षतान् ॥ अक्षताश्च सुरश्रेष्ठाः कुंकुमाक्ताः सुशोभिताः ॥ मया निवेदिता भक्त्या
 गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० अक्षतान् स० ॥ पुष्पं ॥ माल्यादीनि सुगंधीनि मालत्यादीनि वे
 प्रभो ॥ मया हृतानि पुष्पाणि पूजार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० पुष्पाणि स० ॥ दूर्वा ॥ दूर्वायुग्मं
 गृहीत्वा तु गंधपुष्पाक्षतैर्युतम् ॥ पूजये सिद्धिविघ्नेशं प्रत्येकं सर्वनामभिः ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० दूर्वाकुसुमं स० ॥
 अथांगपूजा ॥ वामहस्ते गंधपात्रं गृहीत्वा ॥ दक्षिणेन संपूज्य ॥ गणेशाय नमः ॥ पादौ पूजयामि ॥ गौरी

॥ ११ ॥

१—यजमाने डाचा हाथमा चंदन कुंकुमनु पात्र लई पाव आगळीवडे गणपति पर चंदन कुंकुम चडावयां, तेने अंगपूजा कहेते. पत्रो डाचा हाथमा
 जोस्ता छद्द गणपतिना वार नाम पडे आवरण पूजा करवी ॥

सुताय नमः ॥ स्तनौ पूजयामि ॥ गणनायकाय नमः ॥ हृदयं पू० ॥ स्थूलकंठाय० कंठं पू० ॥ स्कंदाग्रजाय०
स्कंधौ पू० ॥ पाशहस्ताय० हस्तान् पू० ॥ गजाननाय० मुखं पू० ॥ विघ्नहर्त्रे० नेत्रे पू० ॥ सर्वेश्वराय० शिरः
पू० ॥ गणाधिपाय० सर्वांगं पू० ॥ पूर्वे पीतवर्णाय० गणाधिपाय० गणाधिपं पू० ॥ दक्षिणे गौरवर्णाय गणे-
शाय० गणेशं पू० ॥ पश्चिमे रक्तवर्णाय० गणनायकाय० गणनायकं पू० ॥ उत्तरे नीलवर्णाय० गणक्रीडाय०
गणक्रीडं पू० ॥ अथावरणपूजा ॥ वामहस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ सुमुखाय नमः ॥ एकदंताय नमः ॥ कपि-
लाय नमः ॥ गजकर्णकाय नमः ॥ लंबोदराय नमः ॥ विकटाय नमः ॥ विघ्ननाशाय नमः ॥ विनायकाय
नमः ॥ भृम्रकेतवे नमः ॥ गणाध्यक्षाय नमः ॥ भालचंद्राय नमः ॥ गजाननाय नमः ॥ हस्ते पुष्पं गृहीत्वा ॥
अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सल ॥ भक्त्या समर्पये तुभ्यं समस्तावरणार्चनं ॥ समस्तावरणार्चन-
देवताभ्यो नमः ॥ सर्वोपचारार्थं गंधं पुष्पं स० ॥ सीदूरं ॥ सिंदूरं कल्पितं देव सिंदूरं नागसंभवम् ॥ सिंदूरेणा-
र्चितो देव गृहाण गणनायक ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० सिंदूरभरणं स० ॥ सौभाग्यद्रव्यं ॥ सुगंधोपधि-

१ उपरान्त मंत्र्ये सिंदूर, अनील, गुल्लल, हल्द, पद्माववा.

वि० कौ०

॥ १२ ॥

म० १

॥ १२ ॥

चूर्णं च नानापस्मिलानि च ॥ नानासुगंधतैलानि अतःशान्तिं प्रयच्छ मे ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० सौभाग्य-
द्रव्याणि स० ॥ धूपं ॥ वनस्पतिसोद्भूतो गंधाढ्यो गंधमुत्तमः ॥ आग्नेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यतां ॥
श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० धूपमाग्रापयामि ॥ दीपं ॥ भक्त्या दीपं प्रयच्छामि देवाय परमात्मने ॥ त्राहि मां
नरकात् घोराद्दीपोज्योतिर्नमोस्तुते ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० दीपं समर्पयामि ॥ नैवेद्यं ॥ घृतं सलङ्कुडकं चैव
मोदकान् घृतपाचितान् ॥ नैवेद्यं गृह्यतां देव नमस्ते विघ्ननाशन ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० नैवेद्यं स० ॥
नैवेद्यं जलेन संप्रोक्ष्य धेन्वा अमृतीकृत्य ग्रासमुद्रां प्रदर्श्य ॥ यथा ॥ प्राणाय नमः ॥ अपानाय नमः ॥ उदानाय
नमः ॥ व्यानाय नमः ॥ समानाय नमः ॥ नैवेद्यान्ते आचमनं स० ॥ विनायक नमस्तुभ्यं त्रिदशैरभिवंदितं ॥
गंधोदकेन देवेश सद्य आचमनं कुरु ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० नैवेद्यान्ते आचमनं स० ॥ पूर्वापोशनं ॥

१ उपरान्त मंत्रधी धूप, दीप, नैवेद्य मूकी तेनापर पाणी छरी धेनुमुद्रा करी दाखो हाथ आरि अडकाडी नमणा हापवती पांच आंगली-
ओवडे ग्रास मुद्रा करी जम्माडवा, पछी त्रणवार जठ मूकी चंदन चडावी पानसोपारी तथा दक्षिणां मूकी नमस्कार करवा, मदनरत्न ग्रथमां धूप दखोछे, तेमां
देवानां वस्तु अगद, चंदन, मोम, शिलहट्ट, कस्तुरी, ए पांच चीजो समान छद् धूप करे, तेने अपृत धूप कहेछे.

मध्ये पानीयं० ॥ उत्तरापोशनं० ॥ मुखप्रक्षालनार्थं जलं स० ॥ कैरोद्धर्तनार्थं गंधं स० ॥ तांबूलं गृह्यतां देव गृहाण
 सुरप्रजित ॥ अनाथनाथ सर्वज्ञ मामुद्धर महेश्वर ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० फलतांबूलं स० ॥ दक्षिणा ॥ हिरण्य-
 गर्भगर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० दक्षिणां
 स० ॥ आरात्रिकं ॥ चंद्रादित्यौ च धरणी विद्युदग्निस्तथैव च ॥ त्वमेव सर्वज्योतिषी आर्त्रिक्यं प्रतिगृह्यताम् ॥
 श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० आरात्रिकं स० ॥ जलेन प्रदक्षिणं ॥ पुष्पेण देववन्दनं ॥ स्वात्माभिवन्दनं ॥ हस्त-
 प्रक्षालनं ॥ प्रदक्षिणा ॥ हस्ते पुष्पं गृहीत्वा ॥ यानि कानि च पापानि इह जन्मकृतानि च ॥ तानि
 सर्वाणि नश्यन्ति प्रदक्षिण पदे पदे ॥ अनेन मंत्रेण तिस्रः प्रदक्षिणाः कार्याः ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० प्रदक्षिणां
 स० ॥ हस्ते पुष्पाक्षतान् गृहीत्वा ॥ पुष्पांजलिं ॥ विघ्नेश्वराय वरदाय सुरप्रियाय लंबोदराय सकलाय जगद्धिताय ॥

१ चंदनेन मुखनासिके चानुलिपयतीति गदाधरः ॥ सर्वस्वरीरोद्धर्तनं कार्यमिति हरिहरः ॥

२ एका चंडी रवेः सप्त तिस्रो दद्याद्दिनायके ॥ चत्वारः केशवे दद्यात् शिवस्यार्धप्रदक्षिणा ॥

१-आर्ति करवी ते सोळ उपचारमा नथी. तथापि लोको पोता फुल लड करेले ते सशास्त्र नथी. छा इच्छा होय तो दीवेट अथवा कर्पूरी करवी ॥
 २-पुष्प लड गणपतिनी त्रण प्रदक्षिणा करवी

वि० को०

॥ १३ ॥

नागाननाय श्रुतियज्ञविभूषिताय गौरीसुताय गणनाथ नमो नमस्ते ॥ १ ॥ भक्तार्तिनाशनपराय गणेश्वराय
 सर्वेश्वराय सुखदाय सुरेश्वराय ॥ विद्याधराय विकटाय च वामनाय भक्तप्रसन्नवरदाय नमोनमस्ते ॥ २ ॥ नमस्ते
 ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः ॥ नमस्ते रुद्ररूपाय करिरूपाय ते नमः ॥ ३ ॥ विश्वरूपस्वरूपाय नमस्ते
 ब्रह्मचारिणे ॥ भक्तप्रियाय देवाय नमस्तुभ्यं विनायक ॥ ४ ॥ त्वां विघ्नशत्रुदलनेति च सुंदरेति भक्तप्रियेति
 सुखदेति फलप्रदेति ॥ विद्याप्रदेत्यघहरेति च ये स्तुवंति तेभ्यो गणेश वरदो भव नित्यमेव ॥ ५ ॥ लंबोदर
 नमस्तुभ्यं सततं मोदिकप्रिय ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सिद्धिद ॥ ६ ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग०
 पुष्पांजलिं स० ॥ प्रार्थना ॥ श्वेतांगं श्वेतवस्त्रं सितकुसुमगणैः पूजितं श्वेतगंधैः क्षीराब्धौ स्नदीपैः सुरतरुविमलै-
 स्नसिंहासनस्थम् ॥ दार्भिः पाशांकुशेष्टां भयधृतिविशदं चंद्रमौलिं त्रिनेत्रं व्यापेच्छांत्यर्थमीशं गणपतिममलं श्री-
 समेतं प्रसन्नं ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० प्रार्थनां स० ॥ विशेषार्घः ॥ सर्जलपुष्पाक्षतहिरण्यसहितनालिकेरं

१ पुष्पं चोर्ध्वमुख दद्यात्पत्र चाधोमुखं तथा ॥ फलं च सम्मुखं दद्याद्यधोत्पन्नं समप्यत् ॥

अर्थ— १ गणपतिनी प्रार्थना करी नालिएर भेजनु उग्यु होय तेमनु शाली आ आपनो. पत्ती यथाशक्ति करेली पूजानो संकल्प करी, गणपतिने अर्पण करी, 'अमीष्ट आपो' एम कही नमस्कार करवा.

गृहीत्वा ॥ रक्ष रक्ष गणाध्यक्ष रक्ष त्रैलोक्यरक्षक ॥ भक्तानामभयं कर्ता त्राता भव भवार्णवात् ॥१॥ द्वैमातुरकपा-
 सिंधो पाष्मातुरग्रज प्रभो ॥ वरद त्वं वरं देहि वाञ्छितं वाञ्छितार्थद ॥ २ ॥ अनेन फलदानेन फलदोऽस्तु सदा
 मम ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागण० विशेषार्घं स० ॥ हस्ते जलमादाय ॥ यथाशक्त्युपचारैश्च यन्मया पूजनं
 कृतं ॥ प्रारब्धकर्मसिद्ध्यर्थं देवाय कल्पयामि तत् ॥ सांगाय श्रीगणेशाय परिवारान्विताय च ॥ स्वतचंदनपुष्पाणि
 धूपदीपयुतानि च ॥ रक्ताच्छादननैवेद्यं तांबूलादिफलानि च ॥ सर्वाण्यमृतरूपेण नमःसंपद्यतां तव ॥ गणेशपूजनं
 कर्म यज्ञ्यूनमधिकं कृतं ॥ तेने सर्वेण सर्वात्मा वरदोऽस्तु सदा मम ॥ अनया पूजया श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतिः
 सांगः सपरिवारः प्रीयतां ॥ इति श्री जयानंदात्मज मूलशंकरशर्मणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां गणपतिपूजनम् ॥

अथ कुस्वडी तथा मंडपमूर्तयो विधिः—लग्नना चार दिवस अथवा पांच दिवस पहिलें गणपति वेसाडवा, जेने (कुस्वडी) अथवा गणेश कहेंछे. तेमां
 मोर्देंतुं साहित्य टोपना पत्रमां लख्याप्रमाणे तैयार करी घरमां परसाळे अथवा सारे टेकाणे साफ करी सौभाग्यवती स्त्री पासे मटोर्दुं छाण मिश्रित करी लोपाकी
 साधेओ पुरावओ, तथा एक पाटलो पश्चिममां मुखओ. तेनीसामुं पूर्वमां बाजठ मुखओ. तेनापर रातो ककडो पाफरो शेर १। सवा, घउर्तुं मंडळ काटी
 पानपर गणपतिनी प्रतीमा काटी पऊंर मुखी तथा तेनापर सोपारी ने नाडु बांधी गणपति तरफे मुखर्तुं. पडी परणनार छोकरो अथवा छोकरो जे होय तेने
 पूर्व तरफ मोर्दुं करी पाटलापर वेसाडवो तथा गणपतिपुजा ८ पानाथी छई समाप्ति लगीनी करावी तेमां संकल्प (अष्टेत्यादि मम करिष्यमाणविवाहकर्मणि

वि० कौ०

॥ १४ ॥

॥ १४ ॥

अभिज्ञानं गणपतिपूजासंहारिणे) भर्गा गणपतिपूजन करावतुं. पत्री चार सौभाग्यवती स्त्रीने बोलावी परणनारने पोस भराववी. तेमा पहिला घुंटाणमां हाथ राखी भोंयार १५ मुळावया तथा खीए पोताना जमणा हाथमा ककु लड तिलक करतुं वाळणे (सुमूर्त सैवं कल्याण, आरोग्यं, ऐश्वर्यं, निर्वर्त्तिन शुभ पत्तु) मंत्र भणवो. सौभाग्यवतीए पो, गुठणे, हाथे, गाळे कंकु (परणनारने) पील्यु. पत्री सात पान, ७ सोपारी, ७ पैसा, रु० १, नाळीएर १ मूकी हार पहेरावी चार वस्त काचुं मात वधावतु (जयाय अस्तु, विजयाय अस्तु, सुखाय अस्तु, लाभाय अस्तु) ए प्रमाणे वधावी बीजी त्रण सौभाग्यवती पासे ११ तेवीन रीते वधावी चार सौभाग्यवती खाए एक ठेकाणे वेसी वडी ते (चोळा, वा चोखानो लोट) तथा पापडनो लोट होय तो तेमा कंकु, हलद, मात नास्ती दूध रेडी बाधवो. पत्री मेरे सफेत रुकडापर साथीओ वादी पाटलापर पाथरी "मूर्तीया" घाणा, जस्त, संचेरो, हलद, कंकु जेने मूर्तीया कहेते ते मूर्ती वडी मुळाववी तथा पापडन १४ करी तेनापर कंकुनो साथीओ कादी मूर्तवा. वडी, पापड, मूरी स्थापडी तेनापर कंकु मात वधावी हाथ धोरेने गोळ घाणा खावा (फेटलीक न्यातोमा वडी, पापडवाळ हाथ घेता नही, तथा वडी पापडनो लोट पाणीथी भायेते तथा गणपतिने नैवेद्यमां तेना जानटपर वस्तारना चार वडीआ मरी मूरेते ते वदन शास्त्रीवी विरुद्ध छे. जेनाथी पोताने तथा ब्राह्मणोने धर्मभ्रष्ट धड नरुं प्राप्त पायडे, जेधा करेला इर्षोतुं फल योग्य न मळतां अनिष्ट फल मळते. " यतो धर्मस्तो जयः " ॥ 'कार्पाग्रे अनृताधर्मस्य त्याग एव' विगेरे प्रमाणोथी, करतुं नहि ते शास्त्र सम्मत छे.) माटे सुज्ञ माणसोए आ वात उपर वधारे ध्यान आपी, अर्घं न धाय तेम करतु कर्तव्य छे. पत्री परणनारे पोस गणपति पासे मूकी गळ्यु मोहोडु करी, गुरु वृद्धने पो लागतुं. ए प्रमाणे कुरुवडीनो विनि यया पत्री, पाड्या मूर्त कराव्यु. तेमा पोताना नारणा सामु छडो साथीओ करावी, पाटला वे पूर्वाभिमुखे मूकी तेना सामुं जानठ एक मूर्ती तेनापर लाल ककडो पाथरी फळ देर १। सवा लड उपर प्रमाणे गणपतिंतुं मंडळ काढतुं. पत्री सप्तलीक यनमानने वेसाडी पाना ८थी गणपतिपूजन १४ पाना सुवी करावतुं. तेमा संकल्प, (अद्येत्यादि मय सूतस्य " जेकरो होय तो " जेकरो होय तो मम

મૂતાયા કરિવ્યમાણ વિવાહકર્મણિ મંડપમાતૃકાસ્થાપન કરિવ્યે (દદગમૂત દિગ્દક્ષિણ, કલશાર્ચન, ગણપતિપૂજન કરિવ્યે) કરવો ગણપતિપૂજન થયા પછી સક્રાંતિ
 પ્રમાણે સ્તંભ દટાવવો વૃષભ, વિષ્ણુ, કર્ક હોય તો અગ્નિદોષે, સિંહ, કન્યા, તુલા હોય તો ર્શ્વિજ્ઞાન શુદ્ધિક, ઘન, મરર હોય તો વાયવ્ય, કુમ્ભ, મીન, મેષ હોય તો
 નૈર્ઋત્યે, ૯ પ્રમાણે સ્ત્રાંતિ જોડેને કરવું મંડપમાતૃકાનુ સ્થાપન થયા પછી માઢવો વધાવવો તેમા સ્થંભ ૧૨ હાથનો શાસ્ત્રપ્રમાણે લેવાનો છે પણ તે નથી થતું
 માટે રિવાજ પ્રમાણે સ્તંભ સપડીનો અથવા યોગ્ય વૃક્ષનો છેડે તેને આવાનુ પાતરુ મીઠ્ઠલ નાહુ વાધવું, નરાજને નાહુ, પાતરુ વાધવું યજમાનપાસે પાના ૧૫ પ્રમાણે
 મંડપમાતૃકાનુ પૂજન કરાવી ચાર પત્થર ચોલાવી તેને ચાલો કરી નાહુ વાધી નરાજ પકડાવી રાહો સોદાવવો. પછી ગોરે યજમાન પાસે તેમા પાળી, કંકુ,
 ખાત, ફૂલ, અલ્હ, અધીલ, ગુલ્હલ, દહિ, દૂધ, પૈવો, સોપારી લગીની પૂજા કરાવવી પછી ચાર પત્થર તથા યજમાન મઢી, સ્તંભ ઉપાડી રાહામા મૂકી
 મટોરું નાલાવું ॥ પછી “ માગલ્યસ્પંભાય નમ ” મન્ત્રપઢે પનોપચારપૂજન કરાવી, સપ્તર્ષિ યજમાનને ગણપતિને નમસ્કાર કરાવી દ્વાદશપૂજન કરાવવું.
 પછી યજમાને ગલ્પુ પોંદુ કરી પત્થરને ગોલ્હાણા તથા નાલિકેર આપવા (નાલિકેરને વડલે બે પૈસા આપે) ગોરે પરણનારને મેસાડી પનોપચાર
 ગણપતિપૂજન કરાવી પોસ મરાવવી. તેમા ચાર સૌભાગ્યવતી આવી જાલે કરી હલ્હદમા તેલ, ઘાનો વીંગેરે નાલી પાળી રેડી તે હલ્હદ તથા કંકુ, પગ, ગુટળ
 હાણ, ચાલ, વિંગેરે સ્થાને અરવાડવા ॥ પોસમા પાન ૭ સોપારિ ૭ પૈસા ૭ રૂ. ૧, એક નાલિકેર મૂકી પુષ્પનો દાર પેરાવી ચાર વસ્ત્ર ચારે સ્ત્રિઓ
 વધાવી છેવું (સેટર્લોક જ્ઞાતમા કુરુવડીમા લીધેલા પાન સોપારિ ૬૦ પૈસા તથા નાલિકેર જે પોસમા મૂકેલ્ય તેન માઢવા મૂહૂર્તની પોસમા મૂકે છે તે શાસ્ત્રથી
 વિરુદ્ધ છે. દેવદ્રવ્ય, દ્વાદશ વિંગેરેના દ્રવ્ય લેવાથી પાવશિષ્ટિ થવાય છે અને તે કુરુવડીની માગલ્યપોસ પરજવા જતીવલે છે જવાથી સફલ કાર્ય પાવે
 માટે માઢવા મૂહૂર્તમા લેવી નહિ તથા કુરુવડીની પોસ વસ્ત્રછાને આચારથી લેવી પડે તેનુ પ્રતિનિધિ દ્રવ્ય દ્વાદશને આપવું) પછી ગણપતિ પાસે પોસ મૂકાવી
 ગોલ્હાણા આવી ગુરુરુદને નમસ્કાર કરાવવા ॥ હિતિ કુર્વડીમંડપમૂહૂર્તવિધિ સમાપ્ત ॥

વિઃકૌં

॥ ૧૬ ॥

વરદાસી દાર્દી નાહુ વાધુ. પડી વનમાનને પરબોસદ્વર્તમાન પાટલાપર આસન પાથરી બેસાડવા પડી કહુનો ઘાએ કરી આશ્વમન વિગેરે કરાવી મગપતિ પૂજન કરાવુ. પડી માતૃકા સ્થાપનના મન્નોથી ગોર્યાદિ ચૌદ માતૃકા તથા એક તેના અગત્ય ગણપતિ મઠી વંદરતુ સ્થાપન કરાવવુ તે ઉપર નોંધા વધાવવા. દરેક કાર્યમાં ગણપતિ સદ્વર્તમાન કાર્ય કરવુ પડી નાદિશ્રાદ્ધ કરવુ. યજ્ઞ માતૃકાસ્થાપન નથી, સ્થા નાદિ શ્રાદ્ધની જરૂર નથી જે માળખ માતૃકાસ્થાપન વગર નાદિશ્રાદ્ધ કરે તો તેના પિતરો રોષાવમાન થઈ જાયજે. પહેલ્લેથી ગણપતિ, ને છેલ્લે પુલ્કદેવતા એવી ગૌર્યાદિ માતૃકાને દેવમાતૃકા કહેજે તથા વ્રાહ્મણાદિ સાત માત્રિકાને મનુષ્ય-માતૃકા કહેજે તેનું, ગૌર્યાદિથી જમણી તરફ સાત ભતની વગલી કરી સોપારી ગોઠવી તેનું સ્થાપન પૂજન કરાવુ (કેટલીક ટેકાળે પોતાના ઘરમાં સ્વાસ્થ્યનો કંઠકો સ્વાગત લાવી ઝીંજોળાકૃતિ કરી તેનાપર સાર્થકો કાઢી મોડન માનેજે તે ધરમાં હોય તો કરા અડતી મૂકી પૂજા કરાવવી એ આચાર છે પડી ભીંત પર કાટેલા ચાલા સાત પહેલી હારમાં છે તેના ઉપર ધીની ધારા ઠરવી. મોઢ વચ્ચે પાંચા પર ચોઢી તેપર રૂપનાણુ ચોઢી તેનું પૂજન કરાવવુ. એ પ્રમાણે માત્રિકાસ્થાપન થયાપછી આયુષ્યની વૃદ્ધિ થવાસાથ આયુષ્ય મન્નનો પાઠ કરાવવો. તે મન્નોના દેવતાના સ્મરણથી આયુષ્યની વૃદ્ધિ થાયજે. મન્ન થળનાર વ્રાહ્મણને ટાણિયા આવી 'નાદિશ્રાદ્ધ' કરવુ તેમાં વૈશ્વદેવની જરૂર છે પણ તે સમયે બેને નહિ માટે સુદ્ધ વ્રાહ્મણને થી રૂપીઆ બે માર, ચોસર શેર ૧. અપ્પા. હથે સપ્તલોક નાદિ-શ્રાદ્ધમાં અરિ આવાહન અગ્નીઋણ પિંડદાન વિચિર અસ્યદાન સ્વયં પ્રશ્ન એટલો સ્થાપ કરવો. નેમાં પિતા પિતામહ વિગેરે પિત્રોનું નામ તથા તલ તથા કાશાહાયમા જનોઈ વિગેરી વાડ કરવુ નહિ. હવે જત, યજ્ઞ લગ્ન શ્રાદ્ધ, મૃદશાતિક, સીમત, નામવરણ, મુંડન, આતર્કર્મ, હોમ વિગેરે કાર્યમાં નાદિ-શ્રાદ્ધ કર્યાપડી સૂતક વિગેરે આવે તો વાધ નથી તેમાં પિતૃ પિતામહ પ્રપિતામહ સપ્તલોક તથા માતામહ, પ્રમાતામહ વૃદ્ધપ્રમાતામહ, સપ્તલોક મઠી, હના સોપારી જે તથા વિશેષદેવતા એક મઠી ત્રણ મુકવાના છે કેટલીક ટેકાળે ગણપતિનું પણ એક સોપારી મૂકી નાદીશ્રાદ્ધ કરેજે તેમાં અરવમનીને દરોઈ વીઠાઠી નાહુ વાધી વગલામાં પાણી મરી તરમાળમાં કાપા માતની વળ વગલી કરી ઉચ્ચરમિ ત્રણ સોપારી ગોઠવી થયેજત નાદીશ્રાદ્ધ કરી વ્રાહ્મણપૂજન કરી સ્થાપિત દેવતાઓને નમસ્કાર કરી મઠ્યુ મોહુ કરી પોતાના વડીલનેપમે લાગવુ. એનું વરમાનું કાર્ય કરી મૃદશાતિક કરવા બેસવુ ॥૩૬૧ ગણપતિપૂજનાદિ નાદીશ્રાદ્ધાન્ત કર્મ ૪૫ ॥

મ. ૧

॥ ૧૬ ॥

अथ गौर्यादिमातृणां स्थापनं ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ कोष्ठतः वहिः वायव्यां गणपतिं ॥ देवं नमामि
 गिरिजात्मजमेकदंतं सिंदूरचर्चितवपुः सुविशालशृङ्गं ॥ नागेन्द्रमण्डिततनुर्द्युतसिद्धिबुद्धिसेव्यं सदा सुरगणैः सक-
 लार्थसिद्धये ॥ गणेश इहामच्छ इह तिष्ठ गणेशायनमः गणेशमावाहयामि स्थापयामि ॥ गौरीं ॥ एहोहि नीलो-
 त्पल तुलयनेत्रे श्वेताम्बरे प्रोज्ज्वलशूलहस्ते ॥ नागेन्द्रकन्ये भुवनेश्वरि त्वं पूजां ग्रहीतुं मम देवि गौरि ॥
 गौरि इहामच्छ इह तिष्ठ गौर्यैः ॥ गौरिमावाहयामि स्था ॥ १ ॥ पद्मां ॥ एहोहि पद्मे शशितुल्यवक्त्रे पङ्केरुहाभे
 भूमौ काष्ठमयपीठे रक्तवस्त्रं मसार्य तदुपरि पञ्चदशाक्षतपुञ्जान् कुर्यात् ॥ तेषु श्रीफलानि निधाय ॥ तदुपरि गणेशेनाधिकाश्चतुर्दश मातृकाः स्था-
 पनीयाः ॥ तत्रार्थ क्रमः ॥ गौरी पद्मा श्वबी मेधा सावित्री विजया जया ॥ देवसेना स्वयां स्वाहा मातरो लोकमातरः ॥ हृष्टि-पुष्टिस्तथा तुष्टि-
 त्मनः कुलदेवता ॥ गणेशेनाधिकाश्चोक्ता वृद्धौ पूज्याश्चतुर्दश ॥ ग्राह्या माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा ॥ चाराही च तथेन्द्राणी चाभुण्डा सप्त मा-
 तरः ॥ केचित् ॥ श्रीलक्ष्मी धृति मेधा स्वाहा प्रज्ञा सरस्वती ॥ धृतेन मातरः सप्त पूज्याश्च विधिवत् क्रमात् ॥ एताः धृतमातृकाः नांगीकृताः
 शुद्धकमलाकरादिभिः ॥ कर्मादिषु तु सर्वेषु मातरः स गणाधिपाः ॥ पूजनीयाः मयत्नेन पूजिताः पूजयन्ति ताः ॥ मातृशब्देन सगणेशगौर्यादि च
 मनुष्यमातरो ग्राह्याः ॥ इति शुद्धकमलाकरे ॥ अत्र चतुर्दश मातृपदसमाहारान् मातरो लोकमातर इति सर्वासां विज्ञेयम् ॥ इति हेमाद्रौ
 कर्मकल्पद्रुमोक्तेश्च यत्र वृद्धिश्चाह तत्र मातृपूजा यत्र श्राद्धाभावस्तत्र मातृपूजनाभावः इति शातातपः ॥

अर्थ-गौर्यादि मातृकार्त्तुं स्थापनं वाञ्छ अथवा पाटला वीगेरे मूकी तेनापर छल ककडो पायरी ॥ १५ ॥ दगली कावा भातनी करी तेनापर सोपारी मोठकां.

वि० की०

॥ १७ ॥

शुभचक्रहस्ते ॥ सुरासुरेन्द्रैरभिवंदिते त्वं पूजा ग्रहीतुं मम यज्ञभूमौ ॥ पद्मे इहागच्छ इह तिष्ठ पद्मायै० पद्मा-
 मावाहयामि स्था० ॥ २ ॥ शचीं ॥ एहोहि कार्तस्वर तुल्यवर्णे गजाभिरुद्धे जलजाभिनेत्रे ॥ शक्रप्रिये प्रोज्व-
 लवज्रहस्ते पूजां ग्रहीतुं शचि देवि शीघ्रं ॥ शचि इहागच्छ इह तिष्ठ शच्यै नमः शचीमावाहयामि स्था० ॥ ३ ॥
 अंकुशः पातृपूजान्तु यः श्राद्धं परिवेषयेत् ॥ तस्य क्रोधसमाविष्टा हिंसामिच्छन्ति मातरः ॥ आदौ विनापकः पूज्यो अंते च कुलदेवतेति ।
 निष्ठवाग्यात् ॥ आदौ विनायकपूजनं ॥ कुड्यलगां वसोर्द्धारां स्नाप्यारां घृतेन तु ॥ कारयेत् पंच धारां वा नातिनोचां न चोच्छ्रितां ॥ कुड्यल-
 गां पातृसर्पपक्षिचिह्नानां घृतेन पुत्रशिव्यादिना सप्त पंच वा धारां कारयेत् सप्त ॥ पंच भवत्यत्र ऐच्छिको विकल्पः ॥ वसुरभिर्धर्मसुद्रव्यं
 वसनोष्ठाविति कोटदर्शनात् च शतपथश्रुतेः ॥ वसोरप्रसेव ॥ च परं कौश्लिकीव्राह्मणवाक्यात् अग्निः सर्वदेवात्मकः ॥ अग्निर्वै वसवो देवता
 इति श्रुतेः ॥ तस्मात् अग्निर्मेनेण वसोर्द्धारा कर्तव्या ताः प्रादक्षिण्येन कुर्यात् देवत्वात् नोच्छ्रितां नात्युद्धां नोत्तस्तथेति कुड्ये कृतधारायां
 वसुधारायै नमः इत्यावाद्य नायमंत्रैः प्रणवादिनमोन्तैः ॥ प्रतीचिमारभ्य प्राग् पर्यताः वा दक्षिणस्यामारभ्य उर्द्धाच्च पर्यताः प्रत्येकं काण्डानु-
 समयेन वा पदार्थानुसमयेन पुनयेत् ॥ ॥

॥ १७ ॥

वायव्य दक्षिणे गणपतिं स्थापनं करी नैर्ऋत खूणे गौरि तेनाउपर पद्मा ए प्रमाणे पश्चिमपथी पूर्वं तथा दक्षिणपथी उत्तर स्थापनं करवु. गौर्यादितुं स्थापनं थयापत्री
 तेनो जमणी तरफ सात दगली भातनो बीजी करी तेनापर ब्राह्म्यादिमातृकानुं स्थापनं करवु

मेधां॥एहोहि मेधे शुभभूस्त्रिणे पीतांबरे पुस्तकपात्रहस्ते ॥ बुद्धिप्रदे हंससमाधिरुद्धे पूजां ग्रहीतुं मस्त्रमस्मदीयं ॥
मेधे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ मेधायै नमः ॥ मेधामावाहयामि स्थापयामि ॥ ४ ॥ सावित्रीं ॥ एहोहि सावित्रि जग-
दिधात्रि ब्रह्मप्रिये सुकुशुवपात्रहस्ते ॥ प्रतप्तजांबुनदलुल्यवर्णे पूजां ग्रहीतुं निजयज्ञभूमीं ॥ सावित्रि इहागच्छ
इह तिष्ठ ॥ सावित्र्यै नमः॥सावित्रीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ५ ॥ विजयां॥एहोहि शास्त्रास्त्रधरे कुमरि सुरासुराणां
विजयप्रदात्रि ॥ त्रैलोक्यवन्दे शुभरत्नभूषे गृहाण पूजां विजये नमस्ते ॥ विजये इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ विजयायै
नमः ॥ विजयामावाहयामि स्थापयामि ॥ ६ ॥ जयां ॥ एहोहि पद्मेरुहलोलनेत्रे जयप्रदे प्रोज्ज्वलशक्तिहस्ते ॥ ब्रह्मा-
दिदेवैरभिवंद्यमाने जयैव सिद्धिं कुरु सर्वदा मे ॥ जये इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ जयायै नमः ॥ जयामावाहयामि
स्थापयामि ॥ ७ ॥ देवसेनां ॥ एहोहि चापासिधरे कुमरि मयूस्वाहि कमलायताक्षि ॥ इंद्रादि देवैरपिस्तूयमाने
प्रयच्छति त्वं मम देवसेने ॥ देवसेने इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ देवसेनायै नमः ॥ देवसेनामावाहयामि स्थापया-
मि ॥ ८ ॥ स्वधां ॥ एहोहि वैश्वानस्वलभे त्वं कव्यं पितृभ्यः सततं वहन्ति ॥ स्वर्गाधिवासे शुभशक्तिहस्ते
स्वधे तु नः पाहि मत्सं नमस्ते ॥ स्वधे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ स्वधायै नमः ॥ स्वधामावाहयामि स्थापयामि ॥ ९ ॥

स्वाहां ॥ एहोहि वैश्वानरतुल्यदेहे तडित्प्रभे शक्तिधरे कुमारि ॥ हविर्गृहीत्वा स्रुतसिंहतोः स्वाहे च शीघ्रं मत्स-
 मस्मदीयं ॥ स्वाहे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ स्वाहायै नमः ॥ स्वाहामावाहयामि स्थापयामि ॥ १० ॥ हृष्टि ॥ एहोहि
 भक्ताभयदे कुमारि समस्तलोकप्रियहेतुमूर्ते ॥ प्रोत्फुल्लपंके रुहलोलनेत्रे हृष्टे मत्सं पाहि शिवस्वरूपे ॥ हृष्टे इहाग-
 च्छ इह तिष्ठ हृष्ट्यै नमः ॥ हृष्टिमावाहयामि स्थापयामि ॥ ११ ॥ पुष्टि ॥ एहोहि पुष्टे शुभस्तनभूषे स्वतांघरे स्वतविशाल-
 नेत्रे ॥ भक्तप्रिये पुष्टिकरि त्रिलोके गृहाण पूजां शुभदे नमस्ते ॥ पुष्टे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ पुष्ट्यै नमः ॥ पुष्टि-
 मावाहयामि स्थापयामि ॥ १२ ॥ तुष्टि ॥ एहोहि तुष्टेऽखिललोकबंधं त्रैलोक्यसंतोषविधानदक्षे ॥ पीतवारं शक्तिगदाब्जहस्ते
 वरप्रदे पाहि मत्सं नमस्ते ॥ तुष्टे ॥ इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ तुष्ट्यै नमः ॥ तुष्टि मावाहयामि स्थापयामि ॥ १३ ॥ कुलदेवताम् ॥
 एहोहि दुर्गे दुस्तिौघनाशिनि प्रचंडदैत्यौघविनाशकारिणि ॥ शिवे महेशार्धशरिधारीणि स्थिरा भव त्वं मम यज्ञक-
 र्मणि ॥ आत्मनः कुलदेवतायै नमः ॥ आत्मनः कुलदेवतामावाहयामि स्थापयामि ॥ इति गौर्धादे मातृकास्थापनम् ॥
 अथ ब्र हयादि मातृकास्थापनाम् ॥ १ ॥ ब्राह्मी ॥ चतुर्मुखी जगद्धात्रीं हंसारूढां वरप्रदां ॥ सृष्टिरूपां महाभागां

हवे गणपति सह गौर्धादि १४ मातृकां स्थापनं यथा पक्षी तैलं पूजनं यत्प्रमाणे करतुं, अथवा एनो सत्ये ब्राह्म्यादि भुज्यमातृकां स्थापनं करी
 एक तत्रे प्रतिष्ठा करी पूजनं करतुं, ए यथावतांशं समस्तं; पूजनं प्रकारं शार्वार्थमां आपेक्षते.

ब्रह्मार्णीं तां नमाम्यहं ॥ ब्राह्मि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ ब्राह्म्यै नमः ॥ ब्राह्मीमावाहयामि स्थापयामि ॥ १ ॥ माहेश्वरीं ॥
माहेश्वरीं नमाम्यद्य सृष्टिसंहास्कारिणीं ॥ वृषारूढां शुभां शुभ्रां त्रिनेत्रां वरदां शिवां ॥ माहेश्वरि इहागच्छ इह
तिष्ठ ॥ माहेश्वर्यै नमः ॥ माहेश्वरीमावाहयामि स्थापयामि ॥ २ ॥ कौमारीं ॥ एहोहि कौमारि विवेहि शांतिं शक्तिं
दधानेऽपि सदाभ्रमध्ये ॥ स्कंधाधिरूढे शिखिगुग्गवाभ्यां मत्तः प्रसीद प्रसृतिं प्रयच्छ ॥ कौमारि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥
कौमार्यै नमः ॥ कौमारीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ३ ॥ वैष्णवीं ॥ शंखचक्रगदापद्मधारिणीं कृष्णरूपिणीं ॥
स्थितिरूपां स्वर्गेन्द्रस्थां वैष्णवीं तां नमाम्यहम् ॥ वैष्णवि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ वैष्णव्यै नमः वैष्णवीमावाहयामि
स्थापयामि ॥ ४ ॥ वाराहीं ॥ वाराहरूपिणीं देवीं दंष्ट्रेऽर्जुतचसुन्धराम् ॥ शुभदां पीतवसनां वाराहीं तां नमाम्यहं ॥
वाराहि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ वाराह्यै नमः ॥ वाराहीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ५ ॥ इंद्राणीं ॥ इंद्राणीगजकुं-
भस्थां सहस्रत्रयनोज्ज्वलाम् ॥ नमामि वरदां देवीं सर्वदेवैर्नमस्कृताम् ॥ इंद्राणि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ इंद्राण्यै
नमः ॥ इंद्राणीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ६ ॥ चामुंडां ॥ चामुंडां मुंडमयनां मुंडमालोपशोभितां ॥ अट्टाट्टहास-
मुदितां नमाम्यात्मविभूतये ॥ चामुण्डे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ चामुण्डायै नमः ॥ चामुण्डामावाहयामि

३० फौ०

॥ १९ ॥

स्थापयामि ॥ इत्यावाह्यः ॥ वसुधारायै नमः इत्यनेन घृतेन पंच सप्त वा धारां कुर्यात् ॥ गुडद्रव्यं तदुपरि स्थापयेत्
 तदुपरि रोप्यमुद्रामपि स्थापयेत् ॥ प्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठां तां करोम्यत्र
 मंडले देवते सह ॥ सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः ब्राह्म्यादि सप्तमातरश्च सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवतः ॥ सगणेश
 गौर्याद्यावाहितमातृभ्यो नमः ॥ आवाहनं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० आसनं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या०
 पाद्यं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० अर्घ्यं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० आचमनीयं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० स्नानं
 स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० वस्त्रं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० उपवीतं ॥ सगणेशगौर्याद्या० गंधं स० ॥ सगणेश-
 गौर्याद्या० पुष्पं स० ॥ सगणेशगौर्या० अलंकारार्थं कुंकुमाक्षतान् स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० सुशोभनार्थं सौभाग्यद्र-
 व्यं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० धूपं स० सगणेशगौर्याद्या० दीपं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० नैवेद्यं स० ॥ सगणेशगौर्या-
 द्या० तांबूलं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० साहुण्यार्थं दक्षिणां स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० प्रदक्षिणां स० ॥ देवि प्रसीद
 परिपालय नोरिभीतेर्नित्यं यथा सुखधादधुनेव सद्यः ॥ पापानि सर्व जगतां प्रशमं नयाशु उत्पातपातजनितांश्च

॥ १९ ॥

अर्थ-गौर्यादि जेटली मातृमातु स्थापन कर्तुं तेनी प्रतिष्ठा करी आवाहन आसन कीरैयी पुष्पाभली लगी पूजा करी प्रार्थना करी करेछी पूजा अर्पण
 करवी ब्राह्म्यादिनुं स्थापन धरा पड़ी सात चाली कर्वा होय तेना उपर घीनी मंत्रयो धारा करवी गोल तथा स्थापनाणु चोदयु.

महोपसर्गान् ॥ सगणेशगौर्याद्या० पुष्पांजलिं स० ॥ अनेन पूजनेन सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः प्रीयंताम् ॥
 हस्ते जलमादाय ॥ अद्येत्यादि० अस्मिन् कर्मणि आयुष्याभिवृद्धयर्थं ब्राह्मणद्वारा आयुःशांतिजपं करिष्ये इति
 संकल्प्य ॥ विप्राः पठेयुः ॥ ते च ॥ रोगानशेषानपहंसि तुष्टा रुष्टा तु कामान् सकलानभीष्टान् ॥ त्वामाश्रितानां न
 विपन्नराणां त्वामाश्रिता ह्याश्रयतां प्रयांति ॥ १ ॥ एतत् कृतं यत्कदनं त्वयाद्य धर्मद्विषां देवि महासुराणाम् ॥
 रूपैस्नेकैर्बहुधात्मभूर्तिं कृत्वाविके तत् प्रकरोति कान्या ॥ २ ॥ विद्यासु शास्त्रेषु विवेकदीपेष्वालोकेषु वाक्येषु च का
 त्वदन्या ॥ ममत्वगर्तेऽतिमहोपकारे विभ्रामयत्येतदतीव विश्वं ॥ ३ ॥ रक्षांसि यत्रोग्रविपाश्च नागा यत्रारयो-
 दस्युबलानि यत्र ॥ दावानलो यत्र तथाब्धिमध्ये तत्र स्थिता त्वं परिपासि विश्वम् ॥ ४ ॥ विश्वेश्वरि त्वं परिपा-
 सि विश्वं विश्वात्मिका धास्यसीति विश्वम् ॥ विश्वेशवंद्या भवती भवन्ती विश्वाश्रया ये त्वयि भक्तितनूनाः ॥ ५ ॥
 देवि प्रसीद परिपालय नोऽरिभीतेर्नित्यं यथा सुखधादधुनैव सद्यः ॥ पापानि सर्वजगतां प्रशमं नयाशु उत्पातपा-
 कजनितांश्च महोपसर्गान् ॥ ६ ॥ हस्ते जलमादाय ॥ अद्येत्यादि० कृतेन आयुःशांतिजपाख्येन भगवान् कर्माधीशः

अर्थ-होममां जल दइ आयुष्यशुद्धिपारे सकलकरी ब्राह्मण पासे आयुष्य मेप्रपाठ करावी ते पाठकोने दक्षिणा आपी नमस्कार करवा एप्रमाणे मातृकास्थ-
 पन करी नादीश्राद्धन्ने आरम करवो.

શ્લોક૦

૥ ૨૦ ૥

શ્રીયતામ્ ॥ તેન કરિયમાણકર્મણિ આયુષ્યાભિવૃદ્ધિસ્તુ ॥ આયુષ્યમંત્રપાઠકેમ્યો યથાશક્તિ દક્ષિણાં દદ્યાત્ ॥
 ઇતિ માતૃકાસ્થાપનપ્રયોગઃ ॥ અથનાંદીશ્રાદ્ધં ॥ તત્ર પ્રથમં વેશ્વદેવઃ તદભાવે અદ્યેત્યાદિ૦ અસ્મિન્ કર્મણિ
 વિહિતવેશ્વદેવાકરણજનિતપ્રત્યવાયપરિહાસથં કરણજનિતફલપ્રાપ્ત્યર્થં ઇદં તંડુલપાત્રં સદક્ષિણાકં શાસ્ત્રોક્તપુણ્યફ-
 લપ્રાપ્ત્યર્થં ગોત્રાય બ્રાહ્મણાય સંપ્રદાસ્યે ॥ તેન કરિયમાણકર્મણિ અવિકારસિદ્ધિસ્તુ ॥ નાંદીશ્રાદ્ધં સપિણ્ડકં અપિ-
 ૧ વૃદ્ધિશ્રાદ્ધં પુરા કાર્ય કર્મોદૌ સ્વસ્તિવાચનમિતિ ॥ ત્રિકાલ્પિસ્મરણાત્ત નવગ્રહપત્તાદૌ નાંદીશ્રાદ્ધમિતિ વાન્યમ્ ॥ કન્યાપુત્રાભિવાદેષુ પ્રવે-
 શે નવવેશ્વરેભિઃ ॥ નામકર્મણિ ગ્રાહાનાં ચૂડાકર્મોદિકે તથા ॥ સીમન્તોન્નયને ચૈવ પુરાદિપુસ્તકદર્શને ॥ નાંદીમુલાન્ પિતૃનાદૌ તર્પયેત્ પ્રથમો
 ગૃહીતિ શ્રાતિસોર ॥ તત્ર નાંદીમુલાઃ પિતરઃ પિતામહઃ પ્રપિતામહઃ સપત્નીકાઃ માતામહ્યમાતામહટ્ટદમમાતામહઃ સપત્નીકા ઇતિ પદ્મ-
 પિતૃમ્યઃ પાર્વણદય સ્પર્શ ॥ કુલસ્થાનેષુ દુર્ગાઃ સ્થુઃ મંગલસ્થાભિરુદ્ધયે ॥ ઇતિ આશ્વલાયનોસ્તેઃ ॥ તત્ર સારુલિકે સમંતકાવાહનાર્ચાગ્નૌકરણ-
 વિષ્ણુદાનચિકિત્સાસ્થપસ્વધાનાચનપશ્ચેત્યેતત્ સપ્તક વર્ગ્ય ॥

૧ હવે નાંદીશ્રાદ્ધ કરવું તેમાં પહેલું વૈધદેવ કરવો તેને વાલે જોવા તથા ધી બ્રાહ્મણને આપી સકલ્ય કરી કર્મ કરવું વૃદ્ધિશ્રાદ્ધમાં કર્તાનો શાપ તથા
 તેનો શાપ તથા મા તથા તેનો શાપ જીવતો હોય તો કરવાની જરૂર નથી. વૃદ્ધિશ્રાદ્ધ સ્વારમાં કરવું, તે જે પ્રકારનું છે પિંડવાજીને પિંડ બગરવું તેમાં પિંડ-
 વાલું કરવું હોય તો થુ શ્રાદ્ધ પ્રમાણે કરી પિંડ મૂકવા અને સારુલીક શ્રાદ્ધ હોય તો પિંડ મૂકવાની જરૂર નથી કેટલેક ટેકાળે બ્રાહ્મણો સકલ્ય શ્રાદ્ધ
 કરવાનું કહી પિંડ મૂકાવે છે જેથી વેડનું ફલ મળે નથી સકલ્ય શ્રાદ્ધમાં સાગના તરબાણામાં ગંગા દગલો ખાતી કરી સોપારી મોઢવી જમણા હાથમાં
 પાળી લઈ તેના ઉપર પડેલે વૃદ્ધિશ્રાદ્ધમાં સલ્ય અને વલ્લનામના વિધેદેવા છે તેના ઉપર પાળી રેડવું પત્રી ચીના દેવતાપર તથા શ્રીના ઉપર એમ અનુક્રમે પૂજા કરવી ॥

ષ્ઠકં વા ફલં સમાનં ॥ તત્ર સાંકલ્પેન વિધિના અપિઙ્કપ્રયોગઃ ॥ તામ્રપાત્રે ત્રીણિ વદ્ધનિ વા અક્ષતપુંજાનિ
 કૃત્વા ॥ તસ્યોપરિ પૂર્ણફલાનિ નિધાય ॥ દક્ષિણહસ્તે સજલદૂર્વાદ્કુરાન્ ગૃહીત્વા ॥ સત્યવસુસંજ્ઞકા વિશ્વેદેવાઃ
 નાંદીમુખાઃ इदं वः पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धिः ॥ ગોત્રાઃ પિતૃપિતામહપ્રપિતામહાઃ સપત્નીકાઃ
 નાંદીમુખાઃ इदं वः पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धिः ॥ દ્વિતીયગોત્રાઃ માતામહપ્રમાતામહશુદ્ધપ્રમા-
 તામહાઃ સપત્નીકાઃ નાંદીમુખાઃ इदं वः पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धिः ॥ અથ પૂર્વોચ્ચરિતશુભપુણ્યતિ-
 થૌ મમ સુતસ્ય વા સુતાયાઃ વિવાહાંગત્વેન સાંકલ્પેન વિધિના નાંદીશ્રાદ્ધં કરિષ્યે ॥ આસનદાનં ॥ સત્યવસુસં-

અનામ્ના અતિલૈશ્વૈવ નાંદીશ્રાદ્ધં ચ સમ્પતઃ ॥ इति संग्रहे त्रतयश्रविवाहेषु श्राद्धोपांर्चने जपे ॥ આગ્ન્યે મૂતકં ન સ્વાત્ અનામ્ન્યે તુ
 સૂતકં ॥ इति विष्णुपुराणे ॥ ભ્રારંભો વરણં વજ્રે સંકલ્પપ્રત્સનયોઃ નાંદીશ્રાદ્ધ વિશાહાદૌ શ્રાદ્ધે પાઠ્યપરિક્રિયેતિ વ્રહ્મપુરાણે ॥ વિશ્વેદેવાઃ
 કાર્યપસ્ત્વે ॥ इष्टिश्राद्धे ऋतुर्देवः संकीर्त्यो वैश्वदेविके ॥ નાંદીમુખે સત્યવસુ કામ્યે ચ ગૃહિલોચનો ॥ પુન્નરત્રાદૈર્વૌ ચૈવ પાર્વણે સમુદાહૃતૌ ॥
 નૈમિત્તિકે કામકાલતૈવ સર્વં કીર્તયેત્ ॥ इतिश्राद्धमपूखे ॥

સત્કલ્પ વિધિથી નાંદીશ્રાદ્ધ કરવું તેમા આવાહન, અર્પ, અગ્નોર્જન, ણિદ્દાન, વિકિર, અક્ષય, સ્વધા, વાચન પ્રશ્ન, ગળાનો ત્યાગ કરવો ઋદ્ધોદ્ધે, તેમજ-
 તામ તથા તિલ તથા અપ્સરવ્યથી પૂજ કરવું નહીં. ૧ યજ્ઞમા, વરણ ત્રત અને સત્ર તેમા સત્કલ્પ- વિવાહમા- નાંદીશ્રાદ્ધ- અને શ્રાદ્ધમા રસોદ- વીંગિરે

त्रि०कौ०

॥ २१ ॥

ज्ञकानां विश्वेषां देवानां नांदीमुखानां इदमासनं सुखासनं नांदीश्राद्धे क्षणौ क्रीयेतां तथा प्राप्नुताम् भवन्तौ
 प्राप्नुवाम ॥ गोत्राणां पितृपितामहप्रपितामहानां सपत्नीकानां नांदीमुखानां इदमासनं सुखासनं नांदीश्राद्धे
 क्षणाः क्रीयन्ताम् तथा प्राप्नुवन्तु भवंतः प्राप्नुवाम ॥ द्वितीयगोत्राणां मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहानां
 सपत्नीकानां नांदीमुखानां इदमासनं सुखासनं नांदीश्राद्धे क्षणाः क्रीयन्तां तथा प्राप्नुवन्तु भवंतः प्राप्नुवाम ॥
 गंधादिदानं ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नांदीमुखेभ्य इदं गंधाद्यर्चनं नमः संपद्यन्तां वृद्धिः ॥
 गोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नांदीमुखेभ्यो यथादत्तं गंधाद्यर्चनं नमः संपद्यन्तां वृद्धिः ॥
 द्वितीयगोत्रेभ्यो मातामह-प्रमातामह-वृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यः नांदीमुखेभ्यः यथादत्तं गंधाद्यर्चनं
 नमः संपद्यन्तां वृद्धिः ॥ भोजननिष्कयद्रव्यदानं ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नांदीमुखेभ्यो
 युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्कयीभूतं किञ्चिद्विरण्यं अमृतरूपेण नमः संपद्यन्तां वृद्धिः ॥ गोत्रेभ्यः
 नांदीश्राद्धे अन्नाभावं आमं आपाभावे हिरण्यं हिरण्याभावे युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तान्ननिष्कयीभूतयथाशक्तिकिञ्चिद्रव्यदानं ॥ इति धर्मसिधौ ॥

करवापी सूतकादिनो बाध द्यमतो नथी. पत्री आसननो संकल्प करी स्थापित देवोपर पाणी मुकवुं तथा तेनापर चंदन फुल चडाववा तथा
 नाक्षत्रभोजन विगोरेनो संकल्प करषो.

पितृपितामह प्रपितामहेभ्योः सपत्नीकेभ्यो नांदीमुखेभ्योः युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्कयीभूतं किंचिद्धिरण्यं
 अमृतरूपेण नमः संपद्यंतां वृद्धिः ॥ द्वितीयगोत्रेभ्यो मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नांदी-
 मुखेभ्यो युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्कयीभूतं किंचिद्धिरण्यं अमृतरूपेण नमः संपद्यंतां वृद्धिः ॥
 संक्षीरमुदकदानं ॥ नांदीमुखाः सत्यवसुसंज्ञका विश्वेदेवाः प्रीयंतां ॥ गोत्राः पितृपितामह प्रपितामहाः
 सपत्नीकाः नांदीमुखाः प्रीयंतां ॥ द्वितीयगोत्राः मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहाः सपत्नीकाः नांदीमुखाः
 प्रीयंतां ॥ आशिषोऽग्रहणं ॥ गोत्रं नो वर्द्धतां ॥ वर्द्धता वो गोत्रं ॥ दातासे नोऽभिवर्द्धतां अभिवर्द्धतां वो दातारः ॥
 संततिर्नोऽभिवर्द्धत अभिवर्द्धतां वः संततिः ॥ श्रद्धा च नो माव्यगमतं ॥ माव्यगमद् वः श्रद्धाः ॥ बहुदेयं च
 नोऽस्तु ॥ अस्तु वो बहुदेयं ॥ अन्नं च नो बहु भवेत् ॥ भवतु वो वह्नन् ॥ अतिथिंश्च लभामहे ॥ लभंतां वो
 . . . प्रीयंतामित्यत्र यवक्षीरजलानि दद्यात् ॥ इति प्रयोगरत्नगदाधरौ ॥ प्रीत्यै संक्षीरदानं ॥ आभ्यूदयिकश्राद्धं तु आचारात् ॥

दूधमां पाणी रेडोने नांदीमुख देवोने आपवायी ते प्रसन्न थई छुट्ठुबविगेरेमा यतो वल्लेश नादा करी प्रीती उत्पन्न करावेछे एवुं ग्रंथकारनु केहेवुंछे ॥
 पात्रमां जळ लइ तेमां दुध रेडी ते देवताजोने अर्पण करवायी वंशवृद्धि यायछे, ब्राह्मणोने नादिधद्र थयुं ए प्रश्नो विगेरे पुत्रवा, वरेक देवना उद्देश-
 थी रुपियो पा आपवानो संप्रदाय छे—नांदीश्राद्धमां जे न्युनाधिक थयुं होय तेनी परिपूर्ती करी संकरूप करी देवताने अर्पण करवुं, ए प्रमाणे नांदीश्राद्ध

वि० कौ०

॥ २२ ॥

प्र० १

॥ २२ ॥

अतिथयः ॥ याचितारश्च नः संतु ॥ संतु वो याचितारः ॥ एता आशिपः सत्याः संतु ॥ संत्वेताः सत्या आशिपः ॥
दक्षिणादानं ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नांदीमुखेभ्यः कृतस्य नांदीश्राद्धस्य फलप्रतिष्ठासिद्धयर्थं द्राक्षाम-
लकयवमूलनिष्कयीभूतां दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे ॥ गोत्रेभ्यः पितृपितामह प्रपितामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नांदीमु-
खेभ्यः कृतस्य नांदीश्राद्धस्य फलप्रतिष्ठासिद्धयर्थं द्राक्षामलकयवमूलनिष्कयीभूतां दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे ॥ द्वितीय
गोत्रेभ्यो मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यः नांदीमुखेभ्यः कृतस्य नांदीश्राद्धस्य फलप्रतिष्ठासि-
द्धयर्थं द्राक्षामलकयवमूलनिष्कयीभूतां दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे ॥ ततो नांदीश्राद्धं संपन्नं ॥ सुसंपन्नं ॥ जलं
गृहीत्वा ॥ अनेन नांदीश्राद्धकर्मणा कृतेन श्रीनांदीमुखदेवताः प्रीयतां ॥ अस्मिन्नांदीश्राद्धे न्यूनातिरिक्तो
यो विधिः ॥ स उपविष्टब्राह्मणानां वचनात् नांदीमुखप्रसादात् सर्वं परिपूर्णं ॥ अस्तु परिपूर्णम् ॥
॥ अथ अर्घवंदनं ॥ पाद्यार्घपात्राणां स्थापनं ॥ तत्र ॥ कांस्यसंपुटे ताम्रसंपुटे वा ॥ शरावे ॥ आपः क्षीरं

१ आचारत आर्घवंदनम् ॥ ब्राह्मणप्रणामं पाद्यार्घवंदनमिति केचित् ॥ कुण्डं मासी हस्ति द्वे सुराशौलेपवंदनं ॥ त्वया चंपकमुस्ता च
सर्वोपया दत्त स्मृताः ॥ इति भरिष्यपुराणे ॥

पुं. केष्टाक आम्बुदयिक श्राद्ध स्त्रे, वे, आचार ते माटे सुक्यं नयी. १ अर्घवंदन वस्तु तेषां पूजनने माटे लापेला कयसो तेषां मंत्रोपे

कुशाग्राणि दधिदूर्वाक्षितास्तथा ॥ तिलाः सिद्धार्थकाश्चैव अंशगोर्ध्वप्रकीर्तितः ॥ पुरतः धान्यसार्शं कृत्वा ॥ तदु-
परि कलशं निधाय ॥ विश्वाधाससीति मंत्रेण भूर्मां स्पृष्ट्वा ॥ विश्वाधाससि धरणी शेषनागोपरिस्थिता ॥ धृता
चादिवराहेण सर्वकामफलप्रदा ॥ भूम्यै नमः ॥ हेमरूप्यादिसंभूतं ताम्रजं सुदृढं नवं ॥ कलशं धौतक-
ल्मापं छिद्रवर्णविवर्जितं ॥ जीवनं सर्वजीवानां पावनं पावनात्मकं ॥ धीजं सर्वोपधीनां च तज्जलं पूरयाम्यहं ॥
सूत्रं कार्पाससंभूतं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा ॥ येन बद्धं जगत्सर्वं वेष्टनं कलशस्य च ॥ ओषधिः सर्ववृक्षाणां तृण-
शुल्मलतास्तथा ॥ दूर्वासर्पपसंयुक्ताः सर्वोपच्यः पुनातु माम् ॥ विविधं पुष्पसंजातं देवानां प्रीतिवर्धनं ॥ क्षिप्तं
यत्कार्यसंभूतं कलशे निक्षिपाम्यहं ॥ अश्वत्थोदुंबरप्लक्ष्मनूतन्यग्रोधपल्लवाः ॥ पंचभंगा इति प्रोक्ताः सर्वकर्मसु-
षीपलो-उपलो-पीपरडी-आंधो-बड#घोडो-हाथी-राफडो-संगम-एटले पद्मानदी समुद्रनो-खाडो-राज्य-गायनी ॥ एटली डेकाणेथी
मटोडी लार्बी कलशमां लाखवी.

नल-नाडु-ककु-चंदन कुल औषधि-सोपारी-पचरत्न-पचपल्लव नाखवा तप ॥ १॥ ॥ साडा नत आना लाखवानो संप्रदाय छे, एतुं कारण एटलुंन छे
के कलश रुपानो नोइये तेने बडले ए मुकवानो संप्रदाय छे.

कलशमां उपर कक्षा प्रमाणे ते वधुं मुकी तेपर नालिकेर मूकी बांरुडु; पठी मटोडीतुं कोडिगुं अयवा कांतानी वाडकी तेमां-पाणी-दूध-दही-

शोभनाः ॥ पूगीफलमिदं दिव्यं पवित्रं पापनाशनं ॥ पुत्रसौख्यादिफलदं कलशे निक्षिपाम्यहं ॥ हिरण्यं गर्भ-
 गर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदं कलशे प्रक्षिपाम्यहं ॥ अश्वस्थानाद्भुजस्थाना दूर्वाकारसंगमाद्भु-
 दात् ॥ राजद्रासच्च गोगोष्ठान्मृदमानीय निक्षिपेत् ॥ कनकं कुलिशं नीलं पद्मरागं च मौक्तिकं ॥ एतानि
 पञ्च रत्नानि कलशे प्रक्षिपाम्यहं ॥ पिधानं सर्ववस्तूनां सर्वकार्यार्थसाधनं पूर्णस्तु कलशो येन पात्रं तत्कल-
 शोपरि ॥ अनेन पाद्यपात्रोपरि ताम्रमयं पूर्णपात्रं निधाय ॥ तदुपरि नालिकेरं निधाय । तत्र अर्घ्यपात्रोपरि
 स्वर्णपात्रं पिधाय रक्तसूत्रं वेष्टयित्वा ॥ पाद्यार्घ्यपात्रे गंधपुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य ॥ यजमानहस्ते मांगल्यं कृत्वा ।
 धान्यदूर्वाप्रक्षेपः ॥ यजमानः स्वासनात् पश्चिमतः उत्तराभिमुखो भूत्वा तिष्ठेत् ॥ आचार्यः पत्नीहस्ते कलशं
 दद्यात् ॥ यजमानहस्ते अर्घ्यं च ॥ सुमुहूर्तादि कर्तव्यं शोभने मंडपे द्विजः ॥ शान्तिपाठोऽर्घदानं च प्रच्छापूर्वं समाच-

दूर्वा-भस्म-तिल-सरस-विगेरे नांस्त्री तेना पर बीजं पात्र दानी तेनापर नाहुं मुकी एक पाद्यो कलश तथा अने अशील गुलाब्या शुशोभित करवा.
 पाद्यार्घ्य करवु एण आचार्ये. गौरे सपत्नीक यजमानना हाथमां कुंकुम तथा भातछाखी यजमान पत्नीना हाथमां कलश तथा यजमानना हाथमां
 अर्घ्य आपी पाटन्यानी नीचे उत्तरतुं मोडु करावी उभाराखी मंत्र मणाववा. नही तो ब्राह्मणेने मोड्या सांभली, अर्घ्य समनी, आ पाद्यपात्र तथा अर्चलो एम
 कहि आपी पोताना आसन पर बैसतुं.

स्ते ॥ १ ॥ मम क्षेमायुरारोग्यं परमश्रीसुखाप्तये ॥ सर्वधुसुतभाषस्य वाञ्छितार्थस्य सिद्धये ॥ २ ॥ आधिव्याधि-
 जरामृत्युभयशोकापन्हुतये ॥ भृतभव्यभविष्येति त्रिविधोत्पातशान्तये ॥ ३ ॥ सर्वैर्न साममन्वस्तोर्निरस्तेश्च
 सुरद्विषाम् ॥ सर्वसौभाग्यसंपत्तये निष्पत्तये अस्य कर्मणः ॥ ४ ॥ आचार्यादिसमस्तानां जापकानां द्विजन्मनाम् ॥
 पादार्घ्यं प्रकरिष्येऽहं आज्ञां देहि ममाध्वरे ॥ ५ ॥ पावनाः सर्ववर्णानां ब्राह्मणा ब्रह्मरूपिणः ॥ अनुगृह्णन्तु
 मामद्य ग्रहयज्ञाख्यकर्मणि ॥ ६ ॥ स्वस्वकर्मरता नित्यं वेदशास्त्रार्थकोविदाः ॥ श्रोत्रियाः सत्यवादाश्च देवध्या-
 नरताः सदा ॥ ७ ॥ यद्वाक्यामृतसंसिक्ता कर्द्धं यान्ति नरदुमाः ॥ अंगीकुर्वन्तु कर्मेतत् कल्पद्वयसमाशिपः ॥
 ॥ ८ ॥ यथोक्तनियमैर्युक्ता मंत्रार्थे स्थिरबुद्धयः ॥ यत्कृपालोचनात् सर्वा कर्द्धयो वृद्धिमाप्नुयुः ॥ ९ ॥ स्वागतं
 भो द्विजश्रेष्ठा मदनुग्रहकारकाः ॥ अयमर्घमिदं पाद्यं भवाद्विः प्रतिगृह्यतां ॥ १० ॥ अर्घोऽर्घोऽर्घः ॥ प्रतिगृह्यतां
 गृह्य-मंत्रभाष्ये ॥ आचार्यं वृणुयात्तत्पुं ब्रह्माणं तदनंतरं ॥ परशुरामेणापि ॥ आचार्यादिसमस्तानां जापकानां द्विजन्मनां ॥ आचार्यं
 प्रादुमुखमुपविश्य ॥

अर्थ-उपरान्त सत्रोभङ्गी रहे ब्राह्मणो, त्वारफ्ठी यजमाने केदेवुं प्रतिगृह्यताम् पत्रं ब्राह्मणोऽपि प्रतिगृह्णामि कहि ते वेउना हाथमापी कस्य अर्घ्यं लक्ष-
 नीचे मुखया यजमाने पोतता पाटलापर बेसी ब्राह्मणवरणानो संकल्प करवो.

वि० कौ०

॥ २४ ॥

इति यजमानः ॥ प्रतिगृण्णामि इति द्विजः ॥ जलं गृहीत्वा ॥ आचार्यादिकृत्विजां वरुणमहं करिष्ये ॥ यजमानः
हस्ते सयवपुष्पपूगीफलं गृहीत्वा ॥ शक्रादीनां यथा स्वर्गे आचार्यो वा बृहस्पतिः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन्ना
चार्यो भव सुव्रत ॥ मंत्रमूर्तिभवन्नाथ संसारोच्छेदकारकः ॥ पूजार्हस्तु यथादेवः कुहधर्मो हुतिचन ॥
संसारभयभीतेने अयं यज्ञः सुभक्तितः ॥ प्रास्थस्वरूपसादेन निर्विघ्नं मे भवेदिति ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञ
पूर्वधर्मपरायण ॥ सर्वशास्त्रार्थितत्वज्ञ सर्वशास्त्रविशारद ॥ अनादिजन्मसंतान ह्यप्रमेय भवार्णवे ॥ अद्य
मे ह्युत्तमं जन्म अद्य मे सफलं धनं ॥ अद्य मे जननोच्छित्तिस्थ मे परमं पदं ॥ मोचितोऽहं त्वया
नाथ दुच्छेद्याद्भवबंधनात् ॥ संत्रातोऽहं त्वया अस्मादप्रमेयाद्भवारणवात् ॥ मुक्तोऽहं मर्त्यसंसारात् प्रपन्नोऽहं तवा-
न्तिकम् ॥ पूगीफलं आचार्याय दत्त्वा ॥ पुष्पं गिरसि निधाय ॥ ययैः जानु स्पृशेत् अमुकगोत्रोऽअमुरुप्रवरो
यजमान इदमुत्तो भूत्वा ॥ सयवपूगीफलपुष्पे गृहीत्वा अंजलिं यथा आचार्यं प्रार्थयेत् ॥

—पंडी यजमाने उच्यते भिस्तुते केसी हाथमा सोपारी अक्षत पुष्प लक्ष आचार्यवरुण पेहेलाथी कबु तेमा प्रथम प्रार्थना करी सोपारी आपी आचार्यना
गोठणे जइथी अष्टकी गोत्रादि वाङ्मणना बोल्यापन्ने यजमाने पोताना गोत्रोचार बोले अमुरुकर्ममा आचार्यकर्म करवा हु तपने आचार्य करुनु, एम कही
जव आपी पुष्प माथा पर मुकुनु तथा आचार्यना के पग तरभाणमा मुकुना, पाद्य पात्रनो कळशते तेमाथी पाणी प्रण नवत पगउपर रेडी आचार्यना

ऽमुकयजमानोऽहं करिष्यमाणकर्मणि आचार्यकर्मकरणार्थं अमुकगोत्रं अमुकप्रवरं अमुकवेदांतर्गतअमुकशाखा-
ध्यायिनममुकशर्माणं ब्राह्मणं साक्षतचंदनयासोभिः आचार्यत्वेन त्वामहं व्रणे व्रतोऽस्मि ॥ व्रताय एतत्ते पादं
पादावनेजनं पादप्रक्षालनं इदमत्र चंदनमालिकां च हस्ते कंकणबंधनम् ॥ प्रतिज्ञावरणं चैव स्वस्तिपुण्याहवाचनम्
॥ कपिलाय नमस्तुभ्यं रक्षाकंकणबंधनम् ॥ हस्तमुद्रा कर्णमुद्रा आसनादिसामग्रीं यज्ञोपवीतं वस्त्रं च दत्त्वा ॥

स्नानामगोत्रप्रवरान्संकीर्त्य ब्राह्मणस्य च ॥ अस्मिन्यज्ञेऽमुकं देवं त्वामहं ऋषिर्भवं वृणे ॥ इत्युक्त्वा तु फलं दद्यात्कृते तत्रैव पूजनम् ॥
इति कल्पवल्ग्याम् ॥ तत्र ब्रह्मा स्वशास्त्रीयः कर्तव्यः ॥

हाथेथी पग धोइ. पढी अर्प करेल्लेउं तेमाथी एक यवत पाणी आचार्यना बेहापमा आपवु. पढी शुद्धपात्रमाथी एक आचमनी भरिने जळ पावु हाथमां
आपवुं पढी चंदन फुलमाथापर मुकवु. तथा कपळे चंदन करी कुठुमनो चाल्ले करी चोला बोडी पुणनो हार पेहेरावी नमणे हाथे नाडु बांधवुं. तथा
आसन गौमुखी माल्य आचमनी तरबाण पात्रोपात्र (अथवा प्याले) तथा वस्त्र उपवस्त्र जनोइ मुद्रिका विंगेरे. लावेली वस्तुओ तथा दक्षिणा आचार्यने
आपी केहेवु के हे आचार्य ! ज्यालग्नि आ माहे कार्य सपूर्ण याय त्यामुधी तमारे आचार्यनु कर्तव्य कर्म करवुं तेदलामाटे तमने आचार्य कर्मांउं. एम कल्यापढी
आचार्य केहेवु तमो उत्तम कार्य करवा तैयार यवाछो, तो सागकर्मकरावका आचार्य थांडवुं. पढी आचार्यना पूजनना क्रम प्रमाणे यदप्रानती शास्त्रानोन
ब्रह्मा करवो तेना मनोविंगेरेथी प्रार्थना करी ब्रह्मातु वरण करवुं तथा बीजाणाणवत्यादि तथा द्वारपाळ विंगेरे ऋतिजोनुं जुहुं पूजन थद्दापूर्वक करवुं.

वि० जी०

॥२५॥

प्र० १

॥२५॥

यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं आचार्यो भव ॥ भवामि इत्याचार्यः ॥ पूर्ववत् ॥ यवपुष्पपूगीफलं गृहीत्वा ॥ ब्रह्मा-
णं वृणुयात् ॥ यथा चतुर्मुखो ब्रह्मा सर्ववेदविशासदः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन् ब्रह्मा भव द्विजोत्तम ॥ आवाह-
यामि देवेशं ब्रह्माणं कमलोद्भवं ॥ चतुर्वेदसमायुक्तं सर्वसिद्धांतवेदिनम् ॥ प्रार्थ्य ॥ पूगीफलं हस्ते दत्त्वा पुष्पं
शिरसि निधाय यवैर्जालु स्पृशेत् ॥ अमुकगोत्रोऽमुकप्रवरोऽमुकयजमानोऽहं करिष्यमाणकर्मण्यंगभूतकृताकृतावे-
क्षणार्थं अमुकगोत्रममुकप्रवरममुकवेदांतर्गतामुकशाखाध्यायिनममुकशर्माणं ब्राह्मणं साक्षतद्रव्यचंदनवासोभिः
ब्रह्मत्वेन त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि इति प्रतिवचनम् ॥ व्रताय एतत्ते पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं इदमग्न्यं चंदन-
म लिङ्गां च हस्ते कंकणबंधनम् ॥ प्रतिज्ञा वस्त्रं चैव ॥ हस्तमुद्रा कर्णमुद्रा ० ॥ यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं ब्रह्मा
भव ॥ भवामि ॥ साक्षतपूगीफलं गृहीत्वा गाणपत्यं प्रार्थयेत् ॥ ऋत्विग्भिः सहितो ब्रह्मन्संयुतैः सुसमाहितैः ॥
आचार्येण च संयुक्तः कुरु कर्म यथोदितं ॥ वाञ्छितार्थफलावाप्त्यै पूजितोऽसि सुरासुरैः ॥ निर्विघ्नकार्यसंसिद्धौ
त्वामहं गणयं वृणे ॥ त्वन्नो गुरुः पिता माता त्वं प्रभुस्त्वं परायणः ॥ आचार्यादिभिः संयुक्तः कुरु कर्म यथोदितं
॥ फलं दत्त्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं यजमानोऽहं ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं गाणपत्यत्वेन त्वामहं वृणे ॥

व्रतोऽस्मि पाद्यं० यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं गाणपत्यो भव॥ सदस्यं वृणुयात् ॥ कर्मणामुपदेष्टारं सर्वकर्मविदुत्त-
मम् ॥ कर्मिणं वेदतत्त्वज्ञं सदस्यं त्वामहं वृणे ॥ फलं दत्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं० यजमानोऽहं० ॥ अमु-
कगोत्रं० ब्राह्मणं सादस्यत्वेन त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं० यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं सादस्यो भव ॥ सर्वोप-
द्रष्टारं वृणुयात् ॥ अस्य यागस्य निष्पत्तौ भवन्तोऽभ्यर्थिता मया ॥ सर्वोपद्रष्टकर्तव्यं कर्मेदं विधिपूर्वकं ॥ फलं
दत्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं० यजमानोऽहं० ॥ अमुकगोत्रं० ब्राह्मणं सर्वोपद्रष्टारं त्वामहं वृणे ॥ व्रतोऽस्मि
पाद्यं० यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं सर्वोपद्रष्टा भव॥ ऋग्वेदिनं वृणुयात् ॥ ऋग्वेदः पद्म पत्राक्षो गायत्रः सोमदेवतः ॥
अत्रिगोत्रस्तु विप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भव॥ फलं दत्वा पूर्ववत् पूजनं ॥ अमुकगोत्रं० यजमानोऽहं० ॥ अमुकगोत्रं०
ब्राह्मणं ऋग्वेदिनं त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं० यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं ऋग्वेदसूक्तजापको भव ॥ यजुर्वेदिनं
वृणुयात् ॥ कातराक्षो यजुर्वेदः स्नेष्टु भो विष्णुदेवतः ॥ काश्यपेयस्तु विप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भव॥ फलं दत्वा पूर्व-
वत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं० यजमानोऽहं० ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं यजुर्वेदिनं त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं०
यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं यजुर्वेदसूक्तजापको भव ॥ सामवेदिनं वृणुयात् ॥ सामवेदस्तु, पिंगाक्षो जाग्रतः

वि०को०

॥२६॥

शक्रदैवतः ॥ भारद्वाजस्तु विप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भव ॥ फलं दत्त्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं यजमानोऽहं ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं सामवेदिनं त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं सामवेदसूक्तजापको भव ॥ अथर्ववेदिनं वृणुयात् ॥ बृहन्नेत्रोऽथर्ववेदोऽनुष्टुभो रुद्रदैवतः ॥ वैशंपायनविप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भव ॥ फलं दत्त्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं यजमानोऽहं ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं अथर्ववेदिनं त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं अथर्ववेदसूक्तजापको भव ॥ ऋत्विक्स्वरणं ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञ सर्वधर्मभृतांवर ॥ वितते मम यज्ञेऽस्मिन् ऋत्विक्त्वं भव सुव्रत ॥ फलं दत्त्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं यजमानोऽहं ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं ऋत्विजं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं ऋत्विक् भव ॥ अर्थ ब्राह्मणप्रायना ॥ क्षमा तपोदयादानं सत्यं शौचं च संयमः ॥ विद्याविनयसंयुक्ता ब्राह्मणा लोक-

अर्थ-अहो' माहारायज्ञमां आवेला द्विनो तमो विद्यादि गुणोये करि सुक्तछो. तथा सत्य शौचादिये करि चालवावाळा छो तथा देवताओपर श्रद्धा राखवावाळा छो तथा धर्म शास्त्रमां वहेला नांयमो पाळनार छो तथा संघा स्नानादि वेदने मानवावाळा छो एम तमोने हुं माउं तुं. तो हे भूमिदेवो ! आ मारा क्यर्यामां श्रद्धाराखी निर्विघ्ने परिपूर्णकरि आपुनं. आ प्रमाणे ब्राह्मणोनी प्रार्थना अनेक प्रकारे करवी.

तारकाः ॥ यजनं याजनं चैव ध्ययनाभ्यापनं तथा ॥ दानप्रतिग्रहो होमः पट्कर्मनिस्तः सदा ॥ त्रिकालसंध्या-
कर्णे स्वाध्यायाचरणे तथा ॥ नानाशास्त्राभ्यासस्ताः संसारोच्छेद कारकाः ॥ भवदर्शनमात्रेण मुक्तास्तु भवबंध-
नात् ॥ अमिश्रुश्रूषणस्ता धर्ममार्गे दृढव्रताः ॥ परदास्पद्रव्यपरनिंदाविवर्जिताः ॥ भवतां दर्शनेनैव शूद्रयन्ति
मलिनो जनाः ॥ भृभीदेवास्तु विप्रा वै त्रिषु लोकेषु विश्रुताः ॥ अस्मिन्कर्मणि सर्वे वै सहायाः सन्तु सर्वदा ॥
ब्राह्मणाः सन्तु मे शस्ताः पापात्पान्तु समाहिताः ॥ वेदानां चैव दातारः पातारः सर्वदेहिनां ॥ जपयज्ञैस्तथा
होमैर्दानैश्च विविधैः पुनः ॥ देवानां पितॄणां चैव तृप्त्यर्थं याजकाः कृताः ॥ येषां देहे स्थिता वेदाः पाव-
यन्ति जगत्रयं ॥ रक्षन्तु सततं ते मां जपयज्ञेभ्यवस्थिताः ॥ ब्राह्मणा जंगमं तीर्थं त्रिषु लोकेषु विश्रुतं ॥ तेषां
वाक्योदकेनैव शुष्यन्ति मलिना जनाः ॥ पावनाः सर्ववर्णानां ब्राह्मणा ब्रह्मरूपिणः ॥ सर्वकर्मस्ता नित्यं वेद-
शास्त्रार्थकोविदाः ॥ श्रोत्रियाः सत्यवादाश्च देवध्यानस्ताः सदा ॥ यद्वाक्यामृतसंसिक्ता ऋद्धियांति नरमाः ॥
अंगीकुर्वन्तु कर्मैतत्कल्पद्रुमसमाशिपः ॥ यथोक्तनियमैर्युक्ता मंत्रार्थे स्थिरबुद्धयः ॥ यत्कृपालोचनात्सर्वाः ऋद्धयो
वृद्धिमाप्नुयुः ॥ मम यज्ञे जपे पूज्याः सन्तु मे नियमान्विताः ॥ अक्रोधनाः शौचपराः सततं ब्रह्मचारिणः ॥

देवध्यानस्ता नित्यं प्रसन्नमनसः सदा ॥ अदुष्टभाषिणः संतु मा सन्तु परनिन्दकाः ॥ ममापि नियमा ह्येते भवन्तु
भवतामपि ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ ब्राह्मणाः ब्रूयुः ॥ वयं नियमसंयुक्ता तव कर्तव्यतत्पराः ॥ कार्यं तव करिष्यामो
विधिपूर्वं न संशयः ॥ कर्तव्या नो क्रियाशंका वेदाज्ञा हि गरीयसी ॥ वैदिका नहि वेदाज्ञां लंघयन्ति कदाचन ॥
त्वदधीनं त्वया कार्यं निःशंकं श्रद्धयान्वितम् ॥ वयं सर्वं करिष्यामस्तव कार्यं न संशयः ॥ यजमानः ॥
धन्योऽहं कृतकृत्योऽहं सौभाग्योऽहं धरातले ॥ प्रसादाद्भवतांविप्राः पवित्रोऽहं कृतोऽधुना ॥ मेरुमंदस्तुल्योऽहं भ-
वद्विर्भूतलेकृतः ॥ यशोविस्तारि तं मेघ लक्ष्मीवृद्धिश्च मे कृताः ॥ अद्यमे पितरः स्तृप्ताः पवित्रं मे कुलं कृतं ॥ दे-
वतानां प्रसादोऽपि जातो मे दैव निर्मलः ॥ कार्यं कर्तुं न मे शक्तिर्नैव दातुं च दक्षिणा ॥ न च पूजावि-
धानं च नमस्कारं करोम्यहं ॥ शक्त्या सर्वं करिष्यामि वचनात् भवतां ततः ॥ आशिर्वादाच्च सिद्धानां पूर्णं
सर्वं भविष्यति ॥ इति आचार्यादीन्संप्रार्थ्य ॥ वरणश्राद्धं कुर्यात् ॥ स्वपादौ करौ प्रक्षाल्याचम्य ॥ अक्षतैर्दिग्बन्धः ॥

आचारादरण्यश्राद्धम् ॥ परशुरामोक्तेः ॥ यर्गादिभ्यः सम्प्लेभ्य ऋतिभ्य इदमासनम् ॥ गंधपुष्पं च धूपं च वरणश्राद्धे प्रकल्पयेत्

अर्थ—ब्राह्मणोए नहेतु के तमो श्रद्धापूर्वक करोओ तो अमो शास्त्रमां कहैला नियमो पाळी सांग कर्म करवांशुं. बली यजमाने केहेतुके हे भूदेवो! तमारा योग्य आपनानी कोइ पण रीतनी मारी शक्ति नथी पण जे माराथी को तेमां न संतोष मानी दया राखी आशिर्वाद आपवो. हवे पूजेला ब्राह्मणोतुं वरण

स्वास्तियाचा० ॥ चतुर्षु दिक्षु अक्षतान् विकीर्य ॥ आयांतु सांकलपेन विधिना वरणश्राद्धोपहाराः पवित्राः सन्तु
 देशकालपात्रान्नद्रव्यश्रद्धा संपदस्तु ॥ अद्येत्यादि० असुकवारान्वितायां सांकल्येन विधिना वरणश्राद्धं करिष्ये ॥
 हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ आचार्यादिकृत्विजाम् आसनं संपन्नं सुसंपन्नं आचार्यादिकृत्विग्भ्यः यथादत्तं
 गंधाद्यर्चनं संपन्नं सुसंपन्नं अर्चनविधेः परिपूर्णतास्तु दीपादीनां प्रदत्तानां इदं वो ज्योतिः सूर्योतिः शेपो-
 पचारा विधिवद्भवंतु ॥ आचार्यादिकृत्विग्भ्यो अद्येहि भोजनं संपन्नं सुसंपन्नं आचार्यादिकृत्विग्भ्यो दक्षिणाः
 संपन्नाः सुसंपन्नाः ॥ तिलकमाशिर्वादः ॥ कौंतुकबंधनं ॥ येन बद्धो बली राजा दानवैंदो महाबलः ॥ तेन

आचारात् कंकण बंधनपरं च भविष्ये-दुर्वा यवाङ्कुरा श्रैव बालकं नूतपल्लवाः ॥ इन्द्रिद्रव्यसिद्धार्थः शिखिपशो रगतत्वचः ॥ कंकणपश्य-
 यैताः कौतुकस्यानव स्मृताः ॥ अथवा ॥ यवाङ्कुरास्तथा दुर्वाः शर्षपान् गंधसंयुतान् ॥ गोमयं दधिसंयुक्तं कारयेत्ताम्रभाजने ॥ तद्भाजनं
 कस्पुटे धृत्वा संप्रान् पठेच्च भोक्षयेत् ॥

श्राद्ध करवुं. तेमां, पहेलापी यनमाने पोताना वेडहाथ पा घोट आचमनकरी चारदिसाए अस्तवेरी पूजाना साहित्यने प्रोक्षण करी संकल्प करवो,
 तथा आसन गंध भोजन दक्षणा विंगरे आपेली वस्तुओ तथा आपवानी वस्तुओनो संकल्प करवो, तथा व्याखणे यनमानने चांडोदरी हाथे नाडु बांधी
 यनमानपनीने दाबाहाथे नाडु बांधवुं.

त्वामपि वञ्चामि स्ते स्त हिमाचल ॥ १ ॥ मांगल्यतन्त्रुना येन भर्तुर्जीवनहेतुना ॥ हस्ते वञ्चामि सुभगे
 सजीव शरदः शतं ॥ २ ॥ पत्नीवामकरे सूत्रं बध्वा सौख्यधनागमम् ॥ बहु संपत्तिं मारोग्यं स्वार्थं कंकणं
 शुभं ॥ इति कौतुक वंदनम् ॥ अथ स्वस्ति पुण्याह वाचनम् ॥ पूर्वं संपादित कलशे वा वि-
 धाधारासीत्यादिपूर्वोक्तमंत्रैः कलशे पूर्णपात्रान्तं कृत्वा ॥ ततः स्वाग्रे धान्यराशौ कलशं संस्थाप्य ॥ तत्र
 गंधदूर्वापंचपल्लवफल हेम पंचरत्नादीनि क्षिप्त्वा तदुपरि धान्यपूरितपूर्ण पात्रं निधाय तदुपरि नालिकेरं निधाय
 वाससि वेष्टयित्वा ॥ कलशं स्पृष्ट्वा ॥ आवाहयामि कलशं सप्तसागरसंस्थितम् सर्वलक्षणसंपूर्णं नदीनां च स-
 परशुर्गम ॥ कृत्वैवं वरुणं पूर्वं वाच्यं पुण्याहवाचनमिति ॥ अथ पंचोपचाराः ॥ गंध, पुष्प, धूप, दीप, नैवेद्य, इति पंचकं ॥ पंचोपचार-
 मारुपार्तं पूजने तत्त्वविद् युयैः ॥ इति कमलाकरे ॥ पुण्याहवाचनमृदौ पूर्तौ च ॥ इति कात्यायनः ॥ ऋद्धिर्धैव तु संस्काराः विवाहाः प्रकी-
 र्तिताः ॥ मृत्पिण्डोद्यापनादीनी पूर्वं कर्म यथोचितं.

अर्थ—हेने स्वस्तिवाचन करतुं तेमां पोताना सामी ओखानी दगलीररी तेनापर कलश मुकी तेमां अगाडीना पत्रमां कहेल्य “विधाधारासीति” आरंभी
 पूष पात्र लगीना मंत्रो भणी कलशना पदार्थ मूढाकवा तथा वरुणतो आवाहनतो मंत्रभणी आवाहनकरी प्रतिष्ठाकरी पंचोपचारथी पूजन करोवतुं.

माकुलम् ॥ १ ॥ उत्तरे हिमवन्तस्य क्षीरोदानामसागरः ॥ उत्पन्नं कलशं तत्र सर्वतीर्थं समन्वितः ॥ २ ॥ कला-
कलाहिदेवानां दानवानां तथैव च ॥ कलापि सकला ग्राह्या सौम्य मांगल्य कर्मणि ॥ ३ ॥ निर्मितोऽयं तदा
तत्र कलशं तेन उच्यते ॥ रचितं विश्वरूपेण कलशं कामरूपिणम् ॥ ४ ॥ सर्वे समुद्रा सरितस्तीर्थानि जलदान-
दाः ॥ आयान्तु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ ५ ॥ अर्जुनी गोमती चैव चंद्रभागा सरस्वती ॥ कावेरी कृष्ण-
वेणी च गंगाचैव महानदी ॥ ६ ॥ क्षिप्रा वेन्नवती पूर्णाचर्मन्वती च वेदिका ॥ तापी गोदावरी चैव नर्मदा च मही
तथा ॥ ७ ॥ पाराक्षरी पयोणी च सरयू गङ्गकी तथा ॥ ज्वालेश्वरं महातीर्थं तीर्थं वाऽमस्कंटकम् ॥ ८ ॥ केदारं च
प्रयागं च यमुना सुरदीर्घिका ॥ विन्ध्यपादे च तीर्थानि श्रीपादे यानि तानि च ॥ प्रभासं पुष्करं चैव नैमिषं
च हिमालयं ॥ ९ ॥ शालिग्रामं च गोकर्णं कुंभेऽस्मिन् संप्रतिष्ठितम् ॥ पृथिव्यां यानि तीर्थानि पाताले सन्ति
यानि च ॥ १० ॥ तानि तिष्ठन्ति कुंभेऽस्मिन्वरुणं कल्पयाम्यहम् ॥ गंगे च यमुनेचैव गोदावरी सरस्वती
॥ ११ ॥ नर्मदे सिंधुकावेरी जलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ सर्वे समुद्रा सरित स्तीर्थानि जलदानदाः ॥ १२ ॥
आयान्तु यजमानस्य दुरित क्षयकारकाः ॥ वृषारूढा सरोजाली पद्महस्तां बुजेक्षणा ॥ १३ ॥ आयान्तु

वि० की०

॥ २९ ॥

यमुना देवी कूर्म वाहन गासदा ॥ प्राची सस्वती पुण्या तथा मंदाकिनी परा ॥ १४ ॥ एतानद्यश्च
 तीर्थानि गृह्यक्षेत्राणि सर्वशः ॥ तानि सर्वाणि कुंभेस्मिन्विशंतु ब्रह्मशासनात् ॥ १५ ॥ तीर्थान्यावाह्य ॥
 अंशतान् गृहीत्वा ॥ प्रतिष्ठासर्व० अस्मिन्कलशे वरुणः सुप्रतिष्ठितो वरदो भव ॥ प्रतिष्ठान्ते पूजनं अस्मिन्कलशे
 वरुणाय नमः मधंस० अस्मिन्कलशे वरुणायनमः पुष्पं स० अस्मि० वरु० धूपं स० अस्मि० वरु० दीपं स० अस्मि०
 वरु० नैवेद्यं स० अस्मिन्कलशे सुशोभनार्थं सौभाग्यद्रव्याणि स० अनेन पंचोपचारैः पूजनेन वरुणः प्रीयतां हस्ते
 पुष्पं गृहीत्वा ॥ प्रार्थयेत् ॥ कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः ॥ मूले तस्यस्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणा
 स्मृताः ॥ १ ॥ कुक्षौ तु सागराः सप्त सप्त द्विपा वसुंधरा ॥ ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः ॥ २ ॥ अंगै-
 श्चसाहिताः सर्वे कलशं तु समाश्रिताः ॥ शंखस्फटिकवर्णाभः श्वेतहारान्वरावृतः ॥ ३ ॥ पाशहस्त महाबाहो
 दयां कुरु दयानिधे ॥ पाशपाणे नमस्तुभ्यं पद्मिनी जीवनाय च ॥ पुण्याहवाचनं यावत्तावत्त्वं सुस्थिरो भव
 ॥ ४ ॥ नमो नमस्ते स्फटिकप्रभाय शुश्वेतहाराय सुमंगलाय ॥ सुपाशहस्ताय श्वापसनाय जलाधिनाथाय
 नमो नमस्ते ॥ वरुणाय नमः प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं समर्पयामि ॥ मातृदेवो भव पितृदेवो भव ॥ आचार्यदेवो

भव ॥ अतिथिदेवो भव ॥ आशिषः प्रार्थयन्ते ॥ अं वनि कृत जालुमंडलः कमलमुकुलसदृशमंजलिं शिरस्याधाय
 दक्षिणेन पाणिना सुवर्णपूर्णं कलशं धारयित्वा ॥ दीर्घा नागा नद्यो गिर्यस्त्रीणि विष्णुपदानि च तेन आयुः
 प्रमाणेन पुण्याहं दीर्घमायुरस्त्विति भवंतो ब्रुवन्तु ॥ इति यजमानः ॥ पुण्यं पुण्याहं दीर्घमायुरस्तु इति द्विजाः ॥
 एवं वारत्रयं कृत्वा ॥ कलशं भूमौ स्वस्थाने संस्थाप्य ॥ ब्राह्मणानां हस्ते सुप्रोक्षितमस्तु ॥ शिवा आपः संतु ॥

तत्र वेदध्यासः ॥ संपूज्य गंधमाल्यार्घ्याब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् ॥ धर्मकर्मणि पांगल्ये संध्यायेऽद्भुतदर्शने ॥ १ ॥ पुण्याहवाचनं दैवे
 ब्राह्मणस्य विधीयते ॥ ओंकारपूर्वं त्रिमस्य भवेत्पुण्याहवाचनं ॥ एतदेव निरोंकारं कुर्यात् क्षत्रिवैश्ययोः ॥ उपांशु च तथा वैश्ये स्वस्ति शृष्टे च
 न्यारयेत् ॥ स्थापयेदग्रं कुंभं पंचपल्लवसंयुतं ॥ पंचरत्नसमायुतं युग्मवस्त्रेण वेष्टितं ॥ संगृह्य पाणिनाचार्यो वाचयेत्स्वस्ति वाचनम् ॥

✽ आचार्यलक्षणं ॥ तद्विशिणतः प्रभ्रमतिवचनसमर्थान् तद्विक्से श्राद्धादिष्वभुक्तवन्तो निषिद्धप्रतिग्रहनिवृत्तान्तः कर्णाच्छुर्वि सोचरीया-
 न्दर्भं परित्रपाणियुग्मम् ब्राह्मणः मुदङ्मुखान् आसने उपविश्य ॥ गुर्वादीनत्वातत्कलशहस्ताभ्यामादाय आशिषः प्रार्थयेत् ॥ ३ ॥ एवं सर्वत्र
 यजमानवचनोत्तरं ब्राह्मणाः मतिवचनं दद्युः ॥

अर्थ-पंचोपचार पूजनकरी हाथमा फूलछद्द प्रार्थनाकरी नमस्कारकरवो पत्नी यजमानता हाथमां कंकु भात दरोइ आपी बेगोठणपृथ्वीने अडकाडी,
 जमलना जेस बे हाथ एकत्र करी कलशने पोतानामाये अडकाडी राखेवो, (पत्नी ते कलश माये तथा पृथ्वीपरजणवस्तु अडकाडवो) (एकुटीछे) कलशनीचे
 मूकी पाठा स्वस्तिवेसी चार ब्राह्मणना हाथमां चदन फूल चोखा पान सोपारी दक्षिणा आपी फरी पाणी आपवुं.

संतु शिवा आपः सौमनस्यमस्तु ॥ अस्तु सौमनस्यं ॥ अक्षतं चाष्टिं चास्तु ॥ अस्त्वक्षतमष्टिं च ॥ गंधाः पांतु
 सौमंगल्यं चास्त्विति भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ गंधाः पांतु सौमंगल्यं चास्तु ॥ एवं सर्वत्र ॥ अक्षताः पांतु आयुष्यमस्त्विति
 अक्षताः पांतु आयुष्यमस्तु ॥ पुष्पाणि पांतु सौश्रियमस्त्विति ॥ पुष्पाणि पांतु सौश्रियमस्तु ॥ तांबूलानि पांतु
 ऐश्वर्यमस्त्विति ॥ तांबूलानि पांतु ऐश्वर्यं मस्तु ॥ दक्षिणाः पांतु बहुधनमस्त्विति ॥ दक्षिणाः पांतु बहुधनमस्तु ॥
 पुनत्राः पांतु स्वर्चितमस्त्विति ॥ पुनत्राः पांतु स्वर्चितमस्तु ॥ यजमानो आचार्यादीन् प्रणम्य श्रीर्यशो विद्या
 विनयो वित्तं बहुपुत्रं चायुष्यं चास्त्विति ॥ श्रीर्यशो विद्या विनयो वित्तं बहुपुत्रं चायुष्यं चास्तु ॥ अनेन यजमानमू-
 र्ध्व्यभिर्पिचेशुः ॥ यं कृत्वा सर्ववेद यज्ञक्रिया करणकर्मारंभाः प्रवर्तते ॥ तमहमोकारं मादिकृत्वा ऋग्यजुः सामाशीर्वचनं

प्रतिष्ठासंग्रहे ॥ अपां मध्ये स्थिता देवाः सर्वे चाप्सु प्रतिष्ठिताः ॥ ब्राह्मणानां करे न्यस्ताः शिवा आपो भवन्तु नः ॥ १ ॥ लक्ष्मीर्वसति
 पुष्पाग्रे लक्ष्मीर्वसति पुष्करे ॥ सा मे वसतु वै नित्यं सौमनस्यं तथास्तु नः ॥ २ ॥ अक्षतं चास्तु मे पुष्पं दीर्घमायुर्यशो वलं ॥ यद्यच्छ्रेयस्कृतं
 लोके तच्च दस्तु सदा मम ॥ ३ ॥ सतो अपरे ॥ अविष्टमशुमे तत्रे सृष्टिकृत्तार आसवे भुमे मरणचिन्हेष्विति मेदिनि ॥

अर्थ—यजमाने आपेछुं पाणी यजमानना मायापर छोटबुं, तथा अक्षतलक्ष यजमानपत्नीना तथा यजमानना खोलामां मंत्रो भणीनांतवा ॥

बहुभुजपिमतं समनुज्ञातं भवद्भिस्तुज्ञातः पुण्यं पुण्याहं वाचयिष्ये ॥ वाच्यतां ॥ इति तैरुक्ते ॥ ब्राह्मणानां हस्ते अक्षतान्
दद्यात् ॥ ते चाशिपोदद्युः ॥ यजमानः ॥ माविघ्नं माच मे पापं मासन्तु परिपंथिनः ॥ सौम्या भवन्तु सुखिनः सर्वलोकाः सु-
खावहाः ॥ इति कर्ता वदेत् ॥ विप्रास्तथास्त्वित्युक्त्वा ॥ करोतु स्वस्ति ते ब्रह्मा स्वस्तिचापि द्विजातयः ॥ सरी-
सृपाश्च ये श्रेष्ठास्तेभ्य स्ते स्वस्ति सर्वदा ॥ १ ॥ ययातिर्नहुष श्रैव धुन्धुमारो भगीरथः ॥ तुभ्यं राजर्षयः सर्वे
स्वस्ति कुर्वन्तु नित्यशः ॥ २ ॥ स्वस्ति तेऽस्तु द्विपादेभ्यश्चतुष्पादेभ्य एव च ॥ स्वस्त्यस्तुपावकेभ्यश्च सर्वेभ्यः
स्वस्ति सर्वदा ॥ ३ ॥ स्वाहा स्वधा शचीचैव स्वस्ति कुर्वन्तु ते सदा ॥ लक्ष्मी ररुन्धती चैव कुरुतां स्वस्ति
तेऽनघ ॥ ४ ॥ असितो देवलश्चैव विश्वामित्रस्तथांगिरः ॥ स्वस्ति तेऽद्यः प्रयच्छन्तु कार्तिकेयश्च पण्मुखः
॥ ५ ॥ विवस्वान् भगवान् स्वस्ति करोतु तव सर्वशः ॥ दिग्गजाश्चैव चत्वारः क्षितिश्च गगनं ग्रहाः ॥ ६ ॥
अंधस्ताद्धरणी योऽसौ नागो धारयते सदा ॥ शेषश्च पन्नगश्चैव स्वस्ति तुभ्यं प्रयच्छतु ॥ ७ ॥ इति वदेद्युः ॥
(इत्येता ऋचः पुण्याहे ब्रूयात्) व्रत जप नियम तप स्वाध्याय क्रतु दया दमदान विशिष्टानां सर्वेषां ब्राह्मणा-
नां मनः समाधीयतां ॥ समाहितमनसः स्म इति द्विजाः ॥ प्रसीदन्तु भवंतः प्रसन्नाः स्मः ॥ शान्तिरस्तु ॥

वि० जी०

॥११॥

अस्तु शान्तिः इति द्विजाः ॥ प्रतिवचनं सर्वत्र दद्युः ॥ अस्त्वित्युक्ते कुंभाजलं पातयेत् ॥ पुष्टिरस्तु ॥ तुष्टिरस्तु ॥ वृद्धिरस्तु ॥ अविघ्नमस्तु ॥ आयुष्यमस्तु ॥ आरोग्यमस्तु ॥ शिवं कर्मास्तु ॥ कर्मसमृद्धिरस्तु ॥ धर्मसमृद्धिरस्तु ॥ शास्त्रसमृद्धिरस्तु ॥ धनधान्यसमृद्धिरस्तु ॥ पुत्रपौत्रसमृद्धिरस्तु ॥ इष्टसंपदस्तु ॥ अरिष्टनिस्सनमस्तु ॥ यत्पापं रोगमशुभमकल्याणं तद्दूरे प्रतिहतमस्तु ॥ यच्छ्रेयस्तदस्तु ॥ उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु ॥ उत्तरोत्तरमहरहर-
भिर्वृद्धिरस्तु ॥ उत्तरोत्तरः क्रियाः शुभाः शोभनाः संपद्यन्ताम् ॥ तिथि कर्ण मुहूर्तनक्षत्र ग्रहलग्नसंपदस्तु ॥ तिथि-
कर्ण मुहूर्तनक्षत्रग्रह लग्नाधिदेवताः प्रीयन्ताम् ॥ तिथिकर्णे सुमुहूर्ते सनक्षत्रे सग्रहे साधिदैवते प्रीयेताम् ॥
अग्निपुरोगा विश्वेदेवाः प्रीयन्ताम् ॥ इन्द्र पुरोगाः मरुद्गणाः प्रीयन्ताम् ॥ माहेश्वरीपुरोगा उमामातरः प्रीयन्ताम् ॥
अरुन्धतीपुरोगा एकपत्न्यः प्रीयन्ताम् ॥ विष्णुपुरोगाः सर्वदेवाः प्रीयन्ताम् ॥ ब्रह्म पुरोगाः सर्वे वेदाः प्रीयन्ताम् ॥

यत्रेपि शौनकेन शान्तिसंस्तिस्त्यादीनि पंचदश वचनान्युक्तानि ॥ तथापि प्रयोगस्सनादौ ॥ अधिकान्यपि दृश्यन्ते ॥ तदनुसारेणात्र लिखितानि ॥
अस्त्वितिसमये पात्रमध्ये जलमोचनं कार्याभ्युक्तं प्रयोगचूडामणौ ॥ पात्रे मुच्यन्ति अरिष्टानुनिस्सनं दिवारं पश्चिमेत्युक्तं ॥ प्रयोगचूडामणौ
शान्तिरस्त्विति विघ्नाः श्रुन्दाः पंचदशैव तु ॥ संस्कारभास्करे ॥ प्रीयतां वाक्यपठितैरुदकस्य निषेचनम् ॥

अर्थ-शान्तिस्तुथी आरम्भ करीने "अविघ्नमस्तु" अहो लीना वाक्यो धोत्रा जडने कलशानु पाणि पश्चिमदिशामा नास्तु ॥ उपरना प्रीयता
वाक्यो धोत्रा नई तरभाणामा पाणी नास्तु ॥

॥११॥

वसिष्ठपुरोगा ऋषिगणाः प्रीयन्ताम् ॥ ब्रह्म च ब्राह्मणाश्च प्रीयन्ताम् ॥ श्रीसरस्वत्यौ प्रीयेताम् ॥ श्रद्धामेधे प्रीये-
 ताम् ॥ भगवती कात्यायनी प्रीयताम् ॥ भगवती माहेश्वरी प्रीयताम् ॥ भगवती ऋद्धिकरी प्रीयताम् ॥ भगवती
 सिद्धिकरी प्रीयताम् ॥ भगवती पुष्टिकरी प्रीयताम् ॥ भगवती लुष्टिकरी प्रीयताम् ॥ भगवन्तौ विघ्नविनायकौ
 प्रीयेताम् ॥ सर्वाः कुलदेवताः प्रीयन्ताम् ॥ सर्वाः ग्रामदेवताः प्रीयन्ताम् ॥ हेताश्च ब्रह्मद्विषः हताश्च परिपंथि-
 नः ॥ हेताश्च विघ्नकर्तारः ॥ शत्रवः पराभवं यान्तु ॥ शाम्यन्तु घोराणि शाम्यन्तु पापानि शाम्यन्तिवत्यः ॥
 शुभानि वर्द्धन्ताम् ॥ शिवा आपः सन्तु ॥ शिवा ऋतवः सन्तु ॥ शिवा ओषधयः सन्तु ॥ शिवा नद्यः सन्तु
 ॥ शिवा गिरयः सन्तु ॥ शिवा अतिथयः सन्तु ॥ शिवा अमयः सन्तु ॥ शिवाऽङ्गुतयः सन्तु ॥ अहोरात्रे शिवे
 स्याताम् ॥ शुक्रांगास्कबुधवृहस्पति शनैश्चर राहु केतु सोमसहित आदित्यपुरोगाः सर्वे ग्रहाः प्रीयन्ताम् ॥
 भगवान् नारायणः प्रीयताम् ॥ भगवान् पर्जन्यः प्रीयताम् ॥ भगवान् स्वामीमहासेनः

हेताश्च ब्रह्म द्विपेत्यादीनां शाम्यन्तिवत्यन्तां पूर्वस्थां जलमलेषणोक्तः प्रयोगब्रह्मणो ॥

हतोश्च ब्रह्मद्विष अहर्षि भार्गवी शाम्यन्तु लोनीना वाक्यो बोली आपमनीकती पूर्वमा पाणी नाखनु ॥ तेमा हताश्चधी ते शाम्यन्तु पापानि लोनीना
 पाप्योउ जल नीने नाखनु ॥

प्रीयताम् ॥ पुण्याह कालान्न वाचयिष्ये इति यजमानः ॥ वाच्यतामिति द्विजाः ॥ दीयते यत्र दानानि पूजान्ते
 च द्विजातयः ॥ दृश्यते यत्र मांगल्यं तत्पुण्याहं सदाऽस्तु मे ॥ ब्राह्म्यं पुण्यं महर्ष्यञ्च सृष्टयुत्पादनकारकं ॥
 वेदवृक्षोद्भवेन्नित्यं तत्पुण्याहं ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं सकुटुम्बिने महाजनान् नमस्कुर्वाणाय आशी-
 वंचनमपेक्षमाणाय ग्रहयज्ञाख्यस्य कर्मणः पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ अस्तु पुण्याहं ॥ एवं वचनं प्रतिवचनं
 च त्रिवारं सर्वत्र पठेत् ॥ सृकण्डसूनुरायुर्यत् ध्रुवलोमशयोस्तथा ॥ आयुषा तेन संयुक्ता जीवन्तु शरदः
 दोन भगवते ॥ पुण्याहदिभिर्भ्यास मंत्रमध्योर्ध्वनिस्वनैः ॥ पुण्यं कल्याणवृद्धिश्च स्वस्ति श्रीपादि पंचकम् ॥ प्रणवाद्यं निराचष्टे भवत्पूर्वं भवन्त्विति ॥
 मृत्युक्तविषये प्रेषस्त्रिवारं स्वस्तिरित्यतः ॥ उदात्तानुदात्तस्वास्तिश्चेति ॥ मंत्रोद्गीतः स्वस्तो वर्णतो वा मिथ्या प्रयुक्तो न तमर्थमाह ॥
 स वाग्वन्नो यजमानं हिनस्ति यन्मद्भक्षुः स्वस्तोऽपराधात् ॥ इति शिक्षायाम् ॥

सकुटुम्बो, अशीर्वादनी इच्छवाळो तथा महत्माओने नमवावाळो एवो मे हूं ते मारे अर्थे हे ब्राह्मणो ! तमो पुण्यकारी दिवस कहो, एम यजमाने प्रण
 वस्त कल्याणी ब्राह्मणोए प्रण वस्त पुण्यकारी दिवस थाओ तेम कहेवुं, ए प्रमाणे माहं कल्याण थाओ, मारे घेर कादि वधो, मने स्वस्ति प्राप्त थाओ,
 तथा श्री प्रार थाओ एमदरेक वाच्यो यजमानना कल्याण्यी ब्राह्मणोए प्रण वस्त हस्त दीर्घ अने प्लुत उच्चारणी ब्राह्मणोए अस्तु शब्द पूर्वक कहेवां.
 पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु ए प्रमाणे कल्याणं० मद्भि० स्वस्ति० श्रीरस्तु० ए पाचे वस्त यजमाने बोळवुं ॥

शतम् ॥ पृथिव्यामुधृता यान्तु यत्कयाणं पुराकृतं ॥ ऋषिभिः सिद्धगंधर्वैः स्तत्कल्याणं ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्रा-
ह्मणाः मह्यं० अस्य कर्मणः कल्याणं भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ ३ ॥ कल्याणं एवं पूर्ववत् त्रिः ॥ प्रजापतिलोकपालो
घाता ब्रह्माऽच देवराट्॥भगवाच्छाश्वतो नित्यं स नो रक्षतु सर्वदा॥सामस्य तु या ऋद्धिर्महालक्ष्म्यादिभिःकृता ॥
संपूर्णा पूर्णचन्द्रेया तामृद्धिं च ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं० अस्य कर्मणः ऋद्धिं भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ कर्म
ऋध्यताम् । एवं त्रिः ॥ ३ ॥ आयुष्मते स्वस्तिमते यजमानाय दाशुपे ॥ क्रियास्त्राशिपः सन्तु ऋत्विग्भिर्वेद-
पासैः॥स्वस्ति या चाविनाशाख्या पुण्यकल्याणवृद्धिदा॥ विनायकप्रिया नित्यं तां च स्वस्ति ब्रुवन्तु नः॥भो ब्राह्मणा
मह्यं०अस्मै कर्मणे स्वस्ति भवन्तो ब्रुवन्तु॥आयुष्मते स्वस्ति।एवं त्रिः॥३॥समुद्रमथनाज्जाता जगदानन्दकास्कि।हरि-
प्रियां च मांगल्या श्रियं तां च ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं अस्य कर्मणः श्रीरस्त्विति भवन्तो ब्रुवन्तु अस्तुश्रीः
तिलकं कृत्वा ॥स्वस्ति या चाविनाशाख्या धर्मकल्याणवृद्धिदा ॥ विनायकप्रिया नित्यं तां च स्वस्ति ब्रुवन्तु नः॥
अस्मिन्पुण्याहवाचने न्यूनातिरिक्तो यो विधिः स उपविष्टब्राह्मणानां वचनात् श्रीमहागणपतिप्रसादाच्च सर्वः

परिपूर्णोऽस्तु ॥ अस्तुपरिपूर्णः ॥ अथाभिषेकः ॥ अभिषेके पत्नी वामतः ॥ एकस्मिन्पात्रे वरुणोदकं गृही-
त्वा अविधुराश्चत्वारो ब्राह्मणाः दूर्वाऽप्रपल्लवैर्यजमानमभिषिञ्चयुः ॥ सुरास्त्वामभिषिञ्चन्तु ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥
वासुदेवो जगन्नाथस्तथा संकर्षणो विभुः ॥ १ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च भवन्तु विजयाय ते ॥ आखंडलोऽभिर्भ-
ग्वन्यमो वै वरुणस्तथा ॥ २ ॥ वरुणः पवनश्चैव धनाध्यक्षस्तथाशिवः ॥ ब्रह्मणा सहिताः सर्वे दिक्पालाः पान्तु
ते सदा ॥ ३ ॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मैधा पुष्टिः श्रद्धा क्रिया मतिः ॥ बुद्धिर्लज्जा वपुः शान्ति स्तुष्टिः कान्तिश्च मातरः ॥ ४ ॥
एतास्त्वामभिषिञ्चन्तु धर्मपत्न्यः समागताः ॥ आदित्यश्चंद्रमा भौमो बुधजीवसितार्कजाः ॥ ५ ॥ गृहास्त्वामभिषिञ्च-
न्तु राहुकेतुश्च तर्पिताः ॥ देवदानवगंधर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ६ ॥ ऋपयो मुनयो गावो देवमातर एव च ॥ देवपत्न्यो
द्रुमा नागा दैत्याश्चाप्सरसां गणाः ॥ ७ ॥ अस्त्राणि सर्वशस्त्राणि राजानो वाहनानि च ॥ औषधानि च
१ सव्ये पत्नी त्रिपुल्याने पितृणां पादपूजने ॥ रयस्यारोहणे चैव अभिषेके विसर्जने ॥

१ स्वस्ति वाचनं यथा पट्टी यजमाने तिलकं करी पट्टी यजमान पत्नीने यजमाननी डारी बाजूए बेसाडी स्वस्ति वाचनना कळशमांघी पाणी लई आंचाना
पांवावडे मंत्रो मणी चार ब्राह्मणोए दंष्टीपर प्रोक्षणं करुं ॥ ए प्रमाणे अभिषेकं यथा पट्टी यजमाने पोताने स्थाने बेसी ब्राह्मणोने दक्षिणा आपसी ॥

स्नानानि कालस्यावयवाश्च ये ॥ ८ ॥ सस्तिः सागराः शैलास्तथानि जलदा नदाः ॥ एते त्वामभिर्पिबन्तु
 सर्वकामार्थसिद्धये ॥ ९ ॥ सहस्राक्षं शतधारं च ऋषिभिः पावनं कृतं ॥ तेन त्वामभिर्पिचामि पावमानं पुनन्तु ते ॥ १० ॥
 भगं ते वरुणो राजा भगं सूर्यो बृहस्पतिः ॥ भगमिन्द्रश्च वायुश्च भगं सप्तर्षयो ददुः ॥ ११ ॥ यत्ते केशे च दौर्भाग्ये सीमंते
 यच्च मूर्धनि ॥ ललाटे कर्णयोस्त्रणोऽपस्तु व्रंसु भेषजम् ॥ १२ ॥ इत्यभिषेकः ॥ तत्र कुंडमंडपपक्षे आचार्यः ॥
 अद्येत्यादि० मम संकल्पोक्तास्ये कर्मणि मंडपकुंडादीनां प्रोक्षणार्थं च स्नानार्थं दिग्रक्षणं पंचगव्यकरणं करिष्ये
 इतिसंकल्प्य ॥ पूर्ववत् दिग्रक्षणादि कृत्वा मंत्रैः प्रोक्षणं कुर्यात् ॥ अद्येत्यादि० करिष्यमाणकर्मनिमित्तं वर्धनी
 कलशस्थापनपूर्वकं पूजनं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ कलशस्थापनमंत्रैः वर्धिन्योपरि पूर्णपात्रान्तं कृत्वा पू-
 जयेत् ॥ वर्धिन्यै नमः ॥ गंधं० पुष्पं० धूपं० दीपं नैवेद्यं० एवं पंचोपचारात् कृत्वा ॥ वर्धनीकलशं

* अर्थ-कुंड मंडप कर्माहोयत्वे तेन रक्षण तथा प्रोक्षणमात्रे दिग्रक्षण तथा पंचगव्य करणनो संकल्पकरी पत्र, ८ प्रमाणे करावतुं.

प्रोक्षण विगरेकर्या एते वर्धनीकलश स्थापनना मंत्रो पत्र २१ भा प्रमाणे करी पूजा प्रार्थना करी दम्पती कलशहाथमा एड मंडपनी प्रदक्षिणा
 करी ब्राह्मणो ए मंत्रभणता आसी पश्चिम द्वारतुं यद्येक पुननव्वरी मंडपप्रवेश करवी तथा द्शान दिशामा बोखातुं "स्वामणुं" करी कलश मुक्ती नमस्कार
 पूर्वक प्रार्थना करवी.

गृहीत्वा ॥ यजमानो सपत्निकः सपरिवारः सालंकृतः मंत्रनिर्घोषसुवासिनीगीतिवाद्यनिःस्वनैः मंगलसू-
क्तानि पठन् ॥ मंडपे प्रदक्षिणीकृत्य ॥ पश्चिमद्वारे मंडपं प्रविशेत् ॥ मंडपे वेद्युपरि
ईशानभागे अक्षताष्टदलोपरि वर्धिनीं संस्थाप्य प्रार्थयेत् ॥ मृन्मयि त्वं महाभागा सदा तीर्थोदकान्विता ॥
वर्द्धनी त्वं जगन्माता भव त्वं कुलवर्द्धिनी ॥ तव तोयेन कलशान्पूजार्थं पूस्याम्यहम् ॥ इति श्रीजयानंदारमज
मूलशंकरशर्मणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां पुण्याहवाचनांतप्रयोगः ॥ ॥ अथ मंडपप्रवेशः ॥ ब्राह्मणैः
सह मङ्गलवाद्यघोषैश्च सह गोधूमगुडलवणदीपादिभिः सहितः ब्राह्मणपुरःसरः शुक्लमाल्यानुलेपनस्ता-
दृशपुत्रपौत्रादिसमेतः सुशकुनमूचिताभ्युदयः सपत्नीको यजमानो दूर्वाप्रपल्वनालिकेरादियुतं जलपूर्णं कल-

अर्थ-हेवे पड़ी मंडपप्रवेश करवो-सुवासिनी मंगलजामित्र शांति पाठ भगता ब्राह्मणो तथा मंगल द्रव्यादि लई कर्ता खो फुल्य पुत्र पौत्रादिये परिवृत
थई, जेमा दरोई आगना पातरा नालीकेर मुकेलुं छे एवो जल प्ररित कुंम लई मंडपनी प्रदक्षिणा करी मंडपना पश्चिमद्वार अगाडी उभा रहेनुं. पड़ी संकल्प
करी उमरान्नि ठेकाणे कुंकुमनो यत्र काशी तेना परिवृत रहेछा देवताओतुं स्थापन तथा पनोपनारे पूजन करवुं. पड़ी विघ्नोने नाशकरनाए धनो भणी पोतानुं
जमणुं अंग प्रथमधी अंदर स्पर्श करे एवी रीते प्रवेश करवो तथा पत्नीना हाथमां रहेछो कुंम इशान्य दिशामां भक्षत मुकी मुरुवो, एने मंडप प्रवेश कहेछे
अथवा वास्तु करी नवा गृहमां प्रवेश करवो होय तो एवी रीतेज करी गृहमां प्रवेश करवो ॥

शं गृहीत्वा ॥ मंडपं प्रदक्षिणीकृत्य ॥ पश्चिमद्वारे स्थित्वा द्वारशाखां पूजयेत् ॥ अद्येत्यादि० तिर्यौ मम सकले-
ष्टसिद्धयर्थं मंडपप्रवेशांगभूतं द्वारशाखाधिष्ठातृदेवतानां पूजनमहं करिष्ये ॥ तद्यथा ॥ देहल्यग्रतः कुंकुमादिना
त्रिकोणं तदुपरिवृत्तं तदुपरि चतुस्सं मंडलं कृत्वा ॥ तत्र असुरान्तकचक्राय नमः ॥ इति मंत्रेण प्रक्षालितं ताम्रा-
दिपात्रं स्थापयित्वा कृष्णाय नमः हृदयाय नमः इति जलं पूरयेत् ॥ तत्र गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ॥ नर्मदे
सिंधुकावेरी जलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ इति मंत्रेणांकुशमुद्रया तीर्थान्यावाह्य पुष्पाणि निक्षिपेत् ॥ असुरान्तकच-
क्राय नमः ॥ इति द्वारमभ्युक्ष्य ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ ऊर्ध्वं द्वारश्रियै नमः ॥ द्वारपीठस्य मध्ये देहल्यां वास्तु-
पुरुषाय नमः ॥ दक्षिणशाखायां गंगायै नमः ॥ वामशाखाया यमुनायै नमः ॥ दक्षिणे शंखनिधये नमः ॥
वामे पद्मनिधये नमः ॥ द्वारस्य चतुष्कोणेषु आग्नेय्याद्युर्ध्वोऽधः क्रमे ॥ आग्नेयां गणपतये नमः ॥
नैऋत्यां दुर्गायै नमः ॥ वायव्यां सरस्वत्यै नमः ॥ ऐशान्यां क्षेत्रपालाय नमः ॥ द्वारश्रिया-
द्यावाहितदेवेभ्यो नमः ॥ सक्षीरजलेन स्नानं समर्पयामि ॥ द्वारश्रियाद्या० गंधं० ॥ द्वारश्रियाद्या० पुष्पं० ॥
द्वारश्रियाद्या० धूपं० ॥ द्वारश्रियाद्या० दीपं० ॥ द्वारश्रियाद्या नैवेद्यं० ॥ द्वारश्रियाद्यावाहितदेवेभ्यो नमः सर्वोपचा-

वि० की०

॥३३॥

इह तिष्ठ ब्रह्मणे नमः ब्रह्माणं आ० ॥ अधोमेखलायां कृष्णवर्णालंकृताया ॥ गंगाधर महादेव वृषारूढ महेश्वर ॥
 आगच्छ भगवन् रुद्र कुण्डेस्मिन्सन्निधो भव ॥ रुद्र इहा गच्छ इह तिष्ठ ॥ रुद्राय नमः रुद्रमा० ॥३॥ योन्यां ॥ सेवन्ते
 महतीं योनिं देवर्षिसिद्धमानवाः ॥ चतुस्शीतिलक्षणां पन्नगाद्याः सरीसृपाः ॥ १ ॥ मनोभवयुता देवी
 रतिसौख्यप्रदायिनी ॥ मोहयन्ति सुरान् सर्वान् जगद्धात्रि नमोऽस्तुते ॥ गौरीहागच्छ इह ति० गौर्ये० ॥
 जीवनं सर्वं जन्तूनां सृगादिस्थानमुत्तमम् ॥ उत्तमाङ्गसुचाधारं कण्ठमावाहयाम्यहम् ॥ कण्ठ इहागच्छ इह
 ति० कण्ठाय० ॥ पद्माकाराथवाकुण्डे सदृशाकृतिसंयुता ॥ आधारः सर्वकुण्डानां नाभिमावाहयाम्यहम् ॥ नाभिं
 इहागच्छ ॥ इह तिष्ठ ॥ नाभ्ये० ॥ नैर्ऋते ॥ अज्ञानात्ज्ञानतो वापि दोषाः स्युः खननोद्भवाः ॥ नाशय

—दिद्रव्याणि सुवेण समिधो मूलतोद्वर्गगुलं विहाय मध्यमानामिकांशुं जुहुयात् ॥ चरुं ग्राससमं पाणिनैव जुहुयात् ॥ आज्यं सुवेणैव ॥
 सुगन्धान् यज्ञीयश्शर्पणेन ॥ सिद्धांतशेखरे ॥ कर्पममाणमाज्यं स्यात् पशु क्षीरं च तत्समं ॥ तण्डुलानां शुक्तिमात्रं पायसं प्रसृतिसमं ॥
 कर्पमावाणि ॥ अस्याणि लाजामुष्टिमिता मताः ॥ अन्नं ग्राससमं ग्राह्यं शाकं ग्रासार्धमात्रकं ॥ मूलानान्तु त्रिभागं स्यात्कंदानांप्रष्टमांसकः ॥
 इंसोः पर्वममाणं स्यादंगुलद्वितयं कृता ॥ मादेक्षमात्राः समिधो त्रिहीणापञ्चके सर्वा ॥ तिलसक्तुकणादीनां मृगिमुद्राप्रमाणतः ॥ पत्रपुष्पक-
 लादीनां मण्डपानिच्छात्रे ॥

અહિતાન્ સર્વાન્ વિશ્વકર્મન્નમોઽસ્તુ તે॥વિશ્વકર્મન્નિહાગ્ચ્છ હ્રિદ્વિશ્વકર્મણે० વિશ્વકર્મણમા० કુण્ડનેર્કતે ॥
 આવાહયામિ દેવેશં વાસ્તુદેવં મહાવલમ્ ॥ દેવદેવ ગણાધ્યક્ષ પાતાલતલવાસિનમ્ ॥ વાસ્તુપુરુષ હ્રિદ્વિશ્વકર્મણે
 વાસ્તુપુરુષાય નમઃ વાસ્તુપુરુષમા० ॥ પ્રતિષ્ઠા સર્વદેવાનાં० વિષ્ણ્વાદ્યાવાહિતદેવાઃ સુપ્રતિષ્ઠિતાઃ વરદા
 ભવન્તુ ॥ વિષ્ણ્વાદ્યાવાહિતદેવેભ્યો નમઃ ગંધં સં ॥ વિષ્ણ્વાદ્યાવા० પુષ્પં સં ॥ વિષ્ણ્વાદ્યા० ધૂપં સં ॥

-શ્રીલંકેશ્વરકસ્તૂરી કુકમાગરુર્દમાઃ ॥ હરિમન્થાઃ સમં પ્રોક્તાઃ ગુમ્ફુલોવદરીસયાઃ ॥ આહુતીનાપિદ માન કથિતં વેદવા-
 દિધિઃ ॥ તિગ્ધર્મિર્દુર્વાભિરેકમ્હુતિઃ ॥ કુષ્ઠેષુ ત્રિપરેણૈકેતિ ॥ (૧) ભાસ્કરે મૂળધૃતૈઃ ઈશ્વાનીમારભ્ય અપિતૈઃ પ્રતીચિમારભ્ય પ્રાગ્ સંસ્થનિઃ
 સાંસ્તૈઃ ત્રિભિર્દેભઃ ત્રિઃ પરિસમુદ્ર ॥ ૧ ॥ ગોમપેન૩૦ઝલ્લેસ્વનં પ્રાગંત ત્રિરુર્ચરેપાકરણં યામ્યતઃ ઉદ્વસંસ્થાપાદેશપરિમિતા ॥૨॥ હસ્તિચિત્તપા
 શુના પુદ્ કુર્વ પ્રસિધ્ધ ॥૩ ॥ ન્યુગ્જપાણિના ॥ સન્મુક્ત મળયેદર્શિર્નિર્ધૂમં કુંડમધ્યમઃ ॥ સાક્ષતં ઘનિષ્ઠાત્રે ચ સુવાસિન્યૈ સમર્પયેત્ ॥ ૪ ॥

-જેટલો વરવો, તેમમ મૂલોના ત્રણભાગકરી ત્રિનેપાળે આપવો, તેમજ વદોનો આઠમોભાગ આપવો, સેરડીનો માગ એકપર્ય જેટલો આપવો, લ્હામોનો
 માગ વેશગુલ જેટલો આપવો, સમીટો એક પ્રાદેશ જેટલી કરી આપવી તથા માત્ત સોશોમરી આપવો તથા તલ સાપવો કળ વોગેરે મૃગીમુદાવડે આપવા
 તથા ફૂલ ૧૩ અને ફઠ્ઠા ૧ની સમાન—

विष्ण्वाद्या० दीपं स० । विष्ण्वाद्यावाहित० नैवेद्यं स० । शेषोपचारा यथेच्छया कर्तव्याः ॥ यजमानः जलं गृहीत्वा अद्येत्यादि० त्रिथौ अमुकवासरे अस्मिन्कर्मणि ब्राह्मणद्वारा पंचभूसंस्कारपूर्वकअभिप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ आचार्यो जलं गृहीत्वा ॥ मम यजमानानुज्ञया पंचभूसंस्कारपूर्वकं अभिप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ तत्र त्रिभिर्द-
र्भैः पंसिसमुह्य ॥ परिसमुह्य ॥ परिसमुह्य ॥ गोमयेन उपलिप्य ॥ उपलिप्य ॥ उपलिप्य ॥ कुशमूलेन उल्लिख्य ॥ उल्लिख्य ॥
उल्लिख्य ॥ अनामिकांगुष्ठेन उद्धृत्य ॥ उद्धृत्य उद्धृत्य ॥ उदकेन अभ्युक्ष्य ॥ अभ्युक्ष्य ॥ अभ्युक्ष्य ॥ कांस्येन वा
शरावेण सुवासिन्यग्निमानयेत् ॥ आनीतमग्निं स्थंडिलस्याग्नेय्यां निधाय ॥ हुं फट् इति मन्त्रेण क्रव्यादांशं नै-
र्ऋत्यां दिशि पस्तिज्य ॥ त्रिवास्मग्निं स्थंडिलोपरि भ्रामयित्वा ॥ आत्माभिमुखं अग्निं संस्थाप्य ॥ अग्न्यानी-
(०) ॥ धर्मसिधौ ॥ अग्निस्तु मास्तो नाम गर्भाधाने विधीयते ॥ पावमानः पुंसवने सीमंते मंगलाभिधः ॥ मधलो जातसंस्कारे पारिवो

—आहुति आपसी, श्रीलङ्का, केशर, कस्तुरी, कुंडुम, जगर, कर्दमएटली वस्तुनो होम नणा भेटली लडने करवो. तथा, गुगलनो होम करवो ते
बोरना जेटलो लेवो. तथा व्रण दुर्वार्धो एक आहुति भायछे तेमज श्रीभगवा छई दर्भनो होम करवो ॥ (१) ब्राह्मणे सरूप करवोते यजमाननी
आज्ञाथी अग्निस्थापन करुछउ दर्भ परिसमुह्य इत्यादि करी यजमानपत्नीने तावता नेशत्र, वा कास्ताना वा मटोडाना पात्रया सापीओ काडी नोत्ता नारी
आपवा ते थाली नूतन ओईए भोजन करेली पण न जोईए साबलु पात्र पण नालीशोछे. तेणे गरमां नई एकपात्रमां देवता लई बीजु पात्र उपरदाकी,

तपात्रे साक्षतोदकं निर्पिच्य ॥ अग्निमुखं कृत्वा ध्यायेत् ॥ सप्तहस्तश्चतुःशृंगः सप्तजिह्वो द्विशीर्षकः ॥ त्रिपात्यस-
 त्रवदनः सुखासीनः शुचिस्मितः ॥ १ ॥ स्वाहां तु दक्षिणे पार्श्वे देवीं वामे स्वधां तथा ॥ विभ्रदक्षिणहस्तैस्तु
 नाम कर्मणि ॥ अन्नासने शुचिः श्रोत्रो सभ्यः स्याच्चोक्तकर्मणि ॥ व्रतादेशे समुद्भवो गोदानादौ सूर्यः ॥ विवाहे योजकः ॥ प्रायश्चित्ते विद् ॥
 शांतिर्के वरदः पौष्टिके वलवर्धनः ॥ पुत्रदात्रे क्रव्यादः ॥ पूर्णाहुत्या मृदः ॥ कात्यायनः ॥ न नखेन न काष्ठेन नाशपना मृन्मयेन वा ॥
 शोष्ठिवेष्टाणं विप्रसिद्धिकामस्तु यो भवेत् ॥ नखेन कुनसी चैव काष्ठेन व्याधिपीडति ॥ अश्वना धननाशः स्यात्फलाक्षयः मृन्मये न च ॥
 फलेन फलप्राप्नोति पुष्पेन श्रीयमिच्छति ॥ पर्णेन धनलाभः स्यात् दीर्घमायुः कुशेन तु ॥ तस्मात्फलेन पुष्पेण पर्णेनाथ कुशेन वा ॥ शोष्ठि-
 वेष्टाणं विप्रसिद्धिकामस्तु कर्मसु ॥ दर्भाः कृष्णाजितं मंत्राः ब्राह्मणा हविरग्नयः ॥ अपातव्यामान्येतानि नियोज्यानि पुनः पुनः ॥ चित्तौ
 दर्भाः पण्डितर्भाः ये दर्भाः यद्गमूषिणः ॥ स्वरणासनपिंडेषु फटकुशान् परिवर्जयेत् ॥ घट्टाचक्षुषु ये दर्भाः ये दर्भा पितृवर्षणे ॥ इता मूत्र-
 पुरीषाभ्यां तेषां त्यागो विधीयते ॥ इति छंदोगपरिशिष्टे ॥

-कोऽपवित्रने स्पर्शं न कर्तता पूजानी ठेकरणे आवी नीचे पात्र मूकवुं, केटल्यक ब्राह्मणो ते यममानपत्नीना हाथमाभी अग्नि पात्र लेजे, ते प्राय-
 क्षिति पायणे, मोटे तैम न लेजा नीचे मूकावी ते पात्र ब्राह्मणे लड पोताभा समुन्त करी अग्निस्थंडिलमां (अथवा कुंडमां) मूकवो, पडी ते पात्रमां
 कंडु पोता तथा द्रव्य नाली यममानपत्नीने आसुं.

शक्तिमन्नं सुचं सुवम् ॥ २ ॥ तोमरं व्यंजनं वामे घृतपात्रं च धारयन् ॥ आत्माभिमुखमासीन एवं रूपो हुता-
 शनः ॥ ३ ॥ अमे वैश्वानर शांडिल्यगोत्र शांडिल्यासितदेवलेति त्रिः प्रवरान्वितभूमिमार्ता वरुणः पिता
 मेशध्वज ग्राहमुख मम संमुखो भव ॥ शान्तौ वरदनामार्तिं प्रतिष्ठाप्य ॥ अग्निपुरुषाय नमः इति मंत्रेण वायव्य-
 कोणे पूजयेत् अग्नये नमः गंधं० पुष्पं० धूपं० दीपं० नैवेद्यं समर्पयामि ॥ अग्निं शक्त्या संपूज्य ॥ प्रार्थयेत् ॥
 अग्निं प्रज्वलितं वंदे जातवेदं हुताशनम् ॥ हिस्णवर्णमनलं समृद्धं विश्वतोमुखं ॥ प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं
 समर्पयामि ॥ अथ ग्रहरूपायनम् ॥ तत्र पूर्वं कुण्डमंडपे ग्रंथोक्तप्रकारेण ग्रहपीठं कृत्वा ॥ अथवा काष्ठमय-
 पीठे श्वेतवस्त्रं प्रसार्य तदुपरि पंचवर्णेः वा शुभ्राक्षतैः नवग्रहमंडलानि कृत्वा ॥ तेषां लक्षणादीनि ॥ अथप्रयोगः ॥
 ॥ १ ॥ स्कदि ॥ जन्मभू गोत्रमग्निवर्णस्पर्शनमुखानिच ॥ यो ज्ञात्वातुल्ये शक्तिं ग्रहास्तेनावमानितः ॥ १ ॥ अथमंडलमादित्ये चतुरस्रं नि-
 अकरे ॥ गरीपुत्रे त्रिकोणं तु बुधैव चाणसंनिभम् ॥ २ ॥ गुरौतुषट्पद्विंशत्यक्षरं चकोणं तु भर्गवे ॥ धनुषाकृतिमंदे च शुर्पाक्षरं तु राहवे ॥ ३ ॥

अर्थ-(१) अग्नि स्थापन भया पृथि अग्निना मंत्रोच्ची आवाहन कर्त्तु- " शांतिगोमा" वरद नामना अग्निं पुजन करि प्रार्थना करवौ (१)
 हवे नवग्रहोर्तु स्थापनकरवुं तेषांइशान्यर्थां बाजडवर अथवा शारदोक्त पीठपर सफेद ककडो पाथरी सेना उपर नवग्रहोना मंडलोकादवा-सेनालक्षणो पट

केतवे तु ध्वजाकारं पंडलानि प्रकल्पयेत् ॥ मध्ये तु भास्करं विद्याच्छास्त्रिनं पूर्वदक्षिणे ॥ दक्षिणे लोहितं विद्याद् बुधंपुर्वोत्तरेऽपि च ॥ उत्तरे तु
 गुरुं विद्यात् भार्गवं पूर्वतो न्यसेत् ॥ शनिं पश्चिमतः स्थाप्य नैर्ऋते राहुमेव च ॥ केतुं वायव्यकोणे च ग्रहस्थानानि कल्पयेत् ॥ प्रतिष्ठा कल्पे ॥
 शुक्रार्कं भाद्रमुखांशौ गुरुसौम्यौ उदङ्मुखौ ॥ मत्स्यङ्मुखौ सोमशनी शेषा दक्षिणतोमुखाः ॥ एतादृग्दङ्मुखस्वाखेटाः स्वस्व लोके निवासिनः
 ॥ यजमानात्माभिमुखः सर्वे संस्थापयन्ति च ॥ पूज्य पूजकयोर्मध्ये यत्र प्रार्च्यं प्रकल्पयेत् ॥ तत्र संमुखं संस्थाप्या इति न्यायो यथा
 तथमिति ॥ मदनस्तनसंग्रहे ॥ ग्रहस्य दक्षिणे भागे स्थापयेदधिदेवताः ॥ ग्रहस्य वायव्यार्धे तु स्थाप्याः प्रत्यधिदेवताः ॥ ईश्वरं च उमां चैव
 स्कंदं विष्णुं तथैव च ॥ ब्रह्माणं मित्रं तु यमं कालं चैव तु अष्टमं ॥ विष्णुं तु नवमं किर्तिता अधिदेवताः ॥ अग्निं चैव तथा आपः पृथिवी
 विष्णु रेव च ॥ इंद्रश्चैव तथेन्द्राणि प्रजापतिस्तथैव च ॥ सर्पश्चैव तु ब्रह्मा च एताः प्रत्यधि देवताः ॥ राहुपंददिने शान्ता भुक्तस्स्यां यथा क्रमं
 ॥ गणेशं दुर्गां वायुं राहुकेत्वोश्च दक्षिणे ॥ आकाशं मन्थिनौ देवौ स्थापयित्वा क्रमेण तु ॥ वास्तोष्पतिं क्षेत्रपालौ स्थाप्यौ भुक्तोत्तरेषु च ॥ एताः
 सदैव संस्थाप्याः कर्म साधुष्यदेवताः ॥ इंद्राग्निं यमनैर्ऋत्यं वरुणो वायुरेव च ॥ कुबेरैश्चानादिस्पष्टौ मृगादि मदिश्राधिपाः ॥ ब्रह्माणं च तत्तथाप्य
 पूर्वोक्तान्यो स्तुपय्यमे ॥ प्रतीचि नैर्ऋतिर्मध्ये अनंतं स्थापयेदिति ॥ आवाहनं तु प्रतिष्ठाप्य पुंजादि स्थापितं संस्पृश्य कर्तव्यामेति भास्करे ॥ संग्रहे ॥
 तिस्राज्यं चरुभिद्रव्यं समिधां च यथा तथ ॥ ग्रहादीनां च सर्वेषां हविर्द्रव्यं मुदीरितं ॥ अर्कः पञ्चाशत् खदिरा वपामागोय पिप्पलः ॥ औदुंबरः शमी
 दुर्गा कुशाश्च समिधादिति ॥ हेमाद्रौ भविष्ये च ॥

-भुक्तोत्तरे ते प्रमाणेकस्मिन् अधिप्रत्यधि देवता विगरे सहित ग्रहना सोपारी गोष्ठवा ॥ -ओ शक्तिहोयतो वरेक ग्रहोनी मूर्तीओ करावनी तेनाफ आवाहनकरी

वि० कौ०

॥३९॥

हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ अथेत्यादि० ॥ अमुकवासरे संकल्पोक्तकर्मणः सांगतासिध्यर्थं आदित्यादिग्रहाणां
 सपरिवारिणां स्थापनप्रतिष्ठापनं करिष्ये ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ उक्तमंडले अक्षतपुंजेषु पूगीफलानि
 निधाय देवानावाहयेत् ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ सूर्यं ॥ कर्लिंगदेशेश्वर जपापुष्पोपमांगद्युते ॥ तेजोनिधे
 त्रिलोकप्रकाशक त्रिदेवतामयमूर्ते नमस्ते संनद्धो माणिक्याभरणभूषिताख्यं ध्वजपताकोपशोभितेन सप्ताश्वरथ-
 वाहनेनामच्छ पद्मकर्णिकायां ताम्रमयीं प्रतिमां प्रादुर्मुखीं वर्तुलपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ १ ॥
 चंद्रं ॥ भगवन् सोमद्विजाधिपति सुधामयशरीरात्रिगोत्र यमुनादेशेश्वर गोक्षीरध्वलांगकान्तेय द्विभुजगदा-
 वरदांकितकरशुक्लांबरमाल्यानुलेपन सर्वांगमुक्तमौक्तिकाभरण स्मणीय समस्तलोकाध्यायिकदेवतास्वाध्यायि

स्थापन करवु. हवे ग्रहो केवाठे तेनुं वर्णन भ्यानमां ल्ह सौ सौना स्थानपर मंत्र युक्त नेसाडवाप्रीहाथमांजलल्ह संकल्पमणवो.तेमां सपरिवार ग्रहोतुं स्थापन
 करीश एमकेवाभी मथा आवेठे.— तेपकरीछल चोखाल्ह सूर्यनु ध्यान करी वनमा तांबाना कलशापर तरपाणीपस्ताचानीमूर्तीपर येजो उपरप्रमाणे मणायापछी
 स्थापन करतुं एमसूर्यनुं कर्तुं पीठे वचमां स्थापन करी बीजाग्रहोतुं स्थापन नेतेनाठेकाणापर उपर प्रमाणे स्थापन करवुं जोद्वारेक ग्रहोनीप्रतिमा ते ते न पायतो
 मूर्तियो सुवर्णेनी करावची. अथवा रुहानी करावची; एमण थायले, एप्रमाणे ग्रहोतुं स्थापन विधीथी करावतुं.

नमस्ते सन्नद्ध श्वेतध्वजपताकोपशोभितेन दशश्वेताश्ववाहनेना गच्छात्र पद्माग्नेयदले स्फाटिकप्रतिमां
प्रत्यङ्मुखीं चतुस्त्रयीपिठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ २ ॥ भौमं ॥ भगवन् अंगारकाज्ञाकृते भारद्वाजगो-
त्रावन्तिदेशेश्वर ज्वालापुंजोपमांगद्युते चतुर्भुज शक्तिशूलगदाखट्वांगधारिन् स्वतन्त्रस्माल्यानुलेपन प्रवालाभरण-
भूषित सर्वांगदुरालोकदिप्ते नमस्ते ॥ सन्नद्ध रक्तध्वजपताकोपशोभितेन रक्तमेपरथवाहनेनागच्छ पद्मदक्षिणदले
चंदनप्रतिमां दक्षिणमुखीं त्रिकोणपिठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ ३ ॥ बुधं ॥ भगवन् सौम्य सौम्याकृते
सर्वज्ञानभयात्रिगोत्र मगधदेशेश्वर कुंकुमवर्णांगद्युते चतुर्भुजखड्गखेटकगदाकित पीताम्बरस्माल्यानुलेपन नील-
रत्नाभरणालंकृत सर्वांग विद्युधपते नमस्ते ॥ सन्नद्धपीतध्वजपताकोपशोभितेन चतुर्भुजसिंहरथवाहनेनागच्छ ॥
पद्मेशानदले सुवर्णप्रतिमाउदङ्मुखीं त्र्यम्बकाकारपिठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ ४ ॥ गुरुं ॥ भगवन्
बृहस्पते समस्तदेवताचार्यागिस्सगोत्र सिधुदेशेश्वर दीर्घसुवर्णसदृशांगद्युते चतुर्भुजदंडकमंडलुअक्षसूत्रवरदांकित-
पीताम्बरस्माल्यानुलेपन पुष्परागमयाभरणस्मणीयसमस्तविद्याधिपते नमस्ते सन्नद्धपीतध्वजपताकोपशीभितेन
पीताश्वरथवाहनेनागच्छ ॥ पद्मोत्तरदलमध्ये सुवर्णप्रतिमाउदङ्मुखीं दीर्घचतुस्त्रयीपिठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वा-

वि० को०

॥४०॥

मावाहयामि ॥ ५ ॥ शुक्रं ॥ भगवन् भार्गव समस्तदैत्यगुप्तो भार्गवगोत्र भोजकटदेशेश्वर रक्तोज्ज्वलांगकांते
 चतुर्भुज दंडकमंडल्वक्षसूत्रवरदांकित करशुक्लाम्बरमाल्यानुलेपन शुक्लाभरणभूषित सर्वांगसमस्तनितिशास्त्र-
 पुसणमते नमस्ते ॥ सन्नद्धशुक्लध्वजपताकोपशोभितेन शुक्लाश्वरयेनागच्छ पूर्वदलमध्ये रजतप्रतिमां प्राङ्मुखीं
 पंचकोणपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ ६ ॥ शनैश्चरं ॥ भगवन् शनैश्चर भास्करस्तनय काश्यपगोत्र
 सौराष्ट्रदेशेश्वर कज्जलाभकांते चतुर्भुजचापतुणीस्कृपयाऽभयांकित करनीलाम्बरमालानुलेपन नीलस्तनभूषणालं-
 कृत समस्तभुवनभिपणाभिर्मर्पमूर्ते नमस्ते ॥ सन्नद्धनीलध्वजपताकोपशोभितेन नीलगृध्र स्थवाहनेनागच्छ ॥
 पद्मपश्चिमदले लोहमयीं प्रतिमां प्रत्यंगधनुषाकास्पीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ ७ ॥ राहुं ॥ भगवन् राहो
 रविसोममर्दन सिंहिकानंदन पैठिनसगोत्र वर्वरदेशेश्वर कालमेघद्यूते व्याघ्रवदन चतुर्भुजखड्गचर्मशूलवरदांकित
 कृष्णांबरमालानुलेपन गोमेदकाभरणभूषित सर्वांगशौर्यनिधे नमस्ते ॥ सन्नद्धकृष्णध्वजपताकोपशोभिते कृष्णसिंह-
 स्थवाहनेनागच्छ ॥ पद्मनैर्ऋतिदले सिसमयिप्रतिमां दक्षिणमुखीं शूर्पाकास्पीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि
 ॥ ८ ॥ केतुं ॥ भगवन् केतो कामरूप जैमिनिगोत्र मध्यदेशेश्वर धूम्रवर्ण ध्वजाकृते द्विभुजगदावरदानांकितकर-

चित्राम्बरमाल्यानुलेपन वैद्युर्यमयाभरणभूषित सर्वांगचित्रशक्ते नमस्ते ॥ सन्नद्धचित्रध्वजपताकोपशोभितेन
 चित्रकपोतस्थवाहनेनागच्छ ॥ पद्मवायव्यदले कांस्यप्रतिमां दक्षिणाभिमुखीं ध्वजाकारपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं
 त्वामावाहयामि ॥ इति ग्रहाणां स्थापनं ॥ अथाधिदेवताः ॥ सूर्यस्य दक्षिणे शंभुं ॥ भगवंतं पंचवक्त्रं
 त्रिलोचनं वृषारूढं कपालशूलखट्वाङ्गाधिधारिणं चंद्रमौलिं आदित्याधिदेवेशं शंभु मावाहयामि ॥१॥ चंद्रस्य दक्षिणे
 उमां ॥ भगवतीमक्षसूत्रदर्पणकमलकमंडलुधारिणीं नानाभरणभूषितां त्रिदशपूजितां सोमाधिदेवतामुमा मावाह-
 यामि ॥२॥ भौमस्य दक्षिणे ॥ स्कंदं ॥ भगवंतं पण्मुखं शिखंडकविभूषणं स्वताम्बरधरं मयूस्वाहनं कुक्कुटधट्टापताकाश-
 क्त्युपेतं चतुर्भुजं अंगारकाधिदैवं स्कंद मावाहयामि ॥ ३ ॥ बुधस्य दक्षिणे विष्णुं ॥ भगवंतं चतुर्भुजं कौस्तु-
 भादिनानाभरणभूषितं पीताम्बरधरं कौमोदकीपद्मशंखचक्रोपेतं बुधाधिदैवं विष्णुमा ॥ ४ ॥ शुरोः दक्षिणे
 ब्रह्माणं ॥ भगवंतं ब्रह्माणं पद्मासनस्थं जटिलचतुर्भुखमक्षमालारसुवं पुस्तककमंडलुधारिणं कृष्णाजिनवाससं

(१) नवेग्रहोभुं स्थापन यदा पश्चिमे अधिदेवताभोतुं स्थापन ग्रहोना दक्षिणभागे करतुं, ते देवता कछश गोठधी तरभाभी मूकी ग्रहो प्रमाणे
 मूर्ति मूकी पयोक्त करतुं.

को०
॥४२॥

भुजां सिंहासदां दुर्गास्यैस्त्यान् संहारिणीं दुर्गां मावाहयामि ॥ २ ॥ सूर्यस्य उत्तरे वायुं ॥ श्यामवर्णं हेमदण्डधरं
कृष्णमृगवाहनं जगत्पाणरूपं मोहिनीप्रियं वायु मावाहयामि ॥ ३ ॥ सहोर्दक्षिणे आकाशं ॥ भगवंतं चंद्रार्कोपेतं
द्विभुजं पण्डमाकाशमावाहयामि ॥ ४ ॥ केतोर्दक्षिणे अश्विनौ ॥ नीलोत्पलाम्बो नीलांबरधारिणौ प्रत्येकमौपधि-
पुस्तकोपेतौ दक्षिणपार्श्वे परस्परवामपार्श्वे रत्नभांडाकरशुक्लांबरधारी नारीयुग्मोपेतौ देवभिषजावश्विनावावाह-
यामि ॥ इति लोकपालाः ॥ “वास्तोष्पति” ॥ उत्तरे भगवंतं देवेशं महाबलं देवदेवं गणाध्यक्षं पातालतलवासिनं
वास्तुदेव मावाहयामि ॥ १ ॥ मंडलस्योत्तरे ॥ क्षेत्रपालं ॥ भगवंतं देवेशं दिव्यरूपं महाकायं नानाभरणभूषितं
संहारमूर्तिं शिरसि धृतजटाशेखरं चंद्रविंशं कृतनखपुं करालं पापनाशं क्षेत्रपाल मावाहयामि ॥ अथ दि-
क्पालाः ॥ पूर्वे इंद्रं ॥ स्वर्णवर्णसहस्राक्षं वज्रपाणिं शक्तिप्रियं मिंद्रमावाहयामि ॥ १ ॥ आग्नेयां अग्निं ॥ सप्ताः
३६ (१) मंगलोत्तरे क्षेत्रपाल स्थापन मिति ॥ शांति कमलाकरे इति क्रतु सादृष्य देवताः ॥

॥४२॥

अर्थ-ह्ये गणपत्यादि सादृष्यदेवताओंनुं स्थापन करवुं ते राहु, शनि, अने सूर्य, तेनी उत्तरदिशायां करवुं. वास्तोष्पति अने क्षेत्रपालनुं स्थापन मंडलना
उत्तरमां करवुं, (१) इन्द्रादिदशदिक्पालनुं स्थापन पूर्वादि दिशाओमां करवुं तेमां ग्रहानुं “ पूर्वशानमध्ये ” तथा अनंतनुं पश्चिम निर्ऋतिमध्ये करवुं.
आवाहन करवुं, ते दोक ग्रहोनी मूर्तीओने स्पर्श करी करवुं.

विपं सप्तहस्तं सुकसुवशाक्ति सूत्रतोमख्यजनघृतपात्राणि दधानं स्वाहाप्रियं मेषवाहनं ममि मावाहयामि ॥२॥
 दक्षिणे यमं ॥ रक्तवर्णं दंडधरं महिषवाहनं मभिप्रियं यममावाहयामि ॥ नैर्ऋत्यां निर्ऋतिं ॥ नीलवर्णं
 खड्ग चर्मधरं मूर्ध्वकेशं नस्वाहनं कालिकाप्रियं नैर्ऋति मावाहयामि ॥ ४ ॥ पश्चिमे वरुणं ॥ रक्तभूषणं
 नागपाशधरं मकरवाहनं पद्मिनीप्रियं वरुण मावाहयामि ॥ ५ ॥ वायव्यां वायुं ॥ श्यामवर्णं हेमदण्डधरं
 कृष्णमृगवाहनं जगत्प्राणिरूपं मोहिनीप्रियं वायु मावाहयामि ॥ ६ ॥ उत्तरे सोमं ॥ स्वर्णवर्णानिधीश्वरं
 मदापाणिमश्ववाहनं चित्रिणिप्रियं सोम मावाहयामि ॥ ७ ॥ ईशान्यां ईशानं ॥ शुद्धस्फटिकवरदाभय-
 शूलाक्षमूत्रधरं वृषभवाहनं गौरीप्रियं ईशान मावाहयामि ॥ ८ ॥ पूर्वशानयोर्मध्ये ब्रह्माणं ॥ भगवंतं पद्मासनस्थं ज-
 टिलं चतुर्मुखं अक्षमालासुवपुस्तककमंडलुधारिणं कृष्णाजिनवाससं स्वराप्रियं ब्रह्माणमावाहयामि ॥ ९ ॥
 निर्ऋति वरुणयोर्मध्ये ॥ असमूत्रधरं कुंडलिकागुच्छयुक्तं सहस्रभोगं शुभ्रवर्णमनंत मावाहयामि ॥ १० ॥
 ईशान्यां ॥ विधियुक्तमंत्रैः कलशोपरि रुद्रं ॥ भगवंतं गिरिजाप्रियं नंदीशं उमरु त्रिशूल खट्वांगाभयधारिणं

(१) इति प्रतुसंरक्षक देवताः ॥ अयं रुद्रकलशो यन्मयानस्य स्वानार्थं मिति कमलाकरैः ॥ रुद्रकलशोपरि इस्तं दत्त्वा सांगं रुद्रं जपेत् ॥

वे० की०

॥४३॥

त्रिदशसेवितं रुद्रं मावाहयामि ॥ ११ ॥ एवं ग्रहवेद्यां देवान्संस्थाप्य ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ प्रतिष्ठा-
कार्या ॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठां वः कसेम्यत्र मंडले दैवतैः सह ॥ आदित्याद्या-
वाहितदेवाः सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवत ॥ प्रतिष्ठांते पूजनं ॥ आदित्याद्यावाहितदेवेभ्योनमः ॥ आ-
सनं समर्पयामि ॥ २ ॥ एवं सर्वत्र ॥ आदित्याद्यावाहितदेवेभ्योनमः ॥ पादयोः पाद्यं समर्पयामि ॥ ३ ॥

(१) कलशस्थापनोक्तमंत्रैः कलशस्थापनं ॥ तेषामुपरि कृत्यग्न्युच्चारणपूर्विकां सर्पादीनां प्रतिष्ठाः स्थापयेयुः ॥ पूजनन्तु
अष्टादशोपचारैः कर्तव्यं ॥ आवाहनासनं पाद्यं मर्घं माचमनीयकं स्नानं वस्त्रोपवीतं च गंधमाल्याभ्यनुक्रमात् ॥ धूपं दीपं च नैवेद्यं
तांबूलं च दक्षिणां ॥ पुष्पांजलिं रितिप्रोक्त्वा उपचारास्तु शौद्धं इति ॥

अर्थ—(१) रुद्रकलशं स्थापनं ग्रहना इशानमा करतु तेषां कलशमा जल विगेरे यपोक्त मरी ईशानमा मुक्त्वो तेनापर रुद्रं स्थापनं कर्तुं. ग्रहोनी
साथे पूजा करी तेना पर हाथ अडकाडी एक ब्राह्मणसाथे रुद्र नम करवावो. उपर लहयाप्रमाणे ग्रहोनु स्थापनं यथा पत्नी चोखालइ प्रतिष्ठानो मन्त्रभी
देरेकना उपर बधाववा तथा पूजा करवी तेमा एक पूजाण नियमित उपचार बडे थती नथी तेथी योग्यफळ मळतु नथी माटे पौंडशोपचार अपवा
अष्टादशोपचार, षट्त्रिंशोपचार, चतुषट्त्रिंशोपचार, रागोपचार वेगेरे घणाउपचारो छे. तेमाभी बने ते उपचार ग्रहण करीने पूजा करवी ए योग्य छे.
माटे एक निश्चय करी पूजा करवी. केटलक उपचारोमा दक्षणा नथी ते त्या मुक्की नहि पण पूजनना अन्ते मुक्की. कारणके दक्षिणा सफलार्थ छे यध्यमा
सकवायी विधि नष्ट मायले

आदित्या० अर्घ्यं स० ॥ ४ ॥ आदित्या० आचमनीयं स० ॥ आदित्या० स्नानं स० ॥ ६ ॥ आदित्या० वस्त्रं
 स० ॥ १ ॥ आदित्या० यज्ञोपवीतं स० ॥ ८ ॥ आदित्या० आभूषणानि स० ॥ ९ ॥ आदित्या० गंधं स०
 ॥ १० ॥ आदित्याद्यावाहितदेवेभ्यो० अलंकारार्थे अक्षतान्स० ॥ आदित्या० पुष्पाणि स० ॥ ११ ॥ आदित्या०
 सुशोभनार्थे सौभाग्यद्रव्याणि स० ॥ आदित्या० धूपं स० ॥ ११ ॥ आदित्या० दीपं स० ॥ १२ ॥ आदित्या०
 नैवेद्यं स० ॥ १३ ॥ आदित्याद्या० तांबूलं स० ॥ १४ ॥ आदित्या० अंजुलेपनं स० ॥ १५ ॥ आदित्या० नम-
 स्कारं स० ॥ १६ ॥ आदित्याद्या० साद्रुण्यार्थे दक्षिणां समर्पयामि ॥ प्रार्थनापूर्वकनमस्कारं कुर्यात् ॥ जपा
 कुसुमसंकाशं काश्यपेयं महद्द्युतिं ॥ तमोर्हि सर्वपापघ्नं प्रणतोऽस्मि दिवाकरं ॥ १ ॥ दधिशंखचतुशासभं क्षीरो-

(१) चंदनेन मुखनासिके लिप्यतीति गदाधरः ॥ सर्वसरोरोद्धर्तनं कार्यं मिति हरिहरः ॥ (२) अन्वाधानं ॥ प्रयोगरत्ने
 स्मार्तोऽष्टासं स्मार्तगंगाधर्यादिभिः उक्तः ॥ यत्तुस्तरश्चिष्टाचार प्राप्तस्वाचारान्पुन्यते ॥ अष्टं गृहीत्वा अस्मिन्मृदयज्ञास्ये कर्मणि
 देवतापरिग्रहार्थमन्वाधानं कस्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ओं पूर्वेण ब्रह्मणोगमनं ॥ उत्तरतः पात्रासादनं ॥ द्वे पवित्रे कांस्यमयी
 ताम्रमयी वा आज्यस्थाली ॥ ताम्रमयी चरुस्थाली पात्राश्वः समिधः ॥ प्राच्यां वा धारी समिद्धतमे आज्यभागौ पूर्णपात्रं ॥ दक्षिणा

दार्णवसंभवं ॥ नमामि शशिनं सोमं शंभोर्मुकुटभूषणं ॥ २ ॥ धरणीगर्भसंभूतं विद्युत्कांतिसमप्रभम् ॥
कुमारं शक्तिहस्तं च मंगलं प्रणमाम्यहं ॥ ३ ॥ प्रियंगुकलिकाश्यामं रूपेणाप्रतिमं बुधं ॥ सौम्यं सौम्यगुणो-
पेतं तं बुधं प्रणमाम्यहं ॥ ४ ॥ देवानां च ऋषीणां च गुरुकांचनसन्निभम् ॥ बुद्धिभूतं त्रिलोकेशं तं नमामि
बृहस्पतिं ॥ ५ ॥ हेमकुंदमृणालाभं दैत्यानां परमं गुरुम् ॥ सर्वशास्त्रप्रवक्तारं भार्गवं प्रणमाम्यहं ॥ ६ ॥ नीलां-
जनसमाभासं रविपुत्रं यमाग्रजं ॥ छायामार्तडसंभूतं तं नमामि शनैश्चरम् ॥ ७ ॥ अर्धकायं महावीर्यं चंद्रादित्य-
विमर्दनम् ॥ सिंहिकागर्भसंभूतं तं राहुं प्रणमाम्यहं ॥ ८ ॥ पलाशपुष्पसंकाशं तारकाग्रहमस्तकम् ॥ रौद्रं

अथ ॥ एतान्नैकलिप्ता न्यदार्णवहं करिष्ये ॥ अथ देवताभिधानं ॥ तत्र प्रजापति मिन्द्रमग्निं सोममेताः आज्येन प्रत्येकं पेकैकया हुत्वा ॥ अथ
प्रधानं ॥ आदित्यादि नक्षत्रा नर्कादि यथालाभ सांख्यिष्यतिलज्यद्रव्यैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्येण अष्टाष्टसंख्याकाभिराहुतिभिः ॥ अधिदेवता
प्रत्यधिदेवताश्च तैरेव द्रव्यैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्येण चतुश्चतुः संख्याकाभिराहुतिभिः विनायकादि पंचदेवताः वास्तोष्पतिं सत्रपालं इंद्रादिदशदि-
कपालाश्च तैरेव द्रव्यैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्येण द्वाभ्यां द्वाभ्यामाहुतिभ्यां यक्ष्ये ॥ न्यूनातिरिक्तार्थं घृताक्ततिलद्रव्येण सगस्त व्याहृतिभि रष्टाविंशति
संख्याकाभि राहुतिभि र्यक्ष्ये ॥ शेषेण स्विष्टकृत् ॥ अग्निं वार्युं सूर्यं मग्निवरुणौ अग्निं वरुणं सवितारं विष्णुं विश्वान्देवान्भरुतः स्वर्का
न्वरुणमादित्यं यदितिं प्रजापतिमेता अंगप्रधानार्थं देवता आज्येन अस्मिन् ग्रह्यशास्त्रे कर्मण्यहं यक्ष्ये ॥ इति अन्वाधानं ॥

रौद्रात्मकं घोरं तं केतुं प्रमाणम्यहं ॥ १ ॥ आदित्या० प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं स० ॥ अनया पूजया आ-
दित्यादि ग्रहमंडलदेवाः प्रीयंता ॥ अथ कुण्डलिका ॥ दक्षिणतो ब्रह्मासनं ॥ उत्तरतः प्रणीतासनं ॥ तत्र
ब्रह्मोपवेशनं यावत्कर्म समाप्यते ॥ तावत्त्वं ब्रह्मा भव ॥ ब्रह्मानुज्ञातः उत्तरे प्रणीता प्रणयनं ॥ वामकरेण प्रणीतां
संगृह्य ॥ दक्षिणकरेण जलं प्रपूर्य ॥ भूमौ निधाय ॥ आलभ्य उत्तस्तोऽग्नेः स्थापनम् ॥ बर्हिप्रदक्षिणमग्नेः परि-
स्तरणं ॥ वा त्रिभि स्त्रिभि र्देवैः परिस्तरणं ॥ तच्च प्राग्दग्धैः ॥ दक्षिणतो प्राग्दग्धैः ॥ प्रत्यग्दग्धैः ॥ उत्तरतः

(१) ब्राह्मणाभावे कर्तव्यं छत्रं मुत्तरीयं जलपात्रं दर्भवद्भूतं ब्रह्मासने निधाय ॥ इति शान्तिर्चितामणौ ॥ (२) प्रणीता उत्तरेस्थाप्या
वितस्त्यन्तस्तोमिनः ॥ इति ग्रहयज्ञकल्पवत्याम् ॥ आसादनन्तु पात्राणां प्रादेशान्तरके बुधः ॥ इति कारिकाकारः ॥ प्रादेशपात्रं विज्ञेयं पश्चिमे
पयकुञ्चितम् ॥ अनंतगर्भिणं सार्धं कौशं द्विदलमेव च ॥ आज्यस्थाली कांस्यमयी यद्वा ताम्रमयी तथा ॥ प्रादेश मात्रा दीर्या सा गृहीतव्याऽ-
वणशुभा ॥ एता प्रादेश मात्र्यध्वमियं नास्ति बृहन्मुखी ॥ घृन्मयौदुम्बरीकापी घृतस्थाली प्रशस्यते ॥ स्वादिरादेः सृचः कार्यो हस्त मात्र-
प्रमाणतः ॥ अंगुष्ठं पर्वस्वांतं तन् त्रिभागे दीर्घं पुष्करम् ॥ अवहोक्तं पुरुषाहार परिमितानादिना पूर्णं पूर्णपात्रमिति कृत्यर्चितामणौ ॥

अर्थ-(१) आदित्यादि नवग्रहोत्तु तथा अधिप्रत्यविदेवता विगोरेतुं पूजनं यथा पट्टी संकल्प करो, क्रौलं पूजनं अर्पणं करो, कुशांङ्गिनी भार्गव करवो
तेमां ब्रह्मासनयो आरंभी पात्रात्सादनं लगी परीपूर्णं करवुं ॥

प्रागग्रैः अर्थवत् पात्रात्सादनं ॥ पवित्रछेदने दर्भास्त्रयः ॥ पवित्रे द्वे ॥ प्रोक्षणीपात्रं ॥ आज्यस्थाली ॥ चरुस्थाली ॥
 संमार्गकुशाः पंच ॥ उपयमनकुशाः सप्त ॥ समिधस्तिस्रः ॥ सुवः ॥ सुची ॥ आज्यं ॥ तण्डुलाः ॥ पूर्णपात्रं ॥
 वसोवा ॥ पवित्रछेदनेः ॥ पवित्रीकरणं ॥ द्रव्योः पवित्रयोरुपस्थितपवित्रत्रयं निधाय ॥ द्रव्योर्मूलेन द्वौ कुशौ प्रदक्षिणीकृत्य ॥
 त्रयाणां मूलाग्राणि एकीकृत्य ॥ अनामिकांगुष्ठेन द्रव्योस्त्रं छेदयेत् ॥ द्विग्राह्य ॥ त्रिणि उत्तस्तः क्षिपेत् ॥ प्रोक्षणीपात्रे
 प्रणितोदकं मापिष्य ॥ पात्रांतरेण चतुर्वारं ॥ जलं प्रपूर्य वामकरे पवित्राग्रं दक्षिणेपवित्रयोर्मूलं धृत्वा मध्यतः
 पवित्राभ्यां मुत्पवनं प्रोक्षणीपात्रजलस्य प्रोक्षणीनां सव्यहस्तेकरणं ॥ दक्षिणहस्तमुत्तानं कृत्वा ॥ मध्यमाना-
 मिकांगुल्योः मध्यपर्वाभ्यां मघां उद्दिग्नं ॥ प्रणितोदकेन प्रोक्षणीनां प्रोक्षणं ॥ आज्यस्थाल्याः प्रोक्षणं ॥ चरुस्था-
 ल्याः प्रोक्षणं ॥ संमार्गकुशानां प्रोक्षणं उपयमनकुशानां प्रोक्षणं ॥ समिधां प्रोक्षणं ॥ सुवस्य प्रोक्षणं ॥ सुचः प्रोक्षणं ॥ आज्य-
 स्थाल्याः प्रोक्षणं ॥ तण्डुलानां प्रोक्षणं ॥ पूर्णपात्रस्य प्रोक्षणं ॥ प्रणिताग्रयोर्मध्ये असंचरे प्रोक्षणीनां निधानं ॥ आज्यस्थाल्यां

॥४५॥

अर्थ—(१) बचापानोर्नु स्थापन पया पत्री प्रोक्षणी पात्रेन द्रव्याहापमां लङ् भगणा हाथबहे गोठवेला पात्रोर्नु अनुक्रमे प्रोक्षण करवुं, पत्री आज्यस्थालीमां
 दो नाली चरुस्थालीमां बोखानास्ती त्रणवस्तत पाणीधी धोहनास्ती अपीपर दक्षिण तरफ धीनुं पात्र मुकवुं तथा अग्नीना मध्यभागमां चरु स्थालीमूकवी.

आज्यनिर्वापः चरुस्थाल्यां तण्डुलप्रक्षेपः ॥ तस्य त्रिः प्रक्षालनं ॥ चरुपात्रे प्रणीतोदक मापिष्य ॥ दक्षिणतः आज्याधिश्र-
यणं ॥ मध्ये चरोसधिश्रयणं ॥ ज्वलितोल्मुकेन पर्यमिकरणं ॥ अर्धश्रिते चरोः सुवस्य प्रतपनं ॥ संमार्गकुशैः सुवस्य
संयार्जनं ॥ अग्रेऽग्रं ॥ मूलेर्मूलं ॥ प्रणीतोदकेनाभ्युक्षणं ॥ पुनः प्रतपनं ॥ देशे निधानं ॥ आज्योद्भासनं ॥
चरोरुद्भासनं ॥ वामकरे पवित्राग्रं दक्षिणे पवित्रयो मूलं धृत्वा ॥ मध्यतः पवित्राभ्यां ॥ आज्योत्पवनं ॥ आज्या-
वेक्षणं ॥ अपद्रव्यनिरसनं ॥ प्रोक्षिण्याः प्रत्युत्पवनं ॥ उपयमनकुशानादाय ॥ तिष्ठत् समिधोभ्याधाय ॥ प्रोक्षे-

(१) दैवेतिः क्षालिताक्षेपा पितरि तण्डुलाः सकृद् ॥ इति कल्पवल्याम् ॥ अनतिक्षिपितं अफट्टिनं अदर्घ्यं कौशल्येन स्रपयेत् ॥ इति
कल्पवितामणौ ॥ (२) होत्र सूत्रे ॥ भूरादि नवसुस्विष्ट कृते चाद्यचतुष्टये ॥ अन्वारंभोभवे चेष्टु सोन्वारंभः कुशेनैव ॥ अग्रेऽग्रतार्थनाशाय
मध्ये वैचपृतप्रजाः ॥ मूले च म्रियते होता सुवस्यानं कथं भवेत् ॥ अग्र मध्याच्चयन्मध्यमूलमध्याच्च मध्यतः ॥ सुवं धारयते विद्वान् शासक्यं च
सदात्रयैः ॥ तर्जनी च बहिः कृत्वा कनिष्ठा च यदिस्तथा ॥ मध्यमा नापिकांस्तुष्टैः सुवं धारयते द्विजः ॥ सुवहोमे सदात्यागः प्रोक्षणी पात्रमध्यतः
पाणीहोमे त्यागो न ॥ अधोमुखोर्ध्वपादः प्रादमुखोऽहव्यवाहनः ॥ तिष्ठत्येवस्वभावेन आहुतिः कुन दीयते ॥ सपवित्राभ्युदस्तेन कन्दैः
कुर्यात्तदक्षिणाम् ॥ हव्यवाद् सलिलं दृष्ट्वा विभेति संमुखोभवेत् ॥ इति कारिकायां ॥

अर्थ- (१) धृत तथा चरु भवो जोहने उत्तरदा पत्रे सुवाने तथापी प्रोक्षणकरी उपयमन कुशाल्द समिधो आपवी, तथा पर्युक्षण करी जमणो पत्र
उधो पात्री वक्षार्थी अर्धश्रिते सुवावती होम करयो ॥ सुवो मृगी मुद्राये शाले वीनो होम करवो.

पुदकशेषेण सपवित्रहस्तेन अग्नेः ईशानकोणादारभ्य ॥ प्रदक्षिणवत् पर्युक्षणं ॥ पवित्रयोः प्रणीतासु निधानं ॥
 दक्षिणं जान्वाच्य जुहोति ॥ तत्रावासाज्य भागौच ॥ ब्रह्मान्वारब्ध ॥ सुवेण जुहुयात् ॥ मृगिमुद्रया धृत-
 सुवेण आज्यमादाय ॥ प्रजापतिं मनसा ध्यात्वा ॥ ह्रीं प्रजापतये नमः ॥ इदं प्रजापतयेनमः ॥ इत्यग्ने रुत्तरभागे ह्रीं
 इन्द्राय नमः ॥ इदमिन्द्राय नमः ॥ दक्षिण भागे ॥ ह्रीं अग्नये नमः ॥ इदमग्नये नमः ॥ मध्ये ॥ ह्रीं सोमाय नमः ॥
 इदं सोमाय नमः हस्ते अक्षतान् ग्रहीत्वा ॥ शान्तीके वरदनामानमग्निं मावाहयामि ॥ अग्निं प्रज्वलितं वंदे जातवेदं हुता-
 शनं ॥ सुवर्णवर्णं ममलं समिद्धं विश्वतोमुखं ॥ वरदनामानमग्ने नमः गंधं पुष्पं धूपं दीपं तेवेद्यं समर्पयामि ॥ अनया
 पूजया अग्निः प्रीयतां ॥ यजमानेन द्रव्यत्यागः कार्यः ॥ यथाकालं प्रत्याहूति त्यागस्य कर्तुमशक्यत्वात्सर्वमेव
 हविर्जातं देवताश्च मनसा ध्यात्वा ॥ इदं संपादितं । समिच्चरुतिलज्यादिहविर्द्रव्यं या या यक्षमाणदेवता तस्यै
 (१ कुम्भंडिका भाष्यकारादयः ॥ अग्निं पूजा यदिः प्रोक्तेति पचनाद्वह्निरेव सर्वपूजनं मितिकेचिदाहुः ॥ तत्रविष्णुधर्मोत्तरे ॥ मध्येपि

गंधपुष्पादीन् दद्यादग्ने नैसंद्रव्यः ॥ वह्निर्नैवेद्यं याकन्तु दातव्यं मितिनिश्चयः ॥ इति शान्ति मयूखे ॥

अर्थ— (१) होयमां पहले प्रजापति आदिनी चो आहुती आपनी, पत्री वरदाग्निं स्थापन करो पूजन करो अग्निं ध्यान करवुं तथा कोली पूजा

तस्यै देवतायै नमः ॥ यथा देवतमस्तु ॥ ततो होमं कुर्यात् ॥ ह्रीं गणपतये नमः इदं गणपतये नमः ॥ १ ॥
 सूर्याय नमः इदं सूर्याय नमः ॥ ८ ॥ १ ॥ सर्वत्र त्यागमंत्रेणैव होमः कार्यः ॥ चन्द्रमसे नमः ॥ ८ ॥ २ ॥

(१) गणाधिपतये देवाः प्रथमा तु वराह्युतिः ॥ अन्यथा विफलं विप्रं भवतीह न संशयः ॥ इति कमलाकरे ॥ तिलाज्यं चरुपक्वं च श्वि-
 मुख्यं प्रकीर्तितं मिति ॥ ततो आदित्यादि नवग्रहाः क्रमेण पूर्वोक्तं ग्रहहोमद्रव्येण अधिपत्यधिदेवताचतुश्चतुः संख्यया हुत्वा ॥ यस्य ग्रहस्य
 यासामित्सा वस्याधिदेवतायाः प्रत्यधिदेवतायाश्च योज्या ॥ विनायकादि दिक्पालान्ताक्रतु साद्रुष्यं क्रतुसंरक्षणं देवताः पलाशो दुर्वरान्यतम
 समि चरु तिलाज्यं द्रव्येण द्वि द्वि संख्यया जुहोति ॥ समिस्तरला सत्वचा कनिष्ठिकाग्रवत् स्थूला द्वादशांगुलदीर्घा ग्राह्या ॥ अत्र प्रिष्टभिर्देवी-
 भिरैकाहुतिः ॥ सधैव त्रिपत्रकुक्षै रेकाहुतिः ॥ द्रवद्रव्यं सूत्रेणैव पाणिना कठिनं हविः ॥ प्रधानं पायसं मोक्षं सप्ततं च सत्कर्करं ॥ अष्टोत्तरं
 शतं चैव जुहुया चित्तसर्पिणा ॥ समिदाभ्यं चरुं चैव तिलहोमं स्तुतः परं ॥ क्रमेण जुहुया देव मंत्रै रेभिः पृथक् पृथक् ॥ समिदर्कमयी सूर्यं पाला-
 य शशिनस्तथा ॥ त्वादीरि भूमिपुत्राय अपामार्गीं बुधस्य च ॥ गुरोश्चरुध्या मोक्षा शुक्रस्यार्तुवरी शुभा ॥ शमी क्षतैश्चरे राहो दुर्वा केतो-
 थ दर्भजा ॥ अष्टोत्तरन्तु साहस्रं शतमष्टांशिकंतथा ॥ अष्टाविंशतिं रष्टौ वा यजेत् पंचापृतं प्लुताः ॥ इति भास्करादौ ॥ आचारात्, द्रासेक्षु पूज-
 नारिर्गं जीवीरं धीजपूरकं ॥ उच्यति नाल्लिकेरन्तु दाडिमं सर्यतः फलं ॥ गुग्गुलस्य ततो होमं सर्पं तदनंतरं ॥ होमान्ते यजमानेन कर्त्तव्यं ग्रहपूजनं

अर्थ-(१) अग्निं पूज्य तदा पृथीं वशीं आहुतीं वक्षते त्यागं न यद् शक्ते तैटिलं माटे हाथमां जळ तथा फळ लड्ड उपरानो त्याग संकल्प करवो, तथा
 होममां पेहेला गणपतिने १ एक आहुती आग्निं स्थापित देवोने आहुति आषीं तृप्त करवा, तथा स्थापित देवोने समिदोनी होम करवो तेमां सूर्यने आंकडानी
 चंद्रने साखरानी, मंगळने खैरानी, बुधने जीशोयानी, गुरुने पीपळानी, शुक्रने उमयडानी, शनीने समडानी, राहुने दुर्वा, केतुने दर्भ, एप्रमाणे नवेपहोनी समीधो

दे० कौ०

॥४७॥

भौमाय नमः ॥ ८ ॥ ३ ॥ बुधाय नमः ॥ ८ ॥ ४ ॥ बृहस्पतये नमः ॥ ८ ॥ ५ ॥ शुक्राय नमः ॥ ८ ॥ ६ ॥
 शनैश्चराय नमः ॥ ८ ॥ ७ ॥ राहवे नमः ॥ ८ ॥ ८ ॥ केतवे नमः ॥ ८ ॥ ९ ॥ अथाधिदेवताः ॥ शंभवे
 नमः ॥ ४ ॥ १ ॥ उमायै नमः ॥ ४ ॥ २ ॥ स्कंदाय नमः ॥ ४ ॥ ३ ॥ विष्णवे नमः ॥ ४ ॥ ४ ॥ ब्रह्मणे
 नमः ॥ ४ ॥ ५ ॥ इन्द्राय नमः ॥ ४ ॥ ६ ॥ यमाय नमः ॥ ४ ॥ ७ ॥ कालाय नमः ॥ ४ ॥ ८ ॥ चित्रगु-
 णाय नमः ॥ ४ ॥ ९ ॥ अथप्रत्यधिदेवताः ॥ अम्रये नमः ॥ ४ ॥ १ ॥ अद्वयो नमः ॥ ४ ॥ २ ॥ धरायै
 नमः ॥ ४ ॥ ३ ॥ नासायणाय नमः ॥ ४ ॥ ४ ॥ इन्द्राय नमः ॥ ४ ॥ ५ ॥ इन्द्रायै नमः ॥ ४ ॥ ६ ॥ प्रजाप-
 तये नमः ॥ ४ ॥ ७ ॥ सर्पेभ्यो नमः ॥ ४ ॥ ८ ॥ ब्रह्मणे नमः ॥ ४ ॥ ९ ॥ अथगणपत्यादिदेवताः ॥

—होमवी. तेमन जे देवता अवीदेक्ता प्रत्यधि देवता जेठे, तेनी पण तेज समीधनाणवी. महोर्नासमीध आप्पानो ८ से क्रम लीघोहोयतो तेना अभि देवता प्रत्यधि
 देवताओने ४ समीध आप्पवी. तेम क्तु साद्रुप्य देवताओने समीदो १ आप्पवी. जेठलुं द्रव्यठे तेठलानो गुवाथी होम करवो तथा कटिण हविजेठे तेनो
 हायेथी होम करवो. होम सभ्यो समाप्त याय पजी गुगळनो होम करी सरसपेनो होम करी दानोभा भांयपर वण वस्त्रत ओरुं काने पाणी अरुकाडी.
 लक्ष्मीहोम करवो, तेमा लक्ष्मीनुं पूजन करी मंत्रो श्रवण करवा लक्ष्मी होम संपूर्ण करवो, पजी संकल्पकरी ओलुं वधारे ययुं होय तेने माटे
 प्रायश्चित्त होमकरवो. ते आहुति २८ अपवा १०८ आपी करवो ॥

॥४७॥

गणपतये नमः ॥ २ ॥ १ ॥ दुर्गायै नमः ॥ २ ॥ २ ॥ वायवे नमः ॥ २ ॥ ३ ॥ आकाशाय नमः ॥ २ ॥ ४ ॥
 अभिभ्यां नमः ॥ २ ॥ ५ ॥ इति पंच देवताः ॥ वास्तोष्पतये नमः ॥ २ ॥ ११ ॥ क्षेत्राधिपतये नमः ॥ २ ॥ २ ॥
 ॥ अथ लोकपालाः ॥ इन्द्राय नमः ॥ २ ॥ १ ॥ अग्नये नमः ॥ २ ॥ २ ॥ यमाय नमः ॥ २ ॥ ३ ॥
 निर्ऋतये नमः ॥ २ ॥ ४ ॥ वरुणाय नमः ॥ २ ॥ ५ ॥ वायवे नमः ॥ २ ॥ ६ ॥ सोमाय नमः ॥ २ ॥ ७ ॥
 ईशानाय नमः ॥ २ ॥ ८ ॥ ब्रह्मणे नमः ॥ २ ॥ ९ ॥ अनंताय नमः ॥ २ ॥ १० ॥ महारुद्राय नमः ॥ २ ॥ ११ ॥
 एतादेवान्समिदाज्यं चरुतिलादिद्रव्यैः पृथक् पृथक् होमकार्यः ॥ विशेषहोमः ॥ द्राक्षाः सूर्याय नमः ॥ १ ॥
 इक्षु चन्द्रमसे नमः ॥ २ ॥ पूगीफलं सोमाय नमः ॥ ३ ॥ नारिंगं बुधाय नमः ॥ ४ ॥ जम्बीरं बृहस्पतये नमः
 ॥ ५ ॥ बीजपूरकं शुक्राय नमः ॥ ६ ॥ उत्तर्ति शनिश्चराय नमः ॥ ७ ॥ नालिकेरं राहवे नमः ॥ ८ ॥ दाडिमं
 केतवे नमः ॥ ९ ॥ गुग्गुलं रुद्राय नमः ॥ अथ सर्पपहोमः ॥ सर्वाबाधा प्रशमनं त्रैलोक्यस्याखिलेश्वरी ॥ एव
 मेव त्वयाकार्यं मम्मद्वैरि विनाशनं ॥ इति सर्पपहोमः ॥ वामपादभूमौ त्रिस्ताडनं ॥ उदकं स्पृशेत् ॥ लक्ष्मी-

ओचारात् कक्षीहोमः ॥ कक्ष्यास्तुदर्शनं पुण्यं दर्शनादभिवर्द्धनं ॥ कंदनात् स्पर्शनं श्रेष्ठं स्पर्शना दपिपूजनं ॥ पूजनात् होमश्रेष्ठः ॥

હોમઃ ॥ પય શર્કસ ઘૃત કદલી ફલાક્ષતાન્ એકસ્મિન્પાત્રે એકીકૃત્ય ॥ લક્ષ્મ્યાઃમન્ત્રેઃ લક્ષ્મીહોમં કુર્યાત્ ॥
 હસ્તે જલં ગૃહીત્વા ॥ અઘેત્યાદિ૦-॥ અમુકવાસરે મમ ગૃહે અલક્ષ્મીવિધ્વસ્તયે દશાવિધલક્ષ્મીપ્રાપ્તયે લક્ષ્મીહોમં
 કરિષ્યે ॥ વિજ્ઞાનસંપત્સુક્ષદાં સનાતનાં વિચિત્રવાગ્ ભૂતિકરીં મનોહરામ્ ॥ અનંતસંમોદસુખપ્રદાયિનીં
 નમામ્યહંભૂતિકરીં મહાશ્રિયમ્ ॥ ૧ ॥ સમસ્તભૂતાન્તરસંસ્થિતા ત્વં સમસ્તભોક્તેશ્વરિ વિશ્વરૂપે ॥ તન્નાસ્તિયેત્વ-
 તિરિક્તવસ્તુ ત્વત્પાદપદ્મં પ્રણમામ્યહંશ્રીઃ ॥ ૨ ॥ દારિદ્ર્યદુઃસ્વૌચ તમોપહંત્રી ત્વત્પાદપદ્મં મયિ સન્નિધત્સ્વ ॥
 દીનાર્તિવિન્છેદનહેતુભૂતૈઃ કૃપાકદમ્બૈ રભિર્પિંચ માં શ્રીઃ ॥ ૩ ॥ અમ્વપ્રસીદ કરુણાસુદયાર્દ્રદૃષ્ટ્યા માં ત્વત્કૃપા

હોમે સ્નાત્ર યયા પટ્ટી ગોરે ચાર કિચોને તથા પરણનારને હૃદયમા ગરુ. ત્યાં જઈ ગોપ્રજ સામે બેસાડી પોસ ભરાવવી. તેમાં કાંઈ કરી પાન ૭
 સોપારી ૭ પૈસા ૭ રૂ. ૧ મુકાવવો. તથા ચાર સ્ત્રીઓ પાસે ચાર ધાર યજ્ઞત માત્ર વધાવવું પડી પરમાધી પરણનારને તેડીને બહાર મહાયજ્ઞની જગાપર આવી
 પૂર્વોભિમુલે ઉમારહી હાથમાંની પોસના પદાર્થ ગ્રહણ મંડપપાસે મુકી દેવા તથા માતાના જમણા હાથતરફ પાટલા પર બેસી સ્થાપિત દેવતાઓનું ઉત્તરપૂજન
 થાય તેમાં માગ લેવો. કેટલીક ન્યાતોમાં પરણનારને સ્ત્રીપુરુષના વચમાં બેસાડે છે એ અવિહિત છે અને શાશ્વત પ્રમાણોર્થા પ્રાયશ્ચિત્ત થરાય છે તો તેમ બેસ-
 વાની જરૂર નથી જુવોકે સ્ત્રી છે છતાં પ્રાયશ્ચિત્ત ન થતું હોય ત્યાં સ્ત્રી ગ્રહણ કરીએ તો અદ્યજ્ઞ નથી પણ ધર્મ કાર્યમાં શાશ્વત વેગર્થ મુકી અનિષ્ટ ફલ
 આપનારું કાર્ય કરવું એ તદન અવોગતીને આપનારું છે માટે આવી સપ્રજા આધ્યા છતાં કોણ કરશે અર્થાત્ ન કરવું ॥

द्रविण मेह मिमं कुरुष्व ॥ आलोकयत प्रणत रुद्रतयेन हंत्री त्वत्पादपद्म युगलं प्रणमाम्यहं श्रीः ॥ ४ ॥ इति ल-
क्ष्मीहोमः अद्येत्यादि० ॥ अमुकवासरे अस्मिन्कर्मणि न्यूनातिरिक्त्वा दोषपरिहारार्थं अष्टोत्तशत संख्यया वा
अष्टाविंशति संख्यया तिलद्रव्येण व्याहृतिहोमं करिष्ये ॥ अग्निवायुसूर्येभ्यो नमः ॥ इति होमं समाप्य ॥
॥ अथ उत्तरपूजनं ॥ अद्येत्यादि० कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं स्थापितदेवतानां मृडामे श्रोतरपूजनं करिष्ये ॥
मृडाग्नयेनमः ॥ गंधं समर्पयामि ॥ मृडाग्नये नमः ॥ पुष्पं स० ॥ मृडाग्नये नमः धूपं स० ॥ मृडाग्नये नमः दीपं

—अनयोः स्वरयोश्चैव दंपत्योः गुह्यशिष्ययोः ॥ नंदीशंकरयो र्मये हन्ति पुष्पं दिवाकृतं ॥ पूजास्विष्टं नवाहुत्यो बलिः पूर्णाहुति स्तथा ॥
संस्तवादि रिमोर्कान्ते होमशेषसमापनं ॥ श्रेयः संपादयानं च अभिषेको विसर्जन मिति ॥ पूर्वप्रज्वलितोद्याग्निं हविर्द्रव्येषुभूषितः ॥ तृप्तो निर्भूम
निर्गालो मृडाग्निः परिकीर्तितः ॥ इति ग्रहरत्नवस्त्यां ॥

—एषा प्रमाणो ज्ञानो ते माते ज्ञाताश्रुत्यो वचसा वेसाहवानु करणे नदि तेम सारा समनु द्विजो करावशे नहि तो हूं तेमनो उपकार मानीश ॥ उत्तर तंत्राग पहेला अनुक्रमे
—उत्तर पूजन करी स्वीष्टकृत नवाहुती मलीदान करी पूर्णाहुती करवी, उत्तरपूजन वस्तुते अग्निनु प्रथम पूजन करवु, ते मृडाग्नि नामथी पचोपचारे करवु, ते
थया पछी गणपती नम्रहादिनु पण पूजन करी शानित होय तो ग्रहोना दान करवा, ते न बने तो तेनो निष्कय मूकलो, पछी नवे ग्रहोने तेना मनोधी
अर्थ आपा.

स०॥मृडाग्रये नमः ॥ नैवेद्यं स०॥अनया पूजया मृडामिः प्रीयतां॥विघ्नहर्त्रे गणेशाय सांगायसपरिवाराय नमः
 गंधं स० विघ्नहर्त्रे० पुष्पं स० विघ्नहर्त्रे० धूपं स० विघ्नहर्त्रे० दीपं० विघ्नहर्त्रे० नैवेद्यं स० साहुण्यार्थं दक्षिणां स०
 अनया पूजया विघ्नहर्ता गणेशः प्रीयतां ॥ सगणेशगौर्याद्यावाहितमातृभ्योनमःगंधं समर्पयामि॥सगणेशगौर्याद्या०
 पुष्पं स० सगणेशगौर्याद्या० धूपं स०॥सगणेशगौर्याद्या० दीपं स०॥ सगणेशगौर्याद्या० नैवेद्यं स० अनया पूजया
 सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः प्रीयतां ॥ आदित्याद्यावाहितदेवेभ्योनमः गंधं समर्पयामि०आदित्याद्या० पुष्पं स०
 आदित्याद्या० धूपं स०आदित्याद्या० दीपं स० ॥ आदित्याद्या०नैवेद्यं स० अनेन आदित्यादिदेवाः प्रीयताम् ॥
 शक्त्याग्रहदानानि॥ पूजान्ते सुपात्रे जलपुष्पाक्षत फलादीनि निधाय ॥ तत्पात्रं हस्ताभ्यामादाय॥आदित्याद्या-
 स्थापितदेवेभ्यो मृत्येकं पुरुषाहार परिमितानि नैवेद्यानि भवंति ॥ आदित्ये कपिलां फेनुं शंसं सोमप दापयेत् ॥ भौमे रक्तमनाद्वाहं सोमपुत्राय
 काचनं ॥ गुरोश्चपीतवासौत्ति शुक्रयाश्वसित स्तथा ॥ कृष्णायसं तयाकेतौ सर्वेषा मेवकाचनं ॥
 इति श्राविचितामणौ

अर्थ-(१) स्थापित देवोत्तु उत्तर पूजन यथा पढी शर्करा प्रमाणे नवे ग्रहोत्ता दानो करवा ते न बनी शक्ते तेम होयतो तेनो निष्कय लडू संकल्प करी मुरुगो पढी सारा पात्रमा जळ लडू तेमा गंध, पुष्प, फल, अक्षत द्रव्य, मुकोने हाये झाली लवेल भत्रवडे सुर्यपी आरभी स्थापित देवोने अर्थ आपवा.

ग्रहाः सर्वे पीठेयेऽत्र व्यवस्थिताः ॥ ते गृह्णन्तु मयादत्त मिममर्घ्यनमोनमः इति मन्त्रेण अर्घदत्त्वानमस्कारं स्व
स्वमन्त्रैः कुर्युः ॥ नमो रथमादित्याय दिप्यमानस्वतेजसे ॥ ज्योतिर्यः सर्वभूतेभ्यः ससूर्यः प्रीयतां मम ॥ १ ॥ द्विजराज महा
तुंग तारापतिरनन्दितः ॥ मासे मासे क्षयो वृद्धिः ससोमः प्रीयतां मम ॥ २ ॥ बालः कुमारको यस्तु रक्तवर्णः सुशोभनः ॥
अव्ययः पृथिवीपुत्रः स भौमः प्रीयतां मम ॥ ३ ॥ सौम्यपुत्रो बुधो सौम्यो बुधो नाम महाग्रहः ॥ आदित्यः
पथगोयस्तु स बुधः प्रीयतां मम ॥ ४ ॥ बृहस्पतिर्बृहत्तेजो बृहद्बुद्धिर्बृहद्वशः ॥ सुराणां च गुरुर्यस्तु स गुरुः
प्रीयतां मम ॥ ५ ॥ असुराणां गुरुर्यस्तु ग्रहाणां परमां गतिः ॥ शुक्रवर्णः शुक्रदीप्तिः सशुक्रः प्रीयतां मम ॥ ६ ॥
शनिश्चरः शनैश्चारी उग्ररूपो स्वेः सुतः ॥ ऋणवर्णः क्रूरदृष्टिः सशनिः प्रीयतां मम ॥ ७ ॥ आसुरः सिंहिकापुत्रो
राहुश्चन्द्रार्कमर्दनः ॥ स्थापितस्तु निमित्तार्थे स राहुः प्रीयतां मम ॥ ८ ॥ अपां तु देव सगणः केतुः कपोतवाहनः ॥
सानुचारः सुमेधाश्च सकेतुः प्रीयतां मम ९ ॥ शम्भुः प्रभृतयो देवाः पीठे येऽत्र मयार्चिताः ॥ ते सर्वेशुभदाः संतु
सायुधाः सानुगाः सदा ॥ १० ॥ इति प्रार्थयेत् ॥ ततो हुतशेषं हविर्द्रव्यं सुचिप्सरितं गृहीत्वा ॥ ब्रह्मान्वारुणः

स्विष्टकृद्गोमं कुर्यात् ॥ अग्नये स्विष्टकृते नमः ॥ इदमग्नये स्विष्टकृते नमः ॥ ततो नवाहुतयः ॥ अग्नये नमः
 इदमग्नये नमः ॥ वायवे नमः ॥ इदंवा० ॥ २ ॥ सूर्याय इदं सूर्याय० ॥ ३ ॥ अमिवरुणाभ्यां० इदं ममिवरुणा-
 भ्यां० ॥ ४ ॥ पुनः ॥ अमिवरुणाभ्यां० इदंममिवरुणाभ्यां० ॥ ५ ॥ अग्नये अयसे नमः इदमग्नये अयसे० वरुणाय सवि-
 त्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्च ॥ ७ ॥
 वरुणाय दित्याया दितये नमः इदं वरुणाय दित्याया दितये० ॥ ८ ॥ प्रजापतये नमः इदं प्रजापतये नमः ॥ ९ ॥ अथ वै-
 लिदानं ॥ तच्चैवं ॥ अग्न्यायतनस्य दिक्षु विदिक्षु च दशदिक्पालान् मापभक्तवलयो देवाः ॥ अद्येत्यादि० ॥ कतस्य
 कर्मणः सांगतासिध्यर्थं दिक्पालपूर्वकस्थापितदेवतानां वलिदानं करिष्ये ॥ प्राच्यां दिशि ॥ इन्द्रं सांगं सपरिवारं सायुधं
 धनसयः ॥ इति भविष्यपुराणवाक्यात् ॥ (१) वलिहीने तु दुर्भिक्षं धर्हीनत्वयोग्यता ॥ धूपहीने तपोदेवो वल्लहीने

अर्थ (१) होमता रहेलु द्रव्य तेमापी शुची भराय एटलुं लइ अग्निमा आहुति आपवी, तेनेस्विष्टकृत केहेजे. तेपटी नव आहुती पीनी मृवायो आपवी
 (२) कुडनी अपवा स्थडिलनी दशनानुये इदादिदेवोने पाटे मळी दान (वडा-पूरी दुध पाक दीवो) गोठवी तेना प्रत्येकतु पूजन करी संकल्पकरवो
 पळी प्रार्थना दशेनी थया बाद गणपतीनवेप्रहोने मळी मुकतु-तपा क्षेत्र पातनु बली करवु.

सशक्तिकं एभिर्गन्धाद्युपचारैस्त्वामहं पूजयामि ॥ इन्द्राय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय इमं
सदीपमापभक्तवर्लिं समर्पयामि भो इन्द्र दिशंस्तु वलिंभक्त मम सकुटुम्बस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता क्षेमकर्ता
शान्तिकर्ता पुष्टिकर्ता तुष्टिकर्ता निर्विघ्नकर्ता वरदो भव ॥ इन्द्रःसुरपतिर्जिष्णुः स्वर्लोकेशो महाबलः॥ शतयागा-
धियोदेव त्वस्मै यागात्मने नमः ॥ प्रार्थनां समर्पयामि ॥ अनेन बलिदानेन इन्द्रः प्रीयतां नमम ॥ एवं सर्वत्रोहः
कार्यः ॥ आग्नेयां ॥ अग्निं सांगं सपरिवारं सशक्तिकं एभिर्गन्धा० अग्नये सांगाय सपरिवाराय० इमं सदीप माप-
भक्तवर्लिं स० भोअग्ने दिशंस्तु वलिंभक्त मम सकुटुम्बस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुः कर्ता शान्तिक० पुष्टिक० तुष्टि-
क० निर्विघ्नक० वरदो भव ॥ सर्वदेवमयो देवो स्तोवन्निर्महाबलः ॥ सप्तजिह्वो महावीर्यो नमो वैश्वानरायते ॥
प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन अग्निः प्रीयतां नमम ॥ दक्षिणस्यां ॥ यमं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं
एभिर्गन्धाद्यु० यमाय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय इमं सदीपमापभक्तवर्लिं स० भो यम दिशंस्तु
वलिंभक्त मम सकुटुम्बस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुः कर्ता शान्तिक० पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदोभव ॥
दंडहस्तमयोदेवो धर्माध्यक्ष महाबलः ॥ आवाहये महादेवं तस्मै कालात्मनेनमः ॥ प्रार्थना स० अनेन पूजनेन

वि० की०

॥५१॥

यमः प्री० ॥ नैर्ऋत्यां ॥ निर्ऋतिं सांगं सपरिवारं सशक्तिकं एभिर्गंधा० निर्ऋतये सांगाय सपरिवाराय इमं-
 सदीपं मापभक्तवर्लिं स० भो निर्ऋते दिशंस्तु वलिं भक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुः कर्ता शान्तिक०
 पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदो भव ॥ राक्षसेभ्यो च स्वार्थं भवन्नेत्रप्रतिष्ठितं ॥ निर्विघ्नयज्ञभूमिं च कुरु त्वं
 राक्षसाधिप ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन निर्ऋतिः प्री० ॥ प्रतीच्यां वरुणं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभि-
 र्गंधा० वरुणाय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय इमं सदीपं मापभक्तवर्लिं स० भो वरुणदिशंस्तु वलिं भक्ष
 मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुः कर्ता पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदो भव ॥ पाशहस्तात्मको देवो जलसजा-
 धिपो महान् ॥ निम्नगामीति विख्यातो वरुणाय नमो नमः ॥ प्रार्थनां स० अनेन पूजनेन वरुणः प्री० ॥ वायव्यां वायुं सांगं
 सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभिर्गंधा० वायवे सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय इमं सदीपं मापभक्तवर्लिं स० भो वायो
 दिशंस्तु वलिं भक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुः कर्ता पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदो भव वायुस्तु वल-
 माक्रम्य वायुराजः स्रूपूजितः ॥ अहो वायो मृगारूढ दशाक्ष नमो नमः प्रार्थनां स० अनेन पूजनेन वा० प्री० ॥
 ॥ उदीच्यां ॥ सोमं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभिर्गंधा० ॥ सोमाय सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय

॥५१॥

इमं सदीपमापभक्तवर्लिं स० भोसोम दिशंस्त वलिंभक्त मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक०
तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदो भव ॥ नक्षत्राणां च सर्वेषां सोमराजा प्रकीर्तितः ॥ स्तनांगी च महाहस्त सोमराजा-
यते नमः॥ प्रार्थनां स० अनेन पूजनेन सोमःप्री०॥ ईशान्यां ॥ ईश्वरं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभि र्गंधा०
ईश्वराय सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय इमं सदीपमापभक्तवर्लिंस० भो ईश्वर दिशंस्त वलिंभक्त मम सकुटुंबस्या
भ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदोभव ॥ विद्याधरायभूतेश ज्ञानभूर्वेदपासः॥
सुदेशोदेवपूज्यश्च भूपालश्च वलिप्रियः ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन ईश्वरःप्रीयतां नमम ॥ पूर्वशानयोर्मध्ये
उर्ध्वायां ब्रह्माणं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभि र्गं० ॥ ब्रह्मणे सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय ॥ इमं
सदीपमापभक्तवर्लिं स० ॥ भो ब्रह्मन् दिशंस्त वलिंभक्त ममसकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टि-
कर्त्ता तुष्टिकर्त्ता निर्विघ्नक० वरदोभव॥ ब्रह्मानुबलमाक्रम्य ब्रह्मराजः सुपूजितः॥ अहोबुद्धः स्थितो ब्रह्मा उर्ध्वस्याम
स्त सर्वदा ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन ब्रह्मा प्री० ॥ निर्ऋति पश्चिमयो र्मध्ये ॥ अधस्थायां ॥ अनंतं सांगं
सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभि र्गं० ॥ अनंताय सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय इमं सदीपमापभक्त वलिं

स० भो अनंत दिशंस्त वलिंभक्ष ॥ मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक०
वरदोभव ॥ यो सावनंतरूपेण ब्रह्माण्डं सचराचरं ॥ पुष्पवत्धार्यते मूर्ध्नि तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ प्रार्थनां स० ॥
अनेन पूजनेन अनंतः प्री० ॥ ततो गणपतिसमीपे वलिं निधाय ॥ गणपतिं सांगं सपरिवारं सशक्तिकं एभि-
गंधा० ॥ गणपतये सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय इमं सदीप मापभक्तवलिं स० ॥ भोगणपते दिशंस्त
वलिंभक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक० तुष्टिकर्ता निर्विघ्नकर्ता वरदोभव ॥ वक्रतुण्डम-
हाकाय सूर्यकोटि समप्रभ ॥ अविघ्नं कुरु मेदेव वलिंभक्ष नमोनमः ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन गणपतिः
प्री० ॥ सगणेश गौर्याद्यावाहितमातृः सांगाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः ॥ एभि गंधा० सगणेशगौर्याद्या-
वाहित मातृभ्यो सांगाभ्यः सपरिवाराभ्यः सायुधाभ्यः सशक्तिकाभ्यः इमं सदीप मापभक्तवलिं स० भोभो सगणे-
शगौर्याद्यावाहिमातरः दिशंस्त वलिंभक्षत मम ग्रहे सकलकुटुंबस्याभ्युदयं कुरुत आयुः कर्त्र्यः पुष्टिकर्त्र्यः
तुष्टिकर्त्र्यः निर्विघ्नकर्त्र्यः वरदाः भवत ॥ अथ त्वद्गतसवाक्यानि वलिपूजादियत्कृतं ॥ तानि स्वीकुरु सर्वज्ञे
दयालुत्वेन सादरं ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन सगणेशगौर्याद्यावाहित मातरः प्रीयंतां ॥ ग्रहवलिदानं ॥ आदि-

त्यादिदेवान् सांगान् सपरिवारान् सायुधान् सशक्तिकान् एभिर्गन्धा० आदित्यादि देवेभ्यः सांगेभ्यः सपरिवारे-
 भ्यः सायुधेभ्यः सशक्तिकेभ्यः इमं सदीपमापभक्तवर्लिं स० ॥ भो भो आदित्यादि ग्रहाः दिशंरक्षत वर्लिंभक्षत
 ममाम्युदयंकुरुत आयुः कर्तारः पुष्टिकर्तारः तुष्टिकर्तारः निर्विघ्नकर्तारः वरदाः भवत ॥ ग्रहाराज्यं प्रयच्छन्ति ग्रहा-
 राज्यं हसन्ति च ॥ ग्रहेस्तु व्यापितं सर्वं त्रैलोक्यं सचराचरं ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन आदित्याद्यावाहित
 देवाः प्रीयन्तां नमम ॥ क्षेत्रपालं वर्लिं ॥ अद्यपूर्वोच्चस्ति० सकलारिष्टशान्त्यर्थं क्षेत्रपालपूजनं बलिदानं च
 करिष्ये ॥ क्षेत्रपालबलिद्रव्याय नमः इति यथाशक्ति गंधादिभिः पूजयेत् ॥ क्षेत्रपालाय सांगाय भूतप्रेतपिशाच
 ढाकिनी शाकिनी वेतालादि परिवारयुताय सायुधाय सशक्तिकाय सवाहनाय इमं सदीपमापभक्तवर्लिं स० भो
 भो क्षेत्रपाल सर्वतो दिशं रक्ष वर्लिं भक्ष ममसकुटुंबस्याभ्युदयंकुरु कुरु ॥ आयुः कर्ता क्षेमकर्ता शान्तिकर्ता
 पुष्टिकर्ता तुष्टिकर्ता निर्विघ्नकर्ता वरदो भव ॥ प्रार्थनां ॥ क्षीनमः क्षेत्रपालस्त्वं भूतप्रेत गणेः सह ॥ पूजां बलिं गृहाणेमं

अर्थ- (१) क्षेत्रपालशुं बली छावडीमा अथवा सूपडामा मुकवु-तेमा पुष्कळ भात भरवो. तथा पुरी दुध पाक वडा जे कर्तुं होय ते मुकी चोखडे
 दीवडो करी नार दिवेट मुफी तेनु मंत्र प्रमाणे पुनर करी बलीनो संकल्प करवो तथा ते बली चकले मुकवु-ते बली लेनार घासणनुं पूजन करी दासि-
 णा आपी तेनी पाते मुकवो-ते न होय तो जाते चकले जर यजमाने मुकवो.

वि० कौ०

॥५३॥

सौम्यो भवतु सर्वदा ॥ १ ॥ आरोग्यमायुर्भेदेहि निर्विघ्नं कुरु सर्वदा ॥ ह्रीं नमः क्षेत्रपालाय महाबल पराक्रामाय वर्वस्केशाय
 समस्त व्यापकाय चतुःषष्टिरूपाय नगस्यामक्षेत्रवनव्यापिने सकलजगत्पूजिताय ॥ हां ह्रीं हूं क्षेत्रपाल बलिं गृहाण
 भैस्वरूपेण कुरु कुरु कूर्कूँफाँफाँह्रींहीडमरु डमरु कुरुते यमदंडहस्ते हूंहूंहूं रूपादि किलि किलि किलितं पातुनः
 क्षेत्रपालः ॥ यंयंयंयक्षरूपंदशदिशिवदनं भूमिकंपायमानं संसंहारमूर्तिशिरसिधृतजटाशेखरं चन्द्रविंशं ॥ दंदंद-
 दीर्घकंशं कृतनखपुपं उर्ध्वरेखाकरालं पंपंपपापनाशं प्रणतपशुपतिं भैस्वं क्षेत्रपालं ॥ १ ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ अने-
 नपूजनपूर्वकं बलिदानेन क्षेत्रपालः प्रीयतां ॥ बलिग्राहि ब्राह्मणं पूजयेत् ॥ बलिं विसृज्य तत्स्थानं जलेन संप्रो-
 क्ष्य ॥ ब्राह्मणाः शान्तिसूक्तं पठेयुः ॥ आदौ नमामि चतुराननवंद्यमान मिच्छानुकूल मखिलं च वरं ददानं ॥
 तंतुंदिलं द्विस्सनाप्रिययज्ञसूत्रं पुत्रं विलासचतुरं शिवयो शिवाय ॥ १ ॥ आदौ नमामि भजता मभिलाषदात्री
 धात्री समस्तजगतां दुस्तापहंत्री ॥ संसारबंधनविमोचनहेतुभूतां मायां परां समधिगम्यपरस्यविष्णोः ॥ २ ॥
 आदौ स्मरामि भवभीतिमहार्तिशान्त्यै नारायणं गरुडवाहन मञ्जनाभं ॥ ग्राहाविभूतवस्वारणमुक्तिहेतुं चक्रायुधं

॥५३॥

अर्थ—(१) बलिदान मुक्त्या ५३ ब्राह्मणोद् शान्ति पाठना मंत्रो भणवा—

तरुणव।रिजपत्रनेत्रं ॥ ३ ॥ आदौ नमामि मनसा वचसा च मूर्ध्ना पादारविंदयुगलं परमस्य पुंसः ॥
 नारायणस्य नस्कार्णवतारणस्य पारायण प्रवण विप्र पश्यणस्य ॥ ४ ॥ यजमानः पाणि पादं प्रक्षाल्या चम्य
 पूर्णाहुति होमं कुर्यात् ॥ अद्य पूर्वोच्चरितं कृतस्थ कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं वसोर्धारा समन्वित पूर्णाहुति
 होमं करिष्ये ॥ अथ पूर्णाहुतिः ॥ चतुर्गृहीत आज्यमादाय तदुपरि स्वतवस्त्रेणाच्छादितं, सुशोभितं
 कृत्वा नालिकेरं निधाय, ततो स्थानात् उत्थाय पूर्णाहुति मंत्रान् पठेत् ॥ तत्र मंत्राः ॥ चतुःशृंग
 त्रिधावज्रो द्विमूर्धा नासिका द्वयः ॥ पद्मे त्रश्च चतुःश्रोत्र त्रिपादः सप्तहस्तकः ॥ १ ॥ याम्यभागे
 चतुर्हस्तः सव्यभागे त्रिहस्तकः ॥ सुर्वं सुचं तथा शक्ति मक्षमालां च दक्षिणे ॥ २ ॥ तोमरं व्यंजनं चैव घृतपात्रं

अर्थ-(१) पूर्णाहुती पत्रनेत्रे तुचीमां चार सरसा श्री छेत्तुं तथा तेनपर नारियल मुकुटं, तेने लाल ककडो बीटली अबील गलाल सिंदूरथी सुशोभित
 करतुं, पत्री ते रङ्ग उम्र थवुं, तथा यजमाने आचार्यने अडकी रेल्लेवुं, तथा यजमान पत्नीथे पोताना स्वागोने अडकतुं तथा कुंडुं तथा पुत्रोथे पण त्या
 उम्र रहेतुं, गोरे आवेल्ल महस्थोने चांदलाकरी भाव चोडवुं, स्थारबाद नारियल होमाया पत्री वसोर्धारा होम थया पत्री आवेल्ल महस्थोए पोतानो
 नगाये वेसीअतुं-आ ठेकाणे पोताना शिपाय ० सगावालाणे नोछाववानो संप्रदाय छे तथा जे आव्या होय तेने चालोकरि म्मत चोडी नाहुं थधि छे, पत्री
 पूर्णाहुतिंतुं काम थया पत्री केडलीक न्यातोमां गोळ घाणा पण आपेठे, ए संप्रदायछे.

तु वामके ॥ नियुक्तः सप्तभिर्हस्तैर्द्विमुखः सप्ताजिह्वकः ॥ ३ ॥ दक्षिणे च चतुर्जिह्व स्त्रिजिह्व श्रोत्रे मुखे ॥ कोटि
 द्वादशमूर्त्यारूप्यो द्विपञ्चाशत्कलायुतः ॥ ४ ॥ स्वाहा स्वधावपदकारैरंकितो मेघवाहनः ॥ रक्तमालयाविरधरो
 रक्तपद्मासनस्थितः ॥ ५ ॥ पिङ्गाक्षो लोहितग्रीवः कृष्णवर्त्मा हुताशनः ॥ ज्वालामालाव्रततनुः सप्तार्चिरामितद्युतिः ॥
 ॥ ६ ॥ नमस्ते गार्हपत्याय नमस्ते दक्षिणाग्रये ॥ नमआवहवनीयाय महावेद्यो नमोनमः ॥ ७ ॥ नमस्ते सभ्य-
 रूपाय नमो गृह्याग्निरूपिणे ॥ पञ्चाग्निरूपिणे तुभ्यं नमस्ते परमात्मने ॥ ८ ॥ महाराजैकराजाय नमस्ते भक्त
 वत्सल ॥ काण्डद्वयोपघाताय ब्रह्मकर्मस्वरूपिणे ॥ ९ ॥ स्वर्गाय स्वर्गदात्रे च यज्ञेशाय नमोनमः ॥ नमोऽग्निहोत्र
 रूपाय नमः परमेष्ठिरूपिणे ॥ १० ॥ चातुर्मास्यस्वरूपाय नमः पश्चिष्ठिरूपिणे ॥ सौत्राग्निने नमस्तुभ्य माम्नि-
 शोमाय वै नमः ॥ ११ ॥ अत्यग्निशोमरूपाय तथा चोक्थ्य स्वरूपिणे ॥ नमः शोडशरूपाय वाजपेयाय वै नमः
 ॥ १२ ॥ अतिसात्र नमस्तुभ्य मासोर्याम नमोनमः ॥ नमोस्तु सर्व भूताना माधाराय महात्मने ॥ १३ ॥ ए-
 कत्रि पञ्चभिर्वक्तौ दीप्यमानपडात्मने ॥ नमःसमस्तदेवानां वृत्तिदाय सुवर्चसे ॥ १४ ॥ शक्ररूपाय जगता म-
 शेषानां स्तुतिप्रद ॥ त्वंमुखं सर्वदेवानां त्वयात्तं भगवान् हविः ॥ १५ ॥ रुद्रतेजसमुद्भूतो वरदो हव्यवाहनः ॥

अग्निर्वैश्वानरः साक्षात् तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ १६ ॥ इदमग्नये वैश्वानराय वसुरुद्रादित्येभ्यः शतक्रतवे सत्पते
 अग्नये अद्भ्यश्च नमम ॥ नालिकेरं होमयेत् इति पूर्णाहुतिः ॥ ततो वसोर्धारां जुहुयात् ॥ तत्र मंत्राः ॥
 ॥ ऋषिरुवाच ॥ १ ॥ शक्रादयः सुरगणा निहतेऽतिवीर्ये तस्मिन्दुर्गात्मनि सुराखिले च देव्या ॥ तां तुष्टुः
 प्रणतिनम्रशिरोधरांसा वाग्भिः प्रहर्षपुलकोद्गमचारुदेहाः ॥ २ ॥ देव्या यया ततमिदं जगदात्मशक्त्या निःशेषदे-
 वगणशक्तिसमूहमूर्त्या ॥ तामभिकामखिलदेवमहर्षिपूज्यां भक्त्या नताः स्म विदधातु शुभानि सा नः ॥ ३ ॥
 यस्याः प्रभावमतुलं भगवाननन्तो ब्रह्माह्वरश्च न हि वक्तुमलं बलं च ॥ सा चण्डिकाऽखिलजगत्परिपालनाय नाशाय
 चाशुभभयस्य मर्तिं करोतु ॥ ४ ॥ या श्रीः स्वयं सुकृतिनां भवनेष्वलक्ष्मीः पापात्मनां कृतधियां हृदयेषु बुद्धिः ॥ श्रद्धा
 सतां कुलजनप्रभवस्य लज्जा तां त्वां नताः स्म परिपालय देवि विश्वम् ॥ ५ ॥ किं वर्णयाम तव रूपमचिन्त्यमेतत् किंचाति-
 वीर्यमसुरक्षयकारी भूरि ॥ किंचा ह्वेषु चारुतानि तवातिथानि सर्वेषु देव्यसुरदेवगणादिकेषु ॥ ६ ॥ हेतुः समस्तजगतां
 त्रिगुणाऽपि दोषैर्न ज्ञायसे हरिहरादिभिरप्यपारा ॥ सर्वाश्रयाऽखिलमिदं जगदंशभूतमव्याकृताहि परमा प्रकृति-

अप्रमाणे पूर्णाहुति यथापठ्य वसोर्धारानो होम ध्वजोद्भवे एष तेम करतां नथी पूर्णाहुतिमां केवल नालिकेर लद मंत्रोभ्यो लुवमां मुक्ती वीस्ताये होमवुं
 अने वसोर्धारामां यीनीधारा अखलित धवी जोद्भवे जेनाथी कर्मकरवाचेसनारुं जोर्दुखं दित यतुं नथी एवाकार्यो श्रद्धा तथा उदारतार्थी करवाना छे ॥

स्त्वमाद्या ॥ ७ ॥ यस्याः समस्तसुरता समुदीरणेन तृप्तिं प्रयाति सकलषु मत्सेषु देवि ॥ स्वाहाऽसि वै
 पितृगणस्य च तृप्तिहेतुरुच्चार्यसे त्वमत एव जनैः स्वधा च ॥ ८ ॥ या मुक्तिहेतुरविचिन्त्यमहाव्रता त्व मन्वस्यसे
 सुनियतेन्द्रियतत्त्वसारैः ॥ मोक्षार्थिभिर्मुनिभिस्तसमस्तदोषैर्विद्याऽसि सा भगवती परमा हि देवि ॥ ९ ॥ शब्दात्मिका
 सुविमलग्र्यजुषां निधानमुद्गीथरम्यपदपाठवतां च साम्राणा ॥ देवि त्रयी भगवती भवभावनाय वार्ता च सर्वजगतां परमा-
 र्तिहन्त्री ॥ १० ॥ मेधाऽसि देवि विदिताखिलशास्त्रसारा दुर्गाऽसि दुर्गभवसागरनौरसंगा ॥ श्रीःकैटभारिहृदयैककृता-
 धिवासा गौरीत्वमेव शशिमौलिकृतप्रतिष्ठा ॥ ११ ॥ ईषत्सहासममलंपरिपूर्णचन्द्रविम्बानुकारि कनकोत्तमकान्तिकान्त-
 म् ॥ अत्यद्भुतं प्रहृतमात्तरुपा तथाऽपि वक्त्रं विलोक्य सहसा महिषासुरेण ॥ १२ ॥ दृष्ट्वा तु देवि कुपितं भुक्कुटीकराल-
 मुद्यच्छशाङ्कसदृशञ्छवि यन्न सद्यः ॥ प्राणान्मुमोच महिषस्तदतीव चित्रं कैर्जीव्यते हि कुपितान्तकदर्शनेन
 ॥ १३ ॥ देवि प्रसीद परमा भवती भवाय सद्यो विनाशयसि कोपवती कुलानि ॥ विज्ञातमेतदधुनैव यदस्तमेत-
 त्रीतं बलं सुविपुलं महिषासुरस्य ॥ १४ ॥ ते संमता जनपदेषु धनानि तेषां तेषां यशांसि न च सीदति धर्म-
 वर्मः ॥ धन्यास्त एव निभृतात्मजभृत्यदारा येषां सदाऽभ्युदयदा भवती प्रसन्ना ॥ १५ ॥ धर्म्याणि देवि सक-

लानि सदैव कर्माण्यत्यादृतः प्रतिदिनं सुकृती करोति ॥ स्वर्गं प्रयाति च ततो भवतीप्रसादाल्लोकत्रयेऽपि फल-
दा ननु देवि तेन ॥ १६ ॥ दुर्गे स्मृता हरसि भीतिमशेषजंतोः स्वस्थैः स्मृता मतिमतीव शुभां ददासि ॥
दारिद्र्यदुःखभयहारिणी का त्वदन्या सर्वोपकारकरणाय सदाद्रिचिन्ता ॥ १७ ॥ एभिर्हतैर्जगदुपैति सुखं तथैते
कुर्वन्तु नाम नस्काय चिराय पापम् ॥ संग्राममृत्युमधिगम्य दिवं प्रयान्तु मत्वेति नूनमहितान्विनिर्हंसि देवि
॥ १८ ॥ दृष्ट्वैव किं न भवती प्रकरोति भस्म सर्वासुरानरिषु यत्प्रहिणोपि शस्त्रम् ॥ लोकान्प्रयान्तु रिपवोऽपि
हि शस्त्रपूता इत्थं मतिर्भवति तेष्वहितेषु सार्द्धा ॥ १९ ॥ सङ्गप्रमानिकरविस्फुरणैस्तथोग्रैः शूलाग्रकान्तिनिबहेन
दृशोऽसुराणाम् ॥ यन्नागता विलयमंशुमदिन्दुखण्डयोग्याननं तव विलोकयतां तदेतत् ॥ २० ॥ दुर्वृत्तवृत्तशमनं
तव देवि शीलं रूपं तथैतदविचिन्त्यमतुल्यमन्यैः ॥ वीर्यं च हन्तृहृतदेवपराक्रमाणां वैशिष्यं प्रकटितेव दया
त्वयेत्यम् ॥ २१ ॥ केनोपमा भवतु तेऽस्य पराक्रमस्य रूपं चशत्रुभयकार्यतिहारि कुत्र ॥ चित्ते कृपा समरनिष्ठरता
च दृष्ट्वा त्वय्येव देवि वरदे भुवनत्रयेऽपि ॥ त्रैलोक्यमेतदखिलं रिपुनाशनेन त्रातं त्वया समरमूर्धनि तेऽपि हत्वा ॥
नीता दिवं रिपुगणा भयमप्यपास्तमस्माकमुन्मदसुखसिम्बं नमस्ते ॥ २३ ॥ शूलेन पाहि नो देवि पाहि सङ्गेन

चाम्निके ॥ वण्यस्वनेन नः पाहि चापज्यानिःस्वनेन च ॥ २४ ॥ प्राच्यां स्त पतीच्यांच चण्डिके रक्ष दक्षिणे ॥
भ्रामणेनात्मशूलस्य उत्तरस्यां तथेश्वरि ॥ २५ ॥ सौम्यानि यानि रूपाणि त्रैलोक्ये विचरन्ति ते ॥ यानि
चात्यर्थघोराणि ते रक्षास्मांस्तथा भुवम् ॥ २६ ॥ खड्गशूलगदादीनि यानि चास्त्राणि तेम्रिके ॥ कस्पलवसंगीनि
तैस्मान् रक्ष सर्वतः ॥ २७ ॥ ऋषिरुवाच ॥ २८ ॥ एवं स्तुता सुरैर्दिव्यैः कुसुमैर्नन्दनोद्भवैः ॥ अर्चिता जगतां
धात्री तथा गन्धानुलेपनैः ॥ २९ ॥ भक्त्या समस्तैस्त्रिदशैर्दिव्यैर्धूपैः सुधूपिता ॥ प्राह प्रसादसुमुखी समस्तान्प्र-
णतान् सुरान् ॥ ३० ॥ देव्युवाच ॥ ३१ ॥ त्रियतां त्रिदशाः सर्वे यदस्मत्तोऽभिवाञ्छितम् ॥ ददाम्यहमतिप्रीत्या
स्तवैरेभिः सुपूजिता ॥ ३२ ॥ देवाञ्जुः ॥ ३३ ॥ भगवत्या कृतं सर्वं न किञ्चिदवशिष्यते ॥ यदयं निहतः
शत्रुस्माकं महिषासुरः ॥ ३४ ॥ यदि चापि वरो देयत्स्वयाऽस्माकं महेश्वरि ॥ संस्मृता संस्मृता त्वं नो हिंसेथाः
परमापदः ॥ ३५ ॥ यश्च मर्त्यःस्तवैरेभिस्त्वां स्तोष्यत्यमलानने ॥ तस्य वित्तार्थिविभवेर्धनदारादिसंपदाम् ॥ ३६ ॥
वृद्धयेऽस्मत्प्रसन्ना त्वं भवेथाः सर्वदाम्निके ॥ ३७ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ३८ ॥ इति प्रसादिता देवैर्जगतोऽर्थे तथा-
ऽऽत्मनः ॥ तथेत्युक्त्वा भद्रकाली बभूवान्तर्हिता नृप ॥ ३९ ॥ इत्येतत्कथितं भूष संभूता सा यथा पुनः ॥ देवी

देवशरीरेभ्यो जगत्रयहितैषिणी ॥ ४० ॥ पुनश्च गौरीदेहात्सा समुद्भूता यथाऽभवत् ॥ वधाय दुष्टदैत्यानां तथा शुभः
 निशुम्भयोः ॥ ४१ ॥ रक्षणाय च लोकानां देवानामुपकारिणी ॥ तच्छृणुष्व मयाऽऽख्यातं यथावत्कथयामि ते
 ॥ ४२ ॥ इति शक्रादयस्तुतिभिः वसोर्धासं जुहुयात् वा प्रधानदेवसूक्तैर्जुहुयात् ॥ इदं मृडाग्नये नमम इति ॥
 सुवोपरि पूगीफलं निधाय ॥ भोभोवन्दे महाशक्ते सर्वकर्म प्रसाधक ॥ कर्मांतरेपिसंप्राप्त सांनिध्यं कुरु
 सादरं ॥ नमः ॥ इति मंत्रेण होमयेत् रुद्रकलश समिपे कुशे त्यागः स्थंडिलस्य ईशानकोणात् सुवेण भस्मं गृहीत्वा
 ॥ श्रद्धां मेधां यशः प्रज्ञां विद्यां पुष्टिं श्रियं वलं ॥ तेजमायुष्य मारोग्यं देहि मे हव्यवाहन ॥ १ ॥ यथा
 शस्त्र प्रहाराणां कवचं भव सर्वदा ॥ एवं देवोपघातानां शांतिर्भवति वारुणं ॥ २ ॥ इति मंत्रेण ललाटे ग्रीवा
 यां दक्षिणांशे हृदि एतत्स्थाने भस्म धारणं कुर्यात् ॥ ॥ हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ आघारादि पूर्णाहुति पर्यंतं य-
 द्यद्द्रव्यं यावच्चावत् संख्याकं यस्यै यस्यै देवतायै यावन्त्योयावन्त्याहुतयः सा सा देवताः प्रीयतां ॥ संश्रव-

* अर्थ-पूर्णाहुति पदस्थानां सर्वाणां यां लड् तेनापर सोपारी मूर्त्ति मंत्रयो होमनुं पठो रुद्रकलशपासे दर्भपर त्यागआपी कुंडनाइशान कोणामांथो विभूती
 सर्वांस्ते लड् सर्वाने पाणीछांटिने यजमानना कपालेकरी सियोना गंडस्थलअगाडिकरी सर्वो यजमानना पाटलाअगाडीमुक्ती यजमानपासे तैमां पाणी पुकावज्जुं.

प्राशनं ॥ पवित्राभ्यां मार्जनं ॥ अग्नौ पवित्रं प्रतिपत्तिः ब्रह्मणे पूर्णपात्रं दानं ॥ कृतस्य कर्मणः सांगतासिध्य-
र्थं ब्रह्मन् इदं पूर्णपात्रं सदक्षिणाकं तुभ्यमहं संप्रददे ॥ प्रतिगृह्यतां इति यजमानः ॥ प्रतिह्वामि इति ब्राह्मणः
॥ प्रणीता विप्रोक्तः ॥ विप्रोक्तोदकेन यजमानं मूर्धानं मभिर्षिचेत् ॥ मंत्रेण ॥ भगन्ते वरुणो राजा भगं सूर्यो
वृहस्पतिः ॥ भर्गमिन्द्रश्च वायुश्च भगं सप्तर्षयो ददुः ॥ अमृताभिषेकोऽस्तु ॥ ततः श्रेयः संपादनम् ॥ यजमान-
हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ अद्येत्यादि० कृतस्य कर्मणः सांगतासिध्यर्थं ब्राह्मणेभ्यः श्रेयोङ्गीकरणं महं करिष्ये ॥
ब्राह्मणः उदङ्मुखोऽपविश्य ॥ जलं गृहीत्वा ॥ अद्येत्यादि० कृतस्य कर्मणः सांगतासिध्यर्थं यजमानाय श्रेयोदानं
करिष्ये ॥ शिवा आपः संतु ॥ संतु शिवा आपः ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अस्तु सौमनस्यं ॥ अक्षतं चारिष्टं चास्तु ॥

अर्थ-पञ्चकुशाद्यैः पूर्णपात्रं ब्रह्मणे पूर्णपात्रं दक्षिणां प्राप्तिं प्रणीतानुं प्राणीषोली तेनाभी यजमानने माधे छट्ठु पञ्च यजमानने अभिशेकं कुर्यात्. पञ्चमेव-
ब्रह्मणकरी ब्रह्मणोने दक्षिणां आपवी. पश्चिमे दोलबु-श्रेयस्तेवामा पेहेला ब्राह्मणपुजनकरी ब्राह्मणेपोताना हापमापाणीतमासोपारी लङ्केहेतुं के आने तमारा कर्ममा
मरायी आरभी जेटला रत्विजोये अथ होम पाठ विगोरे कर्थाते तेनुं फल आजल तथासोपारी बडे तमनेसोपुष्टु. एमकहीपाणोसोपारीपनमाननाहापमा आपवी.
पञ्चआचार्यादिब्राह्मणोने दक्षिणां आपवी तेमाब्रह्मणेएकगोथो आपवोतया आचार्यने गाय आपवीनोइये ते नहोयतो तेनीनिष्कृत्यजेदलदक्षिणां आपवी. रत्विजोने
यथाशक्ति दक्षिणां आपवी दक्षिणां आपयापत्री. सानापात्रमा धी भरि तेमा सुवर्णमुक्ती पोतानुमोडुं नोइ तेमापीपी ब्रह्मणस्तु ब्रह्मणस्तु ब्राह्मणोने तेपात्र आपवु-

अस्त्वक्षत मरिष्टं च ॥ गंधाः पातु ० ॥ अक्षताः पातु ० ॥ पुष्पाणि पातु ० ॥ यत्पापं रोगमशुभं मकल्याणं तदुरे
 प्रतिहतमस्तु ॥ यच्चेयं स्तदस्तु ॥ भवन्नियोगेन अस्मिन्कर्मणि यत्कृतं आचार्यत्वं यत्कृतं ब्रह्मत्वं तथा च एभिः
 ब्राह्मणैः सह यः कृतो होमः ॥ यः कृतो जपः ॥ आचार्यादयत्वात् होमाज्जपाद्यदुत्पन्नः श्रेयः तत्तदमुना साक्षतेन
 सजलेन पूगीफलेन तुभ्यमहं संप्रददे ॥ तेन श्रेयसा त्वं श्रेयोवाच भव ॥ भवामि इति यजमानः ॥ ततः
 आचार्यदीनां पूजनपूर्वकं दक्षिणाप्रदानं करिष्ये ॥ कृतस्य क० इमां दक्षिणां तुभ्यमहं ० अथ दानानि ॥ स्वर्णं
 गो मू तिलान्दद्यात् सर्वं दोषापनुत्तये ॥ सवस्त्रं सहिरण्यं च पूजयेत् ब्रह्मणः सुतः ॥ आचार्याय गां
 ब्रह्मणे अनद्धाहं उक्तोक्तदानानि दत्वा ॥ ततोऽध्यापात्रं दानं ॥ कांस्यपात्रे सहिरण्यं घृतं पूरयित्वा ॥
 सपत्नीकः छायां निरीक्षेत् ॥ आज्यं तेजः समुद्दिष्टं माज्यं पापहरं परं ॥ आज्यं सुराणां माहारं माज्ये
 लोकाः प्रतिष्ठिताः ॥ इदं छायापात्रं घृतपूरितं सूर्यदेवतं कृतस्य कर्मणः सांगतासिध्यर्थं सदक्षिणाकं
 कस्मैचित् ब्राह्मणाय दास्ये ॥ अथ पीठदानं ॥ कृतस्य ० इमानि गणपत्यादिदेवानां पीठानि दास्यमानो-
 पस्कस्साहितानि गंधपुष्पाद्यर्चितानि आचार्याय दास्ये ॥ दानसां ॥ दक्षणां तु ० ॥ ततः स्थापितदेवताकलशोदकं एकस्मिन्

वे० क्रो०
॥२८॥

नृपात्रे एकीकृत्य ॥ पूर्वा पंचपल्लवैः उदङ्मुख आचार्यादयः सपत्नीकं यजमानं प्राङ्मुखमुपविष्टं अभिषिच्युः ॥
तत्र मंत्राः ॥ अभिषेके पत्नी वामतः ॥ शक्रादिदशदिक्पाला ब्रह्मेशाः केशवादयः ॥ आपस्ते ध्वन्तु दौर्भाग्यं शांतिं
ददतु सर्वदा ॥ १ ॥ समुद्रा गिर्यो नद्यो मुनयश्च पतिव्रताः ॥ दौर्भाग्यं ध्वन्तु ते सर्वे शांतिं यच्छन्तु सर्वदा ॥ २ ॥
पदगुल्फोरुजंघास्य नितंबोदर मालिके ॥ स्तनोरौ बाहुहस्ताग्र ग्रीवायां सर्वसंधिषु ॥ ३ ॥ नासाललाटकर्मभू
केशांते शुचयस्थितं ॥ तदापो ध्वन्तु दौर्भाग्यं शांतिं यच्छन्तु सर्वदा ॥ ४ ॥ एतद्वै पावनं स्नानं सहस्राक्षं सृपि
स्मृतं ॥ ते नत्वा शत धारेण पावमान्यः पुनं त्विमां ॥ ५ ॥ एभिर्मन्त्रैः अभिषेकं कुर्यात् ॥ अभिषेकानंतरं
स्नानं वा पादप्रक्षालनं कृत्वा उभयोः स्नानवस्त्रत्यागः ॥ वस्त्राणि आचार्याय दद्यात् ॥ सपत्नीकः यजमानः
शुक्लमात्यांवरधर धृतमंगलतिलकः स्वासने उपविश्य आचम्य ॥ कृतस्य० यथासंख्याकान् ब्राह्मणान् सुवासिः
(१) गदाधरः ॥ गर्भाधानादि संस्कारे ब्राह्मणान् भोजयेद् दत्त ॥ शतं विवाहसंस्कारे पंचाशन्मेखला विधौ ॥ आवसथ्ये त्रयस्त्रिंशत्

अर्थ—अभिषेकरुत्तीकृत्य देवताभोना कलशमांघी जललङ्घनान्वापतरार्थं यजमानपत्नीने यजमाननादावाहायवरकवेसाडी भल्लांष्टुं तथाअभिषेकपांएक-
वस्त्रधारणरुदधानोविधिडे जेथीदंपतीनामन एकोदेडे ते वस्त्रब्राह्मणेनेअपुं पडीसुवासिनांकुकादीनो ब्राह्मणभोजननोसंकल्पकरी यजमानने तिलककरी आशिर्वाद
आपक्षो तथ्यदानसंकल्पमा गणपत्यादिदेवताभोनीपीठनुंदान तथासुवर्णं गाय त्रिगेरेना दानोनो संकल्पकरी प्रत्यक्ष अथवा निष्कयआपवो, पडीओधुंवधारे धुं होय
तेनी समाप्तने माटे मूयसिनो संकल्प करी द्रव्य आपवुं.

नीः वडुकान् कुमारिकाः यथान्नेन अद्याहं वा यथाकाले भोजयिष्ये ॥ कृतस्य क० न्यूनातिरिक्त दोष परिहारार्थं
नानागोत्रेभ्यः ब्राह्मणेभ्यः यथाशक्ति भूयसी दास्ये ॥ आशिर्वादः स्वस्तियाचा० ब्रुवंतु नः ॥ १ ॥ स्वस्त्य-
स्तुते कुशलमस्तु विरायु रस्तु गोवाजिहस्ति धनधान्य समृद्धि रस्तु ॥ ऐश्वर्यमस्तु वलमस्तु रिपुः क्षयोस्तु वंशे सदै-
वभवतां हरिभक्ति रस्तु ॥ २ ॥ यावत्तोयधरा धराधस्थरा धाराधरा भृधरा यावच्चारु सुचारु चारु चमरं चामीकरं चामरं ॥
यावद्भागविराग रग रमणं समायणं श्रूयतां तावत्त्वं सल्लुपुत्रपौत्रविवरं विष्णोः पद माप्तवान् ॥ ३ ॥ येनाक्षर
समान्नाय मधिगम्य महेश्वरात् ॥ कृत्स्नं व्याकरणं श्रोतुं तस्मै पाणिनये नमः ॥ ४ ॥ येन धौता गिरः पुंसां विम-
लैः शब्दवारिभिः ॥ तमश्चाज्ञानजं भिन्नं तस्मै पाणिनये नमः ॥ ५ ॥ रिपवः संक्षयं यांति कल्याणं चोपपद्यते ॥
नन्दते च कुलं पुंसां महात्म्यं मम श्रुण्वतां ॥ ६ ॥ वसुदेवसुतं देवं कंस चाणूर मर्दनम् ॥ देवकी परमानन्दं कृष्णं वन्दे
जगद्गुरुं ॥ ७ ॥ मंत्रार्थाः सफलाः संतु पूर्णाः संतु मनोरथाः शत्रूणां बुद्धिनाशोस्तु मित्राणां मुदयस्तव ॥ ८ ॥
श्रीवाधाने शतात्पर ॥ अष्टकभोज्यैर्द्रव्या सत्तत् संस्कार सिद्ध्ये ॥ आग्रायणे प्रायश्चित्ते ब्राह्मणान् दश वच च ॥ इति ॥ बृहन्नारदीये ॥ १ ॥
विष्णवर्षितानि कर्मणि सफलानि भवन्ति हि ॥ अनर्पितानि कर्मणि भस्मनीव द्रुतं हविः ॥ नित्यं नैमित्तिकं काम्यं यद्यान्यत्प्रोक्तसाधनम् ॥
विष्णोः समर्पितं सर्वं सात्त्विकं फलदं भवेत् ॥

मनसा चिंतितं कार्यं तत्सर्वं सफलं भवेत् ॥ आराध्यदेवाः प्रसन्नाः सन्तुः ॥ तथास्त्विति यजमानः ॥ विसर्जनं ॥
 यांतुग्रहगणाः सर्वे स्वशक्त्या पूजिता मया ॥ इष्टकामप्रसिद्ध्यर्थं पुनरागमनाय च ॥ स्वस्थाने गच्छ ॥ अग्निं विस-
 र्जनं ॥ गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ स्वस्थाने परमेश्वर ॥ यत्र ब्रह्मादयो देवाः स्तत्र गच्छ हुताशन ॥ गच्छत्वं भगवन्न मे
 स्वस्थाने परमेश्वर ॥ हव्यमादाय देवेभ्यः शीघ्रं देव प्रसीद मे ॥ अद्येत्यादि ० मया अद्यान्हि यथाशक्ति द्रव्यादिकेन यत्-
 कृतं कर्म तत् कालहीनं भक्तिहीनं श्रद्धाहीनं ब्राह्मणानां वचनात् स्थापितदेवताप्रसादात् सर्वं परिपूर्णमस्तु ॥ भो
 ब्राह्मणाः सर्वपरिपूर्णमस्त्विति भवंतो ब्रुवन्तु ॥ २ ॥ अस्तु परिपूर्णं मिति द्विजाः ब्रूयुः ॥ इति त्रिः ॥ यस्य स्मृ-
 त्या च नामोक्ता तपोयज्ञ क्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदे तमच्युतं ॥ प्रमादात् कुर्वतां कर्म प्रच्यवेता
 ध्वरेषु यत् ॥ स्मरणा देवतद्विष्णोः संपूर्णस्यादिति श्रुतिः ॥ विष्णवे नमो विष्णवे नमो विष्णवे नमः ॥ इति श्रीजयानं-
 दात्मज मूलशंकर शर्मणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां ग्रहयज्ञप्रयोगः समाप्तः ॥

अर्थ- (१) अग्निं विसर्जनं कर्तव्यं तेषां एक पाद लक्ष्मी तेषां आखं सेपारी एलनी लक्ष्मी मुर्कामंत्र भणी होमं तथा नमस्कार करवो. अहीया
 परणनारणे जयणे हाणे मिरल बांधी गल्लुं मोडुं करावी परमानवानी रमा आपयी ॥ पडो पुण अस्त लक्ष्मी देवोर्ना पासे रमा मांगी तेमंतु विमर्तेन
 करंयुं तवा मोदेयी वण वलत विष्णुनुं स्मर्ण करी नमस्कार करवा-पडो गोरे मोदेयी केतुं-बांलो करवा बांलो-ते व्यवहार करावी यजमानोने गोल

આપી મલ્લું મોઢું કરાવી ઉઠાડવા. પઝી તે યજમાનના ઘરની પૂજ્ય જેને માનતા હોય તેને (મહિયારી કેહે છે) તેને પાટલાપર રેશમી કકડો પાથરીને મે સાઈ યજમાન પત્ની પાસે તેના પગ દૂધથી ધોવડાવી પગે તથા હાથે કેકુ કરાવી ચાંછો કરાવવો. પઝી તેના હાથમાં પાન (૧) તથા સોપારી (૧) તથા દસ આન્ના-મુકામી હાર પેહેરાવવો તથા તેને ચાર પલ્લત માતાથી વધાવી ઉઠાડવી-પઝી એક મટોડીનો ઘડો છાવી તેમાં તે મહિયારી પાસે પાણીથી ધરાવી તેમાં કેકુમાત સોપારી પેસે લાલી તેના ઉપર નારિયલ મુકી તેના પર કકડો રેશમી મુકી નાહુ ચાંધી તેને કેકુ કરી ત્યાંથી ઘરમાં લઈ જઈ મોત્ર-ન પાસે મુકાવવો એ પણ એક રીત છે. આ પ્રમાણે ગ્રહયજ્ઞનો પ્રયોગ કર્યો-હવે પઝી વિવાહ સંબંધી કાર્યમાં જે હમ સમયના પૂર્વમાં કર્તવ્યકર્મ તથા રિવાજ નો કેટલક હોય છે તે રિવાજ પ્રમાણે અથવા છલ્યા પ્રમાણે અનુકુલ વલતે કરી લેવા તે કહું છું

અર્થ-ગ્રહશાંતિ થયા પઝી જેને ઘેર માતા સ્થાવરનો રિવાજ હોય છે, તેણે માતા લાવવા. તેમાં પાસે વાલમનું ઘર હોય ત્યાં વૈપરાઓ, મર્ચનેનું, પઝી. ત્યાં ટોપડીમાં રોપેલ નવાંકુરો હોય. તેને પૂજામાં લઈ ગયલા કુંકુ માત્ર ચઢાવવા, તથા લઈ ગયલા ઘડું નાહીયર તેના ઘરનાં આવી મંગલ ગીત માતા ઘેર આવવું. પઝી મારણા અગાડી ડમરહી ધરાવતા માંથી કોઈ સ્ત્રી તેના પાપર દુધરેહી તેના પગ ધોઈ તેને કુંકુ અરક્રાડી ચાંછોકરી ચાર વલત વધાવે. પઝી તે માતાના માથે લઈ મોત્રન અગાડી મુકવા. પઝી તેની પૂજાકરી તે કામ સમાપ્ત કરવું-માતાને માટે પાલ કરવાની તેમાં લપસી-રોટલી-મગ-પણા-દુધપાક-સેવ-પાલડ તથા દોલડા-વિગેરે કરીને તે પાલ પિરસી રાંધવી-પઝી પરણીને આવે વર કન્યા પઝી માતાનો પૂજા કરી પાલ-ધરાવવી-એ રિવાજ વરવાલને ત્યાંહાં હોય છે. તેમ કોઈને ત્યાંહા માતા સ્થાવરનો હો તો પણ નથી ગ્રહશાંતિ થયા પઝી છોકરાનું ઘર હોય તો તે દીવસે મોસાલ-પી મોપાલું આવે છે. તે કાર્ય કરવું. મોસાલું આવે કે તે છાંચ લેવારી કેડ જળાને જેને ઘેર લઈ જવું તેના ઘરમાંથી કોઈ પણ સ્ત્રી આવે તે આવી ચાંછો કરી તે વલત માત તેના ઉપર વધાવે- પઝી ડાંચડી પોતે લઈ જાય. અને ગંડપમા મુકે. પઝી કન્યા અથવા જે પરણાર હોય, તેને માનટપર બેસાડો, મોસાલિયામાંથી ચાંછો કરે પઝી વોમ ધેર તેમાં નારિયલ સોપારી પાન મુકે તથા સુવિયો મુકે પઝી. છોકરો હોય તો જોદા અવોશ્રિયું આંગી, અને ઘાળીનો

० की०

॥६०॥

जे होय ते तेना हाथमा मुक्ते- पती नार जणी बधावे. पती गोरे बाहे करवाने आवनो. एम केहेवाणी फेला मोसालिया तरफना आवेल्ल लोकोपांशी
 वेवारनो चालो करवो होय ते करा जाय. ए प्रमाणे बीना पक्षवाला पासे ण करववो. पती मोसालानुं दापु जे होय ते आपी ए काम संपूर्ण करवुं-
 तेमन कन्यावालांनुं पर होय तो तेने णे लमने दहाडे ग्रहशक्ति यद् रक्षा पती मोसालुं आवे तेमां पेहेलां कथा प्रमाणे रीत करी कन्याने आपवामां चूडो-
 कांठण- वाली- तोडा- अने पानेतर तथा दार्मिना जे मळे ते लाव्या होय ते आपी उपर प्रमाणे रीतभात करी ए काम संपूर्ण करवुं- पती कन्यावालांने
 त्या मायकं बंधाया पती- तेमा-अथेवालो धराववो. (मायरातो रीवान मुरत बीगेरे केटल्यक गामपां जेउ) एने अंतरमंडप केहेजे तेमां एक निशा
 स्थंडिलपर मुक्ती- पूर्वपश्चिम पाटला गोठवी एक स्त्री पुरुषतुं जोडुं पूर्वपश्चिमेने मोडे वेसाडतु तेमने वरमाळ घालवी तथा कंकुना चांला करवा पती शिला
 कक्षपां जे तेना पर भात कापु मुक्ती एक नारियळ तेना पर मुकुंतु ने रे जणने केहेनु केतमो गणपतीतुं स्मरण करी जाटो ते वाटता जेनामा शक्ति होय
 ते नारियळ लड जाय. पती वरमाळ काडी लड उंची मुक्ती छांडकी एने अथेवाको यहेजे. ए धयापती कल्ला मुकडी विगेरेतो रिवान जे होय ते कन्यावाला
 तथा वरवाळा करे पती कन्यातुं पर होय तो ते थया पती कन्याने सारा मगळ द्रव्यथी कंकु दर्ही, भात-आमळ तेळ हळद विगेरेथी नवाडीने वेसाडवी
 गोत्रन पासे तेने चूडो विगेरे सौभाग्यना द्रव्य पेरावी स्थापितदेवांतुं पुजन करववुं तथा घांनो वाडको लड तेमां रुखा नाणु मुक्ती मोडुं जोवाडी इष्ट स्मरण
 करता वेसाडतुं तेमन घरना भरतुं होयतो तेने ण स्नान करावी गोत्रनती पूजा करावी धीमां मोडुं जोवाडी चार छीयो मली पोत भरी तैयार कर्यापती
 सगावहाला मित्रमंडल मह एकठां यद् वार्मित्र सापे इष्टतुं स्मरण करता घोडापर नेसी सेहेरमां करतां कन्याने मंडपे जवुं पती त्यां मड घोडा पंथी उतरा
 मंडपना चारणा अगाडी मुक्तेलो बाजट तेनापर पूर्वाभि अफटा उत्तराभि मुक्ते उभा रहेतुं. आशास्त्र तथा रुद्राप्रमाणे प्रयोग केलो, ण एमां रुद्रांने वधारे
 आशयन आपना शास्त्र प्रमाणे करवुं जेनाथी पोतातुं तथा बीजातुं कर्म करवाथी कल्याण करी जयादि मेळवी अंते सारी मती सत् कर्माथी मेळवेजे इति
 श्रीमयानंददासमन मूलशब्द शर्पणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां प्रथमग्रहयज्ञप्रयोगः॥ १ ॥

॥६०॥

॥ अथ वि० कौ० विवाहविधि प्रारंभः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसस्वत्यै नमः ॥ अथ विवाहकर्म प्रयोगः ॥ धर्मार्थकाममोक्षादि साधने भार्या-
यान्तरं गत्वा समावर्तनोन्तरं ब्रह्मचारिणा कन्यापाणिग्रहणं कर्तव्यं ॥ तत्र सामुद्रिकाद्युक्तं बाह्यं स्त्रीलक्षणा-
भिज्ञादास वैधव्याभावपुत्रः प्रसूत्वादिसूचकं प्रशस्तलक्षणवन्ती दौर्भाग्यादिसूचकदोषपरिहितामाभ्यन्तर-
लक्षणसंपन्नां यत्नतः कन्यां परीक्षेत ॥ तत्र कन्यादोषाः ॥ निर्गुणा शुक्रसंभाषी क्रोधयुक्ता सरोमिणी ॥ विषयोगा-
वन्धयोगा कुलविध्वंसयोगका ॥ १ ॥ दरिद्रजारयोगा च हीना चरण संयुता ॥ एतद्दोष दर्शयुक्ता तां कन्यां न
प्रतिग्रहेत् ॥ २ ॥ अथ कन्यागुणाः ॥ अव्यंगां दोषरहितां सुख्यां वयपूर्विकां ॥ सुवर्णां सुकुलोत्पन्नां शुभलक्षण-
संयुतां ॥ १ ॥ प्रतिगृणीत तां कन्यां कुलसंतानवर्धिनीम् ॥ इति कात्यायनः ॥ अथ वरदोषाः ॥ मूकांधो

आभ्यन्तराणि स्वष्टौर्पिंडान्कृत्वेत्याश्वलायनोक्तं विधिना वेदितव्यानि ॥ यथा ॥ पूर्वस्या रात्रौ गोष्ठवेदिकाकितं स्थानहृद् रणक्षेत्रं चतु-
ष्पदं स्थानेभ्यो पृथिकां गृहीत्वापिंडाष्टकं कर्तव्यं ॥ तत्रानुक्रमेण प्रथमेपिंडेस्पृष्टे घान्यवती भवति ॥ द्वितीये पशुमती ॥ तृतीयेप्रियोपरा ॥
चतुर्थे विनेकिनी चतुरा सर्वजनार्जनं पराभवति ॥ पंचमे रोमिणी ॥ षष्ठेर्वध्या ॥ सप्तमे व्यभिचारिणी ॥ अष्टमेविषका भवेदिति ॥

प्रथमं विद्याभ्यासं यथा पट्टी ज्योतिषाद्येना नियमो प्रमाणे सामुद्रादिकं चिन्हो जोई तारा सौभाग्यादि पुत्र प्रसूतादिकं योगो पाछी कन्या जोवी तेमां
फेटलाक पिताना माताना परपराधी प्राप्त थयला दोषो पर विचार करवें. तेमा नोवाळायक दोषो—बुद्धिवगरी, नोवडी, नोषवाली, वन्धत्य योगवाली, कुलनाश-

अधिरः कुञ्जः स्तब्धः पंगुर्नपुंसकः ॥ कुष्ठी रेमी ह्यपस्मार दशदोषाः प्रकीर्तिताः ॥ १ ॥ च परं ॥ आचारहीनो
 मूर्खश्च कुरूपश्चौरजारकः ॥ पाखंडी च तथोन्मत्तो गूहकः कुलदोषकः ॥ २ ॥ द्यूतकर्म स्तत्रैव दशदोषाः
 प्रकीर्तिताः ॥ तद्दोषप्रयुक्ता ये तेषु कन्या न दीयते ॥३॥ अथ वरगुणाः ॥ धर्मः ॥ कुलं च शीलं च वयश्च रूपं
 विद्या च वित्तं च सनायतां च ॥ एतान् गुणानुपसीष्य देया कन्या बुधैः शेषमर्चितनीयम् ॥१॥ शाकटायनः ॥
 चतुर्थीमुद्रहेतुकन्यां चतुर्थः पंचमो वरः ॥ पराशरमते षष्ठी पंचमो न तु पंचमीम् ॥ २ ॥ एकजन्ये तु कन्ये द्वे
 पुत्रयोर्नैकजन्ययोः ॥ न पुत्री द्वयमेकस्मै प्रदद्यात्तु कदाचन ॥३॥ एकोदयोः कस्तलग्रहणं यदिस्या देकोदरस्थ
 वरयोः कुलनाशनं च ॥ एकाब्दि के हि विधवा भवतीह कन्यां नद्यन्तरेऽपि शुभदं पृथुशैलरोधे ॥ ४ ॥ नद्यन्तरेण
 शैलान्तरं देशो लक्ष्यते ॥ तथा च वसिष्ठ स्मृतिः ॥ व्यवधानं महानद्या गिरिर्वा व्यवधायकः ॥ वाचो यत्र विभिद्यते
 तद्देशान्तरमुच्यते ॥ ५ ॥ एकमातृप्रसूतानां एकस्मिन्वत्सरे यदि ॥ विवाहं नैव कर्तव्यं वदन्ति मुनयो यथा ॥६॥

कनारी, दृष्टि, नार, तथा दुःख, पायाडी, तावे करीने शरीर जेनुं बळवगारुं छे ते दोषो विगेरेने जोई लेवी, गुणवाली कन्याना लक्षण-सारा कुलवाली, रूप
 तथा गुणो विगेरे लक्षणवाली तथा प्रसन्नवान्ता चिन्हवाली तेने शुभ कहैछे एवी कन्या लेवी, ए प्रमाणे वरना दोषो नैरो, (मुगो) पागलो, नपुंसक, लंगडो, कुष्टि
 विगेरे रेमावाडो, मूर्ख, आधारकारनो, नीच कर्म करनारो, पाखंडी, जुगारी, विगेरे) जोवाका छे, तेस सामान्य गुणो कुन्धवभाव, धैर्य, रूप, विद्या, धन, सगावहाला

विवाहस्त्वेकजन्याना मेकस्मिन्नुदये कुले ॥ नारांकोत्येकवर्षे स्यादेकविधवा यतः ॥ ७ ॥ इति संहितासारावल्या
 स्त्रीणां गुरुवर्लं श्रेष्ठं पुरुषाणां स्वैर्वलम् ॥ तयोश्चंद्रवलं श्रेष्ठ मितिगर्गेण भाषितं ॥ १ ॥ मनुना ॥ वैवाहिको
 विधिः स्त्रीणा मोपनायनिक स्मृतः ॥ पतिसेवा गुरौ वासो गृहस्थाग्नि परिक्रियेति ॥ स्त्रीणां विवाहएवोपनयनं द्वि-
 जन्मन्यापादानपरं ॥ न मुण्डनं मण्डनतोऽधिकुर्या दिति निषेधात् ॥ गार्ग्यः ॥ नां दीश्राद्धे कृते पश्चा द्यावन्मातृवि-
 सर्जनम् ॥ दर्श श्राद्धं सयश्राद्धं स्नानं शीतोदकेन च ॥ १ ॥ अपसव्यं स्वधाकारं नित्यश्राद्धं तथैव च ॥ ब्रह्म-
 यज्ञाचाध्ययनं नदीसीमोश्चलंधनम् ॥ २ ॥ उपवासव्रतं चैव श्राद्धभोजनमेव च ॥ नेव कुर्युः सपिण्डाश्च
 मंडपोद्गासनावधीति ॥ ३ ॥ विवाहव्रतचूडासु वर्षमर्धतदर्धकम् ॥ पिण्डान् सपिण्डा नो दद्युः प्रेतपिण्डविनानरेति
 ॥ ४ ॥ स्मृत्यंतरे ॥ पुत्रोद्गाहान्नैवपुत्रीविवाहोऽपि क्रतुत्रये ॥ अद्यान्तरान्मुण्डनं च नैकदा मुण्डनद्वयं ॥ तत्र
 सायणीये ॥ एकस्मिन् शोभने वृत्ते विशुभं नैव कास्येत् ॥ यदि कुर्यात् प्रमादेन तत्र नस्याञ्जुभं ध्रुवम् ॥ बृह-

विगरे जोई कन्या आपयी. हवे घोयी पेरी साथे पांचमी पेरीनो वर जोईये, तेम पांचमी साथे घोयो जोईये फन घोये घोयो, पांचमे पांचमी संबंध होय तो
 नहिं परणावयो. वे बेहेनो एकज गरमां एक मातृनन्योनी साथे आपवायी विधवादि दोपो पामे छे. तेमम ने छोकरांनां छय एके दिवसे करारां नहि. छोकरांने

स्पतिः ॥ यस्याः क्रियायाः संप्राप्तः कालो मासैर्दिनैरपि ॥ न तत्र मौढ्यदोषोऽस्ति अस्तो वा गुरुशुक्रयो रिति ॥ व्रतयज्ञ
 विवाहेषु श्राद्धे होमार्चने जपे ॥ प्रारंभे सूतकं न स्यादनारंभे तु सूतकं ॥ प्रारंभो वर्णं यज्ञे संकल्प व्रतसत्रयोः ॥
 नां दीमुखं विवाहादौ श्राद्धे पाकपरिक्रिया ॥ वधूवरान्यतस्योर्जननी चेद्रजस्वला ॥ तस्याः शुद्धेः परकार्यं मांगल्यं
 मत्तुरग्रवीत् ॥ अलाभे सुमुहूर्तस्य रजोदोषे ह्युपस्थिते ॥ श्रीयं संपूज्य तत्कुर्याद्ब्रह्महत्याभयं करिषु ॥ सूतिकोद-
 क्ययोः शुद्धये गां दद्याद्भोगपूर्वकम् ॥ प्राप्ते कर्मणि शुद्धिः स्यादितरस्मिन्नशुद्ध्यति ॥ एकविंशत्यह्यज्ञे विवाहे देशवा-
 ससः ॥ त्रिपदचौलौपनयने नां दीश्राद्धं विधीयते ॥ विवाहविहिते तत्रे होमकालमुपस्थिते ॥ कन्यामृतुमतीं दृष्ट्वा
 कथं कुर्याति याज्ञिकाः ॥ स्नापयित्वा तु तां कन्यामर्चयित्वा यथाविधि ॥ पुंजानाज्याहुतिं कृत्वा ततः कर्माणि योज-
 येत् ॥ वधूवरमातृस्वप्राप्तौ नां दीश्राद्धोत्तरं मुहूर्तान्तरालाभे संकटे श्रीशान्तिं कृत्वा कर्म मारभेत् ॥ गुरुबलविचारः ॥
 रजस्वलायाः कन्याया गुरुशुद्धिं न चिंतयेत् ॥ अष्टमेऽपि प्रकर्तव्यो विवाहस्त्रीगुणार्चनात् ॥ अर्कं शुर्वोर्बलंगौर्या

गुरुस्तु मत्त तथा छेकराने रविं नृ नोर् विवाहं करवो, तेमज लग्नं यथा पञ्च मुहूर्तं करवुं नहि तेमज नां दीश्राद्धं यथा पञ्च मातातुं विमर्जनं यथा स्यात्पुंजी
 अष्टमयत्त सोमोर्बलं उपवास, प्रत, श्राद्ध, योजन, विगरे न्याय करवा, विवाह तथा मुहूर्तं अथवा अनेह यथा पञ्च सविडियोए प्रेतपिड शिवाय ६ महिना

रोहिण्यर्क बलास्मृता ॥ कन्याचंद्रवलं प्रोक्ता वृषली लग्नतोत्रला ॥ अष्टवर्षाभवेद्वीरी नववर्षा च रोहिणी ॥ दशवर्षा
भवेत्कन्या अत ऊर्ध्वं सजस्वला ॥ कमलाकरेऽब्रह्मार्पदेव, प्राज्यपत्य गंधर्वासुर सक्षस पेशाचाष्टौ विवाहः ॥ माध-
वीये नारदः ॥ पितादद्यात् स्वयं कन्यां भ्राता वानुमते पितुः ॥ मातामहो मातुलश्च सकुल्यो जननी तथा ॥
मातात्वभावे सर्वेषां प्रकृतौ यदि वर्तते ॥ तस्यामपकृतिस्थायां कन्यां दद्यात्स्वजातयः ॥ संवर्तः ॥ अलंकृत्य तु यः
कन्यां भूषणाच्छादनादिभिः ॥ दत्त्वा स्वर्गमवाप्नोति पूज्यते वासवादिभिः ॥ सर्वत्र प्राङ्मुखो दाता प्रतिग्राही
उदङ्मुखः ॥ एष एव विधिर्यत्र कन्यादाने विपर्ययः ॥ इति ऋष्यशृंगः ॥ हस्तोच्छाया वेदहस्तैः समंतात् तुल्याः
वेदी सद्गतो वामभागे ॥ विवाहे कन्या हस्तेनैव वेदिनिर्माण मिति मुहूर्तविंतामणौ ॥ कन्याहस्तैः पंचभिः
सप्तभिर्वा वेदिं कुर्यात् मंदिरे वामभागे ॥ तां शूद्रो नोपलिपेत् नवंध्याविधवास्त्रियां इति गृह्यसंग्रहे ॥ उदगयन
आपूर्यमाणपक्षे पुण्याहे कुमार्याः पार्णि गृह्णीयात् ॥ विवाहशुद्धिं प्रवदन्ति सन्तो वात्स्यादयस्त्री जनिजन्ममासा

सुधी श्राद्धादिनो त्याग करवो हवे जेनो काल प्राप्त पयेते तेने मोटे गुरु शुक्रास्तादिनो दोष न जोता ते करवामा प्रायश्चित्त नही. अतहोम यज्ञविवाह-
श्राद्ध वृमनादिनो आरम यया पडे सत्कादिनो दोष लागतो नही आरमना पूर्वमा प्राप्त पाय तो करवु नही, प्रारंभना नियमो यज्ञमा वरण यया पड्री गत अने

दिति ॥ अत्रवधुवस्योर्घटिकादिविचारोयुक्त्वलादिकं पृथ्याहादिविनिर्णयो लग्नशुद्धिश्रैत्यादि ज्योतिःशास्त्रे ज्ञेयं ॥
 विस्तरभया नान्न लिखितं ॥ इति शास्त्रार्थः ॥ अथ विवाहः ॥ वरःकृतनित्यक्रियो विधिवत् कृतस्वस्ति वाचनो
 ब्राह्मणैः सह सात्विकाहारं भुक्त्वा इशद्धौतं नवं श्वेतं सदृशं परेणाधृतं वस्त्रयुगलं परिधाय स्वेष्टदेवता पित्रादी-
 न्नमस्कृत्य तेस्तुमोदितो यथाविभवमन्त्रादियान मारुह्य धृतशितच्छत्रः स्ववित्तैर्ज्ञातिवांधवैः ॥ स्वस्तिर्याचेति
 सुमंगल सूक्तान्पठन् परैर्ब्राह्मणैःपुंरंध्रीभिःपूर्णकलशोदकपात्रं कन्यापुष्पाक्षत दीपमालाध्वज लज्जैर्मंगलतूर्यघोषै-
 श्च सह वधूगृहंगत्वा तत्र द्वाग्देशे प्राङ्मुखस्थित नीराजनपूर्णकुंभयुतैः स्त्रीपुरुषैः प्रत्युद्यातो नीराजितस्तन्मण्डप-
 वहिर्द्वारि तिष्ठेत् ॥ कन्या जननीगृहद्वारिसमागतं वरमाचारात्तिलकादिभिर्यथाचारं संपूज्य ॥ तमग्रतः कृत्वा
 हृणस्थाने नयेत् तत्रार्हणीयोर्हणस्थानन्यस्तोदगग्रासनात् पश्चिमतः निर्मितासने उपविशेत् ॥ अथ कर्मरंमः ॥
 सुमुहूर्ते कन्यापिता वरपिता च शुभासने उपविशतां ॥ द्विजःयजमानभाले तिलकंकुर्यात् ॥ स्वस्तियाचा० आचम्य

तयमा संख्य यथा पत्नी विवाहमा नादी तथा भ्रातृमा स्तोह यथा पत्नी विच आवे तो तेने दोष गणयो नहो तथा कन्यानी माने रजोदर्शन धाय तो तेनी
 शुद्धि पत्नी छम कार्य करवु-पत्नी मुहूर्त न मले एम होय तो श्रीजा शाखोना प्रमाण गोवादी करवु नादीभ्रातृ केन्द्र दिक्म पेहेला करवु यज्ञमा दिवस

प्राणानांयम्य ॥ शांतिपाठं पठेयुः ॥ गणाधिपं नमस्कृत्य नमस्कृत्य पितामहं ॥ विष्णुं रुद्रं शिवालक्ष्मीं वंदे भक्त्या
 सस्वतीं ॥ १ ॥ स्थानं क्षेत्रं नमस्कृत्य दीननाथं निशाकरं ॥ धरणीगर्भसंभूतं शशिपुत्रं बृहस्पतिं ॥ २ ॥
 दैत्याचार्यं नमस्कृत्य छायापुत्रं तथैव च ॥ राहुं केतुं नमस्कृत्य पूजार्भे विशेषतः ॥ ३ ॥ शक्रादिदेवताः सर्वा
 नमस्कृत्य मुनिं ततः ॥ गर्गमुनिं नमस्कृत्य नारदं मुनिसत्तमं ॥ ४ ॥ वसिष्ठं मुनिशार्दूलं विश्वामित्रं च गोभिलं ॥
 व्यासं कण्वं हृषिकेशं देवलं गौतमं कृपं ॥ ५ ॥ अमस्त्यं च पुलस्त्यं च दक्षपुत्रं पराशरं ॥ विद्याधिकान् मुनीन्
 सर्वान्नाचार्याश्च तपोधनान् ॥ ६ ॥ तान्सर्वान्प्रणमामद्य स्वंतु मे ममाध्वरं ॥ अन्ये विद्यास्तपोयुक्ता वेदशास्त्र
 विचक्षणाः ॥ इति शांतिपाठः ॥ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥ परमगुरुभ्यो नमः ॥ परात्परगुरु-
 भ्योनमः ॥ इष्टदेवतायै नमः ॥ कुलदेवतायै नमः ॥ ग्रामदेवतायै नमः ॥ शचिपुरंदाराभ्यां नमः ॥ सर्वेभ्यो देवेभ्यो
 नमः ॥ सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्योनमः ॥ सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विना-

(२१) विवाहमा दिवस (१०) मुंडन तथा अनोदमा दिवस (२) अथवा (६) दिवस पहेला करतु. गौरी कन्याने सूर्य गुरुतुं नठ जोतुं. रोहि-
 णीने सूर्यतुं नठ तेष कन्याने चंद्रतुं नठ जोतुं. पण स्यात्पत्नीनीने केवल तथा शुद्धि जोईने न लग्न करी नासवा. विवाह आठ प्रकारनो छे तेमा एकेकभो.

यकः ॥ १ ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ॥ द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥ वि-
 द्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ ३ ॥ शुक्रांबरधरं देवं शशिवर्णं
 चतुर्भुजं ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ ४ ॥ लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः ॥ येषामि-
 दिवस्श्यामो हृदियस्थो जनार्दनः ॥ ५ ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्नहरस्तस्मै गणाधि-
 पतये नमः ॥ ६ ॥ वक्रतुण्ड महाकाय सूर्यकोटि समप्रभ ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सिद्धिद ॥ ७ ॥
 सर्वदा सर्वकार्येषु नास्तितेषाममंगलम् ॥ येषां हृदिस्थो भगवान्मंगलायतनं हरिः ॥ ८ ॥ तदेवल्लभं सुदिनंत-
 देव तारावलं चंद्रवलं तदेव ॥ विद्यावलं देववलं तदेव लक्ष्मीपते तैत्तिरियुगं स्मरामि ॥ ९ ॥ यत्र योगीश्वरः
 कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ॥ तत्र श्री विजयो भूति ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥ १० ॥ सर्वेष्वारंभकार्येषु

एकैक उत्तरतो छे.मन्त्र,आर्च,देव, गायत्र, प्रणाम, आसुर, राक्षस,पैशाच एवा आठ प्रकारना विवाहमांधी पूर्वना चार विवाह सारा कहेवाय छे. तेवी रीति
 कन्यादानना आपनारा १०१ अनुक्रमे उत्तरता होय छे. ते पिता ते ना होय तो यह, पिताना पिता,अने माना बाप,मामा अथवा याता अथवा कुलमार्थ कोई
 ते न होय तो अपना बीनी न्यातवाला कोई १०१ मनुष्ये कन्याने सौभाग्यनी वस्तुओ आपी अलंकृत करी कन्यादान करेछे तेने स्वर्ग प्राप्त भइ दरेक प्रका-

ત્રયંચિભુવનેશ્વરઃ ॥ દેવા દિશન્તુ નઃ સિદ્ધિં વ્રહ્મેશાન જનાર્દનઃ ॥ સાક્ષત જલમાદાય ॥ વિષ્ણુ
વિષ્ણુ વિષ્ણુઃ શ્રીમદ્ભગવતો મહા પુરુષસ્ય વિષ્ણોરાજ્યા પ્રવર્તમાનસ્ય અઘ્નઘ્નણો દ્વિતીયપરાર્થે શ્રી-
શ્વેત વારાહકલ્પે વૈવસ્વતમન્વન્તરે અષ્ટાવિંશતિતમે પ્રથમચરણે મૂર્ત્યુલોકે ભરતલંકે જંબૂદ્વીપે દંડકારણ્યે
નર્મદાતપત્યોઃ દક્ષિણતટે વૌદ્ધાવતારે શાલિવાહનશકે સંવત આપાદાદિ અમુકામુકાધિકેષ્ટ્રે અમુક
સંવત્સરે અમુકાયને અમુકઋતૌ માસોત્તમેમાસે અમુકમાસે અમુક પક્ષે અમુક તિથી અમુક વાસરે નક્ષત્રે
ચંદ્રે સૂર્યે લગ્ને ગુરૌ ચ શેષેષુગ્રહેષુ યથાયથા રશિસ્થાનસ્થિતેષુ સત્સુ એવં ગ્રહગણવિશેષણ વિશિષ્ટાયાં શુભ-
પુણ્યતિથી કરિષ્યમાણવિવાહાંગમ્ભૂતં વાગ્દાન મહં કરિષ્યે ॥ ઇતિ કન્યાપિતુઃ ॥ વરપિતા ॥ કરિષ્યમાણ વિવા-
હાંગમ્ભૂતં કન્યા નિરીક્ષણં કરિષ્યે ॥ તદંગમ્ભૂતં દિગ્વક્ષણં કલશાર્ચનં ગણપતિપૂજનં વરુણપૂજનં ચ કરિષ્યે ॥

સ્નાં તે મુક્તો મોગલે છે, દરેક કર્મમાં દાન આપનારો પૂર્વે મોટે મોટે અને છેનારો ઉત્તરને મોટે મોટે પણ કન્યાદાન થયેલે દાતાએ ઉત્તરને મોટે તથા છેનારે પૂર્વે
મોટે મોટે છેવું. વિવાહમાં કન્યાના હાથના પ્રમાણથી વેદી કરવી તે પત્ની નથી તેની છેલ્લાને (માયરુ) કરેલે, એને અંતરમંડપ કહેલે. ૯ પાંચ હાથ અથવા
સાત હાથની છેનારૂં કરવું તથા ચાર હાથ પોલાણી કરવું તથા ધર્મી ડાબી વાજુ તરફ કરવું, હદીથી ધરના ચાણાની સામું કરેલે, ઉત્તરચણમાં ઉદ્યોતિ-

इत्युभौ कृत्वा ॥ वामहस्ते सर्पान् गृहीत्वा ॥ अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भूमिसंस्थिताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तार-
 स्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥ १ ॥ अपक्रामन्तु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेन पूजाकर्म समार-
 भेत ॥ २ ॥ यदत्र संस्थितं भूतं स्थानमाश्रित्य सर्वदा ॥ स्थानं त्यक्त्वा तु यत्सर्वं यत्रस्थं तत्र गच्छतु ॥ ३ ॥ भूतानि
 राक्षसावापि येऽत्र तिष्ठन्ति केचन ॥ ते सर्वे व्यपगच्छन्तु देवपूजां करोम्यहम् ॥ ४ ॥ सर्वस्यांदिशि सर्पपान्विकीर्येत ॥
 वामपादपार्ष्णिना भूमौ घातत्रयं कृत्वा ॥ उदकस्पर्शः ॥ स्ववामे अक्षतपुञ्जोपरि कलशं संस्थाप्य ॥ तत्र
 तीर्थान्यावाह्य ॥ सर्वे समुद्रा सरितस्तीर्थानि जलदानदाः ॥ आयान्तु मम शांत्यर्थं दुरितक्षयकारकाः ॥ १ ॥
 गंगे च यमुने चैव गोदावरी सरस्वती ॥ नर्मदे सिंधुकावेरी जलेऽस्मिन् सन्निधिकुरु ॥ २ ॥ ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृ-
 ष्णानि ते स्वे ॥ तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥ ३ ॥ इति मंत्रेण तीर्थान्यावाह्य ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ अस्मि-
 न्कलशे सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं पूजार्थं वरुणमावाहयामि ॥ पूजयामि ॥ वरुणाय नमः ॥ गंधं समर्पयामि ॥ वरुणा-

शाखादिवे प्रमाण कलेडा दिग्गते कुमार्तनुं पाणीग्रहण करावतुं तेमन छत्रसमये षट्पञ्चादिनुं स्थापन करी शुद्ध छत्र जोड़ राखतुं, यममानोना गोत्र शाखादिनुं
 समयानुसार निर्दिष्ट न होवापी तेमन पराशर तथा शतपथ श्रुतिना प्रमाणशी सरली प्रमाणरक्षणीय त्रे पाटे काट्यपगोत्र यममानोनुं छे. हेमाद्रि ग्रंथनुं

ય૦ પુષ્પં૦વરુણાય૦ધૂપં સ૦વરુણાય૦દીપં૦વરુણાય૦નૈવેદ્યં૦ પુષ્પં ગૃહીત્વા ॥ એહોહિ યાદોગણવારિધીનાં ગણેનપર્જ્ય
 ન્યસહાપ્સરોભિઃ॥વિદ્યાધરેન્દ્રામરગીયમાનઃ પાહિ ત્વમસ્માન્ ભગવન્નમસ્તે॥વરુણાયનમઃ ॥ પ્રાર્થનાપૂર્વકં નમસ્કારં
 સમર્પયામિ ॥ અનેન પૂજનેન સાંગઃસપરિવારઃ વરુણઃ પ્રીયતાં ॥ ગણપતિપૂજનં ॥ હસ્તે અક્ષતાન્ ગૃહીત્વા ॥
 આવાહયામિ વિઘ્નેશં સુસ્રાજાર્ચિતેશ્વરં ॥ અનાથનાથસર્વજ્ઞં પૂજાર્થં ગણનાયકં ॥ વિઘ્નહર્તારં ગણેશં સાંગં
 સપરિવારં સાયુધં સશક્તિકં આવાહયામિ ॥ પ્રતિષ્ઠાસર્વદેવાનાં મિત્રાવરુણનિર્મિતા પ્રતિષ્ઠાંતાંકરોમ્યત્ર મંડલે
 દૈવતૈઃસહ ॥ ગણેશઃસુપ્રતિષ્ઠિતો વરદોભવ ॥ પ્રતિષ્ઠાંતે પૂજનં ॥ સપરિવાસય ગણેશાય નમઃ આસનં૦સપરિવારા-
 ય ગણેશાય નમઃ॥પદયોઃપાદ્યં સ૦સપરિ૦ગણેશાય૦અર્घ્યં સ૦સપરિવા૦ગણે૦અર્ચ્યાન્તેઆચમનીયં સ૦ ॥સપરિ૦
 ગણેશાય સ્નાનં સ૦॥સપરિ૦ગણેશાય૦વસ્ત્રં સ૦સપરિ૦ગણેશાય૦ચત્વોપવીતં સ૦॥સપરિ૦ગણેશાય૦ ચંદનં સ૦
 સપરિ૦ગણેશાય૦અલંકારાર્થે અક્ષતાન્ સ૦સપરિ૦ગણેશાય૦પુષ્પં સ૦સપરિ૦ગણેશાય૦સુશોભનાર્થે સૌભાગ્યદ્રવ્યં

પળ એમજ કહેવું છે. ગોત્રનો નાશ થવાથી કાશ્યપગોત્ર ગ્રહણ કરવું. માટે જીના ગોત્રનો ઉચાર ન કરતાં કાશ્યપગોત્ર સપમાણ ગ્રહણ કરવું. વળી કન્યા-
 ના દેહના પ્રમાણે જ્યંતિને યજ્ઞ ભવં તથા તેની સત્તાવીસ તારની દિવેટ કરવી અને તે કોઢિયામાં મુકી તેલ પૂરી દીવો કરવો એમ છે, પણ અનાસ્થ

स०॥ सपरि० गणेशाय० प्रसन्नार्थे दूर्वांकुसुमस० ॥ सपरि० गणेशाय० धूपंस०॥ सपरि० गणेशाय० दीपंस०॥ सपरि०
 गणेशाय० नैवेद्यंस०॥ सपरि० गणेशाय० तांबूलंस०॥ साद्गुण्यार्थे दक्षिणांस० सपरि० गणेशाय० प्रदक्षिणांस० ॥
 अंजली पुष्पाण्यादाय ॥ विघ्नेश्वराय वरदाय सुप्रियाय लंबोदराय सकलाय जगद्धिताय ॥ नागाननाय श्रुति-
 कन्यादेहप्रमाणेन स्मृतिवितर्तुभिः ॥ कृतवर्तिकयादीर्ष प्रज्वाल्य तैलपूरित ॥ इति भास्करे ॥

लोटनो दीपरो करी तेना गी पूरी सलमावे ठे तेने रतनवीवडो वहेठे तेमग कन्याना देहना प्रमाणधी लाउ सुतर भखु तेना बोवीस
 तार तेना देहना प्रमाणे भरिने तेनी वरमाला करवी अदे ते वरमाला वरनी कोटमा नाखवी. कन्यादान आपनार तथा ग्रहण करनार
 बेउ गणा सुमुहूर्त मोड आसन पाथरी पाटलापर बेसे पडी ते नेउना वपाछे कुकुमनो तिळक करी मात चौडी आचमन प्राणायाम
 करावी शक्तिपाटना मैत्रो मणवा. पडी गणपति गुरुतु स्मरण करी गणपति पूज्य मणवी. हवे मडपने द्वारे आषी उपेले घर तेने शाल
 तथा आचारपूर्वक अंतरमण्यमा लेवो. तेमा पहेलार्थी पोताना वरमा गोत्रन अगाडी बेठेली कन्या तेना हाथ कुंकुवाला करी तथा एकहार हाथमा
 आषा कन्याना मामाए वण पीतावर पहेरी कन्याने पोताना हाथेथे उचकी मडपमा जनु ते वखते गोरे हाथमा शारी लड तेनापर नारियल दाखी तेनी
 अगाडी भाळ्या जनु. ते सपणे रोड वण विद्या अथवा अमंगल वस्तु सामु छाववी नहीं पडी मडपमा धारणा अगाडी उभा रहीने कन्यापासे चार प्रदक्षिणा
 कराववी तथा भाळो करावी हार पेहेरावी कन्याने पाडी मौकलवी ए शालसमत ठे—वण ए ठेकाणे कन्यानो मामो ते कन्याने लेवने चार प्रदक्षिणा करेठे तथा

યજ્ઞવિશ્વપિતાય મૌરીસુતાય ગણનાથ નમોનમસ્તે ॥ ૧ ॥ ભક્તાર્તિનાશનપરાય ગર્ણેશ્વરાય સર્વેશ્વરાય સુલદાય
સુરેશ્વરાય ॥ વિદ્યાધરાય વિકટાય ચ વામનાય ભક્તપ્રસન્નવરદાય નમોનમસ્તે ॥ નમસ્તે બ્રહ્મરૂપાય વિષ્ણુરૂપાય તે
નમઃ ॥ નમસ્તે રુદ્રરૂપાય કરિરૂપાય તે નમઃ ॥ ૩ ॥ વિશ્વરૂપસ્વરૂપાય નમસ્તે બ્રહ્મચારિણે ॥ ભક્તપ્રિયાય દેવાય
વિવાહે પરિણયને ચૂડાકરણે સૌરકર્મણિ ઉપનયને મેઘલાવંષ્ણે કેશતિ ગોદાન કર્મણિ સીપંતોત્તપને ગર્ભસંસ્કારે પૂજાનિ ચ વિવાહાદીનિ
કર્મણિ શાસ્ત્ર્યાં પંડપે એવ કાર્યાણિ ॥ ન વદિઃ કુર્યોત્ત્વમિતિ કાલ્યાણનઃ ॥

ગોર તેની અગાડી પ્રદક્ષિણા કરેછે અને મોઢે પોલ્લા નાથડે મગલ ભગવાન વિષ્ણોર્મગલ મહાધ્વન ॥ મગલ પુણ્ડરીકાક્ષ મગલાચતનં હરિઃ ॥ એ મંત્ર મળી
ચાર પ્રદક્ષિણા થયા પછી વચ્ચાનો મામો તે છોકરીને છડેને સામુ ઉપો રહેછે. પછી તે છોકરીને હાથે ચાહો કહુનો કરાવો પછી હાથમાનો હાર પેહેરાવી દેડે.
પછી મોઢામા ચાવેલું પાન તેની પિત્તકારી વરના ઉપર મારેછે. તેપસંતે અંતરપટનો કકડો જાણી રાખેલો હોયછે. તેના ઉપર પડે એવીરસે રાલેછે પછી તે
વચ્ચાને ધરમા તેનો મામો પાડે લઈ જાયછે. પછી ગોરે જે પોંકનારી હોય તેને સાથે લઈ તેના હાથમા એક પાત્ર આપે તેમાં (પોંકણા) તથા કુંકુનો દડીયો
તથા માતનો દડીયો ડહો પીડી (ધવના છોટના ચાર મુઠીયા) તથા પાણિની લેટી (તથા સંપટ) એટલે કોડિયું એક લઈ તેમાં કુંકુ માત મુકી તેના ઉપર
ત્રીજુ કોડિયું ઢાકી તેના ઉપર નાટું વાધીને મુકવું તેને સંપટ કહેછે તે મુકી તથા (સરાઈયા) એટલે જુવાના ઢીંઢવાના મૂલ એટલો ચલૂ લઈ પોકનારને
લઈ મવી, એ પણ ચપો આધારડે, પછી પરણનારને કપાલે પેહેલાઈ. ચાહો કરવો.—પછી ખાત ચોઢી હાથમાં રમાલ લઈ તેની સાથે પોકણામાંથી જુંસરી લઈ તેના
નાક સાથે એક વચ્ચત તથા પોતાના નાક સાથે એક ચલત એમ ચાર ચલત અરકાઈ કરવું. એ પ્રમાણે થયા પછી (મુસલ) લઈ—બાલ—સંપટ એ અનુક્રમે

नमस्तुभ्यं विनायक ॥ ४ ॥ त्वां विमलशङ्खदलनेति च सुन्दरेति भक्तप्रियोति सुखदेति फलप्रदेति ॥ विद्याप्रदेत्यघहरे
 ति च ये स्तुवंति तेभ्यो गणेश वरदो भव नित्यमेव ॥ ५ ॥ सपरि० गणेशाय० मंत्रपुष्पांजलिं स० ॥ विशेषार्घ्यः ॥
 स्तुतस्तु गणाध्यक्ष स्तुतैलोक्यस्तुत ॥ भक्तानामभयं कर्ता त्राताभव भवार्णवात् ॥ १ ॥ द्वैमातुरकृपासिंधो

करतुं तेमां संपट उतारी नमणा पग अगाडी मुकुटुं. पञ्जी इडीमिडी तेना उपरयी उतारी छासी देवी तथा पाणीनी छोटो उतारी रेडी देवी तेम सराया पग
 उतारी माणीने फेंकी देवां. पञ्जी वरना हाथमां नी पोस पोकरासीना खोल्यामा अपावडी. जरा हाये हाथ अरकावडो तथा वरे पग अगाडी मुकुटुं संपट
 पोताने अमणो पग मुका फोडा नाखतुं. पञ्जी भावराया पूर्वाथि मोडे जह आसन पर बेसडु. पञ्जी पोकरासीये वर तरफना आवेलां कपराओने मारीमांथी
 पाणी आपतुं एने आचमन कहेडे—पञ्जी कन्या पहरावडामो विधि करवो—तेमा ज्योतिस्सखना नियम प्रमाणे वटिकारुं स्थापन कर्युं होय तो तेना वखत प्रमा-
 णे यमनो आरंभ करवो नहि तो जेटका वखततुं मुहूर्त होय ते प्रमाणे जोडने मंगलचरणना श्रेकोमे साठीनामना पुस्तकमाथी भणवा तथा कन्या घरमां होय
 तेने तेना मामो फरी उंचकीने लावे ने वरना सामु पश्चिमतु मोडु करी नेसाडे. पञ्जी ब्राह्मणोये कमाला रेडनी पासे माडी राखवी तथा अंतरपटतुं वख
 रेडनी मध्यमां गाली राखतुं तथा रतन दीवडो लावी मुकुटो. तथा कासान्नी पाठी तथा बेलण जोडीना हाथमां आपतुं ए प्रमाणे थया पञ्जी वटिकानो समय
 पूर्णने। थवाथी वरना हाथमां कन्यानो हाथ आपवो तथा ते समये जोशोये थाली वगडो मणावतुं के हस्तमेलापक थया पञ्जी मोरे मधुपर्कदि पृथननो साहित्य
 (कुंडमात सोपारी फुल नाडु विष्टर साकर पान पुजापो दाहिं मच थि, कासान्नी पाडकी नंग २ पाटलानंग २ दडीयानंग ७ तरपाण आचमनी पवासा, तांबानो
 कलश विंगो एड बेसडु तथा वरनो चाप तथा कन्यानो चाप तेने नेसाडवा. तेमां वरना चापने पूर्वने मोडे तथा कन्याना चापने उत्तरने मोडे नेसाडी बेड जणने

પાળ્માતુસ્યજપ્રભો ॥ વરદ ત્વં વરં દેહિ વાંછિતં વાંછિતાર્થદ ॥ ૨ ॥ અનેન ફલદાનેન ફલદોઽસ્તુ સદા મમ ॥
 સપરિઃ ગણેશાયઃ વિશેષાર્થસઃ ॥ હસ્તે જલં ગૃહીત્વા ॥ યથાશક્ત્યુપચરેશ્ચ યન્મયા પૂજનં કૃતં ॥ પ્રારબ્ધકર્મ-
 સિદ્ધ્યર્થં દેવાય કલ્પયામિ તત્ ॥ સાંગાય શ્રીગણેશાય પરિવારાન્વિતાય ચ ॥ રક્તચંદનપુષ્પાણિ
 સર્પજનં સંમુત્તીકારણમિતિ શરિહરગદાધરૌ ॥ પરસ્પરાનુલેપનમિતિ કેચિત્ ॥ ગદાધરેણ ગોત્રાશુચારં
 વિનિવ કન્યાવર્ણ ઉક્તં ॥

કપાલે ત્રાહો કરી માત ચોટી ગણપતિ પૂજન કરાવતું. તે કરાવી વર કન્યાના હાથ છોડાવો મધુપર્ક કરાવે છે—પત્ની સાત વ્રતરૂણને નાહ્યા કરાવી કન્યા-
 દાનનો સંકલ્પ કરાવી સ્થિતિ વાચન કરાવીને સામાસામાં વરકન્યાના પિતાના ગાલ પિઠાવી ગલ્લુ મોટું કરાવી આશીર્વાદ વડે રજા આપે છે. એ ઉપવિધિ
 વહે છે અને સ્વારપત્ની પોતાની ન્યાતના રિવાજો એટલે વરકન્યાને આપતું છેવું, ઝિગેરે કરી આટોપી લે છે એવા ભ્રમો કાલે કરીને યવાથી વરકન્યાના જે પરસ્પ-
 રના કર્તવ્ય, તથા પ્રીતિ તથા તેની જન્મિતિ અથવા ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષનું સાધન થયું, તે ન પતાં તથા વિવાહ વિશે મહર્ષિયોએ કહેલા વાક્યો પ્રમાણે
 ન પતા ભગ્ન પત્ની વળા દુઃખી જોવામાં આવે છે તેમ દુઃખી હોય છે તેનું કારણ કાગત તેજ છે કે ચાર વસ્તુને આપનાર જે સાધન વિવાહ તે વિધિવત્ ન
 થાય તો શું ન નિષ્ફળ હોય એમાં નવાદ શી—જેના પર આ જન્મનો તથા પરજન્મનો આધાર છે તથા જેનાથી દેવ પિતૃ મનુષ્યો તૃપ્ત થાય છે એવો જે
 વિવાહ સેવાં સ્વરૂં કર્તવ્ય ન કરતાં રહીને વકડો ગમે તેવાં કર્તવ્યો વંચનને લેખે વિદ્વાન તથા વિનાશવંત પુરુષો કરે છે (વર આવે છે તે વરે કન્યાપાસે પાનનો
 વિષકારી મરાવે છે, કન્યાની સાથે ગોર પ્રદક્ષિણા કરે છે તથા સાત મુદૂર્તમાં કન્યાનું દાન પોતાના પિતા વિગેરે સંકલ્પ કરી આપતું જોડ્યે તેને શ્વહે ગોર અથવા

ધૂપદીપ યુતાનિ ચ ॥ સ્ત્રાવ્યાદન નૈવેદ્યં તાંબૂલાદિફલાનિ ચ ॥ સર્વાણ્યમૃતરૂપેણ નમઃ
 સંપદ્યતાં તવ ॥ ઇતિ જલમુત્સૃજેત્ ॥ ગણેશપૂજનં કર્મ યન્યૂનમધિકં કૃતં ॥ તેન સર્વેણ સર્વાત્મા
 વરદો સ્તુ સદા મમ ॥ લંબોદર નમસ્તુભ્યં સતતં મોદકપ્રિય ॥ વિઘ્નાનાં નાશકર્તા ચ હરાત્મજ નમોસ્તુતે ॥
 અનયા પૂજયા સાંગઃસપરિવારઃ ગણેશઃ પ્રીયતાં ॥ વરદોઽસ્તુ મે ॥ સ્વાગ્રેધાન્યસાશિં કૃત્વા ॥ તદુપરિ

મહાતાન પાસે હાથ અડકાડાવે છે પછી વૈશ્યાદિ દોષોમે નાશકરવાવાલું વરુણપૂજન તથા શંખીપૂજન કરતા નથી એનો સ્થાગ કરી ગણપતિ પૂજનાદિક કરેછે
 તો (વર) એટલે શ્રેષ્ઠ પુરુષ આવે તેને માન આપી બેસાડવા તેને બદલે તેના ઉપર પાનની વિવહારી મારીને અપમાન કરેછે. બ્રાહ્મણને ઉત્તમ ગમિયે છે, તો
 બ્રાહ્મણપાસે પ્રદક્ષિણા કરાવવાથી પોતાના પૂર્વજો નર્કમાં પડેછે. પોતાની કન્યાનું દાન પોતાના ૭૧ એકોતેર પેઢીના પિતૃઓને તારવાને કરવાનુંછે. તે શાસ્ત્રપ્રમાણે
 મુક્તિ ઓડેને પોતાને હાથે સંસ્કર્ય કરી આપવાનુંછે. તેને બદલે બ્રાહ્મણ પાસે કરાવેછે જેનું ફલ વિધિવત્ ન થવાથી બેડને મલતું નથી. શાંખી ગ્રહણ સંસ્કાર
 મુકો છે ત્યાં વરના હાથમાં કન્યાનો હાથ આપવો એમ વિધિ છે. પણ અહિં તેમ કરવાનું નથી તથા જેનાથી જોકરીનું સૌભાગ્ય વધે એવો વિધિ તે મૂર્ખ
 દરને વેચકા ઉતાવળને માટે વરકન્યાને મનમનું દુઃખ કરેછે. માટે મારી પ્રાર્થનાએ કે એ પ્રમાણે ન કરતા આ વિવાહવિધિમાં કેહેલું પૂજનાદિ શાસ્ત્ર
 પ્રમાણે કરવા તેમ કરવાથી એદિક તથા પારમાર્થિક સુખ મળે છે એ ધર્મશાસ્ત્રનું કહેવુંછે માટે ૬૪ પત્રમાં લલેચ્છ આશિર્વાદના મંત્રોથી આરંભ કરી સાંગ
 હમ ક્રિયા અનુક્રમે સંપૂર્ણ કરાવવી, એ આપણા ધર્મરક્ષક શ્રાવણ ક્ષત્રી વૈશ્યાદિતું કામઠે-હવે પ્રાપ્ત થયેલું વરુણ પૂજન કરતું તેમાં પેલાથી માતની ઢગલી

समाश्रितः ॥ मूलेतस्यस्थितो ब्रह्मा मध्ये मानृगणाः स्मृताः ॥ १॥ कुक्षौतुसागराः सप्त सप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ऋग्वे-
दोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः ॥ २॥ अंगैश्च सहिताः सर्वे कल्शं तु समाश्रिताः ॥ देवदानवसंवादे मध्य-
माने महोदधौ ॥ ३॥ उत्पन्नोऽसि तदाकुंभो विधृतो विष्णुना स्वयं ॥ त्वत्तोये सर्वतीर्थानि देवाः सर्वे त्वयि
स्थिताः ॥ ४॥ त्वयि तिष्ठन्ति भूतानि त्वयि प्राणाः प्रतिष्ठिताः ॥ शिवः स्वयं त्वमेवासि विष्णुस्त्वं च प्रजापतिः ॥ ५॥
आदित्यावसवोरुद्रा विश्वेदेवाः स पैतृकाः ॥ त्वयि तिष्ठन्तु सर्वेऽपि यतः काम फलप्रदा ॥ ६॥ त्वत्प्रसादादिमं
यज्ञं कर्तुमिह जलोद्भव ॥ सांनिध्यं कुरु मे देव प्रसन्नो भव सर्वदा ॥ ७॥ वरुणाय नमः ॥ प्रार्थनापूर्वकं नम-
स्कारं समर्पयामि ॥ अनेन पूजनेन वरुणः प्रीयतां ॥ दाता प्रत्यङ्मुखः उपविश्य वरपितरं गंधादिभिः पूज-
येत् ॥ वरपितापि दातारं पूजयेत् ॥ उभौ उभयोः कपोले मांगल्यं कुर्याताम् ॥ ततो दाता सदक्षिणा हस्तिद्वारखंड-

हृच्छदना गाठिया, सोपारी, तथा पैसा, ल्वा (तेज प्रमाणे वरनो पिता पण छे ते एवो संप्रदायते) ते लई पत्नी कन्यानो पिता उपरप्रमाणेनो श्रेक
बोले के मारी दोष कमरनी ओकरी तमारा ओकराने मोटे आपी एम कही वरना नाप्ता हाथमा पोताना हाथमाना राखेला फल पैसा आये,
पत्नी धरतो बाप कहे तमारी ओकरी पारा ओकराने मोटे छीधी, वरने जुयो. पत्नी कन्यानो बाप कहेते के आ फलद्रव्य हरिद्वारडे तमाछु ओकराने

पुतसप्त पूगीफलानि गृहीत्वा पठेत् ॥ आचारात् वरपिता च ॥ अव्यंगेऽपतिते क्लीवे दशदोष विवर्जिते ॥ इमां
 कन्यां प्रदास्यामि देवामि द्विजसंनिधौ ॥ इति वरपित्रे दद्यात् ॥ च पठेत् ॥ वाचादत्ता मया कन्या पुत्रार्थे स्वी-
 कृता त्वया ॥ कन्यावलोकनविधौ निश्चित त्वं सुखी भव ॥ १ ॥ ततो वरपिता ॥ वाचादत्ता त्वया कन्या पुत्रार्थे
 स्वीकृता मया ॥ वरावलोकनविधौ निश्चित त्वं सुखी भव ॥ २ ॥ कन्यापिता ॥ युष्मद्वराय योग्याय मंडपा-
 यतने मम ॥ अत्र पूगप्रदानेन लग्ने कन्या भविष्यति ॥ ३ ॥ वरपिता ॥ अस्मद्वराय योग्याय मंडपायतने तव ॥
 अत्र पूगप्रदानेन लग्ने वरो भविष्यति ॥ ४ ॥ कन्यापिता ॥ विश्वंभरः सर्वभूतः साक्षिण्यो मम देवताः ॥ इमां
 कन्यां प्रदास्यामि देवामि गुरुसंनिधौ ॥ ५ ॥ देवाग्रे निवेद्य ॥ अनेन पूजनेन कर्माधीशः प्रीयतां ॥ इति वा-
 ग्दानं ॥ अथ शचीपूजनं ॥ अथ मधुपर्कः ॥ दाता आचम्य प्राणानायम्य ॥ अद्येत्यादि कन्याविवाहांगत्वेन

कन्या आ मंडपमा आपसी, ए. दु निश्चय करुं तेमअ वरनो दाप कहेछे के तमारी आवेलो वस्तुवडे पारो छोकरो नियमित करेछा लग्नमा श्रेष्ठपणुं पामशे, पत्री
 कन्यानो पिता कहेछे मारी जेपत्री तमने तारा तथा भुशील भाणी भगवान् गुरु, अग्नि तथा अहि आवेला मनुष्यो तेना समक्ष आपीश, ए प्रतिज्ञाओ करी
 (पत्री आचार्या ए देवगणे परस्पर बैठ जणाना हाथमा सोपारी पैसा चार करत फेरवेछे, पत्री कन्यावालो कहेछे मारी सात पेडाये कन्या आपी तथा

आ गतेवरं मधुपर्कणार्चयिष्ये ॥ अर्चयेति वरः ॥ तत्र सकलविघ्नोघध्वंसं विनायकं स्मरेत् ॥ ततो दाता वरस्याग्रे
 कृताञ्जलिपुटस्तिष्ठन् पठेत् ॥ साधुभवानास्तामर्चयिष्यामो भवंतं अर्चयेति वरः ॥ दाता विष्टरं गृहीत्वा तिष्ठति
 अन्यकश्चित् ब्राह्मण स्त्रिः प्राह ॥ विष्टरो विष्टरो विष्टरः ॥ प्रतिगृह्यता मितियजमानः ॥ प्रतिगृह्णामीति वरः ॥ श्रेष्ठोस्मि
 वैसमानानामुद्यतामिवभास्करः ॥ तिष्ठामि त्वामधः कृत्वा य इदं मेऽभिदीयते ॥ अनेन मंत्रेण विष्टस्म दग्ध मासने
 निधाय तस्योपरि उपविशति ॥ पादार्थमुदकं पादार्थमुदकं पादार्थमुदकं ॥ प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामीति वरो
 गृहीत्वा ॥ स्वयमेव चामं पादं प्रथमं प्रक्षालयति ॥ विराजोदोहोभवसि विराजोदोहमस्नवै ॥ विराजोदोहः पाद्याय
 मयि त्वं भव भोजल ॥ वामं प्रक्षाल्य ॥ दक्षिणपादस्यापि प्रक्षालनं मंत्रेणैव ॥ द्वितीयविष्टस्मादाय विष्टरो विष्टरो

वरस्याग्रे कहेउके मारी सात पेदीये कन्या लीयी. पठे ते गणपतिना मोढा आगळ मुळी पगे लागेते, ए कर्म देवताने पाणी लड् अर्पण करुं. एने बाग दान
 कहेते. हवे वैषम्य दोषने मारा करनाहं तथा सीमाय पुत्रपौत्रादिने आपवानाहुं शनीपूजन करुं ते भवुं नयी एव तेनुं चोखाना मंडलपर आवाहन करी
 यथाशक्ति पूजा करी प्रार्थना करवी. आचार्य रुक्मिण रत्ना मिय अतिगि योगेरेआववाणी पेहेल्य मधुपर्क पूजन करुं. तेपां पेहेलां मधुपर्कनो संकल्प करवो.
 ज्ञान वलत संकल्पमां केहेवानुं के तमो कन्यादान लेवा आवेला छो माटे तमारे मधुपर्क पूजन करुं छुं. एम कन्याना पिताना केगधी वरे केहुंके करी वरना

વિષ્ણુઃ ॥ પ્રતિગૃહ્યતાં ॥ પ્રતિગૃહ્ણામીતિવરઃ ॥ શ્રેષ્ઠોઽસ્મિ વૈ સમાનાના મુદ્યતામિવ ભાસ્કરઃ ॥ તિષ્ઠામિત્વામધઃ
 કૃત્વા ય ઇદં મેઽભિદીયતે ॥ ઇતિ મંત્રેણ પાદયોરધઃ નિદધાતિ ॥ અર્ધોઽર્ધોઽર્ધઃ ॥ પ્રતિગૃહ્યતાં પ્રતિગૃહ્ણામીતિ વરઃ ॥
 વયં વરુણયુષ્માભિઃ સર્વાન્કામાનશેષતઃ ॥ અતોર્ધં ત્વં ગૃહ્ણામેમં મો હ્યાપસ્થમમાપ્તુપુવાત્ ॥ ૧ ॥ ગમયામિ સમુદ્ર-
 સ્યામ્ યોનિમાપપ્રયાંતુ વૈ ॥ વીસઅશિષ્ઠાશ્માકં માપરાસેચિ મત્પયઃ ॥ અનેન મંત્રેણ ગંધાક્ષતકુશાગ્રનિલસર્પ-
 પદાધિ દૂર્વાન્વિતં પાત્રસ્થમર્ધં પ્રાગ્વોદગ્ભૂમૌ નિશ્કિપેત્ ॥ આચમનીય મુદકમાચમનીયમુદકમાચમનીયમુદકં ॥
 પ્રતિગૃહ્યતાં પ્રતિગૃહ્ણામીતિ વરઃ ॥ આચમનીયપાત્રવામહસ્તે કૃત્વા ॥ કિંચિદુદકં દક્ષિણચુલુકે કૃત્વા ॥ પ્રિયં જના-

સામું ઉપા રહી વિષ્ણુ લડ આ વિષ્ણુ ગ્રહણ કરો એમ કેહેવું (૧૧) સદર્મ લડ તેને નાહું વિગ્રહી રાત્રે છે તેને વિષ્ણુ કેહે છે તે વિષ્ણુ તેના હાથમાં આપ-
 નો તે વરે લડ પોતાના નીચે મુકવો. ૧૩ પાદ પાત્ર આપવું ૧૩ તરવાળુ લડ વરે પોતાના હાથેથી પોતાના ડાબા પગપર ૧૩ રેડકું-અર્ધિયા કન્યાની મા
 આવી તરવાળમા પર કન્યાના પગ મુકાવી ૧૩ કન્યાનો નાપ પોતાના હાથેથી ૧૩ હાથ ફેરવે તથા કન્યાની મા પ્રાર્થિની પાળી રેડે છે, એ સંપ્રદાય છે.
 ૧૩ વેડને કપાલે ચાલે કરી માત ચોડી કન્યાની મા ત્યાંથી જાય છે. ૧૩ જો વિષ્ણુ લડ યજમાને વરના હાથમા આવે ૧૩ તે વિષ્ણુનો પૈત્ર ભળી
 પોતાના આસન પર મુકી નેતવું તથા એક તામાના અર્ધમા કંઠ માત ફૂલ દક્ષિણ ફલ વિગરે મુકી તે યજમાને વરના હાથમાં આવવું તેને વરે મત્ર ભળી પૂર્વ

नां यशसा पशूनां स्वामिनं कुरु ॥ शरीणिमरिष्टानि वरुणाचमयाम्यहं ॥ सकृदाचम्य ॥ द्वि स्तृष्णि मधुपर्को
 मधुपर्को मधुपर्कः ॥ प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामीति वराञ्छादितं मधुपर्कपात्रं किञ्चिदुद्घाटय समीक्षेत ॥ समीक्षामि
 यथासर्वे ष्यहंभूतानि चक्षुषा ॥ तथाहं मधुपर्कं च प्रतीक्षामि खलु प्रभो ॥ समीक्ष्य सव्ये पाणौ कृत्वा ॥ मंत्रेण ॥
 पूष्णो देवस्य सवितुर्हस्ताभ्यामाददे किल ॥ मधुपर्कं भर्गरूप माश्विनं सूर्यदेवतं ॥ इति ततो दक्षिणस्याना-
 मिकया मधुपर्कमालोडयेत् ॥ मंत्रेण ॥ प्रयौमि मधुपर्कं च नाशने नादनीयकं ॥ निष्क्रंतामि च यत्तद्वैश्या-
 वास्याय नमोनमः ॥ दक्षिणस्यानामिकया त्रिः प्रदक्षिणमालोडयति ॥ ततः अनामिकांगुष्ठेन त्रि निरुक्षयति ॥
 ततः प्राशनं ॥ परमेण मधव्येन रूपेणान्नाद्यकेचन ॥ मधव्यं परमं तेन ह्यस्नामि मधुनोशनं ॥ इति मंत्रेण प्रथमं
 कनिष्ठिकांगुष्ठाभ्यां द्वितीयअनामिकांगुष्ठाभ्यां तृतीय मध्यमांगुष्ठाभ्यां प्राश्य चतुर्थ तर्जन्यंगुष्ठाभ्यां तृष्णि

तरफ रेडी देवु एने अर्घ्य केहे छे पढाहुं लइ तेमा-पाणी नाखी ते वरना हाथमा आपवुं. पढी ते लइ तेनापी आचमन अण मंत्र भणी करवा-(एने आच-
 मनीय पात्र रहे छे). ए प्रमाणे पाय अर्घ्य आचमनीयपात्र अपाया पढी मधुपर्कपात्र छेवुं तेमा कामानो वाढको तेमा सिई १ पल, दही ३ पल, मध १ पल
 एउ-करवु तेने मधुपर्क केहेछे. तेमा रुपा नाणुं मूकी उपर कासानो वाढकी दाकी ते हाथमा लइ मंत्र भणी आपवुं पढी चरे तेने डाचा हाथमा लइ तेने

પ્રાપ્ત્ય ॥ શેષં શિષ્યાય પુત્રાય વા દદ્યાત્ ॥ વા સર્વં પ્રાશ્નીયાત્ ॥ તતો આચમ્યા ॥ પ્રિયંજનાનાં યશસાં પશૂનાં સ્વામિનં
 કુરુ ॥ શરીરિણામરિષ્ઠાનિ વરુણાચમયામ્યહમ્ ॥ આચમ્યા ॥ દ્વિસ્તુષ્ણિમ્ પ્રાણાન્ સંમૃષાતિ જલેન મમ વાક્ આસ્યેઽસ્તુ ઇતિ
 મુલં કરાગ્રેણ સંસ્પૃશતિ નાસિકયોઃ પ્રાણવાયુરસ્તુ તર્જન્યંગુષ્ઠાભ્યાં દક્ષિણાદિનાસારંધ્રં સંસ્પૃશતિ ॥ મમ નેત્રગોલકયોઃ
 ચક્ષુરસ્તુ ॥ અનામિકાંગુષ્ઠાભ્યાં યુગપત્ સંસ્પૃશતિ ॥ કર્ણયોઃ શ્રોત્રમસ્તુ ॥ મધ્યમાંગુષ્ઠાભ્યાં યુગપત્ સંસ્પૃશતિ ॥ કનિષ્ઠિ-
 કાંગુષ્ઠાભ્યાં મમ વાહોઃ શક્તિસ્તુ ॥ હસ્તેન દક્ષિણાદ્યુરુ સંસ્પૃશતિ ॥ મમ ઉર્ધ્વોચ્છેજોઽસ્તુ ॥ મમ દેહસ્યાંગાનિ
 અસ્થિણિ યુગપત્ સંતુ ઇતિ શિરઃપ્રમૃતિ પાદાંતાનિ સર્વાણિ અંગાનિ ઉભાભ્યાં હસ્તાભ્યાં સંસ્પૃશતિ ॥ તત શ્રંદ-

ઉગડો જોતું પડી તેમાં પોતાના ત્રણ હાથની અનામિકા આગલી ત્રણ વસ્ત્ર પેટવડી પડી પોતાનો ઢેલી આગલી તથા અંગુઠા વડે સાચુ એ પ્રમાણે
 —પડી અનામિકા—પડી મધ્યમા પડી તર્જની વડે મઠી ચાર વસ્ત્ર સાચુ—પડી હાથ ધોઈ આચમન કરવું— (એ ટેકાળે—કન્યાની મા હાથ ધોવાડવાને
 માથે છે તથા પરને વેડ ચીંચી સડી ધાડુડી અપે છે. તેમાંથી ચીંચીગતી ચાર વસ્ત્ર મધુપર્કને ટેકાળે દહાઈ લઈને તેને હાથાવે કે તથા
 તેમાંથી ત્રણ વસ્ત્ર આંટે અરકાદે છે. એમ ન કરતા મધુપર્ક વિધિવત્ કરી તે જાવો, જેમાંથી બુદ્ધિ વૃદ્ધિ પામી જ્યાંથી મળે કે—) એ
 પ્રકારની રીત છે. બાકી રહેતો મધુપર્કનો ભાગ તે પોતાના શિષ્યને અથવા ડોકરને આપવો અથવા પોતેજ સપાળે જાડ જવો. અથવા

वि० क्र०

नादिभः वरं संपूज्य ॥ आचारश्चेत् वस्त्रादिकं देयं ॥ अथ गवांलंभनं ॥ अप उपस्पृशेत् ॥ वरस्य समीपे भूमौ

गौरित्याशुधारणं त्रिवाह्यद्वयोः कलौ न प्रवृत्ति रिति गदाधरः ॥ गोनिषेधात् तत्स्थाने अजालंभः पापसं वा इति ॥ जयरामः
गवांलंभनस्य निषेधात्तत्स्थाने गोनिषेधस्य द्रव्यदान कर्पमिति संस्कार कौस्तुभे ॥ कर्मदर्पणोक्तमधुपर्कप्रयोगः ॥

उत्तर तरफ पात्र मूकी देवें. पत्री आचमनी पात्रमार्थ प्रण वस्तु मंत्र भाई आचमन करी पोताना शरीरे हाथ पाणीमां बोली अरकाडवा. तेनो अर्थ (मारे मोडे वार्णांना देवता स्थिर रहो.) एम कही पोताना आंगलभोना अग्रधी पाणी मोडे अरकाडवुं. मारे नाके वायुदेवता स्थिर रहो, एम कही तर्जनी अंगुष्ठ वडे केड नाकना उठ्ठने पाणी अरकाडवुं. मारी आले नेत्र देवता स्थिर रहो ने आंखीनुं तेन गृद्धि पामो एम कही अनामिका अंगुष्ठ वडे आले पाणी अरकाडवुं, मारा कानना देवता स्थिर रहो तथा मारा काने श्रवणशक्ति बधो, एम कही कनली आंगली अने अंगुठावडे काने पाणी अरकाडवुं. पट्टी उठ्ठी आंगली अने अंगुठावडे पाणी ने बाहुए अरकाडवुं. तेन देवताने कहेवुं के मारी शक्ति बधो. जपणा हाथेथी उठ्ठने पाणी अरकाडवुं, तेनाथी पोतानुं पात्राभ बधे छे. पत्री पोताना आखा शरीरे पाणी छांटवुं ने कहेवुंके मारा शरीरपर आवता अरिष्टोनो नाश करो. एम कही घेउ हाथपती आखा शरीरे माथाथी पाग लगी स्पर्श करी जवो. एवी रीति आचमन करवाथी पोताना शरीरना देवता स्थिर रही समयानुसार उपयोगी फल आपेते. माटे विविक्त आचमन करवुं अर्थार्थ शक्ति थवाय छे. हवे गवांलंभन करवुं जोइये, पण फलियुगने लीये निषेध करेलो छे. तेथी वरना सासु उत्तराग्र दर्प मूकी प्रण वस्तु गायनो उच्चार करी हाथपां गोनिषेध लड संकल्प करवो तथा ते द्रव्य पहेला पाथेला दर्पसर मूकी देवुं. पट्टी गायनी प्रार्थना करी कहेवुंके हुं अमुक तयारो यजमान अमुक दास तेने पापार्थ मुक्त करो एम कही एक दर्प दूर नांखवो. ए विधि थया पट्टी यजमाने वरवुं पूजन कुंकुमथी करी शक्ति होव

॥७३॥

उदगग्रदर्भानास्तीर्य ॥ दाता वरहस्ते निष्कृत्यद्रव्यं दत्वा ॥ गौर्गौर्गौः ॥ इति त्रिः प्राह ॥ वसूनां दुहिता माता
 मद्राणां भास्करस्वसा ॥ त्रिविभिर्गां मावधिष्ठ जनाय चेतनावृते ॥ मम अमुकदासयजमानस्य च उभयोः पाप्मा
 हतः ॥ इत्युपांशुः ॥ तृणान्युत्सृजेत् ॥ इत्यनेन वरः कुशोपरि द्रव्यमुत्सृजेत् ॥ अमांसोर्ध्वश्च भवति पडर्घ्यानिधि
 कृत्य वै ॥ गोरुद्देशेन तान्तस्याः निष्कृत्यं ह्युत्सृजाम्यहं ॥ ततः दाता यथाशक्त्यलंकरणादिभिः वरं तोषयेत् ॥ कृ-
 तेन मधुपर्कार्चनेन श्री परमेश्वरः प्रीयतां ॥ इति मधुपर्कः ॥ अथ कन्यादानं ॥ तत्र प्राक् संस्कारलोपप्रायश्चित्तं
 कन्यापिता जलमादाय ॥ अद्येत्यादि० मम सुतायाः स्व स्व काले उक्तसंस्कारलोपजन्य प्रत्यवाय परिहारार्थं

(१) ततः कन्यापातुलो कन्यां गृहीत्वा मंडपे वेदिं प्रदक्षिणीकृत्य वराग्रे पश्चिमाभिमुखीमुपविश्य तत्रैव वरान्तराले अविधुरः सुदृढसदृष्टयः पुरुषा
 उदकं अंतःपटं धारयेयुः तत्र दैवहोमं गलस्मृतीनां पठनं कुर्युः ॥ विंशोपका उच्चारणियाः सुमुहूर्ते प्रतिष्ठस्व इत्युच्यते ॥ अत्रावसरे बहुवरकरालंभे
 वः करतुतपुष्पप्रथितकरणपादां वरकंठे समर्पयेत् ॥ उदकसंस्थं धृतांतःपटनिःसर्पणं कार्यं प्राङ्मुखीं कन्यामवस्थाप्य प्रत्यङ्मुखो वरः इति भास्करे ॥

तो अलंकारादि भाषी तेने प्रसन्न करवो, ए प्रमाणे मधुपर्क करवो, पत्नी मधुपर्क करेलानो संकल्प करी मग्नमानने अर्पण करी कन्यादान करवुं, आर्हिया
 सात नक्षत्राणे नाला करवानो चाळ छे तेथुं पूजन करवुं तथा दक्षिणा आरवी, (१) कन्यादानमां कन्यानो भाषो ते कन्या लक्ष मायरांनी प्रदक्षिणा करी

वे०की०

॥७४॥

तत्तदुपकल्पितद्रव्यमहमाचसमि ॥ तेन स्वस्वकालोक्तसंस्कारलोपजन्यप्रायश्चित्तनिवृत्तिरस्तु ॥ वरपिता
 च ॥ अद्येत्यादि० मम सुतस्य स्वस्वकाले उक्तसंस्कारलोपजन्यप्रत्यवायपरिहारार्थं तत्तदुपकल्पित द्रव्यमह-
 माचसमि ॥ तेन स्व स्वकाले संस्कारलोपजन्य प्रायश्चित्त निवृत्तिरस्तु ॥ अथ कन्यादानसंकल्पः ॥ ततो
 दाता उदङ्मुखोपविष्टहस्ते जलमादाय ॥ अद्येत्यादि० त्रिथो अस्मिन्पुण्याहे अस्याः कन्यायाः अनेन वरेण ध-
 र्मप्रजा उभयोर्वशवृद्धयर्थं च मम समस्तिपितृणां निसतिशयानंदग्रहल्लोकावास्थादि कन्यादानकल्पोक्तफलप्रा-
 प्राप्तिः सुप्रतिष्ठितस्तु ॥ दंपत्यो रविच्छिन्ना प्रीतिरस्तु ॥ ततो वसो कवे परिधानार्थं कुमार्या वासःपरिधानं । आयुष्मतीवं वासःपरिधस्त्र वासः ॥
 सा कन्या वाससे नमः ॥ ततः कन्यापिता ॥ वरं प्रति ॥ वृषीक्षस्व इति श्रेष्ठं दद्याद्वरोद्वर्षीक्षेत् ततो आचारप्राप्तं मांगल्यतनुकंठे बंधनं ॥ दस्तचतु-
 ष्यभूमीमति किली समारोप्य चतुर्विंशतिवारं वेष्टनं सा वरपाद्या ॥ मांगल्यतनुनानेन मम जीवनेहेतुना ॥ इति वनामि सुभगे त्वं जीव सरदां व्रतं ॥

॥७४॥

वरनी सागु पश्चिमामिभुम्बे कन्याने बैसाडेजे. वरकन्याना अगाडी सारा परजेला पुत्रपो अंतरपट तथा वरमाला लडने डमा रहे तेमज ज्योतिषि पोताना
 गुरुतेना अन्तर सूर्या मंगलाचरणना ज्योतिषो उच्चार करे तथा तेनो पूर्णनो समय आवे स्यारे अंतरपट खेचो ले तथा वरमाला नेडना कठमा नास्तरे.
 हवे ए कन्यादानना पूर्वमा वरकन्याना स्वकात्रे संस्कार न भया होय तेने माटे प्रायश्चित्तसंकल्प करवो. (१) कन्याना बापे हाथमा पाणो लट्ट कहेषु मारी
 कन्याना संस्कार नई वया माटे शान्त प्रमाणे अमुकद्रव्ये रई प्रायश्चित्त संकल्प करुनु तेनाथी संस्कारलोपनु पाप दूर भई इष्ट फल प्राप्त भनो तथा

सये अनेन वरेण अस्याम् कन्यायामुत्पादविष्यमाणसंतत्या दशपूर्वान् दशपरान् मां च एकविंशतिपुरुषानुद्धर्तुं
 प्राजापत्यविवाहविधिना श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये गोत्रोच्चारपूर्वकं कन्यादानमहं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ कन्यां
 यथाशक्त्यलंकृत्य हस्ते गंधपुष्पकुश जल यवान्यादाय ॥ विष्णुर्विष्णुर्विष्णुः अद्य श्रीह कस्यचित्सच्चिदानंदरूपस्य
 ब्रह्मणोऽनिर्वाच्यमाया शक्तिविजृम्भिता विद्यायोगात्कालकर्मस्वभावाविर्भूत महत्तत्त्वोदिता हिंकास्तृतीयोद्भूत वि-
 यदादिपंचकेन्द्रियदेवता निर्मितांडकटाहे चतुर्दशल्लोकात्मके लीलया तन्मध्यवर्तिभगवतः श्रीनारायणस्य नाभि-
 कमलोद्भूत सकललोकपितामहस्य ब्रह्मणःसृष्टिं कुर्वत स्तदुद्धरणाय च प्रजापतिप्रार्थितस्य महापुरुषस्य सितवाराहा-
 वतरेण ध्रियमाणाया मस्यां धरित्र्यां भूर्लोकसंज्ञितायां सप्तद्वीपमंडितायां क्षीरोदाब्धि द्विगुणद्वीपवलयीकृत लक्ष-

(?) काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य प्रदौहित्राय काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य दौहित्राय ॥ काश्यपगोत्राय अमुकदासाय वराय ॥

वरना पिताये पण एमज सकलप करवो, नेनापी येउ जणाना पापो दू धइ परस्पर दंपतीमां प्रेम तथा भक्ति उत्तम भइ योग्य सुख मेलवेजे.
 उत्तर तरफतुं भोदुं करी येजेओ कन्यानो बाप तेजे आचमनीमा पाणी छइ तेमां गंध पुष्प फल दक्षिणा दर्भ जव मूछी वण बखत विष्णुनो उच्चार
 करी देस कछनो उच्चार करवो.

योजनविस्तीर्णं जंबुद्वीपे स्वर्गस्थितामरादिभिः सेवितगंगादिसिद्धिः पाविते भारते वर्षे निखिलजनपावनशौन-
कादिमुनिकृतनिवसतिके नैमिषारण्ये अमुकनामक्षेत्रे श्रीभगवतोमार्तण्डस्य कृपापात्रे कालकृतयज्ञ गर्गवराहाचा-
र्यादि गणितायां संख्यायां श्री ब्रह्मणो द्वितीयपदार्थे श्री श्वेतवासहनाग्नि प्रथमे कल्पे द्वितीये यामे तृतीये मुहूर्ते
स्वार्यभुवस्वारोचिषोत्तम तामस रैवत चाक्षुषेति पण्यनूनतिक्रम्यमाणे संप्रति वैवस्वतमन्वंतरे अष्टाविंशतितमे
काश्यपगो० अमुकदासस्य प्रदोदित्री ॥ काश्यपगो० अमुकदासस्य दौहित्री ॥ काश्यपगोत्रं अमुकनाम्नी कन्या इत्यंत पाठित्वा ततः
स्वदक्षिणस्थभार्या पूर्वकल्पितजलधाराभविच्छां वरहस्तोपरि वयूहस्तेस्वहस्तन्यस्य कन्यामल्लुपरिस्थवरांजलीं दक्षिणहस्तेन सततधारा क्षिपन्
पठेत् ॥ सकृदेति गदाधरः ॥ मत्तुल्यगोत्रौघारणमाचारात् ॥ २७ ॥

अर्थ-वरना गेयना उच्चार करी अमुकनो प्रपौत्र अमुकनो पौत्र अमुकनो पुत्र अमुकनाम्नी वर तेनु अमुक नास्ति कन्यासाथे तेपत्र कन्यानु पण गोत्र-
पूर्वक वहेतुं अहिंया केदली कन्यातोमा मोसल्लु गोत्र तथा तेना माना बाप तेना बापनो उच्चार करेछे, ते शास्त्रभा नयी पण रीवाज चाले छे, एम उच्चार
करी कन्याने शु शुं वस्तु आपी सणागरी ते तथा करने शु शुं वस्तुओ आपवी जोदये ते संकल्प योली संकल्प धया छेडे अलंकृत करेली अमुक नामनी
मासी कन्याने अमुकनाम्ना तमने अर्पण करुं एम कही आचमनोमानुं वाणी वरना हाथमा आपवु तथा कन्यानो हाथ पण वरना हाथमा आपवो वरे
स्वस्ति कह्ये

कलियुगे प्रथमचरणे श्रीमन्नृपविक्रमार्कसमयातीत संवत्सराणां संवत् आपादादि अमुकाधिकाधिकेऽब्दे अमुक-
नाम्नि संवत्सरे अमुकायनगते श्रीसूर्ये अमुकऋतौ महामांगल्यप्रदमासोत्तमे मासे अमुकमासेऽतियौ शतयुणीकृत
ज्योतिष्टोमातिरात्रजन्य फलसमफलप्राप्तिकामोऽहं काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य प्रपौत्राय ॥ काश्यपगोत्रस्य
अमुकदासस्य पौत्राय ॥ काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य पुत्राय ॥ काश्यपगोत्राय अमुकदासाय वराय ॥ कन्या-
गोत्रोच्चारः ॥ काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य प्रपौत्रीं ॥ काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य पौत्रीं ॥ काश्यपगो-
त्रस्य अमुकदासस्य पुत्रीं अमुकनाम्नीं कन्यां ॥ अथ मंडपाधस्तात्कुलशीलसौभाग्य सासुद्रिकलक्षण लावण्यां
सावयवारोग्यां कांचनकुंडल कंकणनूपुरस्कटिसूत्र भुजचूडकेयुरांगदभूषितां यवनालिकेरहस्तां भ्रमरध्वनिसुगंधि-
मालालंकृतां कर्पूरसगरुधूपितां गंध यक्ष कर्दम द्रव्यादि साहितां मुकुटमालादि विविधालंकृतशृंगारा मासनछत्रो-
पानहवासासेशय्यां कमंडलु कांस्यपात्र सुवर्णराज्यमुद्रिकोऽपेतां दुह्यमानसवत्साधेनु गजदंत कंकणकूजितां गृह-
वित्तानुसारेण स्वहस्तोपार्जित वस्तुमात्राणां भक्ष्यभोज्यपयपानादि किंचिन्मात्र द्रव्यसाहितां स्मार्तकर्मसाहाय्य-
दक्षां प्रियंवदां कुंकुमकज्जल मुक्ताफलमालालंकृतां त्रीहंजलिपूरिता मादर्शहस्तां मदनफलवद्धां त्रिमातुलशुद्धां

दशपुरुषविख्यातां शान्तिपुराणागमविज्ञां दूर्वाकुं प्रसास्ति प्रयागवटशाखाविस्तीर्णेकोत्तरशतकोटि कुलोद्धरणश्रेय-
से ॥ काश्यपगोत्रोत्पन्नः अमुकदासोऽहं प्राजापत्यविवाहविधिना श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये काश्यपगोत्राय
अमुकनाम्ने वसय ॥ गोत्रा ममुकनाम्नी कन्यां यथाशक्त्यलंकृतां उपकल्पितोपस्कस्साहितां प्रजापतिदेवत्यां
प्रजोत्पादनार्थं सहधर्मचरणार्थं च भार्यत्वेन तुभ्यमहं संप्रददे ॥ इत्युक्त्वा सकृशजलं कन्यादक्षिणहस्तं वरदक्षि-
णहस्ते दद्यात् ॥ स्वस्तीति वरो ब्रूयात् ॥ कुतैतत्कन्यादानसंगतासिद्ध्यर्थ इमां स्वर्णमयीं दक्षिणां तुभ्यमहं
संप्रददे ॥ शक्तिश्चेत् सुवर्णादि दानानि देयानि ॥ कन्यापिता ॥ धर्मार्थं कामभिर्नामैर्यो नैरः साध्यते परः ॥ धर्म-
दान प्रकार ॥ कनकाश्च तिलनागा दासी रथ मही ग्रहं ॥ कन्यायकपिलायेनुर्महादानानि वै दत्त ॥

अर्थ-(१) ए कन्यादानना अंगी दश दान आपवां जोख्ये ते शक्ति होय तो (सोलुं घोडो तील हाथी गाडी पृथ्वी गृह कन्या गाय दासी) आपवा
नहि हो तेनो निजय आपवो अथवा ए ठेकाणे शत रु० (१) ने वे पैसा आपवानी ते ते आपो पगे लाग्युं. कन्यानी माये पण ओकरांना लभे
अडकी उपरनो मंत्र भणी अर्पण करी एम कहेवुं-अर्हिया कन्यादाननो संकल्प जुदो करावी पडी गोत्रोचार करेछे तेम वेउ पक्ष तरफणे (७) सात
सात पैसा तथा सात सात सोपारी लक्ष गोत्रोचार करी मुजवेजे पण तेम न करवुं. गोत्रोचार धया विना कन्यादान घाय नहीं. गोत्रोचार सोमटे
करवुं एटया मोटे के एक गोत्रनो तो नही पडी करवानी कशी भल्ल नथा मोटे कन्यादानना संकल्पमां गोत्रोचार करी कन्यादान आपवुं उत्तम ते.

स्तु अनयासार्धं मार्चयस्व स वै चिरं ॥ धर्मे चार्थे च कामे च त्वयेय मतिचारतः ॥ नत्याज्याऽज्याहुतिस्त्रिभूतौ
 संसारभूतिदाम् ॥ कन्यामाताऽपि तां स्पर्शन् पठेत् ॥ गौरीं कन्यामिमां भो त्वं यथाशक्ति विभूषितां ॥ गोत्राय
 चैव दासाय तुभ्यं दत्तां समाश्रय ॥ कन्ये ममाग्रतो भूयाः कन्ये मे देविपार्थव्योः ॥ कन्ये मे पृष्ठतोभूयाः त्वत्तदा-
 नात् स्वर्गमाप्नुयाम् ॥ मम वंशे कुले जाता यावद्वर्षाणि पोषिता ॥ तुभ्यं दास मया दत्ता पुत्रपौत्रप्रवर्धिनी ॥ इति
 संप्रार्थ्य ॥ वरः ॥ अहं नातिचरिष्यामि यदुक्तं भवतां ततः ॥ धर्मार्थं कामकैः कार्यं देहच्छायेव सर्वदा ॥ नातिच-
 रिष्यामीति वरो वदेत् ॥ अनेन कन्यादानाख्येन कर्मणा श्रीलक्ष्मीनारायणौ प्रीयेतां ॥ अथ अक्षतारोपणं ॥
 द्विजाः ॥ वस्वध्वोःशिरसि अक्षतान्निक्षिपेत् ॥ अद्येत्यादि० उभयोःवरवध्वोः अखंडप्रीतिकामः आयुष्याभिवृद्धयर्थं
 अक्षतारोपणं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ तदंगं ब्राह्मणपूजनं कृत्वा ॥ करोतु स्वस्तिते ब्रह्मा स्वस्तिचापि द्विजातयः ॥

अनंतरं मनायुष्यन्तिः स्वरं व्याधिपीडितं ॥ अक्षता शस्त्ररूपेण धर्मं पतति मस्तके ॥ १ ॥ पाणिनीयशिक्षायां ॥

अर्थ—हवे अक्षतारोपण करवुं ते धनुं नदी नैनार्थं धर्मा धनियार्णीतुं आयुष्य वर्धः प्रीती मेऽयेते तेषां चार ब्राह्मणेना हापमां मात आपी संकल्प करो
 मैत्र भणाववा तथा मंत्रान्ते अक्षत वेदमगाना माया पर नत्ताववा ए प्रमाणे अक्षतारोपण यथा पढी स्वस्तिवाचन करवुं.

कौ०
॥७॥

प्र० २

सस्तिपाश्च ये श्रेष्ठा स्तेभ्यस्ते स्वस्ति सर्वदा ॥ १ ॥ ययातिर्नहुपश्चैव धुन्धुमारो भगीरथः ॥ तुभ्यं राजर्षयः सर्वे
स्वस्ति कुर्वन्तु नित्यशः ॥ स्वस्ति तेऽस्तु दिपादेभ्यश्चतुष्पादेभ्य एव च ॥ स्वस्त्यस्त्वपादकेभ्यश्च सर्वेभ्यः स्वस्ति
सर्वदा ॥ स्वाहा स्वधा शचीचैव स्वस्ति कुर्वन्तु ते सदा ॥ लक्ष्मी रुन्धती चैव कुरुतां स्वस्ति तेऽनघ ॥ असितो
देवलश्चैव विश्वामित्रस्तथांगिराः ॥ स्वस्ति तेऽद्य प्रयच्छन्तु कार्तिकेयश्च पण्डितः ॥ विवस्वान् भगवान् स्वस्ति
करोतु तव सर्वशः ॥ दिग्गजाश्चैव चत्वारः क्षितिश्चमग्नं ग्रहाः ॥ अधस्ताद्धरणीं योऽसौ नागो धारयते सदा ॥
शेषश्च पन्नगः श्रेष्ठाः स्वस्ति तुभ्यं प्रयच्छन्तु ॥ इत्यक्षतारोपणं ॥ अथ स्वातिवाचनम् ॥ तदंगभूतं ब्राह्मणपूजनं
करिष्ये ॥ विश्वाधारासि धरणीत्याभ्य ॥ अक्षत पुंजोपरि पूर्णपात्रान्तं विधिना कलशं संस्थाप्य ॥ तदुपरि ना-

अर्थ-(१) तेना अंगभूत ब्राह्मणपूजनं करो विधाधारासीति मन्त्रेणैव कलशस्थापनपूर्णं पात्रात् करो प्रतिष्ठा करो करुणां पूजनं पञ्चोपचार्यां करु-
तेमा रु (॥-॥) नास्त्वानो संप्रदायते पदं प्रार्थना करो नमस्कार करो नेउ फाना गोउण भोंपर गोठवी नेउ हाथने कमलना नेवा करो हाथमा कलश
रु मय साभज्या पत्रो वण वस्तत ते कलश माथे अरकाडको पत्रो बराबर बेसी कलश भगापर मुकी देवो तथा वासणोना हाथमा पाणी आपी चदन
पुल चौवा सोपारी वान दक्षणा आपी पात्रं पाणी अमृत ए प्रमाणे यथा पत्रो वासणोए ते पाणी यजमानने माथे उट्टी मय बोलवा. पछी पुण्याहवाचन
पाणी मनु.

॥७॥

लिकेरं निधाय ॥ तस्मिन्वरुणं प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् ॥ वरुणाय नमः ॥ गंधं समर्पयामि ॥ वरुणाय० पुष्पं० धूपं०
 दीपं० नेवेद्यं० प्रार्थयेत् ॥ नमोनमस्ते स्फटिकप्रभाय सुश्वेतहास्य सुर्मगलाय ॥ सुपाशहस्ताय शपासनाय
 जलाधिनाथाय नमोनमस्ते ॥ पाशपाणे नमस्तुभ्यं पद्मिनी जीवनायक ॥ पुण्याहवाचनं यावत् तावत्त्वं संस्थिरो
 भव ॥ वरुणाय० प्रार्थना पूर्वकनमस्कारं स० अनेन पूजनेन वरुणः प्रीयतां ॥ मातृदेवो भव ॥ पितृदेवो भव ॥
 आचार्यदेवो भव ॥ अतिथिदेवो भव ॥ आशिषः प्रार्थयन्ते ॥ एताः सत्या आशिषः संतु ॥ अवनि कृतजानुमं-
 डलः कमलमुकुलसदृशमंजलिं शिरस्याधाय दक्षिणेन पाणिना सुवर्णपूर्णकलशं धारयित्वा ॥ दीर्घानागानद्योगिर-
 यस्त्रीणि विष्णुपदानि च ॥ तेनायुःप्रमाणेन पुण्याहं दीर्घमायुस्तु ॥ शिवा आपः संतु सौमनस्यमस्त्विति भवं-
 तो ब्रुवन्तु ॥ अस्तु सौमनस्यं ॥ एवं सर्वत्र ॥ अक्षतंचासिष्टंचास्त्वि० गंधाः पांतु मांगल्यंचास्त्वि० अक्षताः पांतु आ-
 युष्यमस्त्वि० पुष्पाणि पांतु सौश्रियमस्त्वि० तांबूलानि पांतु ऐश्वर्यमस्त्वि० दक्षिणाः पांतु बहुधेयं चास्त्वि० यंकृत्वा
 सर्ववेद यज्ञ क्रिया करणकर्मारंभाः शुभाः शोभनाः प्रवर्तते ॥ तमहं नत्वा भवद्विस्तुज्ञातः पुण्यं पुण्याहं वाच-

इत्युक्ते कुंभाज्जलं पातयन् नदेत् ॥

यिष्ये वाच्यतामिति ॥ ततः कर्ता ॥ ब्राह्मणाः मनःसमाधीयतां समाहित मनसःस्म ॥ इति ते प्रसिदंतु भवंतः
 प्रसन्नाः स्म ॥ शांतिरस्तु पुष्टिरस्तु तुष्टिरस्तु वृद्धिरस्तु अविघ्नमस्तु आयुष्यमस्तु आरोग्यमस्तु शिवं कर्मास्तु
 कर्मसमृद्धिरस्तु पुत्रसमृद्धिरस्तु धनधान्यसमृद्धिरस्तु इष्टसंपदस्तु अरिष्टनिरसनमस्तु यत्पापं तत् प्रतिहतमस्तु
 यच्चेयस्तदस्तु उत्तरेकर्मण्यविघ्नमस्तु उत्तरोत्तरमहरहरमिवृद्धिरस्तु उत्तरोत्तराः क्रियाः शुभाः शोभनाः संपद्यन्तां ॥
 तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रसंपदस्तु तिथिकरण मुहूर्त नक्षत्र ग्रहलग्नादि देवताः प्रीयन्तां दुर्गापांचाल्यौ प्रीयेतां अग्नि-
 पुरोगाविश्वेदेवाः प्रीयन्तां इंद्रपुरोगामरुद्राणाः प्रीयन्तां ब्रह्मपुरोगाः सर्वे वेदाः प्रीयन्तां वसिष्ठपुरोगाः ऋषिगणाः प्री०
 अरुन्धतिपुरोगा एकपत्न्यः प्री० ब्रह्मच ब्राह्मणाश्च प्री० श्रीसरस्वत्यौ प्रीयेतां श्रद्धामेधे प्रीयेतां भगवती कात्या-
 यनी प्रीयतां भगवती माहेश्वरी प्रीयतां भगवती पुष्टिकरी० भगवती तुष्टिकरी प्री० भगवती वृद्धिकरी प्री०
 भगवती ऋद्धिकरी प्री० भगवन्तौ विघ्नविनायकौ प्रीयेतां भगवान् स्वामिमहासेनः सपत्निकः ससुतः
 सयार्पदः सर्वस्थानगतः प्रीयतां हरिहर हिरण्यगर्भाः प्री० सर्वाग्रामदेवताः प्री० सर्वाः कुलदेवताः प्री०
 सर्वा इष्टदेवताः प्री० हता ब्रह्मद्रिपः हताः परिपंथिनः हता अस्य कर्मणो विघ्नकर्तारः शत्रवः पराभवन्

यान्तु शाम्यन्तु घोराणि शाम्यन्तु पापानि शाम्यन्तितयः शुभानि वर्धतां शिवा आपः संतु
 शिवा क्रतवः संतु शिवा अन्नयः संतु शिवा ओषधयः संतु शिवा वनस्पतयः संतु शिवा अतिथयः संतु
 अहोरात्रे शिवेस्यातां शुक्रांगारक बुधवृहस्पति शनैश्चर राहुकेतु सोमसहिता आदित्यपुरोगाः सर्वे ग्रहाः प्रीयतां
 भगवान्नारायणः प्रीयतां भगवान्पर्जन्यः प्रीयतां भगवान्स्वामिमहासेनः प्रीयतां पुण्याहकालान् वाचयिष्ये
 वाच्यतां ब्राह्म्यं पुण्यं मह्यंश्च सृष्ट्युत्पादनकारकं ॥ वेदवृक्षोद्भवं नित्यं तत्पुण्याहं ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं
 सकुटुम्बिने महाजनान् नमस्कृत्वाणाय आशीर्वचन प्रपेक्षमाणाय अस्य कन्या दानाख्यस्य कर्मणः पुण्याहं भवन्तो
 ब्रुवन्तु पुण्याहं इति त्रिः ॥ ३ ॥ पृथिव्यामृचता यांतु यत्कल्याणं पुराकृतं ॥ ऋषिभिः सिद्धगंधर्वैः स्ततकल्याणं
 ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं० अस्य० कर्मणः कल्याणं भवन्तो ब्रुवन्तु कल्याणं ॥ ३ ॥ सागरस्य तु या ऋ-
 द्धिर्महालक्ष्म्यादिभिः कृता संपूर्णा सुप्रभावाच्च ऋद्धिं तां च ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं० अस्य० कर्मणः

अर्थ—यजमाने पुण्याह कल्याण आदि स्वस्ति वधाना उच्चार पोताने मोढे करवा तथा तेनी वृद्धि थाओ एमप्राप्तनोये कहेवुं, एषवा पजे यजमानने
 चण्डोकारी भातचोडी पुण्याहवाचननो सकल्प भाषान प्रजापतिने अरुण-करवो.

दि०की

॥७९॥

ऋद्धिं भवन्तो ब्रुवन्तु ऋध्यतां ॥ ३ ॥ स्वति यात्रा विनाशाख्या धर्मकल्याण वृद्धिदा ॥ विनायकप्रिया नित्यं
 तां च स्वस्ति ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं अस्मै कर्मणे स्वस्ति भवन्तो ब्रुवन्तु आयुष्मते स्वस्ति ॥ ३ ॥
 मंत्रार्थाः सफलाः सन्तु पूर्णाः ॥ सन्तु मनोस्थाः शत्रूणां बुद्धिनाशोऽस्तु मित्राणामुदयस्तव ॥ कृतेन पुण्याहवा-
 चनेन भगवान् प्रजापतिः प्रीयतां ॥ दानखंडोक्ता मंत्रा आशिपः संतु ॥ अभिषेकः ॥ अभिषेके पत्नी वामतः
 सहस्राक्षं शतधारं ऋषिभिः पावनं कृतं ॥ तेन त्वामभिषिचामि पावमानं पुनन्तु ते ॥ भगंते वरुणो राजा भगं
 सूर्यो बृहस्पतिः ॥ भगमिंद्रश्च वायुश्च भगं सप्तर्षयो ददुः ॥ यत्ते केशे च दौर्भाग्ये सीमंते यच्च मूर्धनि ॥ ललाटे
 कर्णयो रक्षणे सपस्तिव्रंतु ते सदा ॥ नारदाद्याऋषिगणा ये चान्ये च तपोधनाः ॥ भवन्तु यजमानस्य आ-
 शिर्वादपरायणः ॥ अमृताभिषेकोऽस्तु ॥ त्वस्थाने उपविशेत् ॥ कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्धयर्थं ब्राह्मणेभ्यो
 यथोत्साहं दक्षिणां दास्ये ॥ कृतस्य० यथासंख्याकान् ब्राह्मणान् सुवासिनीः वटुकान् कन्यकाः यथाकाले भोज-
 यिष्ये ॥ कृतस्य० गोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दास्ये ॥ अद्येत्यादि० अद्यान्हि यथा मिलितोपचास्त्र्यैः कृतं कर्म
 तत् भवतां ब्राह्मणानां वचनात् श्रीगणपतिप्रसादात् सर्वं परिपूर्णमस्त्विति भवन्तो ब्रुवन्तु अस्तु परिपूर्णं इति

॥७९॥

द्विजाः ॥ इति श्रीजयानंदात्मज मूलशंकरशर्मणाविरचितायां विवाहकौमुद्यां द्वितीयप्रयोगे वाग्दानादिपुण्या-
 ह्वाचनांत प्रयोगः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ अथ विवाहसंस्कारः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥
 सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विनायकः ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भाल-
 पृजनं च गणेशस्य प्रणम्य च परस्परम् ॥ परस्परं मुखोच्छिष्टं कर्तव्यं प्रीतिहेतवे ॥ आम्रवृक्षस्यसैकोऽथ गौरी पुजनपूर्वकं ॥ कुंकुमद्रव्य-
 केनस्त्रीणां गीतपुरःसरम् ॥ इतिसंस्कारमुक्ताकृत्याम् ॥ कर्मणः अपवर्गः संपाप्तिवज्रव्राह्मणभोजनकर्त्तव्यमिति शेषः ॥ इति शतपथश्रुतेः ॥

अर्थ-हवे अभिषेक करवो तेमा यजमानपत्नीने डाबो तरफ बेसाडी पुण्याहवाचनना कळशानुं पाणी तेमना माथापर छोटु तथा परकन्याना माथापरछोटु.
 तथा अभिषेक वरनास्ने दक्षणाआर्षा ब्राह्मणभोजननो सकल्प तथा ओष्ठुं वधारे थुं होय वेने माटे भूयर्सानो सकल्प करी ते दक्षिणा ब्राह्मणने आपवी, पडी
 चंदन फुल एउ गणपतिनी प्रार्थना करी नमस्कार करवो, के वाद्दानमा विधि कही गया छैये वे विवि अर्हिया करेछे, तेमा सामासपी वरनो पिता तथा कन्यानो
 पिता बेसी वरना पितान्य कपाले बालो करेछे, तथा घेउ गणना माले कंडु चार वक्त करेछे तथासोपारी (७) पैसा (७) सोवामा राखी एकेकना हाथमा
 आपेछे, ए अर्हिया करवाने मरूर नथी, ए वाद्दानगेठे माटे पूर्वमान थनु जोइये, जेनाथी कन्या छेवानो तथा आपवानो हक घायछे वण तेम न थता अर्हिया
 करीने पडी वरना बाफ्ता हाथमा चारवस्त कन्यानो बाप खाड आपेछे, पडी ररमा गल्युं मोडु कराववा लडुनायछे, ए ठेकाणे केठलीकन्यातोपा वरनाघाप्ने साल ओ-
 राडवना घारोछे-आ प्रमाणे विवाहकौमुदीना बीमाप्रयोगप्रकर्णमा प्रयोगशास्त्रार्थ गुजराती भाषातरस्ताथेवर आवे त्याथी के पुण्याहवाचनछगीनो प्रयोग समाप्त थयो.

वि०की०

॥८०॥

चंद्रो गजाननः ॥ साक्षतहस्ते जलमादाय अद्येत्यादि० तित्थौ मम देव पितृ मनुष्यकृष्णापाकरण धर्मप्रजोत्पादन-
 सिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रतिपदं च प्रतिगृहीतायां अस्याम् वध्वां भार्यत्वसिद्धये विवाहहोमं करिष्ये ॥ तदंगभूतं
 निर्विघ्नतासद्ध्यर्थं गणपतिपूजनं वा स्मरणपूर्वकं अग्निस्थापनं करिष्ये गणपतिं संपूज्य ॥ प्रार्थयेत् ॥ अनेन
 पूजनेन महागणपतिः प्रीयतां ॥ आचार्यः भूसंस्कारपूर्वकं योजकनामानमग्निं प्रतिष्ठाप्य ॥ दर्भैः परिसमुह्य ॥ ३ ॥ गोम-
 येन उपलिप्य ॥ ३ ॥ कुशमूलेन उल्लिख्य ॥ ३ ॥ अनामिकांगुष्ठेन उद्धृत्य ॥ ३ ॥ उदकेनाभ्युक्ष्य ॥ ३ ॥ अग्निमुपसमा-
 धाय ॥ आत्माभिमुखमग्निं संस्थाप्य ॥ दक्षिणतो ग्रहासनं दत्त्वा तमुपवेश्य ॥ उत्तस्तः प्रणीतासनं ॥ तत्र पात्रा-
 सादनं ॥ त्रिणि पवित्रे द्वे ॥ प्रोक्षणीपात्रं ॥ आज्यस्थाली ॥ समार्जकुशाः पंच ॥ उपयमनकुशाः सप्त ॥ स-

ततो विवाहवेशं बध्वरौ ग्राहमुखौ तेजनीवीरणकटे एकासने अग्नेः पश्चादुपविश्य ॥ उत्तरे वा ऐशाने धंगलकुंभं स्कंधे गृहीत्वा ॥ काश्चित्-
 श्रेत् ॥ आसन्नपदं वाक्लभं भूपौ ऐशाने निधाय ॥ उत्तरतो हृद्दुपलेचालंकृते निधाय ततो बध्वरौ परस्परं समीक्षितव्यं मंत्रेण ॥ अतो बध्वरौ पतिप्री-
 तिवाच सुमना स्तथा ॥ सुवर्चाः पुत्रसु देव कामाच सुखदा भव ॥ इतिवरः ॥ सोमगंधर्वाग्निपुणभ्योनमः ॥

॥८०॥

ओं कामवेदते नाममदो नमसि समानया मुःसुसते अभवत् परमजन्माग्रे तपसो निर्मितोऽसि स्वाहा ॥ १ ॥ ओं इयंतदपस्थं मधुनासें मृजामि
 प्रजापदे मुखमेतद् द्वितीयम् ॥ तेनपुःसोभिभवासि सर्वान्वशान्वशोन्यासिरात्रि स्वाहा ॥ २ ॥ ओं अग्रिकव्या दमकृष्वन् गुहानाः स्त्रीणां
 गुपस्थं मृषयः पुराणाः तेनाज्यमकृष्वन् सैशृङ् त्वाग्रंस्त्वयितदधातुस्वाहा ॥ ३ ॥ सामवेदमं० ब्रा० प्रपा० १ मं० २-३ ओं जरांगच्छ
 परिक्लृप्तवासो भवाकृष्टीनामभिः शिष्टिपावा ॥ शतं च जीव श्रदः सुवर्चा रविं च पुत्रानुसंख्य स्याद्युष्मतीदं परिधत्स्व वासः ॥ सौत्रमंत्र ग्रंथे- (१)
 * प्रधानेऽधिकारासिद्धौ स्थितिष्ठिवदंगेपि श्रवणोपदेशादिना ज्ञानसंभवाद्दोषमाहुः ॥

(१) (कामवेद०) हे कामदेव! तारुण्य आरु जगत जाणेत, तूं मदकर नाम्नी प्रसिद्धते तूं अनेभा तारा अर्थने माटेउत्पन्न यवली कन्या पण सुरा-
 समान (मदकारिणी) छे ते कन्यानीप्राप्ती मने कराव, हे कामाग्रे! तारु मूलआखीनातिमान छे तूं पुरुर्यार्थनी सिद्धिकरावनारछे, (इमन्त०) हे कन्यके ! आ ता-
 री आनंदेन्द्रियोने मधुरमलवडे मारीसाये योगावु छुं, तेप्रजापतिना केनामुलसमानते तेनाज्य प्रभाववडे वशमानहीं आवतारा पुरुषो पण वश पायछे हे कान्तिमति! तूं
 सर्वकामनाओनी स्वापिनोउ, आमत्रोवडेसुगंधित शुद्धनलयी पूर्णकलशने लडू वधू तथा करे स्नानकरी पश्चात् उत्तमनम्राळंकारधारणकरी उत्तमआसनउपर
 पूर्वाभिमुखे बेंसवु, (जरांगच्छ) १ हे गुणवान वधू ! इधरकृपाये तूं पूर्ण आयुषी था, आपखरिधान कर प्रीतिवती अने पतिव्रता यमे, सौंदर्यतेम
 तथा सप्तसि अने संपत्ति सर्व तने प्राप्तथाव (याअकृतत्र) हे दीर्घायुषी ! वधुसाध्वीस्त्रीयोये निर्मला आ वस्त्रने पैहर अने तेओना आशिरादधी वृद्धकालपर्यंत
 आखुं आयुष्य सुखयी ऋण कर.

અર્થ (૧) હવે એ સગા ક્રિયાવિધિવન્ શાસ્ત્રપ્રમાણે કરવી એ વાજબીવારી સ્પર્શિતે તોતે હસ્તપ્રમાણે કરવાથી ઉત્તમફલ મળેછે અને તે શું થાયછે, શું કારણછે
 એ નહીં જાણવામા આવે મોટે ગુજરાતિમાયામાં કેદ શાસ્ત્રોના પ્રમાણ મુકાં હમ્યું છે. વિધિવત્ વિવાહસંસ્કારકરવો તે મહાનકેસરી કન્યાનું માર્યત્વસિદ્ધ પવા હોમ
 કરવો. તથા તેમા પેલાથી વરકન્યાને ઉઠાડી માત્રી કે પૂર્વાભિમુલેગોઢવધી-પછી કન્યાને પટોલી પેહેરાવી અને વેડુજળાને સાથે પૂર્વાભિમુલે બેસાડવા તથા
 ગણપતિ પૂજનનો સંકલ્પ કરી ગણપતિ પૂજન યયાશકિ કરવું પડી સ્થંડિલનાપર અગ્નિ સ્થાપનકરી કુશાંડી વિગેરેકરીને તેમા યોગક્રમામનાઅગ્નિનું સ્થાપન કરવું.
 હવે અહિંયા ઉપરપ્રમાણે ન કરતા જે હરી જાહેર, તે પૂર્વાપરજાહેર. વરકન્યાના પિતા મહ્યુંમોઢું કરવાગરમાગાય પછી ગોર મેવાની અથવા જાનટ લાવી તેને
 સ્થંડિલના શશ્વિમમાંનુકેરે. પછી કન્યાને પટોલીપેરાવી વેડવરકન્યામેસાથે બેસાડેરે. તથા ચાર ઠિકરના કલ્પ તેનાઉપરદારજાસાથે ચારમાયરાના સ્તંભની પાસે.
 ગોઠવી નાહુંવાયેરે. તેવયાપછી નિસાને મપેત્યાં ડંચીમુકે છે પછીગોર એક નાનીમાટલી, હા, તેમાં, કાચો લેટ લાવેરે. પછી થોડુંનાહુલ્હ તેને ધીમાંનેલી રતનદી-
 વદામાં સજાગવી તેજેરીપર મુકેરે. પછીપેછીમાટલી હાને તેના ઉપર થરેરે. અને મોટેથી ગોરકહેરે કે વંસારંપાયો-પછી તેને એકમાનુયે મુકેરે-પછી ગોરમાતનો
 સાતઢગલીકરેરે. ને તેનાઉપર વનોઅંગુઠો અરકાડેરે. તેવજતે કન્યાના માફનેજોલાવી તેની પાસે વનો અંગુઠો પકડાવી તેનેરતના અપાતા સ્વરિધ અપાયેરે
 પછી વરકન્યાને ચારવજત ચોરીની અગાડી પઝાડી ફેરવેરે, તથા મંગલમંગવાનવિષ્ણો મંગલં મરુદધ્વન ॥ મંગલં પુંડરીકાક્ષ મંગલાયતનં હરિઃ ॥ ૧ ॥
 સર્વ મંગલ માગત્યે શિવે સર્વાર્થ સાધિકો ॥ શરણ્યેશ્વરજોગીરી નારાયણી નમોમ્નુતે ॥ ૨ ॥ તે ચતા ચોપામંગલકેરાવજતે વાટકી વરવાલા તરફથી આપેરે. તે કન્યાને
 ઉપરના માગમા ઓઢાનેરે. મંગલકેરાવજતે ફેટલીકન્યાતોર્ણ માત કન્યાના હાથમાં આપી ચોરીમાં લલાવેરે. એપ્રમાણેથવાપછી વંસારનીરત તેમાં કન્યાની માતા
 અથવા માટીમાં પેલો લેટ લાવેરે. તથા તેમાં સાંડ તથા શાંડ લાવી હલાવેરે. પછી કન્યાવરને મોઢે ચારવજત પેલો લોટ અરકાડે વરનોજમણો કાન પકડીને
 પછીવરકન્યાનેમોઢે ચારવજત અરકાડેરે કન્યાનો કાનપકડીને-એ વંસારકહેરે પછી પોતાની રીતો આપેરે. તેમાં વરનેકન્યાતરફથી ને હરિધ્યાવાહોજ

મિધસ્તિત્તઃ ॥ સુવઃ ॥ આજ્યં ॥ પૂર્ણપાત્રં ॥ વસેવા ॥ ઉપકલ્પનીયાનિ ॥ શમીપલ્લશામિશ્રા લાજાઃ ॥ શૂર્પં ॥

તેમાંડમેરી વરવાલા કન્યાવાલાને આપેડે, એકાગે દાળીનાપણ આપેડે. ૧ઝી કન્યાની માતા કેડજળના હાથ ધોકડાધી નાસેડે કેટલીકન્યાતોમાં સાસુનો છેડો વકડવાનો ચાલ હોયડે-હવે મેહેતાનીઆવીને કેડને સલ્લેકા મળાસેડે. પઝીવકન્યાને ચાંલોકરી કેડજળતરફથી મેતામીને શ્લોકામળવાનો રુ. (૧) એક એક અપાય છે. તથા વરકન્યાને પણ સલ્લેકાનો રીતના રૂપીયા અપાય છે, તથા અહીંયા-નોરલોકેનેના દાવાન્યાતિના રિકામ પ્રમાણે અપાયછે. તેને વ્રહ્માસન-ઈંદાસન કહેડે. તથા શ્રીનામંદીરો વિગેરેની અપ્યા ન્યાતના ધારાની રીતો અપાયડે. પઝી મોનોણુ કરેછે. તેમાં પેલ્લધી વરવાલા તરફથી કેટલીકન્યાતોમાં કરેછે. તથા કેટલીકન્યાતોમાં વન્યાવાલાતરફથી કરેડે. તેમાં ચાંલો કરને કરી માતચોડી રૂપીયાઆપના તેને મોનોણુ કહેડે કરી વેવારપ્રમાણે જે આપહુંહોયતે અપાયડે. પઝી કેટલીકન્યાતો ચારવસત ચેરીનો પ્રદક્ષણા કરીધી ફેરવે. ૫ આઠમંગલવાલાને કરવાહુંછે. પઝી ચારસ્રીયો આવી વરકન્યાને ચાંલોકરી માત વવાવી હેડે. તથા કન્યાના નમજાકાનમા ગોર કેવાડે છે. વ્રહ્માસાવિત્રાનું એવાતળ-દુધરપાર્વતીનું સૌભાગ્ય-૫ થયાપઝી કન્યાની માતા વરના કોટમાંથી વરમાલ્ય કાઢી નોંવડી કરીકન્યાની કોટમાં લાસેડે. પઝી ગોસ્વરકન્યાને ડંબે જુવો એમકહી થરમાં ગોત્રજપાસે લક્ષ્મી ગોત્રજ પુનાકરાધી ત્યાં ૧૪ સોપારી-તથા ૧૪ પૈસા લઈ તેને ચાગળીમાં નાંલી એકીચેકી રમાડેડે. તથા અંતરપટના કકડાનો કોરડોકરી માયવાટકને ચારવસત અરકાડીકન્યાને થાસે અરકાડેડે. તથા વરપણ એમકરેછે પઝી હુંહુમના હાથ કરી માયમાટકાને તથા કરેઅરકાડી ગહયું મોહુંકરી ડટેડે. પઝી વેતાના માતાપિતાને પગેલાળી વડ યર વદાપેકરે સો માઢીમાં બેસી વેતાને ઘેર આવડે. આ ચાટુરીવાનનો વિધિ પેહેલેથી સમાપ્તી સુધીનો વહોડે મેનેશાસ્ત્રપ્રમાણે નકરવું હોય તેણે સંસેમમાં કહેડો વિધિ કરિસમાપ્ત કરયું ॥ હવે શાસ્ત્રપ્રમાણે અનુગમે વિધિકહેવાય છે ॥

જ્યોદ્ધાસનં ॥ ઉત્પવનં ॥ અવેક્ષણં ॥ અપદ્વ્યનીરસનં ॥ પ્રોક્ષિण्याઃ પ્રત્યુત્પવનં ॥ ઉપયમનકુશાગ્રહણં ॥ તિષ્ઠન્
 સમિધોમ્યાધાય ॥ પ્રોક્ષણીશેષોદકેન વન્હેઃ પર્યુક્ષણં ॥ પવિત્રયોઃ પ્રણીતાસુ નિધાનં ॥ વરેણ અન્વારબ્ધઃ ॥
 આચાર્યો દક્ષિણં જાન્વાચ્ય ॥ બ્રહ્મણા દક્ષિણહસ્તેન અન્વારબ્ધઃ સુવેણ જુહુયાત્ ॥ પ્રજાપતિમ્ મનસા ધ્યાત્વા ॥
 પ્રજાપતયેનમઃ ॥ इदं प्रजापतये नमः ॥ १ ॥ इन्द्राय० इदमिन्द्राय० ॥ १ ॥ वरः सर्वत्रत्यागं कुर्यात् ॥ अ-
 मये० इदममये० ॥ सोमाय० इदं सोमाय० ॥ ४ ॥ अक्षतान् गृहीत्वा ॥ विवाहे योजकनाम्ने वैश्वानराय
 (१) ओंसमञ्जन्तु विभेदेवाः समाप्तो हृदयानि नौ ॥ समाप्तस्त्रिधा संघाता समुदेष्टी दधातु नौ ॥ सा० म० आ० प्र० १ खं० २ मं० ९
 ओं भूर्भुवःस्वः अघोरचक्षुरपतिप्रेषिश्चिवा पशुभ्यः सुमनाः सुकर्चाः ॥ वीरसू दैवकामास्योना वानोभव द्विष्टे सं चतुष्पदे ॥ सा० मं०
 प्रा० प्र० १

(૧) (સમજન્તુ) દે (વિષ્ણુદેવ) ચક્તશાસ્ત્રામ્ વેટેલા ક્ષિત્વાનો આપ અમને કોને (સમજન્તુ) અમારી પ્રસન્નતા પૂર્વક ગૃહસ્થાશ્રમમાં એકત્ર રહેવાને
 માટેએકત્રીજાનો સ્વીકાર કરનારાઈએ એમ નિશ્ચયપૂર્વક જાણો અને અમે (નૌહૃદયાનિ) અમારાહૃદય (આપ) જઠનીપેટે સમાન (સમ) મહેલાછે અને
 જગવને ધારણ કરેછે તેમ અમેવત્તે એકત્રીજાને ધારણ કરીશુ એમ (સમુદેષ્ટી) ઉપદેશક થ્રોતાઓ ઉપસ્થિતિ રખેછે, તેમ (નૌ) અમારાવત્તેનો આત્મા
 એકત્રીજાસાથે હૃદયે (દધાતુ) ધારણકરો (અગ્રો) હેવારાને (અપતિષ્ઠિ) પતિની સાથેવિરોધ ન કરનારી (ઓમ) રક્ષણકર્તા (મૂઃ) માણ-
 ઘટા (મુવ) સર્વદુ હોને દૂસ્કરનાર (સ્વ) સુખ સ્વરૂપ અમે સર્વને સુખના ઘાતા આદિ જેના નામછે તે પરમાણેની કૃપા અને પોતાનાઉત્તમપુરુષાર્થ

નમઃ ॥ આવાહયામિ પૂજયામિ યોજકનામ્ને વૈશ્વાનરાયનમઃ ગંધં સમર્પયામિ ॥ યોજકનામ્ને વૈં પુષ્પં યોજક-
નામ્ને વૈં ધૂપં સં ॥ યોજકનામ્ને વૈં દીપં સં ॥ યોજકનામ્ને વૈં નૈવેદ્યં સં ॥ અમિર્વૈશ્વાનરો વન્હિ
વીતિહોત્રો ધનંજયઃ ॥ કૃપીટયોનિર્જ્વલનો જાતવેદાસ્તનૂનપાત્ ॥ ઇતિ સંપ્રાર્થ્ય ॥ અનેન પૂજનેન
યોજકનામામિઃ પ્રીયતાં ॥ અથાષ્ટાહુતયઃ આજ્યેન ॥ અગ્નયેનમઃ ॥ ઇદમગ્નયે નમમ્ ॥ ૧ ॥

(૨) ઓં ધૂર્મયઃસ્વઃ ત્વમર્યમાભવસિ યત્કનીનાં નામસ્વધાવન્તુદં વિધર્ષિં । અહ્રન્તિમિત્રં સુપિતંતંગોભિયદંપતિ સમનસકૃણોપિ સ્વાહા ॥
ઇદમગ્નયે ઇદમગ્નયે ॥ ૧૦ ૧૦ ૬ અં ૧ સું ૩ ૧૦ ૨

વડે (અધોરષ્ટુ) પ્રિયદૃષ્ટિવાલી (દૃષ્ટી) યા (શિવા) મગલ કારિણી (વશુધ્ય) સર્વેષુઓને સુસદાતા (સુમના) વાવેત્રાત, કરણયુક્ત પ્રસન્ન
વિષ્ણુ (સુવર્ણ) સુંદરશુભગુણ વર્મ સ્વભાવયુક્ત અને વિશ્વકેશ સુપ્રજાશિત (વીરસુ) ઉત્તમવીરપુરુષેને જન્મઆપનારી (દેવકામા) દેવરન્દ્રીસ્થમના
કરનારી આ ઠેકાણે (દેવકામા) ઇયો પાઠ કેટલેક ઠેકાણેએ અને તે વાસ્તવિક રાગેએ પ્રમાણે અર્થ કરતા ગૃહસ્થાશ્રમના પંચમસ્થાનુકૂળા દૃષ્ટે તેમા
સહાયકારિણી પ્રમાણે (ભાષાતરવર્તા) સુસયુક્તવશને (ન) અમારા દ્વિષ્દેમહુપ્યાદિનેમાટે (શમ્પવ) મુશ્કરનારી યાવઅને ચતુષ્પદેગવાદિપશુઓને
પણ (શમ્) સુખદારીયાવ અને હુ પતિપણ તે પ્રમાણે વર્તે— (૧) (ત્વમર્યમા) હૈનગત્ વ્યવસ્થાપક આપસર્વપ્રાણીઓનું પોષણ અને ધારણ કર્તાએ
અમારું આદર્શનિ પોષણ કરીપરસ્પર એકબીજાના અંત રૂપ શુદ્ધ અને સમાન કરો

वायवे० इदं वायवे० ॥ २ ॥ सूर्याय० इदं सूर्याय० ॥ ३ ॥ अग्निरुणाभ्यां नमः ॥ इदमग्निरुणाभ्यां० ॥ ४ ॥ पुनः ॥
 अग्निरुणाभ्यां नमः ॥ इदमग्निरुणाभ्यां० ॥ ५ ॥ अयसे० इदं अयसे० ॥ ६ ॥ वरुण सवितृ विष्णु विश्वदेव
 मरुत्स्वर्केभ्यो० इदं वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वदेव मरुत्स्वर्केभ्यश्च० ॥ वरुणायादित्यायादितये च नमः ॥ इदं
 वरुणाय आदित्याय अदितये च नमः ॥ अथ राष्ट्रभृद्धोमः ॥ आज्येन ॥ ऋतापाहे ऋतधाम्ने अग्नये गंधर्वाय
 नमः ॥ इदं ऋतापाहे ऋतधाम्ने अग्नये गंधर्वाय नमः ॥ १ ॥ औपधिभ्योऽप्सरोभ्योऽन्योनमः ॥ इदं औपधिभ्योऽप्सरोभ्यो
 द्योनमः ॥ २ ॥ संहिताय विश्वसाम्ने सूर्याय गंधर्वाय नमः ॥ इदं संहिताय विश्वसाम्ने सूर्याय गंधर्वाय नमः ॥ ३ ॥
 मरिचिभ्योऽप्सरोभ्य आयुभ्यो नमः ॥ इदं मरिचिभ्योऽप्सरोभ्यो आयुभ्योनमः ॥ ४ ॥ सुशुम्णाय सूर्यरश्मये
 चंद्रमसे गंधर्वाय नमः ॥ इदं सुशुम्णाय सूर्यरश्मये चंद्रमसे गंधर्वाय नमः ॥ ५ ॥ नक्षत्रेभ्योऽप्सरोभ्यो भेकुरी-
 भ्यो नमः ॥ इदं नक्षत्रेभ्योऽप्सरोभ्यो भेकुरीभ्यो नमः ॥ ६ ॥ ईशिराय विश्ववचसे वाताय गंधर्वाय नमः ॥

(१) ऋतापादिति द्वादशाहुतयो राष्ट्रभृत्संज्ञाः ॥ एतासु स्त्रीपुस्त्वादि ऐक्यत्वे हेतुः इति महिषरभाष्ये ॥

अर्थ- (१) पत्रे राष्ट्रभृद्धोम वरुणो सेना आहुती वारआपवानीते ते तेनाप्रत्येक देवताने आपनी जेनाथी पुरुषमा कोइपम कारणथी नपुसकादि दोष
 होय ते दुःखइ पुरुषत्व प्राप्तकरेछे

इदं ईशिराय विश्ववचसे वाताय गंधर्वाय नमः ॥ १ ॥ अद्भ्योऽप्सरोभ्यऽउग्रभ्यो नमः ॥ इदमद्भ्यो-
 ऽप्सरोभ्यऽउग्रभ्यो नमः ॥ ८ ॥ भुज्यवे सुपर्णाय यज्ञाय गंधर्वाय नमः ॥ इदं भुज्यवे सुपर्णाय
 यज्ञाय गंधर्वाय नमः ॥ ९ ॥ दक्षिणाभ्योऽप्सरोभ्य स्तावाभ्यो नमः ॥ इदं दक्षिणाभ्योऽप्सरोभ्य स्ता-
 वाभ्यो नमः ॥ १० ॥ प्रजापतये विश्वकर्मणे मनसे गंध-
 र्वाय नमः ॥ ११ ॥ ऋक्सामभ्योऽप्सरोभ्यऽष्टिभ्यो नमः ॥ इदं ऋक्सामभ्योऽप्सरोभ्यऽष्टिभ्यो नमः ॥ १२ ॥
 अथ जयाहोमः ॥ चित्ताय नमः ॥ इदं चित्ताय नमः ॥ १३ ॥ चित्त्येन० इदं चित्त्येनमः ॥ १४ ॥ आकुताय नमः ॥
 इदमाकुताय० ॥ ३ ॥ आकुत्यै० इदं आकुत्यै० ॥ ४ ॥ विज्ञाताय० इदं विज्ञाताय० ॥ ५ ॥ विज्ञात्यै० इदं
 विज्ञात्यै० ॥ ६ ॥ मनसे० इदं मनसे० ॥ ७ ॥ शक्रीभ्यो० इदं शक्रीभ्यो० ॥ ८ ॥ दर्शाय० इदं दर्शाय०
 ॥ ९ ॥ पौर्णमासाय० इदंपौर्णमासाय० ॥ १० ॥ बृहते० इदंबृहते० ॥ ११ ॥ रथंतराय० इदं रथंतराय० ॥ १२ ॥
 (चित्तं चेत्यादिगुणपंथाणां चित्तापस्वाहेति चतुर्थ्येन होमइतिभर्तृयज्ञः ॥ नेति कर्कादयः ॥ नचेमानि देयतानामानि किंतर्हिपंथाधैतेच

यथाज्ञातं मयोक्तव्या इति गदाधरादयः ॥

अर्थ-(१) मया होमनी १३ आहुति आपकी जेनाही पोताई तेन पराक्रमनो उदय भू पोताना कार्योमां यशस्वीपणुं प्राप्त करेछे.

प्रजापतये जयाय निन्द्राय० इदं प्रजापतये जयाय निन्द्राय० ॥१३॥ अथ अभ्यातानहोमः ॥ आज्येन ॥ अमये
भूतानामधिपतये० इदं अमये भूतानामधिपतये० ॥१४॥ इंद्राय ज्येष्ठानामधिपतये० इदमिन्द्राय ज्येष्ठानामधिपतये०
॥ २ ॥ दक्षिणस्यामन्यपात्रे त्यागः ॥ प्रणीतोदकस्पर्शः यमाय पृथिव्याधिपतये० इदं यमाय पृथिव्याधि० ॥३॥ वा-
यवेन्तरिक्षस्याधिपतये० इदं वायवेन्तरिक्षाधिपतये० ॥४॥ सूर्याय दिवोऽधिपतये० इदं सूर्याय दिवोधिपतये० ॥५॥
चंद्रमसे नक्षत्राणामधिपतये० इदं चंद्रमसे नक्षत्राणामधिपतये० ॥६॥ बृहस्पतये ब्रह्मणोऽधिपतये० इदं बृहस्पतये
ब्रह्मणोऽधिपतये० ॥ ७ ॥ मित्राय सत्यानामधिपतये० इदं मित्राय सत्यानामधिपतये० ॥ ८ ॥ वरुणायापाम-

अग्निर्भूताना मित्यादयः पितरः पितामह इत्यंता अष्टादश यंत्रा अभ्यातानसंज्ञा ॥ इति हरिहरगदारौ ॥ अग्निर्भूताना मित्यादि मुग्ध
पंथा मित्यंता द्वादशविंशति अभ्यातान संज्ञा इति कर्ककारिकाकारौ ॥ (१) दक्षिणस्यां अन्यपात्रं निग्राय तन्मध्ये त्यागः ॥ प्रणीतोदकं स्पृशेत् ॥
पूर्वं त्यागः फलमृत्यो यमस्थानं तु दक्षिणे ॥ पथिमे सिद्धत्यागं च स्रष्ट्यागं तयोत्तरे ॥ उदकं स्पर्शः ॥ इति कारिकाकारः ॥ एकवादनान्ते
एक आचार्याः ॥ संस्तव मादनान्ते एतामाहुति मिच्छति ॥ तद् पक्षे परं मृत्योरिति होमति पुनरेव तस्य संस्तवमादन मिति गदाग्रः ॥

अर्थ-(१) अभ्यातान संज्ञिक १८ आहुती आपवानी डे मेनो त्याग एक-ग्राम दक्षिण दिशामा चीतुं मूर्त्ती तेमा करवानो डे, ए आहुतीयो
आववायी, दंपतीमा, विपोग धनो नथी तेम सारी प्रमा, उत्पन्न करे डे.

० कौ०

८९॥

धिपतये० इदं वरुणायापामधिपतये०॥१॥ समुद्राय श्रोत्यानामधिपतये० इदं समुद्राय श्रोत्यानामधिपतये०॥१०॥
 अन्नाय साम्राज्यानामधिपतये० इदं अन्नाय साम्राज्यानामधिपतये० ॥ ११ ॥ सोमायौषधीनामधिपतये० इदं सो-
 मायौषधीनामधिपतये० ॥ १२ ॥ सवित्रे प्रसवानामधिपतये० इदं सवित्रे प्रसवानामधिपतये० ॥ १३ ॥ रुद्राय
 पशूनामधिपतये० इदं रुद्राय पशूनामधिपतये०॥१४॥ ऐशान्या मन्यपात्रं निधाय तन्मध्येत्यागः॥ उदकस्पर्शः॥
 त्वष्ट्रे रूपाणामधिपतये० इदं त्वष्ट्रे रूपाणामधिपतये०॥१५॥ विष्णवे पर्वतानामधिपतये० इदं विष्णवे पर्वतानामधिप-
 तये० ॥ १६ ॥ मरुद्भ्यो गणानामधिपतिभ्यो० इदं मरुद्भ्यो गणानामधिपतिभ्यो० ॥१७॥ पितृभ्यः पितामहेभ्यः
 परेभ्यो वरेभ्यः स्ततेभ्यस्ततामहेभ्यश्च० इदं पितृभ्यः पितामहेभ्यस्ततेभ्यस्ततामहेभ्यश्च० ॥ १८ ॥ दक्षि-
 णान्योर्मध्ये अन्यपात्रं निधाय ॥ तन्मध्ये त्यागः ॥ उदकस्पर्शः ॥ एते अष्टादशमंत्राः ॥ अभ्योतान-

तिष्ठति तिष्ठतापत्याः गृहीतांजलिरेव सः ॥ अंजलिस्थांस्त्रिधा सर्वा न्यादमुखी प्रतिमंत्रतः ॥ प्राजापत्येन वीर्येण देवे नैवेतिब्रह्मचः इति
 कारिकायां ॥ द्रव्यत्यागे तु वरस्य कर्तृत्वं स्वामिष्ठक योगादि गदाधरादयः ॥ अष्टास्तु ग्रीह्योलाना इति कृत्यचिंतामणौ ॥ लाजाः पुं भूमि
 चाक्षताः ॥ इत्यमे ॥

संज्ञिकाः ॥ अग्निसंज्ञिकाः पंच ॥ अग्नये० इदमग्नये० ॥ १ ॥ अग्नये० इदमग्नये० ॥ २ ॥ अग्नये० इदमग्नये० ॥ ३ ॥ वैवस्वताय० इदं वैवस्वताय० ॥ ४ ॥ दक्षिणस्यां अन्यपात्रे त्यागः ॥ वध्वक्ष्णोर्वस्त्रपटं प्रक्षिप्य तूर्णि ॥ मृत्यवे० इदं मृत्यवे नमः ॥ १ ॥ अग्नौ वा भूमौ त्यागः ॥ उदकं स्पृशेत् ॥ अथ लाजाहोमः* ॥ कुमार्या भ्राता शमीपलाशमिश्रान् आसादितशूर्पस्थान् लाजानंजलिनांजलावावपति ॥ तान् घृतेन अभिघार्य ॥ वक्षः दक्षि-

(१) तवस्तौ वक्ष्णौ सहैव वचिष्ठतः ततो वध्वापृष्ठतो गत्वा तदक्षिणत उदरमुखःस्वेनांजलिना कर्ध्वजर्किं गृहीत्वा अवचिष्ठते ॥ ततः स्तपोः पूर्वस्यां दिशि स्थित्वा वधूमाता भ्राता वा अग्नेः पश्चिमतः आसादितं लाजाशूर्पं वामहस्तेनादाय दक्षिणहस्तेन वक्षुदक्षिणपादेन दक्षदपक्रामयेत् ॥

अर्थ-(१) अग्नि, सज्ञिक, आहुती आपकानी ले जेनापी पोताना, सगावहाला, सर्वज्ञीनो, प्रेम वदे ले. ए पांच आहुती अपाया पत्री वधमा एक अतरफ्ट राखी एक आहुती, अग्निमा आपवी जेनापी अकाल मृत्युनो भय, रहतो नपी. * हवे, लज्जा होम करवो, तेमा कन्यानो पाद, तेने जोडावी, चालोकी, तेना हाथमा, मातनी घाणीतु मुंपडु आपी, पूर्व दिशामा, पश्चिमतने मोडे, उमो राखवो. पत्री कन्यानो हाथ खोबा जेवो करावो तथा, पग जम्णो, निसाने अक्करी कन्याने उमी राखवी, पत्री बरे पोताना वे हाथे, कन्याना हाथ एकरा उत्तरतु मोडुं करी, वेउ जणे उमा रेहेतुं-पत्री तेमना हाथमा, कन्याना, माइये सुपडामापी घाणी आपवी तथा तेना उपर गी रेडी आपवु. बरे पंग भणी वे आहुती अग्निमा आपवी. पत्री वर कन्याये अग्निनी प्रदक्षिणा करवी. गोरे मग्न भणी वेहेतुं मंगल पयुं एम केहेतुं. पाठा वर

वि०की०

॥८६॥

णपादेन दशद माकामयेत् ॥ वस्तु मंत्रं पठेत् ॥ इति पठित्वा ॥ अशमारोहणतोश्मेव स्थिरी भूयतु कन्यका ॥ द्वि-
पतां नाशकर्त्रीस्या च्छंदोगश्रुतिचोदनात् ॥ १ ॥ इममश्मानमारोहा मंत्रोक्त फलभागिवं ॥ भवत्वश्मन् प्रसादात्ते
शिवशक्तियुतोऽसियत् ॥ इति पठित्वा ॥ अर्यम्णेनमः ॥ इत्यमौ जुहोति वधूः ॥ अथ वधूपुरःसरः प्रदक्षिणमग्निं
परिक्रामयेत् ॥ प्रथमे मंगले चैव ब्रह्मणः स्मरणं कुरु ॥ पितामहप्रसादाच्च युवां सौख्यं भविष्यति ॥ आयुष्यं कीर्ति-
(१) लाजाहोमं समिद्धोमं पृथ्वीहोमं तथैव च ॥ पूर्णाहुतिं वसोर्धारां तिष्ठतैव हि कारयेत् इति भास्करे ॥

कन्याये करी पोतानी मगापर आवी प्रथम प्रमाणे उभा रही, सबलो विधि प्रथम प्रमाणे करी. वीजु मंगल—तथा घीजु मंगल करवुं. पड़ी चोपा मंगल वस्वते प्रथम
प्रमाणे करी कन्यामाहापमां सुपडुल्ल सुपडावते न होमकरवो. पड़ी चोपुं मंगलकरवुं. एते मंगलफेरा कोहेते. एता ब्रह्मासावित्री-रुद्र इंद्राणी-लक्ष्मी भगवान महदे-
व-पारवती-देवताउ, (इममश्मानमारोहा० सा० मंत्रा० प्र० १ खंड २) हेकन्या आ निसापर उमो रहे अने एनातेवी स्थिर था तथा तने शत्रुपी पीडा न
थाओ तथा तुं ताराशत्रुने पीडने आवायकारनो अर्थ शीलाने अष्टक्यानो वेदनोळे वेमन-मंगलफेरामां (सा० मंत्रा० प्र० १ खंड २ इत्यन्तर्जुपझूने०) वरक-
न्याये उभारही कन्याये मंत्र बोल्वो. तथाहापमारहेलीघाणी होमवी. तेनो अर्थ-हापमांघाणीलइ उभीरहेली कन्यामंत्रभणी अग्निमाहोमकरवोमागेळे. हे अर्यमन्
तमे मारा पतिने दिव्ययु करो. ते केवो के सो कर्पतुं आवरदा आपो. तेमम मारान्यातिना मनुष्योनी वृद्धीथाओ, आवो उत्तमविधिउण वेदाविहित तेथतो नपी.
माटे करवो. एप्रमाणे लाजाहोमना मंत्रोभणी पड़ी उपरना मंत्र भणी अग्निनी प्रदक्षिणाकरवो-नेनापी पोतानुं आयुष्य कीर्ति लक्ष्मी सौभाग्य विगेरेनी पुद्धि-
यावउ. करीपी पाउ पश्चिममां उभारही-शीलाने पगअरक्काडी प्रथमप्रमाणे धाणीलइ मंत्रभणी-अग्नेयेनम. एमरही होम करवो. पड़ी उपर प्रमाणे मंत्रभणी

॥८६॥

मृत्यंतां लक्ष्मीं सौभाग्यमेव च ॥ प्रदक्षिण्यानया सर्वं प्रददातु हविर्भुज ॥ २ ॥ प्रथममंगलम् ॥ एवमग्नेः
 प्रादक्षिण्येन परिणयनं कृत्वा ॥ अग्नेःपश्चात्पूर्ववत् अवस्थाय ॥ उदङ्मुखस्वांजलिना गृहीतवध्वंजलिवत् तिष्ठे-
 त् ॥ कुमार्या भ्राता यथोक्तलाजानंजलौ क्षिपति ॥ वधूःदशदमाकामयेत् ॥ अश्मारोहणतोश्मेव स्थिरीभूयतु
 कन्यका ॥ द्विपतां नाशकर्त्री स्याच्छंदोगश्रुतिचोदनात् ॥ १ ॥ इममश्मानमारोह मंत्रोक्त फलभागियं ॥ भव-
 त्वश्मन् प्रसादात्ते शिवशक्तियुतोऽसि यत् ॥ २ ॥ अग्नये नमः ॥ इदमग्नये नमम ॥ इत्यग्नौ जुहोति वधूवरो
 अग्निं प्रदक्षिणीकृत्य ॥ श्रद्धां शान्तिं यशःप्रज्ञां लक्ष्मीं बुद्धिं बलं प्रजां ॥ अवैधव्यं च आरोग्यं देहि मे हव्यवा-
 हन ॥ १ ॥ द्वितीये मंगलेत्येवं पुत्रपौत्रप्रदोभव ॥ जातवेदःप्रसादात्ते युवां सौख्यं भविष्यति ॥ २ ॥
 द्वितीयमंगलम् ॥ एवमग्नेःप्रादक्षिण्येन परिणयनं कृत्वा ॥ अग्नेःपश्चादवस्थाय ॥ उदङ्मुखस्वांजलिना गृही-

दीनी वस्त्रत आग्निनी प्रदक्षिणा करवी. फती प्रीनीस्वत पात्र पोताना स्थानपर आवी उभारही शिलाने पग अस्कादी कन्याए पोताना भादना हाथमांगी
 मुंपहुं लइ तेना अग्नफती मंत्रवणी प्रवी न घाणी भगवन्मः एमकही होमकरयो. तथा उपरनो मंत्रवणी चोपुं मंगल एठ्ठे चोथी प्रदक्षिणा करवी. ए
 वस्त्रे वरवात्तरफपी घाटही ओराडवानो संप्रदायठे. ते वरवाला तरफपी कौड सौभाग्यवती ओराडे १३ वरकन्याये पोताना आसनपर मेसतुं.

० कौ०

॥८७॥

तवध्वंजलिः वरस्तिष्ठेत् ॥ कुमार्याभ्राता पूर्ववत् लाजानंजलौ क्षिपति ॥ वधूः दशदमाकामयेत् ॥ अश्मारोहणतो-
 श्मेव स्थिरीभूयतु कन्यका ॥ द्विपता नाशकर्त्रीस्या च्छंदोगश्रुतिचोदनात् ॥ १ ॥ इममश्मानमारोह मंत्रोक्त
 फलभागियं ॥ भवत्वश्मन् प्रसादात्ते शिवशक्तियुतोऽसि यत् ॥ २ ॥ अग्नयेनमः ॥ इदमग्नये नमः ॥ पूर्ववत्
 प्रदक्षिणा ॥ आग्नेयः पुरुषोक्तः सर्वदेवमयो व्ययः ॥ धूमकेतुस्नाधृष्य तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ तृतीये मंगले
 प्येवं कृष्णभीष्मककन्यका ॥ प्रदद्यात् सुहृदः प्रीतिं समिपस्थां स्वधर्मिणीं ॥ तृतीय मंगलम् ॥ पुनः पूर्ववत् ॥
 गृहीतांजलिः वरोऽवतिष्ठेत् ॥ कुमार्याभ्राता शूर्पकोणप्रदेशेन सर्वान् लाजान् कुमार्यांजलावावपति ॥ दशदमा-
 कामयेत् ॥ अश्मारोहणतोश्मेव स्थिरीभूयतु कन्यका ॥ द्विपता नाशकर्त्रीस्या च्छंदोगश्रुतिचोदनात् ॥ १ ॥
 इममश्मानमारोह मंत्रोक्त फलभागियं ॥ भवत्वश्मन् प्रसादात्ते शिवशक्तियुतोऽसि यत् ॥ १ ॥ भगायनमः ॥
 इदं भगाय नमः ॥ समाचारां चूर्णि चतुर्थपरिक्रमणं ॥ मंगलं भगवान् विष्णोर्मंगलं गरुडध्वज ॥ मंगलं पु-
 ण्डरीकाक्ष मंगलायतनं हरिः ॥ सपत्नीकेभ्यो ब्रह्माविष्णुरुद्रइंद्रेभ्योः प्रजापतिभ्यश्च नमः ॥ इति नमस्कृत्य इति
 चतुर्थमंगलम् ॥ अथ पाणिग्रहणं ॥ स्वासने आगत्य ॥ ततो वरो वधू दक्षिणहस्तं सांगुष्ठ मुत्तानेन हस्तेन

॥८७॥

(१) ओं गृभ्णाविते सौमगात्वाय हस्तं मयापत्या जरद्विर्षया सः ॥ भगोऽर्घ्यमा सविता पुरन्धिर्मर्षं स्वादुर्गर्हपत्याय देवाः ॥ १ ॥ ओं भगस्ते हस्तमग्रभीत । सविता हस्तमग्रभीत । पत्नीत्वमसि धर्मणाहंगृहपतिस्त्वव ॥ २ ॥ ममेयमस्तु पोण्यामर्षं त्वादात् बृहस्पतिः । मयापत्या प्रजावति समीव शरदः शतम् ॥

(१) हे वरानने-सुमुखि जेम हू सौमगात्वाय (ऐश्वर्य अने सुपुत्रादि सौभाग्यनी वृद्धिमाटे) ते (तारो) हस्तम् (हाथ) गृभ्णामि ग्रहण करूं छुं. तु (मया) हुं के ने (पत्या) पत्निहुं तेनीसाथे (जरद्विः) वृद्धावस्थाने मुखपूर्वक प्राप्त (आस) था. तथा हे वीर ! हू सौभाग्यनी वृद्धिमाटे तमारो हाथ ग्रहण करूंछूं. तये मारीसाथे (कारणकेहुंतमारीपत्नीहुं.) वृद्धावस्था पर्यंत प्रसन्न अने अनुकूल रहो आनखी हू तमारा पत्नी भावने प्राप्त भइछूं अने तमे माता पति भावने प्राप्तथालो. (मा) सकल ऐश्वर्ययुक्त (अर्घ्यमा) न्यायकारी (सविता) सर्वमगतनो उत्पत्तिकर्ता (पुरन्धि) अनेकप्रकारे जगत्ने धारण करवा परमात्मा अने (देवा) आसमये समामंडपमां उपास्त्रिभयला विद्वानमाणसो (गार्हपत्याय) गृहस्थाश्रम कर्मनाअनुष्ठानने माटे (स्वां) तने (मह्यम्) माराप्रति (अह) अर्पणकरेछे आनखी आपणे परस्परवेचाइ चुक्या छैये. तमे मारा अने हुं तमारी ऐवी रीते वेचाइ गया छैये. आपणे एकनीनानुं कदी भग अग्रियाचरण-गेरवर्षणक नही करीये. हे प्रिये (भग.) ऐश्वर्ययुक्त हू (ते) तारो (हस्तम्) हाथ (अग्रभीत) ग्रहणकरूं छूं तथा (सविता) धर्मयुक्तमार्गने प्रेरणा करनार हूतारो (हस्तम्) हाथ (अग्रभीत) ग्रहणकारी चुनयो हू (त्वम्) तूं (धर्मणा) धर्मवेडे मारी (पत्नी) भार्या (असि) छे अने (अह) हुं धर्मवेडे (तव) तमरो (गृहपतिः) पतिहुं आपणे केने प्रेम पूर्वक मछीने गृहना सर्वकार्यो सिद्धकरीसु अने एकनीनानु अग्रियाचरण-व्यभिचारादि कुत्सितकर्मो कदी नहीकरीसुं, जेवडे गृहना सर्वकार्यो सिद्ध पाय-उत्तमो तम संतान पाय तथा जेनावडे ऐश्वर्य अने सुखनी प्राप्ती भय तेहु आचारण करीसुं हे अनगे-पापसहित (बृहस्पति) सर्वमगतना पालक परमेश्वरे (स्वा) तने (मह्यम्) माराप्रति (अदात्)

वि० कौ०

॥८८॥

गृह्णीयात् ॥ मंत्रः ॥ भगोर्यमसवितृभ्यो नमः ॥ वित्तसौम्य गुणैर्युक्ता विस्सूर्जीवसूर्भव ॥ कुलेमदीये सम्रा-
 ङ्गीमचितानुसदा गता ॥ १ ॥ इति पाणिग्रहणं ॥ वधूवरौ स्वस्थाने प्राग्वदुपविश्य ब्रह्मन्वारब्धः जुहु-
 यात् ॥ प्रजापतये नमः ॥ इदं प्रजापतये नमम ॥ इति प्रोक्षिण्यां त्यागः ॥ ततो अग्रेरुत्तरतः उदकसंस्थानं
 सप्ततण्डुलपुंजान् कृत्वा ॥ वरः ॥ अद्येत्यादि० तिथौ प्रतिगृहीतस्वदारसिद्धयर्थं सप्ताचलपूजनं करिष्ये ॥ हस्ते

अर्पणकर्ता (इयम्) एतन् ज्ञातमा मारी (पौष्या) पौष्य योग्यफली (अस्तु) धा. हे (प्रजावती) उत्तमप्रजा उत्पन्न करनेारी तू (मयापत्या)
 इनेतारोपति हुं-तेनीसाथे (शतम्) सो (शरद) शरद-अस्तु अथवा सोवर्षपर्यंत (सजीव) मुख्यपूर्वक प्राणधारणकर निबन्धनतीत कर आ प्रमाणे वधूपूज
 करपासे प्रतिज्ञा करे के, हेमदे ! मुजन सकल भगदुत्पादक परमेश्वरनी कृपाथी तमे मने प्राप्त धयाउरे. मारेमोटे आ जाग्रतमा तमार वगर बीनो कोइ
 पण्य प्रति अर्पान् पालनकरनार सेव्यतया इष्टदेव नथी हु तमारून कर्तु करीस तेम तमेगारा कर्तनीनी कोइ पण खीसाथे अयुक्त प्रीती
 मावतुं वर्तन नहो राखीस-तमे मारी साथे प्रीती अने आनन्दपूर्वक सो वर्ष जीवो. प्राणधारण करो. हवे पाणी ग्रहणसंस्कार करवो.
 तेमा करे पोताना जमणाहायेथी कन्यानो नमणो हाय अंगुठासाथे चत्तो भणियथ अगाडीथी पकडो उपरनोमंत्र बोलवो, एना देवता भग-यम-अने
 सविताउरे. तेनी कृपाबडे हुं वशी धनवान तथा सौम्यवृत्तिवाली तथा वीर छोकराओने प्रसन्नवावाली तथा रक्षणकरवाली धा. अने मारा कुलमां
 रही माराभंत करणनी वृत्ती साधव कुलमा मोक्षपणने पाम. ए प्रमाणे पाणी ग्रहण करवानो अर्थउरे. ते देवताओनी कृपाबडे प्राप्त धयाउरे.
 पती वरकन्याये पोतानी ज्ञापरेखी अग्निमा होम करी प्रोक्षणीमा त्याग करवो. पती अभिना उत्तरमा उत्तरतरफना सातभातना दगल्य करवा. तेना

॥८८॥

અક્ષતાન્ ગૃહીત્વાં ॥ હિમવતે નમઃ ॥ ૧ ॥ નિપધાય નમઃ ॥ ૨ ॥ વિંધ્યાય નમઃ ॥ ૩ ॥ માલ્યવતે નમઃ ॥ ૪ ॥
પારિયાત્રિકાય નમઃ ॥ ૫ ॥ ગંધમાદનાય નમઃ ॥ ૬ ॥ હેમકૂટાય નમઃ ॥ ૭ ॥ પ્રતિષ્ઠાંકૃત્વા ॥ પ્રતિષ્ઠાસર્વદે-

ઉપર સોજરી પૈસા ગોઠવી સંકલ્પ કરવો તેવાં મેં પ્રતિગ્રહ કરેલી કન્યાને દાસ્ય સિદ્ધિનેમાટે સમાવલેણું પૂજન કરું-એમ કહી હાથમાં ચોસાલદ
સોતેર અનુચ્ચે ચોસા વધાવ્યા. તે વધાવી આવાહન કરી પ્રતિષ્ઠા કરી પૂજન કરવું. તથા પ્રાર્થના કરી પૂજનનો સંકલ્પ કરી અર્પણ કરવું. ૧ પ્રાચીન અચલ
દેવતાનો છે. તેના પૂજનથી યીપુરણનાં મન સ્થિર રહે છે એમ ઔષધાવિગેરેથી પર્વતો કેવા શોભે છે, તેમ વરકન્યા પણ અનેક પ્રકારના આનંદ છૂં મુશ્કેલોગેવે છે.
સાતપદીયાં પગલા મુકવાનો વિધિ એવો છે કે વધુ પ્રથમ પોતાનો જમણોપગ દશાનદિશાના કોણતરફ મુકે. પછી ધીજોડાનો પગ ઉપાડી જમણાપગની પાટલી
મુધી મુકે. છઠે જમણાપગની પડવાએ હાથે પગ મુકે. અને એક પગલું કહેવું. એવાથી જ છ પગલાંએ મરવાં તે સમયના મંત્રોચોલી-કેટલાક વ્રાહ્મણોમાતની
ચમલી વગેરેની પગસાતેના ઉપર મુકાવી પસાવે છે. તે ધ્યાનથી નથી સ્વાં સાતપગ મુકવાનો હેતુ લલ્યો છે પેછે પગલે ૧ (અન્ન-ભોગ)
૨ (તેનસ્વી) ૩ (ધન-ધેધર્મ) ૪ (મનની પ્રસન્નતા) ૫ (ઉત્તમપ્રના) ૬ (સર્વપ્રજ્ઞાઓસરણી) ૭ (પરસ્પરનીપ્રીતિ) અને પ્રસન્નતાવૃદ્ધિ इत्यादि
૧૩ મંત્રોપાસ્ટે ક્રમવાર દરેક પગલું થવું-૧ પગલા મુકતાં વસતે દંપતીએ પ્રતિજ્ઞાઓ કરવાની છે. તે સંસ્કૃતમૂલ છે. તે એક મંત્રમળી તેને છેડે નમસ્કાર કરી ધીમો
પગ મુકવો. એ સાતે પ્રતિજ્ઞાના મંત્રો યદરહેપત્રી વરકન્યાએ પોતાના સ્થાનપર બેસતું એમકરવાથી દંપતિ સંસારના અનેક પ્રકારનાં મુશ્કેલોમોગથી મોક્ષમેલવે છે. અર્હ-
યા ધીની ભાષાંતર કરેલી શ્લોકવંધી પ્રતિજ્ઞાઓ મુકેલી છે તે વરકન્યા મળેતો સાહે છે. વસંતિલયનાં વૃત્તમાં છે.

वि०की०

॥८९॥

वानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठा तां करोम्यत्र पुंजेषु दैवतैः सह ॥ सप्ताचलेभ्यो नमः ॥ सप्ताचलानावाह-
यामि ॥ भो सप्ताचलाः सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवत ॥ प्रतिष्ठान्ते पूजनं ॥ सप्ताचलेभ्यो नमः ॥ गंधं समर्पयामि ॥
सप्ताचलेभ्यो० पुष्पं स० ॥ सप्ताचलेभ्यो० धूपं स० ॥ सप्ताचलेभ्यो दीपं स० ॥ सप्ताचलेभ्यो० नैवेद्यं स० ॥ पूजा
साहुष्यार्थे दक्षिणांस० ॥ प्रार्थयेत् ॥ हिमवान्निपथो विन्ध्यो माल्यवान्पारियात्रकः ॥ गंधमादन मन्येच हेम-
कूटादयो नगाः ॥ प्रार्थना पूर्वकं नमस्कासान् स० ॥ अनया पूजया सप्ताचलाः प्रीयतां ॥ वरस्तेषु वधूप्रतिज्ञा
पाठनपुरःसरमंत्रं पठित्वा ॥ बध्वा दक्षिणपादं स्पर्शयति ॥ याम्यमारभ्य उदकसंस्थ मुत्तस्तउत्तरं वधूपदं आ-
क्रामयति ॥ वधूं ॥ अथ सप्तपदाक्रमणं ॥ सुखदुःखानि सर्वाणि त्वया सह विभज्यते ॥ यत्र त्वं तदहं
तत्र प्रथमे सा ब्रवीदिदम् ॥ १ ॥ ईशेनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ १ ॥ कुटुंबं रक्षयिष्यामि आवृद्धं बालकादिकम् ॥

(१) अग्रेरुत्तरतः येनां बधूं दक्षिणपादेन सप्तवारं परिक्रमणं करयतीति ॥ हरिद्वारादपरादयः ॥ कुमार्या दक्षिणं पादं गृहीत्वा स्पाययती
त्यन्ये ॥ विष्णुस्त्वानपत्विति पदबंधेऽप्यज्य तेनसप्तमे ॥ इतिर्ऋक् ॥ वामपादस्य नाक्रमणमिति रेणुदीक्षितः ॥ अन्येषां भाष्यकाराणां
च यत्ने विष्णुपदस्यानुष्ठानः ॥ वारं पादमप्रतो न कुर्पोदिति ॥ सुशोधिन्याम् ॥

॥८९॥

अस्ति नास्ति च संतुष्टाद्वितीये सा ब्रवीदिदम् ॥ २ ॥ ऊर्जेनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ २ ॥ भर्तृभक्तिस्तानित्यं
 सदैव प्रियभाषिणी ॥ भविष्यामि पदेचैव तृतीये सा ब्रवीदिदम् ॥ ३ ॥ रायस्पोषाय नमः ॥ विष्णवेनमः ॥
 ॥ ३ ॥ आर्तेभार्ता भविष्यामि सुखदुःख विभागिनी ॥ तवाज्ञां पालयिष्यामि कन्या तूर्यपदे ब्रवीत् ॥ ४ ॥
 मायोभवाय नमः ॥ विष्णवेनमः ॥ ४ ॥ ऋतुकाले शुचिस्नाता क्रीडिष्यामि त्वया सह ॥ नाहं परतरं यायां
 कन्या पंचपदे ब्रवीत् ॥ ५ ॥ पंचपशुभ्योनमः ॥ ५ ॥ इहाथ साक्षिणोविष्णु नच त्वां वंचिताम्यहम् ॥ उभयोः
 प्रीतिस्त्यन्ता कन्या षष्ठपदे ब्रवीत् ॥ ६ ॥ षष्ठरायस्पोषायनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ होमयज्ञादिकार्येषु भवामि
 च सहायिनी ॥ धर्मार्थ कामकार्येषु कन्या सप्तपदे ब्रवीत् ॥ ७ ॥ सखिभ्यो नमः ॥ विष्णवेनमः ॥ ७ ॥
 आचारात् कन्याभ्राता वरपादांशुं गृहीत्वा ॥ अवतिष्ठेत् ॥ इति सप्तपदाक्रमणं ॥ पूर्वस्थापित मंगलकुंभोदक-

अर्थ-(१) ए प्रमाणे सप्तपदा मर्यापत्री पोताना आसनपर वसतु. केठलीकन्यातोणा वरेकन्यातो अंगुठो पकडवो जोइये तेने मदले कन्याना भाइपत्ते
 अंगुठो पकडावेडे, तथा तेने अंगुठोदवामणी तथा बाणीउग्रमणीनी रीतना रुपिया आपेडे तेमा वरपासेम अंगुठो पकडावी कर्म करावतुं पछी रीतना रुपिया
 मठे कन्याना भाइने आपवा ॥

०६०

॥९०॥

जलेनाचार्यः द्रयोःशिरसि अभिषिचेत् ॥ भगंते वरुणो राजा भगं सूर्यो बृहस्पतिः ॥ भगमिंद्रश्च वायुश्च भगं
सप्तर्षयो ददुः ॥ अभिषेकं कृत्वा ॥ दिवा विवाहश्चेत् ॥ सूर्यं पश्येत् ॥ रात्रौ अस्तमिति ध्रुवं दर्शयति ॥ ध्रु-
वायनमः ॥ इति पंचोपचारैः संपूज्य ॥ वधूः पश्यामीति ब्रूयात् ॥ अथ वरः दक्षिणांसस्योपरि हस्तं नीत्वा
तस्याहृदयमालभते ॥ मम तव चित्तवाग्भ्यो नमः ॥ इति हृदयमालभ्योत्तस्तो वधूमुपवेश्य ॥ इत्या-
चारात् ॥ वरःअनामिकाग्रेण वधूशिरसि स्पृशेत् ॥ तस्याःसीमंते वरः सिंदूरं ददाति ॥ वधूमुत्थाप्य ॥ स्वद-
क्षिणे दर्भोपरि गोष्ठवपुरुषेभ्यो नमः ॥ इति मंत्रेण वधूमुपविश्य ॥ स्विष्टकृतं जुहुयात् ॥ अग्नये स्विष्टकृते नमः

(१) सूर्यावलोकनं दिवाविवाहे भवतीति रेणुकारिका हरिहरी ॥ सूर्यावलोकनेनस्यान्यथातुषपत्पाऽस्तेमि तेध्रुवं दर्शयतीत्यत्रास्तमित ग्रहणाच्च
एतद्भयानुसारिणां दिवैव विवाहो नरात्राविति गदाधरः ॥ ध्रुवमीक्षस्वेत्यध्येषणा न भवतीति कर्कः ॥ ध्रुवमीक्षस्वेति प्रैष इतिहरिहरगदाधरौ ॥

(२) ओं ध्रुवाग्नी ध्रुवाःपृथिवी ध्रुवमिन्द्रमिदं जगत् । ध्रुवासः पर्वताग्ने ध्रुवाग्नी पतिकुले इयम् ॥ ओं ध्रुवमसि ध्रुवन्त्यापश्यामि ध्रुवमि-
पोष्ये मयिममं त्वादात् । बृहस्पतिर्मया प्रत्यामजावती सजीव स्रद्धः शतम् ॥ ९ ॥

अर्थ-(१) एतत्पक्षे ष्या पक्षे मंगलकलशयात्री पाणील्ल मंत्रपणी वरकन्यानामायापर अंशुं. ह्ये दहाडानालग्न होयतो सूर्यनादर्शन कराववा तथा
रात्रीनाहोयतो कन्याने ध्रुवना दर्शन कराववा. ध्रुव देताडवानु तात्पर्य एतल्लुन ठे के हेवधु अथवा वर नेम आ ध्रुव दृढ अने स्थिरठे सेवीरिते आपणे

॥९०॥

इदममये स्विष्टकृते नमः ॥ इति पूर्वविवाहः ॥ अद्येत्यादि० कालापकर्षं जन्य दोषपरिहारार्थं त्रीन् संख्या-

(१) कथाःसीमंते वरः सिंदूरं ददातीति प्रयोगस्तत्कारे ॥ अनामिकाग्रेण वज्रशिरसि अभिमंत्रणं मित्यन्त्ये ॥ चतुर्थ्याकर्म चतुर्थेति कर्तव्यं मिति परं च रुद्र्या तदिनेव करोति ॥ १ ओं मम व्रते ते हृदयं दधामि मम चित्तं मनुचित्तं ते अस्तु । मम वाचमेकमना जुपस्व मनावतिष्ठत निगुनस्तु मयम् ।

वेज्जगाए एतनीनाना प्रियाचरणमां पतिपत्नीधर्मं पालनमां स्थिरं अने दृढं धर्ये. " अमुष्य " आपदनाज्ज्याये पट्टिपिप्तस्त्यान्त पतितुं नामबोलुं जोइये जेपके जोइनुनाम शिवशर्मा अथवा चक्र वर्मा होय तो तेनुं नाम शिवशर्मण. अथवा चक्रवर्मण अथवा भगवान् दासस्य इत्यादि बोलुं जोइये. तेमन असौ पदनी जग्गाये कथूण, पोताहुं नाम प्रथमा विपत्त्यन्त जोडी मंजने पुरो बोलवो जेपके यशोदाहं शिवशर्मणस्ते इत्यादि आ जग्गाये पण (अमुष्य) पदनी जग्गाये पतितुं नाम पष्ठयन्त विपत्तिवदे बोलुं अने " असौ " ना जग्गाये कथूनुं प्रथमान्त नाम जोडी बोलुं ! जोइये. जेपके हे स्वामिन् यशोदा (अहम्) हुं (अमुष्य) चक्रवर्माणी के पद्मगुप्पन्नो अर्वाणी (पतिबुडे) तमाराकुलमा धुवा निश्चल नेवाके आप (ध्रुवम्) दृढनिश्चय करनार मारास्थिरपति (असि) जे, तेम हुं पण तमारी दृढ अने स्थिरपत्नी पाउं हे वरानने ! जेम (ह्री) सूर्यनी काती अथवा विधुत् (ध्रुवा) सूर्य अथवा पृथिव्यादि लोकामां निश्चयजेम (पृथिवी) पोताना स्वरूपा (ध्रुवा) स्थिर जेम इहम् आ (विधम्) सर्वगत संसारप्रवाह स्वरूपा (ध्रुवम्) स्थिरछे तपा जेम (श्मेरांता.) आ पर्वतो (ध्रुवास्तः) पोताना स्थलमां स्थिरछे. तेम (इहम्) आ तुं मारी (ह्री) (पतिबुडे) माराकुलमां (ध्रुवा) सर्वदा स्थिररहे. (१) पटीवरेकन्याना जमणा तमे हाथमुत्ती तथा हृदये हाथमुक्ती मैत्रभगवो. पटो वरे पोतानी चौथा आंगलीवदे कन्याना माथाने अङ्करी तेना सेवामर सिंघुर नांजुं. मैत्रापी तेना सौभाग्यनी सुद्धि धायछे. पटो स्विष्टकृत आदि आहुतीभोनो होम करवो, एने पूर्वविवाह कहेछे. १ हे कथू (तुं) तारा

वि० कौ०

॥९१॥

कान् प्राजापत्यान् रजतप्रत्याम्रायद्वा अर्धकृच्छ्रपरिमितद्रव्येण अहमाचरिष्ये ॥ तेन प्राप्तकर्मणि अधिकार-
 ? ओं अन्नपाशेन यणिना प्राण सूत्रेण (पृश्निना) वधामि सत्यग्रन्थिना मनश्च हृदयं च ते ॥ १ ॥ ओं यदेतद्धृदयं तव तदम्नु
 हृदयं मम यदिद् १ हृदयम् मम तदस्तु हृदयं तव ॥ २ ॥ ओं अन्नं प्राणस्य पश्वि १ शस्तेन वधामि त्वासौ ॥ ३ ॥ (१) सुमद्गलीरियं
 वधुरिगाम् समेत पश्यत । सौभाग्यमस्ये दत्त्वा याधास्तं विपरेतन ॥ १ ॥

(हृदयम्) अतः कारण, अने, आत्माने (मम) मारा (वित्तपनु) वित्तने, अनुकूल (ते) तारं (वित्तं) वित्त सर्वदा (अम्नु) थाओ (मम)
 मारा (वाचम्) वाणीने, तू (एक मना) एकाग्र वित्त (जुपस्य) सेवन्कर (प्रनापति) प्रनानु पालन करनार, परमेश्वर (त्वा) तने (मह्यम्)
 मारे मोटे (निमुनस्तु) निमुनकरे, हे वधू, अथवा वर, जेम्, अन्ननी सापे प्राण, अने प्राणनी सापे अन्न, तथा अन्न अने प्राणनो, अंतरिक्ष साथे संबंध
 छे, तेम् (ते) तारं (हृदयम्) हृदय (च) अने (मनः) मन (च) अने जे वित्त इत्यादि, तेने (सत्यग्रन्थिना) सत्यतानी गांठ पडे (वधुरिगाम्)
 थाउं छु. हे वर, वा, हे स्त्री (यदेतद्) जे आ (तव तारं हृदयम्) (आत्मा अथवा अंतः कारण छे) तव (ते) मम (मारा) हृदयम् (आत्मा
 अथवा अंतः करणनी, हुत्त प्रिय) अस्तु (थाओ अने) मम (मारे) यदिदम् (जेआ) हृदयम् (आत्मा, प्राण अने मन छे, ते,) (तारा तव
 हृदयम्) आत्मा किगेरनी हुत्त, प्रिय (अस्तु) सदा रहो (असौ) वरे वधुतुं नाम बोलतुं, हे यशोदे जे (प्राणस्य) प्राणतुं पोषण करनार (पश्विंशो)
 उर्वसिमुं तत्त्व (अन्नम्) अन्न छे (तेन) तेपडे (त्वा) तने (वधामि) हृद प्रीति बडे बांधुं छुं. (१) हे विद्वज्जनो (इयं वधूः) आर्या (सुमद्गली.)
 उत्तमवत्याण कास्वगुणोर्धा युक्त धाय तेम् (इमाम्) आने (समेत) करो अने (पश्यत) जुवो एटले के जे रीते एने उत्तमपुत्रनी प्राप्ति धाय तेवी
 आनी उन्नतीकरो (अस्ये) आनेभाटे (सौभाग्यम्) उत्तम सौभाग्य (दत्त्वा) आपी (अथ) पत्नी (आस्ताम्) तमे पोताने घेर (विपरेतन) पाडा जाव.

॥९१॥

कान् प्राजापत्यान् रजतप्रत्याम्नायद्वारा अर्धकृच्छ्रपरिमितद्रव्येण अहमाचरिष्ये ॥ तेन प्राप्तकर्मणि अधिकार-

? ओं अक्षपातेन प्राणिना प्राण मूत्रेण (पृश्निना) वध्नामि सत्यग्रन्थिना मनश्च हृदयं च ते ॥ १ ॥ ओं यदेतच्छृदयं तव तदस्तु
हृदयं मम यदिदं २ हृदयम् मम तदस्तु हृदयं तव ॥ २ ॥ ओं अस्मि प्राणस्य पद्भिवि २ शस्तेन वध्नामि त्वासी ॥ १ ॥ (१) सुमद्गलीरियं
पशुरिषाम् समेत पश्यत । सौभाग्यमस्यै दत्त्वा याथास्तं विपरेतन ॥ १ ॥

(हृदयम्) अंतःकरण, अने, आत्माने (मम) मारा (चित्तमनु) चित्तने, अनुकूल (ते) तारुं (विच) विच सर्वदा (अस्तु) थाओ (मन)
मारा (वाक्चम्) यणीने, तू (एक मना) एकाग्र चित्त (कुपस्व) सेवनकर (प्रजापति) प्रजातुं पालन करनार, परमेश्वर (त्वा) तने (मह्यम्)
मारो मोटे (नियुक्तवत्) नियुक्तकरे. हे वधू, अथवा कर, जेम, अजनी साथे प्राण, अने प्राणनी साथे अन्न, तथा अन्न अने प्राणनो, अंतरिक्ष साथे संबंध
छे, तेम (ते) तारुं (हृदयम्) हृदय (च) अने (मनः) मन (च) अने जे विच इत्यादि, तेने (सत्यग्रन्थिना) सत्यतानी गांठ बडे (वध्नामि)
बांधुं छुं. हे पर, वा, हे खां (यदेतद्) जे आ (तव तारुं हृदयम्) (आत्मा अथवा अंतःकरण छे) तम् (ते) मम (मारा) हृदयम् (आत्मा
अथवा अंतःकरणनी, सुख प्रिय) अस्तु (थाओ अने) मम (मारो) यदिदम् (जेआ) हृदयम् (आत्मा, प्राण अने मन छे, ते,) (तारा तव
हृदयम्) आत्मा विगेरनी दुख, प्रिय (अस्तु) सदा रहो (असी) वरे मधुतुं नाम बोलखुं, हे यशोदे जे (प्राणस्य) प्राणतुं पोषण करनार (पद्भिवि)
छर्वातनुं तव (अन्नम्) अन्न छे (तेन) तेवडे (त्वा) तने (वध्नामि) दृढ प्रीति बडे बांधुं छुं. (१) हे विद्वज्जनो (इयं वधूः) आरुओ (सुमद्गलीः)
उत्तमकल्याण कारकगुणोर्था युक्त थाय तेम (इमाम्) आने (समेत) करो अने (पश्यत) जुबो एटले के जे रीते एने उत्तमसुखनी प्राप्ति थाय तेवां
आनी उत्तर्ताहरो (अस्थै) आनेमोटे (सौभाग्यम्) उत्तम सौभाग्य (दत्त्वा) भापी (अथ) पजी (आत्ताम्) समे पोताने घेर (विपरेतन) पाछा जाव.

सिद्धिस्तु॥ अद्येत्यादि० ममास्या भार्यायाः सोमगंधर्वाग्न्युपभुक्तदोष परिहारद्वारा श्री परमेश्वरप्रीत्यर्थं चिवाहै-
 कदेशभूतं चतुर्थीकर्माहं करिष्ये ॥ तत्रादौ गणपतिस्मरणं करिष्ये ॥ अमौ चरुं सपायित्वा प्रणीतोदकपात्रं प्राति-
 ष्ठाप्य अग्निं नमस्कृत्य ॥ आज्येन पंचाहुतयो देयाः ॥ अग्नये प्रायश्चित्ताय नमः ॥ इदमग्नये नमम ॥
 उदकपात्रे त्यागः ॥ १ ॥ वायवे प्रायश्चित्ताय० इदं वायवे० ॥ २ ॥ सूर्याय प्रायश्चित्ताय० इदं सूर्याय० ॥ ३ ॥
 चंद्राय प्रायश्चित्ताय० इदं चंद्राय० ॥ ४ ॥ गंधर्वाय प्रायश्चित्ताय० इदं गंधर्वाय० ॥ ५ ॥ ततो स्थालीपाकेन
 एकाहुतिः ॥ प्रजापतये० इदं प्रजापतये० ॥ १ ॥ आसां षडाहुतीनामुदकपात्रेत्यागः ॥ ततःस्थालीपाकेन
 स्विष्टकृत ॥ अग्नये स्विष्टकृते० इदमग्नये स्विष्टकृते० ॥ १ ॥ प्रोक्षणीपात्रे त्यागः ॥ आज्येन नवाहुतयः ॥ अग्नये०

अर्थ-कंसारजमवानो विधि शास्त्रप्रमाणे चोक्त दिवसनो छे.पण आवा सप्रयने अह्नसरीने रुद्रायी तेन दिवसे थायउ. तेथी तेना अपकर्पनो दोष दूर करी ते
 निमित्त प्रायश्चित्त संकल्पकरी ते करवो.तेमां संकल्पकृत्यो के आ खीने सोमगंधर्व अग्निवहे उपभुक्त भवानो दोष नारा करवा अने परमेश्वरनी प्रीति मेळववा चतु-
 र्था कर्म करीश-एकरी गणपतीतुं पंचोपचारी पूजनकरी अग्निमा चरुं करवो.ते नथी थतो तेनी ठेकाणे छोट केवळ एकटो धपरायउ.ने ते स्वावामां चिलकुल
 आवतो नथी मेनाथा दर्पतामा मगडो तथा एकएकना मन मछता नथी.माटे शास्त्रप्रमाणे प्राशन करवो होय तो कंसारनी ठेकाणे मात मोइये. पण ते न भने तो
 गोत्यापदी करो तेतुं भक्षण करावतुं, ते असुत्तमो. चरु थवा पडी प्रायश्चित्त संवर्धनी आहुतीथो पंदर आपर्वा.

१॥ इदममये० ॥ १ ॥ वायवे० इदं वायवे० ॥ २ ॥ सूर्याय० इदं सू० ॥ ३ ॥ अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्नि० ॥ ४ ॥
 अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्नि० ॥ ५ ॥ ॥ अमयेअयसे० इदममये अयसे० ॥ ६ ॥ वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वे-
 २॥ भ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्चनमः ॥ इदं वरु० ॥ ७ ॥ वरुणायादित्यायादितये च० इदं वरुणाया० ॥ ८ ॥
 प्रजापतये० इदं प्रजापतये० ॥ ९ ॥ ततःप्रोक्षणीपात्रस्थजलस्य प्राशनं ॥ संस्रवप्राशनं ॥ पवित्राभ्यां मार्जनं ॥
 अग्नौ पवित्रप्रतिपत्तिः ॥ अथ कंसारभक्षणं ॥ ततःवधूं स्थालीपाकं वरः प्राशयति ॥ कन्यामात्रा चतुर्वारं

(१) अमजायां तु कन्यायां न भुंजीत कदाचन ॥ दौहित्रस्य मुखं दृष्ट्वा किमर्थमनुशोधति ॥ (१) ओं, इमां त्वमिन्द्र मीद्वः सुपुत्रां
 सुभगां कृणु दद्यास्यां पुण्याधेही पतिपेकादशं कृषिस्वाहा ॥ ओं सम्राज्ञी श्वशुरे भव सम्राज्ञी श्वश्र्वां भव ॥ ननान्दरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधिदेवेषु

(१) इधर पुरुष अने स्त्रीयोने आज्ञा आपेजे, के हे (मीद्व) वीर्यसेवनकरनार (इन्द्र) परमैश्वर्ययुक्त तूं आ वधूना स्वामिन् (त्वम्) तूं
 (इमाम्) आ वधूने (सुपुत्राम्) उत्तमपुत्रवाली (सुभगाम्) सुदरासौभाग्य भोगववावाली (कृणु) कर (अस्याम्) आ वधुमां (दश) दश (पुत्रान्)
 पुत्रोने (अधेहि) उत्पन्नकर, अधिक नहीं अने हे स्त्री तुपण अधिककामना नहींकर दशपुत्र अने (एकादशम्) अग्यारमा (पतिम्) पतिने प्राप्तधर
 संतोषं (कृषि) कर मे आधी आगल्लवही सदाशान्तिनो अधिक श्रेय करसो तो तमारासंतानो दुष्ट अल्पायु अने निर्बुद्ध यसे, अने तमे एण अल्पायु अने
 रोगग्रस्तधर मसो, हे वरानने तूं (श्वशुरे) मातोपिता के मे तारो ससरो धायजे तेमा प्रीतिकरी (सम्राज्ञी) प्रकाशमान चक्रवर्ती राजानी राणी समान पक्षपाते

परिवेषणं कार्यं परिवेषणानंतरं पूर्वं वसो वधूं प्राशयति ॥ प्राणेभ्योनमः ॥ १ ॥ अस्थिभ्यो० ॥ २ ॥ मांसेभ्यो० ॥ ३ ॥

१ एकासनं चैकद्वय्या मेकपात्रे च भोजनं । एकत्र मगलस्नान मेकवादनरोहणं । कुर्मन् विवाहे एतानि भवेद्विधौ न दोष भागिति ॥ गार्ग्यः ॥
विवाहे भार्यया सह भोजनमाहांगिरः ॥ मात्रा सहोष्णयने विवाहे भार्यया सह । अन्पत्र सहभुक्तिश्चे त्यादित्यं माप्नुयाच्चरः इति ॥ भास्करे ॥

जेडी प्रवृत्त (मव) था (श्वभाम्) मारीमाता के जे तारा सासुथायजे तेमा प्रेमयुक्त भइ तेनी आज्ञामा (सम्राज्ञी) साररिते प्रकाशमान (मव) था (ननान्दरि) मारी केन जे तारी नणन्दजे तेमा (सम्राज्ञी प्रीतिवाली अने (देवपु) मारामाद तारा दीयर तथा जेटजे तेमा पण प्रीतिवडे प्रकाशमान (अधि-
भव) था अर्थात् सर्वथा अविरोध पूर्वक प्रीतिवाली था.* हवे, कस्तूर भक्षण करावजु, तेमा, पेळथी, कन्यानी माता, पाथे मोड बाधी आवा, उत्तराभि मोटे
मेसी सारा उत्तम पात्रमा, कस्तूर पीरसे, पत्नी, तेमा, वाखाइ विगेरे छासे, पत्नी, प्रथम बरे कन्याने, प्राशन करावजु, तेमा, पेळे, कोलियेथी, चार उपरना
मजो भगी चार वस्तु स्वच्छहुं ए ठेकाणे कान पकडवानो रिवाम ठे, पत्नी कन्याये वरनो कान पकडी, चार वस्तु स्वच्छहुं पत्नी नेउ जणे, पोतोना
हथे, स्वावुं. तथा सासुये, नेउना हाथघोषाडवा तथा कस्तूरस्त्राधानी रीत सामा सामी आपे, तेमा, वरने, जे आपे, तेमा करता, अधिक वरवाला कन्याखालाने
आपे छे ए, कस्तूर भक्षणनो विधि पया पत्नी अर्हिपा मेतानी आवी सुलोकरनी रीत करे छे. तेमा केटलाक विभास शब्दो, अन्योअन्य, एक एकना माता
पिता बीजाने कहे छे ते ठीक नपी, शाख्यी विरुद्ध छे. माटे मे ठेकाणे, एकेके पोतानो प्रेम अने, अठहरणनी गाठो बाधवानीजे तेना श्लोको अहि
वस्तुतिलका वृत्तमा मुकेलाजे ते बोलवाने. तेमा पेहेजवरपठ कन्या एमभवजमे १४ श्लोकभयापत्ती मेतार्जाने चाली करी एकेकरुपयो नेउनणाये दक्षिणा
अपकी पत्नी केटलीकन्यातोनी रीतमात्र प्रमाणे सपिया आपवा छेवानीकरी छेवी-तथागोरेपोताना दावानारुपियालेवा तेनेप्रसासन-ईद्रासननेहेरजे तेमा वरनागोरने

त्वचेभ्यो० ॥ ४ ॥ इति मंत्रेण चतुर्वारं वधूं प्राशयित्वा ॥ नंतरं कन्यावरं ॥ चतुर्वारं प्राशयति ॥ हस्तं प्रक्षाल्या-
 चम्य ॥ कृतस्य० ब्रह्मन् अयं ते वरः प्रतिगृह्यतां ॥ पश्चिमे प्रणीताविमोक्तः ॥ अत्रवधूवरयोः प्रतिज्ञामंत्राः पठ-
 नीयाः ॥ ते च ॥ श्लोकाः ॥ वत्त वसंततिलका ॥ वरः ॥ छे धर्मपति नस्तुं अरुधां गजाण्युं अर्धांग अर्प्युं
 तुजने मनथी प्रमाण्युं ॥ तेथी सदा हृदयमां शुध प्रेम धारी स्ता करुं अरुध अंग गणी तुं नारी ॥ १ ॥ “कन्या” ॥
 ज्यां ज्यां जसो प्रभु त्याहां तम साध आबुं छाया रूपे अनुसरी पतिनी कहाबुं ॥ हो दुःखके सुख जरी मनमां नलाबुं
 सेवाविषे रहि सदा पति गुण गाबुं ॥ २ ॥ वरः ॥ पाले कुंडवं नहि क्लेश जस करे तूं वृद्धो तणां वचन नित्य शिरे
 धरे तूं ॥ कर्तव्य तारुं मनमां समजे ओरे तूं पाळूं तदा प्रणयथी तुजने ओरे हूं ॥ ३ ॥ कन्या ॥ पालूं कुंडवं
 नहिं द्रोह धरुं जराये सेवा करुं वडिल्ली विधिथी सदाये ॥ इच्छुं मले नवमले रुहुं हर्षमांये स्वामी तणी थड
 रुहुं मन वाणी काये ॥ ४ ॥ वरः ॥ जो तूं रहे नित पतीव्रत पालनारी संसारकार्य अरुधुं तुं उठावनारी ॥

इद्रासनभाष्युअने कन्यानागोरने मद्रासन आपु-एवोचालडे, ब्रह्मासन इद्रासनरुदीना शब्दोडे पण तेपना ठेकाणे वृद्धेयेलगावरी सोपेळी जणायडे,

वाणी मृदूधि तनताप समावनारी पाखं गणी अधिक प्राणथी प्रीयनारी॥५॥ कन्या ॥ भर्ता करं प्रभुगणी पति
हुं तमारी स्वामीतणां चरणमां रहं भावधारी॥वाणीवदी कड कदा नहीं दूभनारी भाखूं सदा मधुर वाक्य विनोद
कारी ॥६॥ वरः॥ आज्ञाधरी शिरपरे सहस्रसुखदेती संसारकार्य सुखदुःख विभाग लेती ॥ एवी कुलीन प्रमदा
पर्याखी प्रीति पाखं धरी सज्जन केरि रीति ॥७॥ कन्या ॥ स्वामीतणां सुख विपे रहं पूर्ण सुखी धावो
कदी दुखी तमो धवुं हुंय दुःखी ॥ ए रीत नित्य सुख दुःख विभागी थाऊं आज्ञा तमारी सघली
शिरथी उठावुं ॥ ८ ॥ वरः ॥ शास्त्रानुशासन जदा कहुं पालनारी थे धर्मपत्नी पतिना पद
सेवनारी ॥ संसारवारि निधिपार उतारनारी छे धन्यजन्म मुजजो मली धर्मनारी ॥ ९ ॥ कन्या ॥
धइ स्नानथी ऋतुथकी अतिशुद्धदेहे क्रीडा करं निजपति थकी नित्य गेहे ॥ चहु तथा मनथकी
न गणूं विजाने मानूं विजा पुरुष भ्रात पिता समाने ॥ १० ॥ वरः ॥ हुंये नहीं ठगुं तुने कदिकोइ रीते साक्षी
कर्या जगपती अतिचाहुं चित्ते ॥ पालीस अंग गणिने तुजनेहुं प्रीते ते धर्मपत्नी समजे निजधर्म नित्ये ॥११॥

॥ कन्या ॥ बाणी शरीर मनर्था ठगुना पतीने साक्षिक्या वचनना कमलापतिने ॥ साथे वसीस जगमां सुख-
थी सुप्रीते ना क्लेश थाय कदि वर्तिश एवी रीते ॥ १२ ॥ वरः ॥ संसारकार्य सघलां दइने सुधारी धर्मार्थकाम
विषये वनु सहायभारी ॥ आ लोकमां सुरलोक वतावनारी मुक्ति तदा सहज दंपतिनी थनारी ॥ १३ ॥

॥ कन्या ॥ वेली उठी पतिथकी ग्रहकार्य त्यागी यज्ञादि कार्य करवा थावुं अर्धभागी ॥ धर्मार्थ काम
समये रहुं नित्य साथे सर्वस्वमेव अस्पृं निजनाथ हाथे ॥ १४ ॥ वर कन्या ॥ आ सप्तपद्य रचना महिजेह भाख्युं
ते दंपती वचन सार गृहीज दाख्युं ॥ आयुष्य कीर्ति धन संतति शुद्ध आपे पापो समूल हरिंकर प्रेम थापे ॥

॥ १५ ॥ प्रणीतोदकेन वर्धुं मूर्ध्नि अभिषिंचति वरः ॥ मंत्रेण अग्निवायु सूर्य चंद्र गंधर्व प्रजापतिभ्यो नमः ॥

(१) अत्राधाराद्यतस्त स्त्रियो मंगलं कुर्वितु ॥ पतिपुत्रान्विता भव्यायतस्तः शुभगा अपि ॥ सौभाग्यमस्य दद्युस्ता मंगलाचार पूर्वक
मितिरेणुदीक्षिताः ॥ विवाहप्रशानयो ग्रामःप्रमाण मितिश्रुतेः ॥ अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः ॥ चत्वारि तस्य वर्धते आयु विद्या
यशो धनं ॥ इति मनुः ॥

अर्थ-पत्नी वस्ताने पूर्णवात्र आपि प्रणीतानु पाणी दंपतीना साधारण जात्रुं, तयार्कमकरावतानी दक्षणा तयामूयसीआपी आशिर्वाद लेवा-पतीवेदलाककु-

कृतस्य० ब्राह्मणेभ्यो यथोत्साहं दक्षिणां दास्ये ॥ कृतस्य० यथा संख्याकान् ब्राह्मणान् भोजयिष्ये ॥ कृतस्य० आ-
 चार्याय यथोत्साहं दक्षिणां दास्ये ॥ कृतस्य० न्यूनातिरिक्तदोष प०भूयसीं दक्षिणां० ॥ अशिषो गृहीत्वा अतःपरं
 यथा कुलाचारं कुर्यात् ॥ ततो दंपती ग्रहमध्ये गत्वा गणपत्यादिपुरःसरं उभयोःपित्रादीन् प्रणम्य ॥ इष्टजनैः
 सह भुंजीयाताम् ॥ ततोवरः ॥ शास्त्रोक्तशुभकाले पित्रा दत्तां वधूं गृहीत्वा ॥ याने उपविश्य ॥ मंगलवाद्यधोप-
 पुरःसरमंगलगीतपठनपरैः पुरंधीजनै रचार्यादि विप्रैः स्वस्तियाचेति वा सुमंगल सूक्तान् पठन् परैश्च सहस्वगृह-
 द्वारे आगत्य यथाचारं कृत्वा गृहं प्रविशेत् ॥ इति श्रीजयानंदात्मज मूलशंकर शर्मणा विरचितायां विवाहकौमु-
 द्यां विवाहप्रयोगः समाप्तः ॥

लाचारोपरवा.तेमां भोगोनुं करेले,तेनी रीत पेहेछायी वरतरफनी वरनी माता आनी कन्यानेचालोकरा सासुसराना तरफना दागीना अथवा रुपिया रिवानप्रमाणे आवेते,
 तथा बीमा सगावहाला पण अनुक्रमे आनी तेनेआपे-पठाकन्या तरफनाआवा वरने चालोकरा प्रथमप्रमाणे आपे.एथयापठावेड वरकन्याये चरथी चारवखतआडीनी
 प्रदक्षिणा करवी-एथो आठमंगल फेरववानो रिवान पोरवाड-श्रीमाली-विगेरेवाणियाओमां तथा सोनीमाछे,ते थयापठी वे सौभाग्यवती वरनातरफनी तेम पेकन्यातरफनी
 आवे अने वरकन्याने चालो करी-भातफोडी पगेहायेकंछुकरा पोठानाहापनोडी कन्यानानमणावजनमांकेहे के ब्रह्मासावित्रीनुंएवातण अनेईश्वरपार्वतीनुं सौभाग्य

એમકહીને તેનાય, પછી અનુક્રમે પ્રણેષ એમકહવું-પટ્ટાચોથીયે તેપ્રમાણેકરી વરનાદોકમાર્શવરમાલાકાચી કન્યાની દોકમા ચોવડીકરી નાંત્રવી-પટ્ટાવરકન્યા સાથે
 ધરમામડ ગોવરના પંચોપચારી ગોરે પુનકરાવવી, વિરકન્યાપાસે આહ્યા ૧૪ સોપારી પૈસાલડ વરકન્યાને પૈકીવેલીમાહેડે. તથા અંતરપટના કકડાને કોરડો-
 મનાવી માયમાટલાને ચારવલત અરકાદીવરને તથાકન્યાને પરસ્પરમારવેડે તપામોજન અગાધી કુંકુમના હાથકરં ડાપામારવેડે. પછી વરકન્યા પગેલગી
 ગલ્તું મોઢુકરી ઉઠે, પછી પોતાનાવડીલોને પગેલગી, સમાર્મજપમા બેસતું તથા ભોજન કરવું તથા તેજદિવસે ઘડ વરપેરનાવાનાહોય તો સારો-ચાર સાંધી મુદ્દત-
 નોડ માનવે ગાનવે જવું (સ્વીયરેનકાપી. રોગી મંગલે મૃત્યુ-દુધે વિજવા શુકર-દારી અને સોમવાર ઉત્તર કહેલાડે. જતી વસંતે રથમાં પોતાને ઢાંચે હાથે
 કન્યાને બેસાડી ધેરજડ પોતાનાં ચારણાન્ય ઉમરામગાદી બાનટપર વેડજળે ઉમારેહેવું આંદિ વરનીમાતા આવીપ્રથમપ્રમાણે વરકન્યાને પૈકેડે. તથા સંપટઉતારી
 મુકેડે. તેમંવર પળ્યો માગીવરમાં જાયડે. તે વસંતે વરની સ્નેહરણાદેડે, તથા તેનું દાયું આપ્યાથી ધરમાં જડ ગોવરમપસે બેસાંવેચોપચારી પૂમાકરાવવી.
 પછી એકમેઢી વિગેરે સરહું પ્રથમપ્રમાણેકરી સમાર્મ કરવી. માતાની થાહહેથતો માતાની પૂજાકરી થાહશરવાં એક થાહમાંથી બેડમળાયે, સ્વાયાનેરિ
 પાનડે-પ્રમાણે તેદિવસનો વિધિ કરી સારાયે શયન કરવું-દશેલગ પછી પચારેસાંદ મુદ્દતઆવે સ્વારેદેવતાઓનું લ્થાપનકરવું જોડયે ૫૫ તેમ ન કરતા-સ્વા-મંગલ
 ગુરુ-પ્રમાંથી જવારઆવેડે-તેવારેસવારે વર, સાસુભાવડે-સ્વાં વરકન્યાજોડે, બાનટપરભેલી નાયડે-નાવાનાવસણમાંવેડજળનાવરનારુપિયાધારાપ્રમાણેલાલેડે-એ એકે-
 પોતાયે નાનું એમ કહેડે. તેનાયાપછી કન્યાનાવરમાંગોજનઅગાદી લૂન્ડ સ્વામોરપૂજા કરાવેડે. પ્રથમદિવસનામપ્રમાણેએકીવેલી કોરડો મારાવેડે. પછી કન્યાના
 હાથનું પિડલેતેનો દોરોચારવલતએડેવો. તેમવરનાહાથનો કન્યાએડે ને માથે. પછીપગેલાડે. તથા માયમાટલા સ્નેહકાચી વિષર્જનકરેડે. પછીનીવેનાકાનીમગાપરજડ.
 ત્યાં સ્પંડિલપરલીપા સાવિયોજાદી તેનાપર એકવહો તેમાંવડું મરિ. તથા રુ. ૧ મુકીનાલીયરમુકી તેનાપર રેશમીકકડો ચાંવી તેની પૂજાગણપતિતારિકે કરાવેડે.
 પછી ઉઠીને મથામથાડે. તથા જતાવસંતે શરવાડા, ૫, ઘડો પોતાનેચેર લડનાયડે. તથા પોતાનેચેરેપેલાથીચારણે સ્પંડિલપર પ્રથમપ્રમાણેપૂજા કરીવરમાલડમાયડે. તથા

॥ इति वि० कौ० द्वितीय प्रकरणे विवाहविधिः ॥

॥अथ वि०कौ०तृतीय प्रकरणे उद्यापन प्रयोगः॥

॥ શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ અથ દેહશુદ્ધિ પ્રાપ્તિ પ્રયોગઃ ॥ પ્રાતરુત્થાય ॥ વર્ણાશ્રમધર્મકર્માણિ કૃત્વા ॥ સર્વોપદેશાન્ ગૃહીત્વા ॥ નદ્યાદૌ તીર્થે ગત્વા ॥ કર્મભૂમિં સંશોધ્ય ॥ વિધિવત્ સ્નાત્વા ॥ ધૌતે વાસસી પરિધાય તત્રાસને ઉપવિશ્ય ॥ આચમ્ય પ્રાણનાયમ્ય ॥ પાત્રે શુદ્ધોદકમાપૂર્ય ॥ દેશકાલાદીન્ સ્મૃત્વા ॥ હસ્તે જલ- માદાય ॥ મમ આત્મનઃ પુણ્યોક્ત ફલપ્રાપ્ત્યર્થ કરિષ્યમાણકર્મણિ અધિકારાર્થ યથાશક્તિ દેહશુદ્ધિપ્રાપ્તિ- પ્રાણાયામો દહેત્સર્વ યચ્છરિરેઽસ્તિ પાતકં ॥ યથા વનગતો ચન્દિઃ શુષ્કાર્દ્ર દહતીધનં ॥ પ્રાણાયામસ્તથા પાપં શુષ્કાર્દ્ર નાગસંશયઃ ॥ પાવકા ઇવ દિધ્યંતે જપહોમે દ્વિજોત્તમાઃ ॥ પ્રતિગ્રહણં શામ્યંતિ પાવકઃ સલિલેરિવ ॥ તાન્પ્રતિગ્રહજાન્દોષાન્ પ્રાણાયામેદ્વિજોત્તમાઃ ॥ નાશ્યંતીહ ત્રિદાંસો વાયુમેદાનિવાંસાત્ ॥ ત્વગમૃકૃપિશિતાસ્થાનિ બેદોમજ્જાસસ્તથા ॥ એકં સપ્ત રાત્રેણ પુનાતિ વિધિન્ કૃતઃ ॥ પ્રાણાયામેદેહત્પાપં ધારણા- મિથ્ય કિલ્બિષં ॥ પ્રત્યાહારર્જયેલ્લોકાન્ યોગેન પરમં પદં ॥ નામ્નિ તત્પાતકં લોકે પ્રાણાયામેન શુચ્યતિ ॥

ધર્મ અર્પ કામ અને મોક્ષ એ ચાર પ્રકારના સાધનો છે. તેમાં જે સાધન કરવું હોય તેમાં પ્રથમ શરીર શુદ્ધિના માર્ગ છે. કારણ, જેમ, માણેક હીરા યોગે રત્નો પણ તેમની સ્વાખોમાથી નિકળ્યાન કોમલને પાત્ર થતા નથી તેમજ, સુવર્ણાદિ ધાતુઓ પણ ઉપવારો શિવાય સંપૂર્ણતાને પામતી નથી. ઘર્ષ વેદ્ય પણ પૂર્વમાં રોગાને જુલ્મ વગેરેન કરાવ્યા પછી પોતનું ઔષધ આપે છે તેમજ દરેક કર્મના આરંભે દેહ શુદ્ધિ પ્રયોગ પ્રથમ કરવાની જરૂર છે. માટે આ દેહ શુદ્ધિ પ્રયોગ વિધિવત્ મુખ્યો છે જે કરવામાં મન પવિત્ર થઈ કરેલ કર્મનું ફલ મેળવી અંતે મોક્ષાવસ્થા મળે છે-હવે જેને ઉપાસનાદિ કાર્યો કરવા છે

श्रित्तकर्म करिष्ये ॥ कर्ता चतुरस्त्रीनेकं वाऽध्यात्मविदं ब्राह्मणं पर्शत्वेनोपविश्याभुञ्जानः पर्शदं प्रदक्षिणीकृत्य ॥
 हृदयेन द्रव्यमानः साष्टांगं प्रणमेत् ॥ ततः सभ्याः पृच्छन्ति ॥ किं ते कार्यं वदास्माकं किं वा मृगयसे नर ॥ तत्त्व-
 तो ब्रूहि तत्सर्वं सत्यं हि गतिसात्मनः ॥ १ ॥ अस्माकं चैव सर्वेषां सत्यमेव परं बलं ॥ यदि चेद्रक्षते सत्यं
 शीघ्रं तं प्राप्स्यसे शुभं ॥ २ ॥ यद्यागतोस्यसत्येन न त्वं शुष्यसि कर्हिचित् ॥ एवं तैः समनुज्ञातः सर्वं ब्रूयाद-
 शेपतः ॥ ३ ॥ इति द्विजैः पृष्ठे प्रायश्चित्ती गोवृषयोः प्रत्येकं प्रत्याग्रायत्वेन यथाशक्ति पर्पत्पुस्तो निधाय ॥
 ततः पर्पदं प्रदक्षिणीकृत्य हृदयेन द्रव्यमानो धरण्यां साष्टांगं प्रणमेत् ॥ ततः करिष्यमाण प्रायश्चित्ताङ्गत्वेने-
 सध्याहृति सप्तपञ्चा गायत्रीं शिरसा सह ॥ त्रिपाठदायतप्राणः प्राणापानः स उच्यते ॥ प्राणावायेन शुष्यति गायत्रीजपेन च ॥ नारायणा-
 नुस्मरणेन मुच्यते दुःमतिग्रहात् ॥ प्रतिग्रहात्यरं नास्ति ब्राह्मणस्य विनाशनं ॥ नश्यते ब्रह्मवर्चस्यं नरकं च प्रपद्यते ॥

तेने सप्तारमा उरु देह शुद्धिनो साहित्य लह भटी आदि दीये जनु त्या भइ पृजननी जग साफ करी स्नान विधिवत् करी आसनपर बैसी आचमन प्रा
 णायाम करी हाथमा पाया लह अमुक कर्म निमित्त देहशुद्धि प्रयोग कहं दु-एप्रमाणे संकल्पकरी कर्ता यजमाने पोतानी अत करणपूर्वक करवानी सामग्री
 बनावानी, तेउपते सभ्यानावाहणो ईडे छे के तमो केमदुसीडो तथातमारे शुकरबुडे तथा शुंशर्कीडे, तेहमोने कहो.एवातसावडी यजमाने पोतानी सर्व हकीगत
 कहा, ब्राह्मणोनी प्रदक्षिणाकरी पाउरडा पाउरडाने प्रत्यक्ष अथवा द्रव्यलह सफल करवो

॥ ३ ॥ पूज्यैः कृतपवित्रोऽहं भवेयं द्विजसत्तमैः ॥ ४ ॥ एवं संप्रार्थ्य ॥ मामनुगृह्णन्तु भवन्तः ॥ इति
 प्रणमेत् ॥ पुत्रादिश्चेत्प्रायश्चित्तकर्ता तदाऽस्मच्छब्दस्थाने तन्नाम निर्दिशेत् ॥ ततस्तमुत्थाप्य तस्य शरीर-
 व्यादि शक्तिसुत्तममध्यमादिपदांश्च विचार्य ॥ अस्मिन्पक्षेऽयं सशक्त इति निश्चित्य पुस्तकवाचनपूर्वकं कथ-
 येयुः ॥ अनुवादकस्याग्रे प्रत्याम्नायांश्च कल्पयेयुः ॥ अस्मिन्काले प्रायश्चित्ती चंदनपुष्पादिभिः पुस्तकपूजां
 सभ्यानुवादकपूजां विधाय ॥ निबंधपूजांगत्वेन यथाशक्तिद्रव्यं निधाय ॥ कृतांजलिपुटो नम्रस्तिष्ठेत् ॥ अनु-
 वादकाय च पापानुसारेण निष्करूपां यथाशक्तिदक्षिणां दद्यात् ॥ ततोऽनुवादकोऽमुकदासस्य तव जन्मप्रभृति
 अद्य दिनं यावज्ज्ञाताज्ञात कामाकाम सकृदसकृत् कायिकवाचिक मानसिक सांसारिक स्पृष्टास्पृष्ट भुक्ताभुक्त
 पीतापीत सकलपातकातिपातकोपपातक गुरुलघुपातक संकरीकरण मलिनीकरण पात्रीकरण जातिश्रंशकर प्र-

पात्र दक्षणं ॥ किंचिदेदमयं पात्रं किंचित्पात्रं तथैवयं ॥ आगमिष्यति यत्पात्रं तत्पात्रं चारयिष्यति ॥ ब्रह्मचारी भवेत्पात्रं पात्रवेदस्य
 पारगः ॥ पात्राणामपित्पात्रं क्षुद्राश्रं यस्यनोदरे ॥ इति न्यास वसिष्ठ ॥ पञ्चम्य वधिरो मूको व्याधिनोपहतोऽथ ॥ भर्तृन्यासे महाराज ननु
 देयः प्रत्तिग्रहः ॥ इति महाभारते ॥ देवतानां गुरुणां च मातापितृ स्वयैव चाऽपुण्यं देयं प्रमत्नेन नापुण्यं नोदितं क्वचित् ॥ इति नंदिपुराणे ॥ पापदः
 पापमाप्नोति नरोऽक्षगुणं सदा ॥ पुण्यदः पुण्यमाप्नोति शतशोऽथ सहस्रशः ॥ इति चण्डिपुराणे ॥

कीर्णपातकानां मध्ये संभावितानां महापातकव्यतिरिक्तानां पातकानां क्षयोऽनेन पर्पदुपादिष्टेनामुकाब्दप्रायश्चित्ते-
नाऽमुकप्रत्याम्नाय (रजतप्रत्याम्नाय) द्वाश प्राच्योदीचांगसहितेनाचिरेण तव शुद्धिर्भविष्यति ॥ तेन त्वं
कृतार्थो भविष्यसीति त्रिरुपादिशेत् ॥ ततो निवेदितं प्रायश्चित्तम् ॥ भवदनुग्रहः ॥ वादमित्यंगीकृत्य सन्मान-
पूर्वं प्रणम्य पर्पदं विसृजेत् ॥ अस्मिन्नहनि शक्तेनोपवासः कार्यः ॥ इतरेण हविष्याशनं ॥ ततस्तस्मिनन्य-
स्मिन्वाऽहनि रिक्तायां तिथौ कृतमध्याह्निकः सायाहे गंगादितीर्थे गत्वा ॥ स्वासनेउ०आच०अद्य०तिथौ का-
श्यपगोत्रोत्पन्नस्यामुकदासस्य मम जन्मप्रभृति अद्य दिनं यावत् ज्ञाताज्ञात कामाकाम सकृदसकृत् कायिकवाचिक

अन्यत्योपगतं द्रव्यं गृहित्वा यो हर्षयितः ॥ धर्माभिकांक्षी यजते न धर्मं फलमश्नुते ॥१॥ एवमन्यैश्च बहुभिरन्यायो पार्जितं धनैः ॥ आर-
भ्यते त्रित्यापास्तु पिशाचा स्तत्रैदं वतं ॥ इति स्कंदपुराणे ॥ देवद्रव्यं गुरुद्रव्यं द्रव्यं चंडेश्वरस्य च ॥ त्रिविधं पतनं दण्डं दानं लंघनभक्षणम् ॥
अपकृत्य परस्पर्य दानं यस्तु मयच्छति ॥ सदाता नरकं याति यस्यायां स्वस्य तत्फलम् ॥ परिभुक्तमवज्ञातं अपर्याप्तमसंस्कृतं ॥ यः मयच्छ-

अर्थ-यनमाने माछणोनी तथा गायत्री प्रार्थना करी कर्मण पुस्तकपूजनकरा पापना प्रमाणे अनुवादकने क्षिणाभाषावी, अनुवादकसम्योनः कहेवाप्रमाणे
ते बोले ते यममाने पोतानामोद्यायां बीउकुं, तथा मे कहे ते अंगीकारकरयो. पत्नी प्रणामकरा माछोणेने नमस्कारकरा वासनन करवुं, शक्तीहोयतो
उपवासकरयो.

मानसिक सांसर्गिक स्पृष्टास्पृष्टाभुक्ताभुक्त पीतापीत सकलपातकातिपातकोपयातक गुरुलघुपातक संकरीकरण
 मलिनीकरणापात्रीकरण जातिभ्रंशकर प्रकीर्णपातकानां मध्ये संभावितानां पातकानां निरासार्थं (करिष्यमाणा-
 मुक्कजतोद्यापनकर्मण्यधिकारसिद्धयर्थं) (श्रीप० पर्पदुपदिष्टमुकाब्दप्रायश्चित्तममुकप्रत्याप्रायद्वारा पूर्वोक्त-
 रांगसहितं) देहशुद्धप्रायश्चित्तं यथाशक्ति करिष्ये ॥ इति संकल्पः ॥ आरब्धस्य प्रायश्चित्तस्य वपनादिपूर्वांगा-
 नि कु० ग्रानिकानि च पापानि ब्रह्महत्या समानि च ॥ केशानाश्रित्य तिष्ठति तस्मात् केशान्वपाम्यहं ॥ १ ॥
 इति मंत्रेण शिखाकक्षोपस्थवर्जं नखरोमाणि वोपयित्वा ॥ स्नात्वा ॥ स्नानाशक्तौ मंत्रस्नानम् ॥ ततः जिह्वो-
 ति विप्रेभ्य स्तुभ्रजवतिष्ठते ॥ इति तैत्तिरिय स्मृतौ ॥ कन्या श्रम्या गृहे चैव देयं यज्ञो ह्यिषादिकं ॥ तदेकस्मै प्रदातव्यं न बहुभ्यः कथंच-
 न ॥ इत्याश्वत्थपनः ॥ बहुभ्यो न प्रदेयानि गौर्गृहं श्रमने स्त्रियः ॥ विभक्त दक्षिणां ह्येते दातारं पातयन्ति हि ॥ नव्यंगां रोगिणीं वंश्यां नकुलां
 मृतवत्सकामं ॥ नवामनां गुरुगृहां दद्याद्विधाय गात्ररः ॥ इति व्याससूत्रे ॥ दुःखं ददाति योन्यस्य ध्रुवं दुःखं स विदति ॥ तस्मान्नकस्याचि-
 दुःखं दातव्यं दुःखभीरुणा ॥ इति यमस्मृतौ ॥ * अथ प्रतिगृहित्थर्माः ॥ ब्रह्माण्डपुराणे ॥ शुचिः पवित्रपाणिश्च गृण्हेया दुत्तरामुखः ॥
 अभिष्टदेवतांप्र्यायन् मनसा विजितेन्द्रियः कृतोत्तरीयको नित्य मन्तर्जातुकरस्तथा ॥ दातुरिष्ट मभिध्यायन् प्रगृण्णीयादलोलुपः ॥ विभामित्रः ॥
 अभ्यर्पितश्च धर्मस्तथावद्विशिशोद्विजः ॥ स्नातः सम्यगुपस्पृश्य गृण्णीया त्यगतः शुचिः ॥

लेखनपूर्वकं दंतान् संशोच्य ॥ द्वादशगण्डूपान् कृत्वा भस्मादीनि दशविधस्नानं विधाय ॥ स्नानांगतर्पणं
 कृत्वा ॥ हस्ते जलमादाय देशकालादीन् स्मृत्वा ॥ मम अस्मिन् करिष्यमाण कर्मण्यधिकारार्थं विष्णोः पूजनाख्यं
 कर्म करिष्ये ॥ शक्त्या पंचोपचारैर्वा षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ अथ सत्येशस्थापनं ॥ श्वेतवस्त्रोपरि तंदुलै
 रष्टदलं कृत्वा तस्मिन् ईशानादिक्रमेण अष्टौ शक्तीनां स्थापनं ॥ अष्टदलमध्ये कर्णिकायां ताम्रमयकलशं
 यथाविधि संस्थाप्य ॥ कलशोपरि सुवर्णनिर्मितां विष्णोः प्रतिमां शालग्रामं वा निधाय ॥ प्रतिमापक्षे अग्न्यु-
 त्तरणपूर्विकां प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अद्येत्या० तिथौ मम सर्वपातकनिवृत्त्यर्थं सत्येशस्थापनं प्रतिष्ठापूजनमहं

मेवकृत्ये राजदंडे वसनं केश पूर्वकं ॥ अग्निहोत्रे च तीर्थं च वपनं इमं पूर्वकं ॥ ततः धौरनिभिर्भक्तं शीतोदकेन स्नानं इति स्मृतौ द्वादशादौ ॥
 आपस्तम्बः ॥ आदिवासा स्तु यः कुर्यात् जपहोम प्रतिग्रहम् ॥ सर्वं तद्वाक्सं विद्यात् यदिर्ज्ञानं च यत्कृतं ॥ बहुधा यनः ॥ कापायनासा कुरुते
 जपहोमप्रतिग्रहान् ॥ तद्वचनं च भवेति हव्यकव्य स्वधादिविः ॥ गालवः ॥ हस्तमध्ये ब्रह्मतीर्थं दक्षिणाग्रहणे न तु ॥ मचेताः ॥ दक्षिणह-
 स्तमध्ये द्वादशगण्डूपाद्येयं तीर्थं मासेयं तीर्थं मासेयेन प्रतिष्ठाप्यदिता गच्छेत् ॥ स्नातः सम्यगुपसृष्ट्य दर्धानो धौतवाससी ॥ सपवित्र करश्चैव मति-

अर्थ-१३३ स्नानकर्त्ता पण्डितः कदाप्रमाणे एकवद्व्यवहारे नो प्रायश्चित्तो सफलकरवो ते न शक्ति होयतो तेना अभावे जे कदाछे तेमाथी कोहपण
 शक्तिप्रमाणे लक्ष संकल्प करवो.

करिष्ये ॥ श्वेतवस्त्रोपरि तण्डुलाक्षतै रष्टदलं कृत्वा ॥ ईशानादिष्वष्टशक्तीनां स्थापनम् ॥ अक्षतान्मृ० ऐशान्ये ॥
 आवाहयामि देवेशीं रुक्मिणीं कृष्णवल्लभाम् ॥ गदापद्मसमायुक्तां तां समावाहयाम्यहं ॥ १ ॥ रुक्मिणि इहाग-
 च्छ इह तिष्ठ । रुक्मिण्यै० रुक्मिणीमावाहयामि स्था० १ पूर्वे ॥ सत्यभामां महाभागां सर्वसिद्धिप्रदायिनीम् ॥
 नर्कासुरवधोपेतं सत्यामावाहयाम्यहम् ॥ २ ॥ सत्यभामे इ० सत्यभामायै० सत्यभामा मा० २ आग्नेयाम् ॥
 गृणीया दक्षिणे हस्ते तदन्ते स्वस्ति कर्तयेत् ॥ इति मतिग्रहणाविधिः ॥ अथ
 दातृविधिः ॥ द्रव्याणां मध्यसंबंधां दैवसंश्रयणाच्चरः ॥ वाचये क्लृप्तादाय कारणार्थः मतिग्रहम् ॥ दातुर्मतः प्रयोगांते अमुकस्मै सुरायवै ॥
 इदमो मतिगृह्यामि तदन्ते स्वस्ति कर्तयेत् ॥ द्रव्याभ्यादाय स्पृष्टात्तन् द्राक्षणाय च दर्शयेत् ॥ दिशाः ॥ गृणीया दक्षिणे हस्ते तदन्ते स्वस्ति
 कर्तयेत् ॥ मतिग्रहे दिजाः श्रेष्ठा स्तथैवान्ते भवन्ति ते ॥ मतिग्रहस्य यो धर्मं न जानाति दिजोविधिं ॥ श्रव्यस्तन्यसमायुक्तो नरकं प्रतिपद्यते ॥
 तस्मादुक्तं विधिं कृत्वा द्राक्षणास्तु मतिग्रहे ॥ इति कर्मविषाके ॥

अर्थ—अग्रे देहशुद्धि प्रयोगकरवो होय त्वारे पहिल्याची सौकरतावतुं, एखातसंपत्ति विधिडे, तेषां मोळ्ळी वक्ष उपस्थ शीवाय मुंडन करावतुं, पण मंगल-
 कार्याना आरंभपां करवो होयतो प्राणापत्य संकल्पकरी तेन करवापी चालेडे, पठी मुंडनकरावो. दातवकर्ता, वारकोगळ्याकरी स्नानकरवुं, पठी अनुक्रमे कर्म-
 पत्रवुं ते डुंफमा सरुमुंते, स्नान करी मध्यान्हसंख्या नित्यतर्पणादां परवारी प्रक्षयज्ञपूर्वक देवकृपां फितुमनुष्यादीनुं दर्शन करी सूर्यादीने अर्घ्यभारी विष्णुपूजन

की०

१॥

जाम्बुवतीं महाभागां शुभांगीं जननीं शुभाम्॥कृष्णेन संस्थितां देवीं शश्वद्वक्त्र्या सदाभिकाम्॥जाम्बुवति इ० जा-
 म्बुवत्यै०जाम्बुवतीमा०॥३॥ दक्षिणे॥सत्यासत्ये समायुक्ते त्रैलोक्यजननी पुता॥धर्मार्थकामदां चैव सत्यामावाह-
 याम्यहम् ॥ ४ ॥ सत्ये इ० सत्यायै० सत्यामा० ४ नैर्ऋत्यां ॥ सत्याकृष्णेन संयुक्तां देवासुरविराजिताम् ॥
 पुत्रदां धनदां चैव कालिंदीं शुभदां सदा ॥ कालिन्दि इ०कालिन्द्यै०कालिन्दिमा० ॥ ५ ॥ पश्चिमे भद्रासने-
 न संयुक्ता सर्वाभरणभूषिता ॥ मानवानां च देवानां महाभयविनाशिनी ॥ ६ ॥ मित्रवृन्दे इ० मित्रवृन्दायै०
 मित्रवृन्दामा० ॥ ६ ॥ वायव्याम् ॥ विष्णोर्भगवती भार्या सर्वविघ्नविनाशिनी ॥ हव्यं ददामि देवेभ्यः कव्यं
 पितृभ्य एव च ॥ ७ ॥ लक्ष्मणे इ०लक्ष्मणायै० लक्ष्मणामा० ७ उत्तरे ॥ चारुहाससमायुक्ते चारुनेत्रसुशोभिते ॥
 चारुकेशवती देवी ह्यागच्छ चारुहासिनि ॥ ८ ॥ चारुहासिनि इ०चारुहासिन्यै० चारुहासिनीमा० ॥ ८ ॥
 मध्येकलशं संस्थाप्य तदुपरि मूर्तिं निधाय ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ ऊर्ध्वा क्षरिसमुद्रेस्मिन्सतितचंद्रे सक-

कर्तुं, पश्चि इशान कोणमा सेप्त ककडो पाथरी तेनापर चोखानु अष्टदल तेनाउपर ताचानो वटशमुर्क तेनाउपर सत्येश विष्णुनु तथा घारे बाजुये आठपट
 राणानु स्थापनकरा प्रतीक्षा करानी * अष्टशक्ती सहित सत्येशायनम एप्रमाणे वहीने. शोदशोपचार अथवा पचोपचारधी पूजनसमाप्तकराहुं.

णिके ॥ तत्र त्वं सत्यया सार्व सत्येश भव सन्निधौ १ सत्येश इ० सत्येशाय० सत्येशमा० १॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां
 मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठां तां करोम्यत्र मंडले देवतैः सह ॥१॥ अष्टशक्तिसहितसत्येशः सुप्रतिष्ठितो वरदो
 भव ॥ अष्टशक्तिसहितसत्येशाय नमः ॥ आवाहनं समर्पयामि ॥ अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ आसनं० ॥
 अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ पाद्यं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ अर्घ्यं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय
 नमः ॥ आचमनीयं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ शुद्धोदक स्नानं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥
 वस्त्रं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ यज्ञोपवीतं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ गंधं० अष्टशक्तिसहित
 सत्येशाय नमः ॥ पुष्पं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ धूपं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ दीपं०
 अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः नैवेद्यं० ॥ अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ तांबूलं० ॥ अष्टशक्तिसहित सत्ये-

-तपोधर्मं कृतपुणे ज्ञान त्रेतापुणे स्मृत ॥ द्वापरे चाक्षर श्रोत्रो द्यो दान दया कर्तुं ॥ १ ॥ दानेन भोगी भवती मेघादी दृढसेवया ॥ अहिंसया
 च दीर्घायु रीतिमाहु र्मेनिषिण ॥ २ ॥ यतीनां च यशोवर्म नियमो वनवासिनः ॥ दानमेव गृहस्थानां शुश्रूषा वनचारिणा ॥ ३ ॥ पापहर्षप्राप्त्युक्तः अनन्तं
 नरके नर ॥ आयते दानमेवैकं पान भूतेद्विजे कृत ॥ ४ ॥ आयास शतलब्धस्य प्राणेभ्योपि गरीवस ॥ गतिरेकैव वित्तस्य दानमन्या विपत्तयः ॥ ५ ॥
 दान भोगोऽनाश ॥ इति स्त्रीभक्तिगतयो वित्तस्य ॥ यो न ददाति न मुंक्ते तस्य कृतीया गतिर्भवति ॥ ६ ॥ इति कर्मपुराणे ॥

वि०कौ०

॥१०२॥

शाय नमः॥ प्रदक्षिणां०॥ अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः॥ मंत्रपुष्पांजलिं समर्पयामि॥ अनया पूजया अष्टश-
 क्तिसहित सत्येशः प्रीयतां ॥ प्रायश्चित्तांगं विष्णुश्राद्धम् ॥ विष्णो एतत्ते पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं
 इदमत्रचंदनपुष्पं ॥ स्वपादौ करो प्रक्षाल्याचम्य विष्णुमंत्रेण दिग्बंधः॥ अक्षतान्गृहीत्वा ॥ नमस्ते देवदेवेश पुराण
 पुरुषोत्तम ॥ इदं श्राद्धं हृषीकेश स्तु त्वं सर्वतो दिशि॥१॥पूर्वं नारायणःपातु वारिजाक्षस्तु दक्षिणे॥प्रद्युम्नः पश्चिमे
 पातु वासुदेव स्तथोत्तरे ॥ ऊर्ध्वं गोवर्धनो रक्षेदधस्ताच्च त्रिविक्रमः ॥ २ ॥ आयान्तु वैष्णवश्राद्धोपहाराणां प-
 वित्रतास्तु ॥ अद्येत्या०तिथौ प्रायश्चित्तांगं वैष्णवश्राद्धमहं करिष्ये॥ विष्णोः इदमासनम् इदमत्र चंदनं पुष्पं धूपं
 दीपं यथादत्तं गंधाद्यर्चनं विष्णवे नमः॥ इदं वो ज्योतिःवैष्णवश्राद्धस्यार्चनविधेःपरिपूर्णतास्तु ॥ आचम्य विष्णु-
 प्रीतयेऽत्रिभ्यो धिकान् शुग्मान्ब्राह्मणान्पूजापूर्वकं भोजननिष्क्रयद्रव्यदानद्वारा अहमाचरामि ॥ आमार्त्तं वा
 दद्यात् ॥ सुप्रोसितादिकरणं वैष्णवश्राद्धप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं दक्षिणां विष्णवेनमः ॥ अद्य पूर्वोच्चस्तिवैष्णवश्राद्धस्य

अर्थ—आठशक्तिसहित सत्येशाय पूजनध्यापनं प्रायश्चित्तना अग्रभूत सकलभवे वैष्णवश्राद्धकरवु. अर्हीया होमकरवानी अहरउ पण यतो नथी तेना
 कटले या ब्राह्मणे आपवु सकल्यकरने.

परिपूर्णतारु ॥ ततः प्रायश्चित्ति मां वा सनालिकेरं गोमिथुनद्रव्यं गृहीत्वा उत्थाय सत्येशस्य प्रदक्षिणां कृत्वा
 स उपविष्ट्वा ह्यणान्नमस्कृत्य प्रार्थयेत् ॥ अपराधसहस्राणि लक्षकोटिशतानि च ॥ नश्यन्ति तत्क्षणात्पापं सत्येश
 तव सन्निधौ ॥ १ ॥ पुनःप्रदक्षिणां ॥ अनेक जन्म संभूतं पातकं यन्मयाऽर्जितं ॥ तत्सर्वं नाशयत्पापं सत्येश
 तव सन्निधौ ॥ २ ॥ नमस्कृत्य पुनःप्रदक्षिणां कृत्वा ॥ पापोहं पापकर्माहं पापात्मा पापसंभवः ॥ त्राहि मां पुण्ड-
 रीकाक्ष सर्व पापहरो हरिः ॥ ३ ॥ यानिकानि च पापानि ब्रह्महत्या समानि च ॥ तानि तानि विनश्य-
 न्ति प्रदक्षिणा पदे पदे ॥ ४ ॥ पुनःप्रदक्षिणां कृत्वा ॥ आब्रह्मस्तं वपर्यतं भवद्वशमिदं जगत् ॥ यक्ष रक्षपि-
 शाचादि सदेवासुरमानुषम् ॥ सर्वधर्म विवेक्तारो गोप्तारः सकला द्विजाः ॥ मम देहस्य संशुद्धिं
 कुर्वन्तु द्विजसत्तमाः ॥ पूज्यैः कृतपवित्रोऽहं भविष्याम्यनघस्तथा ॥ प्रसादः क्रियतां मह्यं शुभानुज्ञां प्रयच्छथ ॥
 पुराकृतं महाघोरं ज्ञाताज्ञातं च किल्बिषम् ॥ जन्मतोऽद्यादिनं यावत्तस्मात्पापत्पुनरावु माम् ॥ ४ ॥ द्विजाग्रे

अर्थ—वैष्णवश्राद्ध पया पड़ी. जो प्रत्यक्ष गाय वादरडो न होयतो यन्माने तेनु द्रव्य छेत्तु (-॥) दोड आनो छेवानो संप्रदाय चाले छे, पड़ी यन्माने
 हाथमा नालीवेर छे चार प्रदक्षणा सत्येश विष्णुर्ना करवां, पड़ी सोपारीतलनव दक्षणाछे ब्राह्मणनो तथा गायनी प्रदक्षणाकरवी तथातेमनी स्तुतीकरवी.

समर्प्य ॥ इदं उपकल्पितं गोमिथुनद्रव्यं करिष्यमाणकर्माधिकारार्थं सम्यग्भ्योऽहं संप्रदास्ये ॥ द्विजाग्रे
 समर्प्य प्रणमेत् ॥ गावोममाग्रतः सन्तु गावो मे सन्तु पृष्ठतः ॥ गावो मे हृदये सन्तु गवां मध्ये वसाम्यहं
 ॥ १ ॥ पंचगावसमुत्पन्नमध्यमाने महोदधौ ॥ तासां मध्ये तु या नन्दा तस्यै धेन्वै नमोनमः ॥ २ ॥
 अदितिर्देवमाता च वेदमाता च धीश्वरी ॥ धेनुरूपेण सा देवी मम पापं व्यपोहेत् ॥ इति गोप्रार्थना ॥ अत्राव-
 सेरे केचिद्धेमादिप्रयोगं पठन्ति ॥ अथ हेमाद्रिप्रयोगः ॥ स्नानसूत्रभाष्ये ॥ सुवर्णं नालिकेरं कुश-
 तुलसी तिलं यवाक्षतान् गृहीत्वा ॥ हेमाद्रिं शृणुयात् ॥ स्वस्तिश्री समस्तजगदुत्पत्ति स्थितिलय कारणस्थान-
 न्तवीर्यस्य रक्षाशिक्षाविचक्षणस्यादिनारायणस्य प्रणतपारिजातस्याचिन्त्यापरिमित शक्त्याप्रीयमाणस्य महाज-
 लौघमध्ये परिभ्रममाणानां मनेककोटिवत्साण्डानामेकतमे व्यक्तमहदहंकार पृथिव्यप्तेजो वाय्वाकाशाद्यावरणे

अर्थ—प्रार्थना विगरे ध्यापत्रं. हेमाद्रिप्रयोगं भणवो गोदृष्टं तेनो अवकाशं होय तो. सोढुं. नालिकेर, दर्भ, तुलसी, तील, एव, चोखा ए धीयस्तुओ लइने
 ब्राह्मण भणे त्यांमुघां एकाग्र चित्तपी अर्थ साथे सम्यक्तुं, तेनो अवकाश न होय तो आ नुं सांमळयती नहर नवी. तो अगाही लखेला प्रायश्चित्त थोडा
 सम्यग् संकल्प करवो, अथवा. केवल प्रायश्चित्त संकल्प करवार्थ पण पाळे छे.

सृष्टेऽस्मिन्महति ब्रह्माण्डखण्डे आधारशक्ति कूर्मानन्तोपरि प्रतिष्ठितस्यातल वितल सुतल तलातल रसातल
महातल पाताल सप्तपाताललोकस्योपरीतने भूर्लोक भूवलोक स्वर्लोक महर्लोक जनलोकतपलोक सत्यलोक-
स्याधोभागे चक्रवालशैल महावलय नागमध्यवर्तिनो महाकाल महाफणिराजशेषस्य सहस्रफणानां मणिमण्डल-
मण्डिते ऐरावत पुण्डरीक वामन कुमुदांजन पुष्पदंत सार्वभौम सुप्रतिकाख्याष्ट दिग्दन्ति शुण्डोत्तम्भिते अम-
रावत्यशोकवती भोगवती सिद्धवती गान्धर्ववती कांचनवन्त्यलकावती यशोवतीतिपुण्यपुरीप्रतिष्ठिते इन्द्राग्नि-
यमनिर्ऋति वरुण वायुकुबेरैशानादि दिक्पतिप्रतिष्ठिते लोकालोकाचल वलयिते लवणेश्वरस्य सुरासर्पि दधिक्षि-
रोदक युक्तसप्ताणवपरिवृते जम्बुप्लक्ष शाल्मली कुशजैश्च शाकपुष्कराख्य सप्तद्वीपयुते इन्द्रकांस्यताम्रगभस्ति नाग-
सौम्य गन्धर्व चारुण भास्तेति नवखण्डमण्डिते महेन्द्रमलय सह्याद्रि हिमऋक्ष विन्ध्याद्रिपारियात्राह्वय सप्तकुलप-
र्वत विराजिते मातंग हिरण्यशृंग माल्यवन्तः किष्किन्धचित्रकूटादि पंचमहानगरसहिते हेमशैल हेमकूट
सुधाचल श्वेताचल शृंगावताख्ये महाशैलसमधिष्ठिते सुमेरु निपधाद्रि श्रीकूट रजतकूट अभ्रकूट चित्रकूट हिम-
विन्ध्याचलादि सहिते हस्तिर्ष किंपुरुषयोर्दक्षिणतो नवसहस्रविस्तीर्णे मलयाचलादुत्तरतः स्वर्णप्रस्थादारभ्येन्द्रशु-

चि०की०

॥१०४॥

कृपाञ्चजन्य सिंहललंकास्य नवभागात्मके महासरोरुहाकार पंचाशत्कोटि योजनविस्तीर्ण भारती किंपुरुष
 हृदिलवर्त कुरुभद्राश्च कर्मण हिरण्यकेतु मालास्ये नवसहस्र योजनविस्तीर्णे भरतखण्डे चंद्रप्रस्थ शुक्तिक आ-
 वन्तिक स्मणक पाञ्चजन्य सिंहललंका अशोकवत्यलंकावती सिद्धवती गान्धर्ववत्यादि पुण्यपुरीविराजिते नव-
 खण्डोपरिमण्डिते भूमण्डले भरतवर्षे भरतखण्डे कर्मभूमौ कुमारिकानाम्नि क्षेत्रे जम्बूद्वीपे लंकाकुरुक्षेत्रादि समस्त
 भूमध्यरेखायाः पश्चिमदिग्भागे श्रीतपतीनर्मदयोः दक्षिणतटे ऐक्षारण्य दण्डकारण्य विन्ध्यारण्य नैमिषारण्य
 गुहारण्य वदरिकारण्य चंपकारण्य द्वैतारण्य अर्बुदारण्य दारुकारण्य कामिकारण्येत्येकादशारण्ययुते स्वाम्यवती
 कुरुक्षेत्र गंगाकावेरी यमुना सरस्वत्यादिमहानदी पुण्यतीर्थ विलसिते अयोध्या मथुरामाया काशी काशी अव-
 न्तिका ॥ गयाद्वारावती ख्याता महामुक्ति प्रदस्थले ॥ सगर नगर वत्सनगर कुर्मनगर स्वाम्यनगर महामान-
 सरोवरकार अमरावती सेतुमाल लोहिताक्ष चकोर श्रीशैलकैलाशानामुपरि समभूमध्यरेखायाः पूर्वदिग्भागे
 श्रीशैलपश्चिमदिग्भागे कृष्णागोदावर्योरुत्तरेदेशे शालग्रामविश्वेश्वरादि सकलदेवतानां सन्निधौ अस्य श्रीमज्जल
 निधि मध्यमध्यासितं भुजंग भोगपत्यंक शयनस्यादि नारायणस्य लक्ष्मीपतेर्नाभिमण्डलोत्थितस्य पद्मजस्य

चतुस्राननस्य सकलजगत्सृष्टुः पसर्धद्वयजीविनो ब्रह्मणो द्वितीये पसर्धे एकपञ्चाशत्तमे वर्षे प्रथममासे प्रथमपक्षे
प्रथम दिवसे अन्होद्वितीयेयामे तृतीये सुहर्ते रथन्तरा दिद्वात्रिंशत् कल्पानां मध्ये अष्टमे श्वेतवासहकल्पे स्वायं
भुव स्वार्सेचिपोत्तमतामस स्वतचाक्षुषाख्यषण्मन्वन्तरेषु व्यतीतेषु सत्सु सप्तमेवैवस्वतमन्वन्तरे कृत त्रेता द्वापर
कलिसंज्ञकानां चतुर्ण्युगानां मध्ये वर्तमानाष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमचरणे गोदावर्याः उत्तरेभागे श्रीमनृष-
चिक्रमाकर्त्त श्रीमनृष शालीवाहनाद्वा यथासंख्यागमे न चान्द्रसावनसौरादि मानपर्यासे प्रभवादिसंवत्सराणां मन्य
तमे व्यावहारिके संवत्सरे अमुकायने अमुकक्रतो अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकवासरे अमुक नक्षत्रे
अमुकयोगे अमुककरणे अमुकशशिस्थिते चंद्रे अमुकशशिस्थिते श्रीसूर्ये अमुकशशिस्थिते देवगुप्तौ शेषेषु ग्रहेषु
यथा यथा शशिस्थान स्थितेषु सत्सु एवंगुण विशेषण विशिष्टायां शुभपुण्यतिथौ अस्मिन्महापुण्यकाले दुस्तरे
संसारचक्रे नानाविधकर्मविपाक विचित्रे विविधादृष्ट विचित्रासु चतुस्तीति लक्षभेदाभिन्नासु योनिषु प्रत्येकं मने
का विद्यापरिभ्रममाणस्य केनापि सुकृताविर्भाव विशेषेणेदानीं मनुष्ययोर्नो द्विजादिजन्मप्राप्तवतो ममानेकजन्मा-
भ्यासादे तज्जन्म प्रभृत्येतत्क्षणपर्यन्तं वाल्यकौमास्यौवन वार्धकेषु जाग्रत्स्वप्न सुषुप्त्यवस्थासु मनोवाकायेन्द्रिय

वि०कौ०

॥१०५॥

व्यापारैः काम क्रोध लोभ मोह मद मत्सर कृतानां वारूपाणि पाद पाशु चक्षुः श्रोत जिह्वा नासिकाभिश्च
 कृतानां प्रकाशाप्रकाश ज्ञानाज्ञान कृतब्रह्महत्या सुरापान स्वर्णस्तेय गुरुदारगमन संसर्गेण महापातकानां मातृपितृ
 गुरुभात्रादीनां ताडन तर्जन ब्राह्मणमर्मदोष कथन देव द्विज गोसम्बन्धि द्रव्यापहरण गुरुवध क्षेपण तडा
 गाद्यायाम रुद्धेदन विषमप्रयोगादि छन्दो निन्दाकरणाकृत्याकरणान्यायकरण धरणिवित्तापहरणादि विमाचरणात्मो
 त्कर्ष पशुनिन्दा पशुपवादानृतभाषण पद्धितभेद प्रतिश्रुताप्रदानादीनां ब्रह्महत्यासमानानां पलाण्डू लशुन गर्जरादि
 भक्षण पुष्पिणी मुखास्वादन क्षालनोदंक पान मुखनिमृतपान कपिलापयःपान यज्ञोपवीत परित्याग कूटसाक्षी
 प्रदानादीनां मद्यपान समानानां पितृ स्वसृ मातृस्वसृभ्रातृभार्या तनया भगिन्याचार्य तनया सेवन सखिभार्या
 प्रवृजिता शरणागताधात्री सार्ध्वी वर्णोत्तमां त्यज्याद्य गम्यागमन जनितानां गुरुदाससमानानां पशुसेवन
 प्रतिपत् प्रभृत्यनध्याया ध्यापनानग्निस्व पौरोहित्य देवालयासंरक्षणीकरण कृपी कर्म शिल्प विद्याभ्या-
 सादि जनितानां स्वर्णस्तेयसमानानां ब्राह्मणस्त्रीगमन विधवागमन शूद्रस्त्रीगमन वेश्यागमन कन्यागमन साधा-
 रणस्त्रीगमन वधूगमन प्रतिलोमजानू लोमजागमन स्वस्त्रीकृतावगमन पशुयोनिगमन मनसाभिलाष परस्त्रीनि-

रीक्षण परस्त्रीस्पर्शन संभाषणागभ्यागमन अभक्ष्याभक्षणाभोज्यभोजन असेव्यसेवनालेह्य लेहन अश्राव्यश्रवणाहिं
स्यहिंसनअचोष्यचोपणापेयपेयअस्पृश्यस्पर्शन परममोद्घाटन देवब्राह्मणवृत्तिच्छेदन भार्याविसर्जन मातृपितृति-
रस्कारात्मस्तुतिशुरुनिन्दा ब्राह्मणनिन्दा यतिनिन्दा परनिन्दा द्विजभेद पितृभेद स्त्रीपुरुषभेद स्थूलसूक्ष्मजीव
हिंसन क्रूरकर्मान्वित लुब्धकपिशुन चौरपाखण्ड चाण्डालशवास्थिस्पर्शन दिवामैथुन एकादशान्न सृतकान्नगार्हि-
तान्न पतितान्न राजार्पितान्न भिक्षुकान्न कांस्यपात्रभोजन वटश्वत्थार्क कुम्भीतिन्दुकपत्र भोजन ऋणानपाकरण
पूर्णविक्रय परभेदन गर्भपातन हिंसामंत्र विधान भ्रूणहत्या संकरीकरण मलिनीकरणापात्रीकरण जातिभ्रंशकरणा-
याज्ययाजन ब्राह्मणस्त्री बालगोपशु क्रमिकिटादि जीववध मिथ्याक्रमुक भक्षणासाक्षीभोजन तांबूलभक्षणाहः
खट्वारुदौघपान देवगुरुब्राह्मणाग्नेपादुकारोहण गोयान वृषभयान महिषीयान गर्दभयानोष्ट्रयान ब्राह्मण यानान्त्य
जयानाजयान भृत्याभरण स्वग्रामत्याग गोत्रियत्यागदूरस्थनिमंत्रण विप्राशाभेदनावन्दिताशीर्वाद हयविक्रय
रसविक्रय गोविक्रय कन्याविक्रय दासीविक्रय राजप्रतिग्रह परदव्यापहरण शौचविरहित स्नानविरहितापोशानवि-
रहित वैश्वदेव विरहित (शूद्रश्चेत्वंभागविरहित) भोजनसहापत्य भोजन पतितसंभाषण भोजनक्रमुकपात्र

वि०को०

॥१०६॥

भोजन मार्जारीच्छिष्ट भोजन पतितपंक्तिभोजन परस्परस्पर्शभोजनेत्यादि स्वप्नेन्द्रियनिपाताद्यष्टमी चतुर्दशी दिवा
 भोजन भानुवारपर्वदिन रात्रीभोजन गर्भिणीस्वर्त्तमनोस्थाकरण कारागृहनिवासामेध्यनिवास नदीलंघन समुद्र
 स्नानादीनां पापानां परिहारार्थं मम पित्रादि समस्तपितृणां स्वस्यच पुनरावृत्तिरहित साश्वत ब्रह्मलोक फल प्रा
 प्त्यर्थं मद्रंश्यानां दशपूर्वेपां दशपरेशां नरकादुत्तरणार्थं मासोपवासादि महाव्रतानां तुलापुरुषादि महादानानां
 च कोटिशुणित फलप्राप्त्यर्थं मैहिक सकलभोगप्राप्तये धर्मार्थकाममोक्षाणां सिध्यर्थं मम च बालकिल्यादि सप्तक-
 पिमंडल पर्यंतं सर्वशस्यपकर्षसंमिते काले रुद्रलोकनिवाससिध्यर्थं महापातकव्यतिरिक्तानां पापानां निवर्हणार्थं
 मनसोद्दिष्टं देहशुद्धप्रायश्चित्तं सुवर्णतन्निष्कयभूतं मनसोद्दिष्टं द्रव्यं तेन भगवान् पापहा महाविष्णुः प्री० अथ
 गंगादितीर्थं स्नानमहंकरिष्येस्नात्वा ॥ इति हेमाद्रि प्रयोगः ॥ अद्येत्यादि० शुभपुण्यतिथौ मम अनेकजन्म

अर्थ—(१) गुरुरात्मवतां शास्ता राजा शास्ता दुरात्मनां । इह मच्छुभपापानां शास्ता वैवस्वतो यमः ॥ १ ॥ विहितस्नाननुष्ठानान् निदि
 तस्य च सेवनात् । अनिग्राह्येन्द्रियाणां नरः पतनं भृच्छति ॥ २ ॥ इति कर्म विपाके ॥

अर्थ—उपर प्रमाणेने हेमाद्रि प्रयोग करी स्नान करवु. तथा हाथमां राखेलापदार्थी भगवानना मोहा आगळ मुकी नमस्कार करवा, अने चवोन
 प्रयोग करावर करवो. ए हेमाद्रि प्रयोग भया १४१. देह शद्धि प्रयोग सामळवो, पापो अनेक प्रकारना छे. पण अही योहा जाणवाळल्या छे.

॥१०६॥

इहजन्मनि जन्मतोऽद्यदिनयावत् बालयौवन वार्धिकेषु जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु वाङ्मनः कायिकृतानां बुद्धिपूर्वा-
णां सकृदभ्यासविषयानां ज्ञाताज्ञात कामाकाम स्पृष्टास्पृष्ट भुक्ताभुक्त पीतापीत गुरुलघुपातकोपपातक तन्मध्ये
संभावितपापानां नाशार्थं प्रायश्चित्तमहं याचयिष्ये॥ असंख्यकलुषाः सन्ति। तेषां मध्येकेचित् स्पष्टतः वक्ष्ये॥ ब्रह्महा
मद्यपः स्तेयी गुरुतल्पगः तत्संसर्गी ॥ ५ ॥ गोवधः ब्राह्मण्या स्तेयं रुणानपक्रिया अनाहितामिता अपण्यविक्रयः
पस्विदनम् भृतकाध्ययनाध्यापने पारदार्यं पारिवित्यं वार्धुष्यं लवणक्रिया स्त्रीशूद्रविद्वत्तत्रवधः अशुष्कदु-

गुरुणा यथ्यधिशेषो वेदनिंदा सुहृद्वधः ॥ ब्रह्महत्या समग्रेण मपीतस्यचनाश्रमं ॥ निषिध्यभक्षणं जैम्या मुस्कर्ये च वचोवृत्तं ॥ रजस्वला मुख-
त्वादः क्षुरापान सपानिषद् ॥ अभस्त मनुष्यस्त्री भु धेनुहसनं तथा ॥ निक्षेपस्य च सर्वं हि सुवर्णस्य संमितं ॥ सखीभार्या कुमारीषु स्वयो-
निष्वत्प्रातिष्ठ ॥ समोत्रासु सुतस्त्रीषु गुरुतल्पसम्भविदुः ॥ पितुः स्वसारं मातुश्च मातुलानि स्तुपामपि ॥ मातुः सपत्निं भगिनीं आचार्यतनपां तथा
आचार्याणि दुहितरं गच्छंसु गुरु तत्पणः ॥ इति विधानपारिजाते ॥

जेन्मणी एतेछे पापे सांख्यवापी मनुष्यद करेला आचरणो यदआवी तेना उपर तिस्कारथायउं. माटे पापोअनुक्रमे धर्मशास्त्रोना प्रमाणोपी लख्याउं, तेमां
पण मोटा नाना समान बीगेरेकेमेछे ते ज्ञाता माहाणना मुसथी थवण करवापी तेनुं आचर ज्ञानथद तेनेवस्तत तेनापी मुक्तपवायउं. ज्यालगी ज्ञानपपुं नथी. अने
यश्चासापथ्योनथी स्यालगी ते ते पापोपी मुक्तपवातुं नथी.

मच्छेदनं निंदितार्थोपजीवनं नास्तिक्यं व्रतलोपः सुतविक्रयः धान्यपुष्पपशुस्तेयं अयाज्ययाजनं पितृमातृ-
सुतत्यागः तडागारामविक्रयः कन्यादूषणं परिवेदकयाजनं तस्यकन्याप्रदानं गुरोरन्यत्रकौटिल्यं आत्मार्थपाका-
र्थक्रिया मद्यस्त्रीनिषेवनं व्रतलोपः स्वाध्यायान्नि सुतानांत्यागः बांधवत्यागः ॥ स्त्रियाहिंसयाचोपधेन जीवनं ।
हिंसकप्रवर्तनं । द्युतादिव्यसनं । आत्मविक्रयः । शूद्रप्रेष्यता । हीनसख्यं । हीनयोनि निरोचनं अनाश्रमिव
पराश्र पुष्टता । असच्छास्त्राभिगमनं भार्यादिविक्रयः । असत्प्रतिग्रहः । निंदितान्नादनं । नटादिकर्मकरणं ।
भार्या त्यागः तत्र यागस्थ नृपवैश्य वधः शरणागत वधः रजस्वला गर्भिण्यन्निगोत्र स्त्रीणां वधः
अविज्ञात गर्भस्य सुहृदश्च गुरुविषये मिथ्याभिशंसनं क्रोधो त्यादन मधिक्षेपोऽसकृन्मृत्यालीकनिर्वधश्च
राजगामि पैशुन्यं । गुरौ महाद्वेषः नास्तिक्यादेर्निन्दा कुशास्त्राप्ययनेन वितंडवादेन चाधीतवेदानां
नाशम् अभक्ष्यभक्षणं अलेह्यालेह्यं अचोष्याचोषणं अखाद्याखादनं अशक्तौशय्यायांस्थितः औषधादीनां
भक्षणं मातृपितृगुरुणां वचनस्याकरणं अप्रति कुल व्रतादिकरणं सहशयनासन भोजन संपर्क करणं
एकादशाहान्नभक्षणं नारायणवत्याद्यान्न भक्षणं जातकर्माद्यन्नभक्षणं सीमंतोन्नयनान्नभक्षणं घृत रहितान्न

भक्षणं कुन्सितान्न भोजनं प्रायश्चित्तान्न भोजनं सूर्योदयास्तसमये भोजनं दीपरहितान्न भोजनं वन्हौ
पादप्रतापनं गुरु देव द्विजामिसुख पाद प्रसारणं पितृ मातृज्येष्ठभ्रातरिगुर्वादीनां वचनाकरणं शरणागताप हरणं
पतित गीतादिश्रवणं देव ब्राह्मण द्रव्य हरणं आतिथ्यवज्ञा चरण गो वृषभ ताम्र तिल तुलसी दर्भादीनां पाद
स्पर्शनं साधूनां साध्वीनां व्यधा करणं गो विक्रय मनुष्य विक्रय कन्या विक्रय जलदधी दुग्ध मधु घृत लवणा-
दिरस विक्रय हेमरजतादि धातु विक्रय काष्ठतृणादि विक्रय दिवा मैथुनं विश्वासघात करणं रजस्वला गमनं पतिव्र-
तायाः बलादग्रहणं मद्यपस्त्री सेवनं चांडाली गमनं कन्यागमनं विधवागमनं सापत्न्यमाता भगिनी दुहिता गुरुपत्नी
राजपत्नी गमनं वेश्यागमनं परस्त्रीगमनं पशुयोनिगमनं स्वदारा अकाले गमनं अंगुल्यया योनि विदारणं
भिन्नस्त्रीगमनं शरणागत स्त्रीगमनं यजमानस्त्री स्वगोत्रस्त्री मातृपितृपक्ष स्त्री गमनं पुरुषपु गुदागमनं नग्नस्त्री
दर्शनं जलमध्ये सुखदर्शनं असंस्कृतभापादि प्रबंधरचितकथा श्रवणपाठं करणं च वृद्ध गुरु स्त्री
माता पिता स्वशिश्नानां अपालनं तर्जन्या दंतशोधनं विवाहितायाः पुनर्विवाह करणं मातापितावाक्येन
स्वस्त्री त्यागकरणं साधुसाध्वीषु द्वेष करणं दंपत्योः प्रतिभंगकरणं माताशिष्वोः वियोगकरणं गो-

वत्सयोः वियोगकरणं लशुन गृजन पलाण्डू निशिद्धकुष्मांडादीनां भक्षणं अनाथ विधवादीनां छलेन
द्रव्यहरणं जैन्यशाला प्रवेशः यवनशाला प्रवेशः यतिशाला मद्यचाण्डाल म्लेच्छ हिनजाती गृह प्रवेशः अतिथि
देव गुरु ब्राह्मणानां वृत्तिच्छेदनं विद्यागर्व करणं शवास्थी म्लेच्छचाण्डाल हीनजातीस्पर्शं अकृतस्नान
भोजनं विष्णुमूर्त्यादिस्पर्शं करप्रक्षालनाकरणं अहर्षाहर्षकरणं अमेध्यवस्तुस्पर्शं स्नानाकरणं अवाच्यावाच
नं अशब्दाशब्द श्रवणं ग्रामवन गृहतृणादि नानाविध जीवदाह करणं कठोरवाक्येन परहृदय दाह-
करणं आत्मस्तुति करणं हरिहरयोः विभेदगणनं अन्यतदेवनिंदा वेदस्मृतिब्राह्मणपुराण तीर्थादिनिंदा
शुकसारिक भारद्वाज मयूर चाप कपोत कृकलास श्वान भृगाल नकुल सर्प वृश्चिक सूकर हरण शस्त्र मार्जार

जातिभ्रंश करणितु ॥ विप्रपीडा करणं अनाधेय मद्य लशुनादी प्राणंमिषकौटिलं पुंसिमेधुनं एतानीं जातिभ्रंशकराणी ॥ स्वराश्वेष्टमृग
हस्त्यमाविभीन महिषाणां अन्येषां च ग्राम्यारण्यपशूनां वधः संकरीं करणानी ॥ निंदितेभ्यो धनादानं वाणिज्यं शुद्रसेवा कुसीदजीवनं असत्य
भाषण मेतान्यप्रातिकरणानि ॥ बहुकृपि कीटकयो र्जलस्थलजयो र्हत्या मद्यानुगत भोजनं बहुफलं पुण्य स्वेयं अर्धपेत्तानिमलिनि करणानी ॥
इति प्रायश्चित्तदुशेत्स्व प्रायश्चित्तकंदे च ॥

यूक मत्कृण स्वेदज अंडज उद्विज जरायुज नानाविध प्राणीनां हिंसाकरणं अस्नात भोजनं उच्छिष्ट भोजनं
एकादस्यादि कृत व्रततिथि भोजनं पर्युपितान्न भोजनं श्वानमार्जारादि मुख स्पर्शं भोजनं गणान्नं गुणिकान्नं
फुब्जान्नं स्रुतिकान्नं वलात्कासनं अस्नेहान्नं गुडदधि मिश्रितान्नं अर्नवेद्यान्नं परकांस्यपात्रे भोजनं शिवनिर्माल्य
भक्षणं रजस्वला विक्षितान्न असंकल्पितान्न अमंत्रितान्न अभ्रष्टान्न अश्रद्धान्न पूज्यान्न पतितान्न भक्षणं स्वजनमित्र
द्रोह करणं च कृतघ्नीत्वं परमर्म भाषणं अनृत भाषणं कूटसाक्षी भाषणं च सेतुभंग करणं देवालय व्रत गृहयात्रा
देवदर्शन ग्रामविवाह चातुर्वर्ण्य भंगकरणं धर्मन्याय ब्राह्मण मानखंडनं च प्रतिमा खंडनं मिथ्यापवाद नडाग
महाजलाशय वाटिका कूप वापी खंडनं च बालव्रत खंडनं द्रुत क्रीडा बालक्रीडा जलमध्ये नग्नक्रीडा नग्नस्नान
नमशयन ताम्रपात्रे पयपानं पाखंड पैशुनभूत प्रेत पिशाच सक्षस यक्षिण्यादि उन्मत्त उपासनं परवैभवेन व्यथा
करणं शास्त्रव्यतिरेकेण व्रतबंध वृषोत्सर्ग प्रायश्चित्तान्न भोजनं द्वारपाल सेवकादि अपालन कर्पोद्धाटन महावृ-
क्षादिछेदन सूक्ष्मलता गुल्मोपाधि छेदनं च निशिद्ध तिथी वारनक्षत्रयोगे मलस्नानकृत स्नानसंध्योपासनादि
कर्मकृत अनध्यायाध्ययन अध्यापनाकृत करणं च वेदवित् नैष्टिक अग्निहोत्री श्रौत्रस्मार्तादि कर्मवित् तपस्वी महा-

चारी मश्करी निंदा करणं रजक चर्मकार नट वर्वर कैवर्तक भिल्ल मेह म्लेच्छादीनां प्रतिग्रह करणं च कार्पास लवण-
 माषलोह प्रति ग्रहणं च देवप्रतिमा यज्ञोपवीत कुश रुद्राक्ष तुलसी माला विद्यासरस्वती पुस्तक विक्रय वेदविक्रय
 देव पूजा गुरुपूजा व्युत्क्रमण आत्महत्या बालहत्या स्त्रीहत्या अन्यत्जातिय हत्या करणं च चर्णेचर्णप्रक्षालनं
 भोजनवास असाक्षी तांबूलभक्षणं खर उष्ट्र रजस्वला सूतिकाः स्पर्शनं कार्पास तृण सुवर्ण रौप्य ताम्र कांस्य
 नैऋत अशब्द लोह पुस्तक देवमूर्ती वस्त्रपट मणिमाणिक्य मौक्तिक चामर रत्न फलादिहरणं स्नानरहित शौचरहित
 निग्रहं आत्मस्तुति मेवा सहित देवपूजारहित एकादशी जन्माष्टमी शिवरात्री रामनवम्यादिषु अन्नताम्बुल सक् चंद-
 नप्रतिपद्यष्टमि व्यतिपात संक्रांत्यादि कालेषु तैलाभ्यंगकरणं पुत्रप्रसूते प्राक् पुत्रीग्रहेभोजनं
 नागिकाः अमायायाः ॥ विप्रोक्तं ॥ कोनमासिकादि निषिद्धान्नभोजनं प्रेतस्थानासन भोजनं सूतकेषु दशाहान्त भोजनं
 मामिक अष्टाधिक आगमाः ॥ विप्रोक्तं ॥ गनसिक सांसर्गिकोत्पन्न इत्यादि पापोपपापानां समूलनाशार्थं नस्कादि भय निवार-
 परपीडनं यथाधिक्याधिक्यं ॥ विप्रोक्तं ॥ यथा सभ्योपविष्टेन यथाप्रत्याम्नायद्वारा प्रायश्चित्तं महमाचरिष्ये ॥ इति पुरुषः
 णायं उपविष्ट ब्राह्मणानां मनुः स्त्रीप्रायश्चित्त प्रयोगः ॥ सुवर्ण नालिकेर कुश तिल यवाक्षतान् गृहीत्वा हेमादिप्रयोग
 प्रायश्चित्त विधिः ॥ अथ

मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।
मन्त्राणां वचनं अङ्गम् ।

यावत् पित्रोराज्ञादिलोपनात् ॥ स्वश्वश्रु श्वश्रुरादिनां पादवं दन मर्हता ॥ १ ॥ पाणिग्र
हणं भारभ्य स्वकर्म परिपालनम् ॥ इन्द्रियाभि रतिस्त्रीणां नानाजातिषु या भवेत् ॥ २ ॥ कर्मीर्कीटादि दहनं पङ्क्ति
भेदादिकं तथा ॥ पतिशुश्रूषणाभाव रतिभेदादिकं तथा ॥ ३ ॥ स्पृष्टास्पृष्ट मनाचारं मनसा दोषकल्पितम् ॥ ना-
स्तिक्यं वा स्वधर्मेण परधर्मेण वा सतिः ॥ ४ ॥ अपूज्यपूजनं पूज्य पूजनस्य व्यतिक्रमः ॥ जन्मतोद्यदिनं
यावत् कायिक वाङ्मनस्तथा ॥ ५ ॥ अयुद्धबुद्धिपूर्वाणां कृतानां खलुकर्मणां ॥ असकृद्विषयाणां च ज्ञानतोऽज्ञा
नतोपि वा ॥ ६ ॥ अकार्यकरणाद्यच्च अपेयापानतोपि वा ॥ अभक्षाभक्षणैव यन्मया पातकं कृतं ॥ गुरुणां च
लघूनां च पातकानां तथैव च ॥ ७ ॥ उपपातक युक्तानां प्रायश्चित्तं कसोम्यहम् ॥ पतिरेव गुरुस्त्रीणां दैवतं पतिरेव
च ॥ ८ ॥ पतिशुश्रूषणं तस्मात् स्त्रीणां धर्म सनातनः ॥ रोगान्वितोपि दुष्टोपि पिशाचै र्ग्रसितोपि वा ॥ ९ ॥ दरि

अर्थ—आ प्रमाणेनो पुरस्को देह शुद्धि प्रायश्चित्तनो प्रयोग साभळी हायमा राखेली वस्तु भग्यानना मोडा आगळ मुकी नमस्कार करवो, जो स्त्री
होय तो तेने पण पत्रधी देह शुद्धि प्रयोग पुरुषनो संभळवी. स्त्री प्रायश्चित्त प्रयोग संभळववो. तेमर पण सौभाग्यवती तथा विधवाया
मे प्रकार उे. तेमने ते प्रमाणे करतु.

वि०कौ०

॥११०॥

द्रः पतितो वापि हीनो लंपट एव च ॥ पतिस्त्रिभिर्नहंतव्यः कातरः कृपणोपिवा ॥ १० ॥ एतद्गुणविशिष्टोपि
 मनो वाकाय कर्मभिः ॥ शुश्रूषा करणंचैव पत्युसज्ञा विलेपनं ॥ ११ ॥ बालयौवन वार्धिस्ये स्वातन्त्र्या करणं
 तथा ॥ कामात्क्रोधात् भयात्लोभात् च्छलतो भयतोपिवा ॥ १२ ॥ स्वमर्यादाव्यतिक्रम्य परपुंसोभि सेवनं ॥
 स्वाम्यनुज्ञां विनायच्च व्रतानां करणं तथा ॥ १३ ॥ अर्थकार्ये ममत्वं च कामकार्ये प्रागल्भता ॥
 निकटस्थे सदापत्यो हस्त्रि कृंकुमादिभिः ॥ १४ ॥ संस्काराकरणांचैव दूरस्थे करणात्तथा ॥ निर्लज्ज-
 त्वं चना स्तीक्ष्णं विचित्र करणात्तथा ॥ १५ ॥ आलस्यं च शुभेकार्ये निद्रा कलह मेवच ॥ भर्तृविद्वेषिणी
 भ्यश्च सहसंवसनंतथा ॥ १६ ॥ भोजनस्याग्रदानं च पद्धतिभेदा तथैव च ॥ गुरुब्राह्मणभिक्षुणामातिथ्या करणात्त-
 था ॥ १७ ॥ दीनांधः कृपणानां च क्षुधार्ताणां तथैव च ॥ अन्नदाने विहीनत्वं लोभेनानृत भाषणं ॥ १८ ॥
 भर्तृराज्ञा विनायच्च स्वबंधुभ्यः प्रदापनं ॥ भर्तृराज्ञाव्यतिक्रम्य स्वेच्छया करणंतथा ॥ १९ ॥ तृपिते
 क्षुधितेपत्युर्जलान्नस्य च भक्षणं ॥ भर्तृरिषोपिते तैलाभ्यंग मुद्रतनं तथा ॥ २० ॥ मण्डनानां च करणं परि-
 धान सुवाससः ॥ परगृहेषु गमनं समाजोत्सव दर्शनं ॥ २१ ॥ क्षेत्राद्रामाद्रनात्पत्यु रगते मुदितासती ॥ प्रत्यु-

॥११०॥

त्थानासनाद्यैश्च सन्मानाकरणात्तथा ॥ २२ ॥ तांबूल व्यंजनाद्यैश्च पादसंवाहनादिभिः ॥ सुचाटुवचनं चैव
 शुश्रूषा करणं तथा ॥ २३ ॥ ताडितायां कुधापत्यु रोदनं प्रति ताडनं ॥ पतिवाक्य मनादृत्य प्रत्युक्ति करणं
 तथा ॥ २४ ॥ भर्तुकथामनादृत्य पेशां गुणकिर्तनम् ॥ उत्सवादिषुबंधूनां भुवने वसनं चिरं ॥ २५ ॥ रौद्राया
 मृतवत्सायाः संपर्कसौदभापणम् ॥ भर्तृपूर्वच शयनं पश्चादुत्थापनं तथा ॥ २६ ॥ मृते च भर्तेरि सह
 गमना करणंतथा ॥ केशानां स्क्षणं चैव द्विवार भोजनं तथा ॥ २७ ॥ पर्यङ्के शयनं चैव सक् ताम्बूल निसेवनात् ॥
 शरीरपोषणं चैव शैय्याया मन्नभक्षणं ॥ २८ ॥ कलिंगादिनिशिद्धस्य दग्धान्नस्य च भोजनं ॥ पलाण्डु
 लक्ष्मणादीनां कुष्मांडस्य च भक्षणं ॥ २९ ॥ मसूरादी निषिद्धानां भक्षणं गर्भपातनं ॥ फलानां हरणं देव ब्रह्म-
 स्व हरणं तथा ॥ ३० ॥ भर्तृघ्नीभि स्तथागर्भे घातिनिभिस्तथैवच ॥ कुलदाभिः सुरापानं स्तीभिः सहभोजनं
 ॥ ३१ ॥ सुगंध द्रव्य हरणं कस्तूरी कुंकुमादिकं ॥ तैल दुग्ध घृतादीनां विक्रयो फलविक्रयः ॥ ३२ ॥ कन्या-
 विक्रयणंचैव दास्यादीनां च विक्रयः ॥ स्नानां विक्रयश्चैव मधु तक्रस्य विक्रयः ॥ ३३ ॥ यूका मत्कूण स-
 र्पाणां हिंसनं प्राणिहिंसनम् ॥ दंपत्योऽप्रतिभेदश्च कूटसाक्षि स्तथैवच ॥ ३४ ॥ विवाहे विघ्नकरणं तडागादि

वि०क्री० ॥ प्रभेदनं ॥ बापी कूपतडागेषु विप्रक्षेपणं तथा ॥ ३५ ॥ ज्वालनं पखेश्मानां सपत्नीबालघातकं ॥ मिथ्याप-
 वादकरणं बालानां मारणं तथा ॥ ३६ ॥ गो ब्राह्मण देवानां व्रत्तिच्छेदनं मेव च ॥ उद्यापनं विहीनानां
 ॥ ३७ ॥ व्रतानां करणं तथा ॥ ३७ ॥ सुवर्णं रौप्यं रत्नानां स्तेयो विक्रयमेव च ॥ यतिनिंदा सती निंदा तपस्वी-
 निंदनं तथा ॥ ३८ ॥ पशूनां हिंसनं चैव देव ब्राह्मण निंदनं ॥ शौचाचारविहीनत्वं प्राणीनां पीडनं तथा ॥
 ॥ ३९ ॥ अपात्रेदानकरणं पात्रद्वेषस्तथैव च ॥ श्रमितानां सुधार्तानां दासादीनां तथैव च ॥ ४० ॥
 सक्रोधमन्नदानं च कुटिलाक्षेपसंयुतं ॥ तीर्थयात्रा विहीनत्वं अनास्तिक्य मनार्जवम् ॥ ४१ ॥ स्वपतिद्वेषकरणं
 मात्मघातस्तथैव च ॥ सुप्तेपत्यो शङ्कितव्यं सुक्तेभोजनं माचरेत् ॥ ४२ ॥ उत्थानात्पूर्वं मुत्थाय सदा तद्धितमा-
 चरेत् ॥ कोपनं कर्हिचित्कुर्यात् रुष्टो मुदिता भवेत् ॥ ४३ ॥ दुःखिते बहुदुःखा च प्रोपिते मलिनाः कृपा ॥
 अयमेव परो धर्मो नारीणां परिकीर्तितः ॥ ४४ ॥ एतद्धर्मव्यपायेन रजोगुप्ता च यद्भवेत् ॥ पातकं सुमहच्चैव इह
 वा परजन्मनि ॥ ४५ ॥ मया कृतानि दोषाणि पापानि सुबहुन्यपि ॥ एतेषां क्षालनार्थाय प्रायश्चित्तमहं वृणे
 ॥ ४६ ॥ एतत्पापविशुद्ध्यर्थं प्राजात्यं त्रयंचरेत् ॥ इदं गोमिथुनं द्रव्यं गंधपुष्पाद्यर्चितं सभ्योपविष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो

इहं संप्रदास्ये ॥ शुक्लघुषापानां विशोधनार्थं प्रायाश्चत्तिमहंयाचे ॥ याच्यतामिति ब्राह्मणोब्रूयात् ॥ प्रजापत्य
संकल्पः ॥ अद्येत्यादि० त्रिथौ ममदेहशुद्ध्यर्थंकरिष्य भाणकर्मण्यधिकारार्थं यथासंख्याकान् प्राजापत्यान्
रजत् प्रत्याम्नायद्वारा अहमाचरामि तेनकरिष्यमाणकर्मण्यधिकार सिद्धिरस्तु ॥ अनेन कृतप्रायश्चित्तेनामुकगोत्रो-
हममुकनामाहं निष्पापोभवेयमिति त्रिर्वाच्यं ॥ अहंनिष्पापो भूयासं अहं निष्पापो भूयासं अहंनिष्पापो भूयासं ॥
ममदेह शुद्धि रस्तु मम देह शुद्धिरस्तु मम देह शुद्धिरस्तु ॥ अहं एतत् कर्म योग्यो भूयासं अहं एतत् कर्म

अर्थ-गोदाने वत्सयुक्तागौ सुशिला मुष्यस्त्रिनि । वृषदाने शुभेनहान् मृगुबलावर कांचनः ॥ १ ॥ निर्वर्तनानि भू दाने धरादद्यात्
द्वि जातये ॥ दश दंष्ट्रेन दंडेन त्रिशदंष्ट्राभिवर्तितं ॥ २ ॥ दशनान्येव गोचर्षे दन्वापापैः । इति सूर्यारुण संवादग्रंथे । एकभक्तेन नक्तन
तथैवापचिते न च । उपवासेन वैवायं पादकृच्छ्र उदाग्रताः । इति अत्रिस्मृतौ ॥

अर्थ-स्त्रीनो प्रायश्चित्त प्रयोग पद्या पत्नी पुरुष प्रमाणे राखेली हाथमा वस्तु नीचे भावान् पासे मुकी नमस्कार करावा, तथा संकल्पकरवो के जे मे
मारी शक्तिप्रमाणे प्रायश्चित्त करुं तेनार्थी मने अमुक कर्म करवा अधिकार थाओ, पत्नी सभा दंडना शक्तिप्रमाणे पैसाब्राह्मणोना पणवगाडी मुकी,
यजमानेदेहेवु. हु पापवगारनो धणो, मारीदेहेवुदधणो. हु आकर्मकरवायोग्यययो एम व्रणवस्तुकेवाथी. ब्राह्मणोवे कहेवु, उपरप्रमाणे पत्नी ब्राह्मणोने
नमस्कारवरी. उदिच्याहविष्णुआह करवुं,

योग्यो भूयासं अहं एतत् कर्म योग्यो भूयासं ॥ एवं यज नाच्छृते द्विजाः ब्रूयुः ॥ त्वं निष्पापो भूयाः त्वं निष्पापो
भूयाः त्वं निष्पापो भूयाः ॥ तव देह शुद्धिस्तु ॥ तव देह शुद्धिस्तु ॥ त्वं एतत्कर्म
योग्यो भव ॥ त्वं एतत्कर्म योग्यो भव ॥ त्वं एतत्कर्म योग्यो भव ॥ एवं वास्त्रयं द्विजमुखा च्छृत्वा
सभोपविष्ट ब्राह्मणानां पादाभिवंदनं कुर्यात् ॥ अद्येत्यादि० प्रायश्चित्तस्थोत्तराङ्गानि करिष्येति
संकल्प्य ॥ उत्तराङ्गा विष्णुश्राद्धं ॥ विष्णो एतत्तेपाद्यं पादावनेजनम् प्राक्षालनम् ॥ इदमत्र चंदनं च पुष्पम् ॥
स्वपादौ करो प्रक्षाल्याचम्य विष्णुमंत्रेण दिग्बन्धः ॥ अक्षताञ्च गृहीत्वा ॥ नमस्ते देवदेवेश पुराण पुरुषोत्तम ॥
इदं श्राद्धं हृषीकेशस्तत्त्वं सर्वतो दिशि ॥ १ ॥ पूर्वनायणः पातु वारिजाक्षस्तु दक्षिणे ॥ प्रद्युम्नः पश्चिमे
पातु वासुदेवस्तथोत्तरे ॥ २ ॥ आयान्तु उत्तराङ्ग वैष्णवश्राद्धोपहासणां पवित्रतास्तु ॥ अद्येत्यादि० तिथौ

मिता सप्त महावर्णव नारायण महादि भिर्भक्त राजापत्य प्रत्याम्नायाः कर्ध्वते । तच्च सर्व प्रायश्चित्तं शक्यमानुसारेण पण्डितं त्र्यम्बकं सार्द्धाब्दं
अन्यद्वा वर्षदोनुयत । राजापत्यप्रत्याम्नायाश्च माषड्या युत जपेन । माषड्या तिल होम सहस्रेण । द्वादश भाक्षण भोजनेन तीर्थ योजन
यात्रया एक गोदानेन । स्वर्ण रूप्ययो निष्कं तदर्थं तदर्थेन वा द्वात्रिंशत्पणेषु गोमूल्या नामशमत्या दानेन शुष्ककेसस्य द्वादशस्नानेन द्विगुण-
द्वादशभाजदानादीर्चकः राजापत्य इति ॥ निष्क (मापा ४०) तदसक्तौ द्वात्रिंशत्पण्यः कनिष्ठाः ॥

प्रायश्चित्तोत्तराङ्गा वैष्णव श्राद्धमहं करिष्ये ॥ विष्णवे इदमासनम् ॥ इदमन्नचंदनं पुष्पं धूपं दीपं
 यथादत्तं गंधार्चनं विष्णवेन० इदं वैज्योतिः वैष्णवश्राद्धस्यार्चनविधेः परिपू० ॥ आचम्य विष्णु
 प्रीतये त्रिभ्योधिकारं युग्मान् ब्राह्मणान् पूजापूर्वकं भोजनं निष्कृत्य द्रव्यं दानं द्वारा अहमाचसमि ॥
 आमात्रं वा दद्यात् सुप्रोक्षितादि करणं वैष्णवश्राद्धप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं दक्षिणां विष्णवे० अद्य पूर्वोच्चस्ति उत्तरांगवैष्ण-
 वश्राद्धविधेः परिपू० इति उत्तरांग ॥ विष्णुश्राद्धम् ॥ उत्तराङ्गागोदानं द्रव्यंगृहीत्वा अद्येत्यादि० त्रिथौ
 प्रायश्चित्तस्योत्तराङ्गतयाविहितं गोदानप्रत्याम्नायत्वेन यथाशक्तिगोमूल्यनिष्कृत्यद्रव्यं विष्णुरुपाय ब्राह्मणाय तुभ्य
 महं संप्रदेदे ॥ इत्युत्तराङ्ग गोदानं ॥ आचम्य सत्येशस्य यथाशक्त्या पूजनं करिष्येति संकल्प्य अष्टशक्तिसहित
 तिष्ठात्त्रेहं हिरण्यं च कार्पासं लवणं तथा । सप्तधान्यं क्षितिं गोवर्षकं पावनं स्मृतं ॥ इति गारुडे ॥ त्रिहयो धव गोधूमा मुद्रा माणा
 मियगवः । तिष्ठाश्च सप्तधापोक्ता सप्तधान्यं मुदाहुतं । इति देवयानीये ॥

अर्थ—वैष्णवश्राद्ध यथा पृथक्, उत्तराङ्ग गोदान आशुतुं, ते प्रत्यक्ष न होय तो तेनुं मूल्य यत्किंचित्त्वेन तथा अल्प गोमिश्रुन एव वाट्टरदा
 काजरी प्रत्यक्ष लेका न होय तो ए वेंकाणे—॥आनो लेकान्ने वालडे, तेकर सकल्प करवो, तथा स्थापितसत्येश मूर्तिवु.

वि०को० शुचिर्भवेत् ॥ १ ॥ अथ गोमयस्नानं ॥ अग्रमग्रश्चसंतिनां औषधीनां संवने ॥ तासां वृषभपत्नीनां पवित्रं काय
 शोधनं ॥ २ ॥ जन्मरोगं च शोकं च पापं मे हरगोमय ॥ गोमयेन तु यः स्नात्वा आपाद तल मस्तके ॥ ३ ॥
 ॥११४॥ अथ पंचगव्य स्नानं ॥ एकत्र कृत्वा स्नानं ॥ गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधीसर्पिकुशोदकं ॥ सर्वपाप विशुद्ध्यर्थं
 पंचगव्यं पुनातुमां ॥ ४ ॥ अथ गोरज स्नानं ॥ गवांक्षुरेणनिर्धूतं यद्रेणुगगनेगतं ॥ रजसातेन संलेपो
 महापातक नाशनं ॥ ५ ॥ अथ धान्य स्नानं ॥ धान्यौषधीमनुष्याणां जीवनं परमं स्मृतं ॥ तेन स्नानेन देवेश
 मम पापं व्यपोहतु ॥ ६ ॥ अथ फल स्नानं ॥ वनस्पति रसोद्दिव्य फलपुष्पव्रतं सदा ॥ तेन स्नानेन देवेश
 दान माचमनं होमं भोजनं देवतार्चनं ॥ मौढ पादो न कुर्वीत स्वाध्याय पितृ शर्पणं ॥ आसनाख्य पादस्तु ज्ञान्वोर्वा जंघयोस्तथा ॥
 कृतायास्तु क्रियायश्च श्रोत्र पाद स उच्यते ॥ इति श्राद्धयागनः ॥ यज्जले शुष्कवस्त्रेण स्थले चैवाद्रवाससा ॥ जपो होमस्तथादानं तत्सर्वं
 निष्फलं भवेत् इतिवन्दि पुराणे ॥ होमदेवार्चनायास्तु क्रियास्वाचमने तथा ॥ नैकवस्त्रं भवतेत द्विमवाचनके जपे ॥ सज्याहंशा परिभष्ट कष्टिदेश-
 धृतांबरः ॥ एकवस्त्रं त्रयाविद्यात् देवपित्रे च वर्जयेत् ॥ इति गौतमस्मृतौ ॥ दर्भहिना तु पासंध्या यद्यदानं विनोदकं ॥ असंध्यातं च यज्जप्तं तत्स
 र्वं निःफलयोजनं ॥ अवेक्ष्य श्रोत्रं कृत्वा आलभ्य सोदकेन च ॥ पाणिनास्पृष्टा दानंदद्यात् ॥ इत्यापस्तंबः ॥ सर्वाण्युदकपूर्वाणि दानानि यथाश्रुति
 विरेत् ॥ गोपंदद्याद्भिक्ते दानेविभिरयं स्मृतः ॥ सकृद्योदकहस्तश्च ददापीति तथावदेत् ॥ इति वाराहपुराणे ॥

फलव्रतमनन्तकं ॥ ७ ॥ अथ औषधी स्नानं ॥ औषधी सर्वं वृक्षाणां तृणकुलं लताद्रुमाः ॥ दुर्वा सर्पप
 संयुक्ता सर्वोषधयः पुनातु मां ॥ ८ ॥ अथ हिरेण्य स्नानं ॥ हिरेण्यगर्भं गर्भस्थं हेमजं विभावसोः ॥ अनन्त
 पुण्यफलदं मम पापं व्यपोहतु ॥ ९ ॥ अथ गङ्गोदकस्नानं ॥ विष्णुपादाग्रसंभूतां गङ्गे त्रिपथगामिनी ॥ धर्म
 द्रव्येति विख्याता पापं मेहरजान्हवी इति गङ्गोदकस्नानं ॥ १० ॥ वैष्णवोपि भस्माऽभावेकुशोदकस्नानं ॥
 कुशमूलेस्थितोद्यद्वा कुशमभ्येजनार्दनः ॥ कुशाग्रे शंकरोदेव स्तेननश्यन्तु पातकं ॥ १ ॥ ततोश्चुद्धोदकेन
 स्नात्वा ॥ हस्ते पृष्ठाक्षतान् गृहीत्वा ॥ अपराधसहस्राणि लक्षकोटी शतानि च ॥ नश्यन्ति तत्तक्षणात्पापं
 सत्येश तवपूजनान् ॥ २ ॥ सत्येशपंचवक्त्रत्वं लक्ष्म्यासहजगत्यते ॥ वासुदेवततः पूर्वं नृसिंहो दक्षिणेस्थितः
 ॥ ३ ॥ कपिलः पश्चिमास्ये तु वाराहश्चोत्तरे स्थितः ॥ ऊर्ध्ववक्त्रेऽधुतोद्ग्रेय एतद्वै ब्रह्मपंचमं ॥ ४ ॥ सत्येशः

अंतर्जालुकरं कृत्वा सकुशं तु तिलोदकं ॥ फलान्यपि च संभ्राय प्रदद्यात् श्रद्धयान्वितः ॥ इति गौतम स्मृतौ ॥ पात्रासन्निधाने ॥ मनसा पात्र-
 मुदिश्य जलं भूमौ विनिक्षिपेत् ॥ विद्यते सागरस्यांघ्रे दानस्यांघ्रे न विद्यते ॥ इति नास्तीयपुराणे ॥ दानकाले तु संभासे पात्रे वा सन्निधौ
 जलं ॥ अन्यविमकरे इत्या दानं पात्रे विधीयते ॥ इति षट्त्रिंशन्मतात् ॥

वि० की०
३११५॥

संस्थितं राजन् प्रजाकाले सदैव हि ॥ क्षीयेदपादचंद्रस्य पद्मकर्णिक संस्थितं ॥ ५ ॥ पद्म कौमोदकीशं खच-
क्राण्यस्त्राणि धारणं ॥ ६ ॥ यस्य स्मृत्या च नामोक्ता तपोयज्ञ क्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो बंदेत-
मच्युतं ॥ ७ ॥ स्थापितदेवताभ्यो नमः ॥ प्रार्थना पूर्वकं नमस्कारं समर्पयामि ॥ कृतस्य० अप्रसंख्याकान् ब्रा-
ह्मणान् यथा संपन्नेनाग्नेन तृप्तिपर्यंतं यथाकाले भोजयिष्ये ॥ कृतस्य० नानानांगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः यथा

पात्रं पनसि सचित्य क्रियाविच गुणान्वितं ॥ देशे काले च संप्राप्ते देयमप्यु विनिसिषेत् ॥ उभयासन्निधाने तु विशेष स्तनैवोक्तः ॥ द्रव्यपात्र
विकर्षेत्परोक्षं दातुमुद्यतः ॥ तंध्यायादि भुवं पात्रं द्रव्यमादित्यदैवतं ॥ इति धौम्यः ॥ नापगोत्र समुधार्य संपदानस्य चात्मनः ॥ संपदेय
प्रयच्छन्ति कन्यादाने तु पुंस्त्रिपरिपति ॥ नादीमुखे विवाहे च प्रपितामह पूर्वकं ॥ नापसंकिर्तयेद्दिशान् अन्यत्र पितृपूर्वकं ॥

अर्थ—दशप्रकारानु स्नान भयापत्री शुद्ध जलार्थ स्नान करवु, पड़ी फुल चोखा हाथमा लई विष्णुस्तथेशानी प्रार्थना करवी, प्रार्थना करी भगवानपर फुल चडावी
नमस्कार करवी, तथा ब्राह्मण भोजनतो सकल्य करवी, तथा ब्राह्मणेने दक्षणा आपवानो सकल्य करवी, तथा कासानापात्रमाथी घी ठेहो आगळी घती
चार वस्तु बाहर लाववु, पत्री तेमा स्नानाणु मुकी सकल्य करी ब्राह्मणे आपवु, तथा सूर्यना दर्शन करी करेला कर्मनो सकल्य करी भगवानेने अर्पण
करवु, पटी स्नान करी गंगाजळनु पान करी गोपीचदनादी धारण करी स्वस्थ चित्तपद मंगल्यलक्षर धारण करी कर्म करवाना महपमा अइ सारा उक्त
आसनपर नेहवु, एप्रमाणे देहशुद्धिप्रयोग समाप्त भयो.

शक्तिदक्षिणां दास्ये ॥ ततोमुखावलोकनं ॥ दिव्यन्तरिक्षभूमौ वा यन्मे किल्बिषमागतं ॥ तत्सर्वं आज्यसंस्प-
र्शात् प्रणाशमुपगच्छतु ॥ १ ॥ अलक्ष्मीर्यच्चदौर्भाग्यं ममगात्रे व्यवस्थितं ॥ तत्सर्वंशामयेत्याज्यं लक्ष्मीश्च
पुष्टिं च वर्धयत् ॥ २ ॥ आज्यंतेजसमुद्दिष्टं आज्यं पापहरं परं ॥ आज्येसुराणामाहारोआज्येलोकाःप्रतिष्ठिताः
॥ ३ ॥ इदं कांस्यपात्रं घृतपूरितं पंचरत्नसहितं सूर्यदेवतं छायादोषनिवारणार्थं आचार्यायाहं दास्ये ॥ आज्या
भावे अशक्तौ सूर्यावेक्षणं ॥ अद्यपूर्वाच्चरितं भवतां ब्राह्मणानां वचनात् श्रीतीर्थविष्णोः प्रसादात् प्रायश्चित्तविधे
र्यन्यूनातिरिक्तं तत्सर्वं परिपूर्णतास्तु ॥ अतः परंस्नात्वा ॥ विष्णवेनमो विष्णवेनमो विष्णवेनमः ॥ इति श्रीज-
यानंदात्मज मूलशंकरशर्मणा विरचितायां विवाह कौमुद्यां तृतीय मुद्रापनप्रकरणे देहशुद्धिप्रयोगः ॥
॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीराधापुरुषोत्तमाभ्यां नमः ॥ श्रीपुरुषोत्तम वृत्तोद्यापन विधिर्लिख्यते॥
यथालाभोपहारेण मासे चास्मिन् मलिम्लुचे ॥ पूर्वोन्दि प्रातरुत्थाय कृत्वा पूर्वोन्दिहिका क्रियाः ॥१॥ गृहित्वा निय-
मं पश्चात् वासुदेवं हृदि स्मरन् ॥ उपवासं स नक्तं वा एक भूक्तस्तु भामिनी ॥ यःकश्चि न्निश्चयं कृत्वा
प्रीतःस्यात् कृष्णराधिका ॥ तीर्थे गत्वा स्नान विधिपूर्वकं प्रायश्चित्तं कृत्वा ॥ गृहे आगत्य सर्वं उपहारान्

समिपे गृहीत्वा ॥ आसने उपविश्य ॥ यजमानभाले तिलकं कृत्वा ॥ आचम्य ॥ प्राणानायम्य ॥ शिखां ध्या-
॥ नियम गृहणमंत्रः ॥ हस्ते गंधाक्षत जल पुष्प पुष्पीफलानि सहिरण्यानि गृहीत्वा ॥ तत्र मंत्रः ॥

सर्वापवोतिना भाव्यं सदावद्दशित्वेन च ॥ विशिखोप्युपवीतिश्च यत् करोति न तत्कृतं ॥ इति कात्यायनोक्ते च ॥ तस्मात् शिखावन्धना-
नन्तरं सर्व कर्मणा सुयोगित्वं ज्ञातव्यं ॥ विष्णोश्चरणोदक ग्रहणा नंतरं आसने उपविश्य ॥ इति गोविंदार्चन चंद्रिकायां ॥

जे मनुष्यने राधापुत्रोत्तमदेवतुं अथवा कोइएणदेवतुं उद्यापन करतुं होय तेणे पूर्वोक्तकिया करवानी अवश्यकता छे तेदछु यया पउं
जे देवतु प्राधानिक पणु होय तेना श्रीया करवामा आवे छे. तल धणा लोकनेना अभिप्राय मळवापी अथ राधापुत्रोत्तमने प्रधान मानी
तेतुं गतलस्यु छे तेना पुरुषोत्तम मास अमे ते पेहेला सेमा मोयतो साहित्य तैपार करी शुरुप्रतिपदाए मात काले उडी शौचादि निया
परवारी तीपे जइ स्नान करी तथा प्रत गृहपरवारने ब्राह्मणेने बोलववा, तथा तेमनीपासे धोराधिकासहित पुरुषोत्तमदेवतु कळश उपर
स्थापनकरवतुं तथा दीपस्थापन करवुं, तथा महिना सुवि जे मने ते नियम लइ पाळवो, हवे तेमा करेला मतनुं उद्यापन करतुंन जोइये
तेने माटे प्रतमा कहेल दादामार्थ अतुहुळ्याडे ग्रहणकरवो पठि ते प्रतमा नोइता साहित्यनी दीप आपेली छे तेना प्रमाणे अथवा
राक्षीप्रमाणे साहित्य एकतु करवुं, पउं उद्यापनना आगले दिवसे सहवारे वेला उडी नित्यकिया सरळी परवारी, वासुदेवपदयाननु ध्यान धरी नियमग्र-
हणनो संकल्प करवो, पउं तीपे जनु ब्राह्मणेने लहने, तथा त्या स्नानविधि करि विविक्त मायधिसप्रयोग करवो, अथवा न बने तो घेर करवो (उद्यापनना
आरमने दिवसे करवानो चाल वढी गयोडे) पउं घेर आरं सख्य उपहारने लइ देवनो मंडप विंगेरे सुंदर शोभायुक्त करिने तथा चरणामृत तुळशी तिलक धारण

प्रतिप्रतिधि मारुभ्य दर्शचैव समापयेत्॥ मासमेकं करिष्यामि व्रतं श्री पुरुषोत्तम ॥ उपवासेन नक्तं वा एक भुक्तं
करिष्याति ॥ दीपदानादविच्छिन्नात् प्रीयतां पुरुषोत्तम ॥ स्नानं दानं जपं पूजां तर्पणं द्विज भोजनं ॥ अस्मि-

आचमन-प्रथमं यः पिबे दापः ऋग्वेदस्तेन तृप्सति ॥ यद्वितीयं यजुर्वेद तेन प्रीणाति भारत ॥ १ ॥ यत्तृतीयं सामवेदं तेन प्रीणाति पाण्ड्य
प्रथमं यन्मृजेदास्यं दक्षणांगुष्ठं मूकतः ॥ अथर्ववेदं प्रीणाती तेन राजन्न संशयः ॥ २ ॥ गोविंदार्चन चंद्रिकायां ॥

वर्तने पाटलापर रातुं आसन पाथरीने वर्तये त्रेसुं पंजी गोरे यममानने कपाले चालो करी, आचमन प्राण्यायाम करावी यममानना हाथमा पाणी चंदन
फुल फल दक्षिणा लेवाडवा तथा उपर खसेओ मन नायमनो ते मोलवी पाणी तरमाणाभा मुकतु, पाठि प्रकरण पेहेछाना २ पत्रपी शातिपाठनो आरभ करीने
प्रधान सक्तस्य धर्मत करावो तेमा हाथमा पाणी छद चंदन फुल दक्षणा मुकी केवुंके मारादरेकपापो दुर्यवा तथा पुत्रपौत्रादि प्राप्तिवा तथा गोडोक वासीनी
प्रीति मेळवा इरेछा प्रतनु अथवा प्रतवारण करवा उद्यापन कर छउ, ए सक्तस्य प्राज्ञण बोडेछे, तेनो अर्थछे एथया पंजी आंगस्तकल्प करवो पडेछे ते प्रकरण
पेळना २ पत्रपी आरंभी पुण्याहवाचनात प्रयोग करवो, पंजी सक्तस्यना व्रमप्रमाणे कर्म करवुं, इवे प्रवान कर्मना अगभृत कर्म करवु जेइये ते पुण्याहवाचन
पंजी, मोटे ज्या प्रधान देवनु मद्रल काड्यु होय त्या व्रद्धादि देवोनु स्थापन करवा सक्तस्य करवो, ते थया पाठि डावा हाथमा यममाने चौखरा रावी व्राज्ञणो कहे
त्या मंत्राते कथाववायेनु प्राज्ञणोये ते देवना स्थान यह सोपारी मुर्णसह मुकतु तेनापर आवो हनरही स्थापन करावतु, ए प्रमाणे व्रद्धाथी आरंभी वैनायकी
पर्यंत देवोनु स्थापन करवु.

न्मासे करिष्यामि तेन पापं व्यपोहतु ॥ सुमुखश्चेत्यादि पठित्वा ॥ अथ प्रधान संकल्पः ॥ अदेत्यादि०
 देशकालौ संकीर्त्य० मम, आत्मनः, पुराणोक्त फल प्राप्त्यर्थं अस्माकं सकुटुंबानां सपरिवाराणां अशेष पापक्षयार्थं
 पुत्र पौत्रादि सुखश्री प्राप्त्यर्थं गोलोक दक्षिण पार्श्वस्थ वैकुण्ठ शिवपुर निवासपूर्वक गोलोकाधिप सधिकादि
 पुरुषोत्तम पादाब्ज सेवा प्राप्त्यर्थं आचरितस्याचरिष्यमाणं वृत्तस्य संपूर्ण फलप्राप्तये यथा मिलीतोपचास्त्वयैः
 यथाशक्ति पुरुषोत्तम मास वृत्तोद्यापनाख्यं कर्म करिष्ये ॥ अथ अंग संकल्पः ॥ तदङ्गभूतं दिग्गक्षणं,
 कलशस्थापनं, पंचगव्यकरणं, गणपतिपूजनं, गणेश गौर्यादि मातृकाणां स्थापनं, सांकल्पेन विधिना वैश्वदेव
 पूर्वक सहिरण्य नांदीश्राद्धं अर्घवन्दनं ब्राह्मणवरणं, सांकल्पेन विधिना वरणश्राद्धं, कलशस्थापन पूर्वक स्वस्ति
 पुण्याहवाचनादीनि करिष्ये ॥ इत्यंगसंकल्प क्रमेण कर्म समाप्य ॥ पुनः साक्षत जलमादाय अदेत्यादि० अ
 स्मिन् मंडले ब्रह्मादि देवानां स्थापन प्रतिष्ठा पूजा महं करिष्ये ॥ वामहस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ अथ ब्रह्मा-
 दि देवता स्थापनं ॥ मंडलमध्ये ॥ एहेहि सर्वाधिपते सुरेन्द्र मदीय यज्ञे पितृदेवताभिः ॥ सर्वस्य धाता

स्यमित प्रभाव विशालमन्तः सततं शिवाय ॥ १ ॥ ब्रह्मजिह्वागच्छ इह तिष्ठ ब्रह्मणे नमः ब्रह्माणं आवाहयामि
स्थापयामि ॥ १ ॥ मंडलावुत्तरे सोमं ॥ एहोहि यज्ञेश्वर यज्ञरक्षां विधत्स्व नक्षत्र गणेन सार्द्धं ॥ सर्वोपाधिः पितृ-
गणेन सार्द्धं गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ २ ॥ सोम इहागच्छ इह तिष्ठ सोमाय नमः सोमं आवाहयामि स्थापयामि
॥ २ ॥ ईशाने खण्डेन्दौ ॥ एहोहि यज्ञेश्वरन सिशूल कपाल खट्वाङ्ग धरावसाध्वम् ॥ लोकेन यज्ञेश्वर यज्ञसिन्धौ गृहाण
पूजां भगवन्नमस्ते ॥ ३ ॥ ईशान इहागच्छ इह तिष्ठ ईशानाय नमः ईशानं आवाहयामि स्था ॥ ३ ॥ पूर्वं इन्द्रम् ॥
एहोहि सर्वामरसिद्धसाध्यै रभिष्टुतो वज्रधरामरेश ॥ सविज्यमानो प्सरसांगणेन स्नाध्वरंनो भगवन्नमस्ते ॥ ४ ॥
इन्द्र इहागच्छ इह तिष्ठ इन्द्राय नमः इन्द्रं आ ॥ स्था ॥ ४ ॥ आग्नेयां खण्डेन्दौ ॥ अग्निम् ॥ एहोहि सर्वामरहव्य
वाह मुनिप्रवीरै रभितोभि गुप्तम् ॥ तेजोबलैर्लोकगणेन सार्द्धं ममाध्वरं रक्ष नमोऽस्तुतेऽग्रे ॥ ५ ॥ अग्ने इहागच्छ इह-
तिष्ठ ॥ अग्ने नमः अग्निं आ ॥ स्था ॥ ५ ॥ दक्षिणे यमं ॥ एहोहि वैवस्वत धर्मराज सर्वामरै रर्चित धर्ममूर्ते ॥
शुभाशुभानन्द शुचामधीश शिवाय नः पाहि मखं नमस्ते ॥ ६ ॥ यम इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ यमाय नमः यमं
आ ॥ स्था ॥ ६ ॥ नैरुत्यां खण्डेन्दौ निर्ऋतिम् ॥ एहोहि रक्षो गणनायकत्वं विशाल वैताल पिशाच संघैः

वि०को०

॥११८॥

ममाध्वरं पाहि शुभाधिनाथ लोकेश्वस्त्वं प्रणमामि नित्यं ॥ ७ ॥ निर्ऋते इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ निर्ऋतये नमः
 निर्ऋति मावाहयामि० स्था० ॥ ७ ॥ पश्चिमे वरुणं ॥ एहोहि यज्ञे ममस्वर्णाय यादोगणैः सार्धं मयामधीश ॥
 ज्ञपाधिरुद त्वमिहप्रभोमणि स्तनप्रभा भास्वर पाशपाणे ॥ ८ ॥ वरुण इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ वरुणाय नमः वरुण
 मावाहयामि स्था० ॥ ८ ॥ वायव्यां खण्डेन्दो वायुं ॥ एहोहि यज्ञे ममस्वर्णाय मृगाधिरुदः सहसिद्ध संघैः
 प्राणाधिपो हव्यभुजः सहाय गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ ९ ॥ वायो इहागच्छ इहतिष्ठ वायवे नमः वायुमावा-
 हयामि स्था० ॥ ९ ॥ वायुसोमयोर्मध्ये भद्रे अष्टवसून् ॥ एहोहिवस्वीश महानिधीश रत्नाकरः सर्व सहस्रतेजाः ॥
 धनस्वरूपो ममयज्ञपातुं गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ १० ॥ भो अष्टवसवः इहागच्छत इहतिष्ठत अष्टवसुभ्यो नमः
 अष्टवसून्मावाहयामि स्था० ॥ १० ॥ सोमे शानयोर्मध्ये एकादश रुद्रान् ॥ एहोदि यज्ञेश्वर भो त्रिशूल कपाल
 खट्वाङ्ग वरेण सार्द्धं ॥ लोकेन विश्वेश्वर यज्ञसिध्यै गृहाण पूजां भगवन्नमस्तेः ॥ ११ ॥ एकादशरुद्राः इहागच्छत
 इहतिष्ठत एकादशरुद्रेभ्यो नमः एकादशरुद्रानां ॥ ११ ॥ इशानेन्द्रयोर्मध्ये भद्रे द्वादशादित्यान् ॥ एहोहि पद्मा-
 सन पद्मपाणे सुरक्तसिन्दूर समान वर्ण ॥ सप्ताश्वरक्ताम्बर सूर्यशीघ्रं गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ १२ ॥ द्वादशा-

॥११९॥

दित्याः इहागच्छत इहतिष्ठत द्वादशादित्येभ्यो नमः द्वादशादित्यानावाहयामि स्था० ॥ १२ ॥ इन्द्राग्नयोर्मध्ये
भद्रे अश्विनौ ॥ द्विभुजो देवभिषजौ कर्तव्यो देवसंयुतौ ॥ तयो रोपधयः कार्यादिव्या दक्षिणहस्तयोः ॥ १३ ॥
अश्विनौ इहागच्छतम् इह तिष्ठतम् ॥ अश्विभ्या नमः अश्विनौ आवाहयामि स्था० ॥ १३ ॥ अग्निषमयोर्मध्ये
भद्रेः सपैतृकान्विश्वान् देवान् ॥ एहोहि सर्वामर सिद्धसार्थै रभिष्टुतो वज्रधरामरेश ॥ संवीज्यमानोऽप्सरसांगणेन
रक्षाध्वरं नो भगवन्नमस्ते ॥ १४ ॥ सपैतृकाः विश्वदेवाः इहागच्छत इहतिष्ठत सपैतृकविश्वेभ्यो देवेभ्यो० सपैतृकान्
विश्वान् देवानावाहयामि स्था० ॥ १४ ॥ यम नैकतयोर्मध्ये भद्रे सत्य यक्षान् ॥ एहोहि रक्षो गणनायकत्वं
विशाल वैताल पिशाच संघैः ॥ ममाध्वरं पाहि शिवाधिनाथ लोके श्वस्त्वं भगवन्नमस्ते ॥ १५ ॥ सप्तयक्षाः इहाग-
च्छत इहतिष्ठत ॥ सप्तयक्षेभ्यो नमः सप्तयक्षानावाहयामि स्था० ॥ १५ ॥ निर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये भद्रे सर्पान् ॥
एतैतसर्पाः शिवकंठ भूषा लोकोपकाराय भुवं वहन्तः ॥ जिह्वाद्वयोपेत सुखामदीयां गृह्णीत पूजां सुखदां नमो
यः ॥ १५ ॥ सर्पाः इहागच्छत इह तिष्ठत ॥ सर्पेभ्यो नमः सर्पानावाहयामि स्था० ॥ १६ ॥ वरुणवायवोर्मध्ये
भद्रे गन्धर्वाप्सरान् ॥ आवाहयेहं सुरदेवसेन्याः स्वरुपतेजो सुसपद्म भासः ॥ सर्वामरेशैः परिपूर्णकामाः पूजां

वि० श्री०

प्र०

॥

॥१॥

गृहीतुं मम यज्ञ भूमौ ॥ १७ ॥ गन्धर्वाप्सरसः इहागच्छत इहतिष्ठतः गन्धर्वाप्सरस्यो नमः गन्धर्वाप्सरसः आवाहयामि
 स्थाम् ॥ १७ ॥ ब्रह्मसोमयोर्मध्ये वाणोपरिस्कंदं ॥ एहोहि देवेश्वरशंभुसूनो शिखिन्द्रगामिन्सुगसिद्ध
 संघैः ॥ संस्तुयमानात्मशुभायनित्यं गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ १८ ॥ स्कन्द इहागच्छ इहतिष्ठ स्कन्दाय नमः
 स्कन्दमावाहयामि स्थाम् ॥ १८ ॥ तदुत्तरतः नन्दीश्वरं ॥ एहोहि देवेन्द्रपिनाकपाणे स्रण्डेन्दुमौलि प्रियशुभ्र
 वर्ण ॥ गोरीशयानेश्वर यक्षसिद्धे गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ १९ ॥ नन्दीश्वर इहागच्छ इहतिष्ठ नन्दीश्वराय नमः
 नन्दीश्वरमावाहयामि स्थाम् ॥ १९ ॥ तदुत्तरतः ॥ शूलमहाकालौ ॥ आयात मायात मुमा प्रियस्य प्रियौमु-
 नीन्द्रादिकसिद्धसेव्यौ ॥ गृह्णीतमेतां ममशूलकालौ पूजां सुखौघं कुरुतं नमोवाम् ॥ २० ॥ शूलमहाकालौ इहाग-
 च्छतं इहतिष्ठतम् ॥ शूलमहाकालाभ्यां नमः शूलमहाकालौ आवाहयामि स्थाम् ॥ २० ॥ ब्रह्मेशानयोर्मध्ये वल्लीपु-
 द्गलादि सप्तकान् ॥ एहोहि देवालयविश्वमूर्ते चतुर्मुख श्रीधर शंभुमान्य ॥ सुपुस्तकाक्ष सुवपात्रपाणे गृहाण
 पूजां भगवन्नमस्ते ॥ २१ ॥ दक्षादि सप्तकाः इहागच्छत इहतिष्ठत दक्षादिसप्तकेभ्यो नमः दक्षादिसप्तकानावाह-
 यामि स्थाम् ॥ २१ ॥ ब्रह्मेन्द्रयोर्मध्ये वाण्यां (वाणोपरि) दुर्गाय ॥ एहो हि दुर्गे दुरितौघनाशिनि प्रचण्ड

दैत्यौघ विनाशकारिणी ॥ उमे महेशाब्दे शरीरधारिणी स्थिराभवत्वं मम यज्ञकर्मणि ॥२२॥ दुर्गे इहागच्छ इहतिष्ठ
दुर्गायै नमः दुर्गामावाहयामि स्था० ॥ २२॥ तदुत्तस्तः ॥ विष्णुं ॥ एहोहि नीलाम्बुदमेचकत्वं श्रीवत्सवक्षःकमला
धिनाथ ॥ सर्वामैः पूजितपादपद्म गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ २३ ॥ विष्णो इहागच्छ इहतिष्ठ विष्णवेनमः वि-
ष्णुमावाहयामि स्था० ॥ २३ ॥ ब्रह्माऽन्योर्मध्ये वल्लीषु स्वधाम् ॥ सुखाय पितृन् कुलवृद्धिकर्तृन् स्वतोत्प-
लामानिहरक्तनेत्रान् ॥ सुक्तं माल्याम्बरभूषितां श्रनमामि पिठे कुलवृद्धिहेतोः ॥२४॥ स्वधे इहागच्छ इहतिष्ठ स्वधायै
नमः स्वधामावाहयामि स्था० ॥२४॥ ब्रह्मयमयोर्मध्ये वाप्यां (बाणोपरि) मृत्युरोगौ ॥ आवाहयाम्यहरोग मनेक
विधलक्षणम् ॥ नानालंकारसंयुक्तं रक्तमश्रु विलोचनम् ॥२५॥ मृत्युरोगौ इहागच्छतम् इहतिष्ठतम् ॥ मृत्युरोगाभ्यां०
मृत्युरोगौ आवाहयामि स्था० ॥ २५ ॥ ब्रह्मनैर्ऋतयोर्मध्ये वल्लीषु ॥ गणपतिं ॥ एहोहि विघ्नाधिपते सुरेन्द्र
ब्रह्मादिदेवैरभिवन्द्यपाद ॥ गजास्य विद्यालय विश्वमूर्ते गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥२६॥ गणपते इहागच्छ इह-
तिष्ठ गणपतये नमः गणपतिमावाहयामि स्था० ॥ २६ ॥ ब्रह्मवरुणयोर्मध्ये वाप्यां (बाणोपरि) अपः ॥
एहोहि लोकेश्वर पाशपाणे यादोगणैर्वन्दित पादपद्म ॥ पीठेऽत्रदेवेश गृहाण पूजां पाहित्वमस्मान् भगवन्न-

वि०कौ०

॥१२०॥

मस्ते ॥२७॥ आपः इहागच्छत इहतिष्ठत अद्भ्यो० अपः आवाहयामि स्था० ॥ २७ ॥ ब्रह्मवायवोर्मध्ये वल्लिषु
 ॥ मरुतः ॥ एहोहि यज्ञेश समीरणत्वं मृगाधिरुदे सहसिद्धसंघैः ॥ प्राणस्वरूपिन्सुखतासहाय गृहाण पूजां
 भगवन्नमस्ते ॥२८॥ मरुतः इहागच्छत इहतिष्ठत ॥ मरुद्भ्यो० मरुतः आ० ॥ २८ ॥ ब्रह्मणः पादमूले कर्णिकाधः
 पृथिवीम् ॥ एहोहि पातालचराचरेन्द्र नागांगना किन्नर गीयमान ॥ यक्षोनगेन्द्रामरलोकसंघैर नन्तरत्नाध्वर-
 मस्मदीयम् ॥२९॥ पृथिवी इहागच्छ इहतिष्ठ पृथिव्यै नमः पृथिवीमावाहयामि स्था० ॥ २९ ॥ तदुत्तरतः गंगादि-
 नदीः ॥ एहोहि गंगे दुरितौघनाशिनि क्षपाधिरुदे उदकुम्भहस्ते ॥ श्री विष्णुपादाम्बुजसंभवे त्वं पूजां गृहीतुं
 शुभदे नमस्ते ॥ ३० ॥ गंगादिनद्यः इहागच्छत इहतिष्ठत गंगादिनदीभ्योनमः गंगादिनदीः आवाहयामि स्था०
 ॥ ३० ॥ तदुत्तरतः ॥ सप्तसागरान् ॥ एहोहि यादोगणवरिधीनां गणेन पर्जन्यसहाससेभिः ॥ विद्याधरे
 न्द्राश्मरगीयमान पाहि त्वमस्मान्भगवन्नमस्ते ॥३१॥ सप्तसागराः इहागच्छत इहतिष्ठत सप्तसागरेभ्योनमः सप्तसागर-
 नावाहयामि स्था० ॥ ३१ ॥ ततः कर्णिकोपरि ॥ मेरुं ॥ एहोहि कर्तृस्वरूपसर्व भूभृतपते चन्द्रसुखी दधानः ॥
 सर्वोपधिस्थान महेन्द्रमित्र लोकत्रयावास नमोस्तु तुभ्यम् ॥३२॥ मेरो इहागच्छ इहतिष्ठ मेर वेनमः मेरुमा० ॥३२॥

॥१२॥

ततः सोमादि संनिधौ क्रमेण आयुधान्यावाहयेत् ॥ तद्यथा सोमसमीपे ॥ गदां ॥ निषिक्ता कुमुदाक्षस्य नाम्ना
कौमोदकी गदा ॥ शांतिदा स्मरणादेव तस्यै तुभ्यं नमोनमः ॥ गदे इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ ३३ ॥ गदायेनमः गदामा-
वाहयामि स्था० ॥ ३३ ॥ ईशान्यां त्रिशूलम् ॥ महायोगीन्द्र हस्तस्थ शंकरस्य प्रियंकरः ॥ त्रिशूलत्वमिहागच्छ
पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ३४ ॥ त्रिशूल इहागच्छ इहतिष्ठ त्रिशूलायनमः त्रिशूलमावाहयामि स्था० ॥ ३४ ॥ इन्द्रसमीपे
॥ वज्रं ॥ तप्तकाञ्चनवर्णाभं वज्रं वै शस्त्रनायकम् ॥ आवाहयामि यज्ञेस्मिन् गृहाणेमं नमोस्तुते ॥ ३५ ॥ वज्र इहागच्छ
इहतिष्ठ वज्रायनमः वज्रमावाहयामि स्थापयामि ॥ ३५ ॥ अग्निसमीपे शक्तिं ॥ सर्वं दैत्यविनाशाय सर्वकामफलप्रदे ॥
सर्वसत्त्वहितेशक्ते शांतिं यच्छ नमोस्तुते ॥ ३६ ॥ शक्ते इहागच्छ इहतिष्ठ शक्तयेनमः शक्तिमावाहयामि स्था० ॥ ३६ ॥
यमसमीपे दण्डम् ॥ धर्मराजस्य हस्तस्य यमस्य च सदाप्रियः ॥ दण्डायुधनमस्तेस्तु सर्वसिद्धिप्रदोभव ॥ ३७ ॥ दण्ड
इहागच्छ इहतिष्ठ दण्डायनमः दण्डमावाहयामि स्थापयामि ॥ ३७ ॥ निर्ऋति समीपे खड्गम् ॥ नीलजीमू-
तवर्णत्वं तीक्ष्णदंष्ट्रं कृशोदरं ॥ खड्गराजनमस्तुभ्यं पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ३८ ॥ खड्ग इहागच्छ इहतिष्ठ खड्गायनमः
खड्गमावाहयामि स्था० ॥ ३८ ॥ वरुण समीपे पाशम् ॥ देवासिवरुणास्त्रत्वं दैत्यवंशं विदारणं ॥ पाशमां समरे रक्ष

रज्जुराज नमोस्तुते ॥ ३९ ॥ पाश इहागच्छ इहतिष्ठ पाशायनमः पाशमावाहयामि स्था० ॥ ३९ ॥ वायुसमीपे
 अंकुशं ॥ गजघ्नं परवीरघ्नं परसेन्यापहारकम् ॥ गणेशस्य प्रियं नित्यमंकुशायनमोनमः ॥ ४० ॥ अंकुश इहागच्छ
 इहतिष्ठ ॥ अंकुशायनमः अंकुशमावाहयामि स्था० ॥ ४० ॥ तद्बाह्वे ॥ गौतमादीन् ॥ उत्तरे गौतमम् ॥
 गौतमः सर्वभूतानां सृषीणां च सदाप्रियः ॥ श्रौतानां कर्मणां चैव संप्रदाय प्रवर्तकः ॥ ४१ ॥ गौतम इहागच्छ
 इहतिष्ठ गौतमायनमः गौतममावाहयामि स्था० ॥ ४१ ॥ ईशाने ॥ भरद्वाजं ॥ भरद्वाजनमस्तेस्तु सदाध्ययन
 तत्पर ॥ आवाहयामि यज्ञेस्मिन् पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ४२ ॥ भरद्वाज इहागच्छ इहतिष्ठ भरद्वाजायनमः भरद्वाज
 मावाहयामि स्था० ॥ ४२ ॥ पूर्वे ॥ विश्वामित्रम् ॥ विश्वामित्र नमस्तुभ्यं ज्वलदग्नि समप्रभा ॥ अध्यक्षी
 कृत गायत्री तपोरूपेण संस्थितः ॥ ४३ ॥ विश्वामित्र इहागच्छ इहतिष्ठ विश्वामित्रायनमः विश्वामित्रमावाहयामि
 स्था० ॥ ४३ ॥ आग्नेय्याम् ॥ कश्यपम् ॥ कश्यपः सर्वलोकाढ्यः सर्वभूत दयाकरः ॥ असित्वां प्रार्थयामीश
 पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ४४ ॥ कश्यप इहागच्छ इहतिष्ठ कश्यपायनमः ॥ कश्यपमावाहयामि स्था० ॥ ४४ ॥ दक्षिणे
 जमदग्निम् ॥ जमदग्निर्महातेजा स्तपसा ज्वलतीहतम् ॥ आवाहयामि यज्ञे तत्पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ४५ ॥ जमदग्ने

इहागच्छ इहतिष्ठ जमदग्नयेनमः जमदग्निमावाहयामि स्था० ॥ ४५ ॥ नैर्ऋत्याम् ॥ वसिष्ठम् ॥ नमस्तुभ्यं व-
सिष्ठाय कर्मकर्त्रेमहासुने ॥ धर्मरूपाय महते लोकानां हितकारिणे ॥ ४६ ॥ वसिष्ठ इहागच्छ इहतिष्ठ वसिष्ठायनमः
वसिष्ठमावाहयामि स्था० ॥ ४६ ॥ पश्चिमे ॥ अग्नि ॥ अत्रये तु नमस्तुभ्यं सर्वलोक हितैषिणे ॥ तपोरूपाय
सत्याय ब्रह्मणे मित तेजसे ॥ ४७ ॥ अत्रे इहागच्छ इहतिष्ठ अत्रयेनमः अग्निमावाहयामि स्था० ॥ ४७ ॥ वाय-
व्याम् ॥ अरुन्धतीम् ॥ अरुन्धत्यै नमस्तुभ्यं सर्वसौख्य प्रदायिनि ॥ एहिमण्डलमध्येते नमः पूजां गृहाणमे ॥
॥ ४८ ॥ अरुन्धती इहागच्छ इहतिष्ठ अरुन्धत्यै नमः अरुन्धतीमावाहयामि स्था० ॥ ४८ ॥ तद्वाह्ये पूर्वादारभ्यै
न्द्रादीन् ॥ पूर्वे ॥ ऐन्द्रीम् ॥ इन्द्राणीं गजकुम्भस्थां सहस्र नयनोज्ज्वलाम् ॥ नमामि वरदां देवीं सर्व देवैर्नम-
स्कृताम् ॥ ४९ ॥ ऐन्द्रि इहागच्छ इहतिष्ठ ऐन्द्रीयै नमः ॥ ऐन्द्रीमावाहयामि स्था० ॥ ४९ ॥ आग्नेयाम् ॥ कौमारीम् ॥
एह्येहि कौमारिविधेहि शान्तिं शक्तिं दधानेपिसदासिमध्ये ॥ स्कन्धाधिरुढे शिखिपुंगवाभ्यां मातः प्रसाद प्र-
सृतिं प्रयच्छ ॥ ५० ॥ कौमारि इहागच्छ इहतिष्ठ कौमार्यै नमः कौमारीमावाहयामि स्था० ॥ ५० ॥ दक्षिणे ब्राह्मीम् ॥
चतुर्मुखीं जगद्धात्रीं हंसारूढां वस्प्रदाम् ॥ सुष्टिरुपां महाभागां ब्रह्मणीं तां नमाम्यहम् ॥ ५१ ॥ ब्राह्मि इहागच्छ

वि०को० इहतिष्ठ ॥ ब्राह्मणेनमः ब्राह्मीमावाहयामि स्था० ॥ ५१ ॥ नैर्ऋत्याम् ॥ वाराहीम् ॥ वाराहरूपिणीं देवीं दंष्ट्रोऽङ्ग-
 त वसुन्धराम् ॥ शुभदां पीतवसनां वाराहीं तां नमाम्यहम् ॥ ५२ ॥ वाराहि इहागच्छ इहतिष्ठ वाराह्येनमः वाराहीमा-
 वाहयामि स्था० ॥ ५२ ॥ पश्चिमे चामुण्डाम् ॥ चामुण्डा मुण्डमथनां मुण्डमालोपशोभिताम् ॥ अट्टाट्टहा
 समुदितां नमाम्यात्म विभूतये ॥ ५३ ॥ चामुण्डे इहागच्छ इहातिष्ठ चामुण्डायै नमः चामुण्डामावाहयामि स्था०
 ॥ ५३ ॥ वायव्यां वैष्णवीम् ॥ शंखचक्रगदापद्म धारिणीं कृष्णरूपिणीम् ॥ स्थितिरुपां खगेन्द्रस्थां वैष्णवीं तां
 नमाम्यहम् ॥ ५४ ॥ वैष्णवि इहागच्छ इहतिष्ठ वैष्णवेनमः वैष्णवीमावाहयामि स्था० ॥ ५४ ॥ उत्तरे ॥ माहेश्वरीम् ॥
 माहेश्वरीं नमाम्यद्य सृष्टिसंहार कारिणीम् ॥ वृषारूढां शुभां शुभां त्रिनेत्रां वरदां शिवाम् ॥ ५५ ॥ माहेश्वरि इहागच्छ
 इहतिष्ठ माहेश्वर्येनमः माहेश्वरीमावाहयामि स्था० ॥ ५५ ॥ ईशाने ॥ वैनायकीम् ॥ चतुर्भुजां त्रिनेत्रां च
 सर्वाभरणभूषिताम् ॥ आवाहयामि देवेशीं पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ५६ ॥ वैनायकि इहागच्छ इहतिष्ठ वैनायक्येनमः
 वैनायकीमावाहयामि स्था० ॥ ५६ ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ मंत्रः ॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनि-
 र्मिता ॥ प्रतिष्ठां वः करोम्यत्र मंडले देवतैः सह ॥ ब्रह्माद्यावाहितदेवाः सांगाः सपरिवाराः सुप्रतिष्ठिताः वरदा

भवत ब्रह्माद्यावाहितदेवेभ्योनमः आवाहनं समर्पयामि० ॥ ब्रह्माद्या० आसनं स० ॥ ब्रह्माद्या० पादयोः
 पाद्यं स० ॥ ब्रह्माद्या० हस्तयोः अर्घ्यं स० ब्रह्माद्या० आचमनीयं स० ॥ ब्रह्माद्या० स्नानं स० ब्रह्माद्या० वस्त्रं
 स० ब्रह्माद्या० यज्ञोपवितं स० ब्रह्माद्या० चंदनं स० ब्रह्माद्या० अलंकरणार्थं अक्षतान् स० ब्रह्माद्या० पुष्पं स०
 ब्रह्माद्या० धूपं स० ब्रह्माद्या० दीपं स० ब्रह्माद्या० नैवेद्यं स० ब्रह्माद्या० तांबूलं स० साद्रुण्यार्थं दक्षिणां स०
 ब्रह्माद्या० प्रदक्षिणां स० ब्रह्माद्या० पुष्पांजलीं स० ॥ अनेन पूजनेन ब्रह्माद्याः प्रीयतां नमम ॥ स्वाग्ने धान्य
 राशिं कुर्यात् ॥ तदुपरि सैष्यमद्यान्वा ताम्रमया न्यथाविधिनाकलशान्संस्थाप्य तेषु जलादिनि उक्तपदा-
 र्थादीनि विधिना निक्षिपेत् ॥ तद्यथा ॥ विश्वाधारासीती मंत्रेण भूमिं स्पृष्ट्वा ॥ विश्वाधारासी धरणी शेषना
 गोपरि स्थिता ॥ उत्पृताशिवराहेणकृष्णेन शतबाहुना ॥ भूम्यै नमः ॥ हेमरोप्यादि मंत्रेण कलशस्थापनं ॥

अर्थ—उपर लक्ष्यप्रमाणे मल्लादीनि आवाहन स्थापन भया पत्र, जपना हाथमां चोला लड्ने प्रतिष्ठानौ मत्र द्वाक्षणभणे पञ्ची मवा स्थापन करेला
 देवताओपर चोला ववावी केहेवुं (प्रतिष्ठ एटले स्थिररहो. पञ्ची ब्रह्माद्यावाहित देवेभ्योनमः एवो उह छद् पोडशोपचारे अक्का पंचोपचारे गूना करवी.
 ब्रह्मादीनि पुनन भया पञ्ची जे कलशो लाव्या होय तेसु तेना मंत्रो भणी विधिस्त स्थापन करवुं.

हेमसौम्यादि संभृतं ताम्रजं सुहृदं नवं ॥ कलशं धौतकल्माषं छिद्रवर्णं विवर्जितं ॥ सूत्रं कार्पासेति मंत्रेण रक्तं
 सूत्रं वेष्टनं ॥ सूतं कार्पाशं संभृतं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा ॥ येन वद्धं जगत्सर्वं वेष्टनं कलशस्य च ॥ जीवनं
 सर्वेति मंत्रेण जलपूरणं ॥ जीवनं सर्वजीवानां पावनं पवनात्मकं ॥ बीजं सर्वोपधीनां च तज्जलं पूरयाम्यहम् ॥
 देवेभ्यः इति मंत्रेण सर्वोपधी चंदनं च प्रक्षिप्य ॥ देवेभ्यः पूर्वतो जाता देवेभ्यः स्त्रियुगं पुरा ॥ शतं तनू च या
 वधू जीवनं जिवनाय च ॥ दूर्वे ह्यमृत इति मंत्रेण दुर्वा ॥ दूर्वे ह्यमृतसंपन्ने शतमूले शताङ्गुरे ॥ शतं पातकसंहर्त्री
 शतमाशुष्य वार्द्धिनी ॥ विविधं पुष्पेति मंत्रेण पंचपलवान् ॥ पुष्पं च ॥ अश्वत्थोदुंबरं प्लक्षं न्यूतन्यग्रोधं पल्लवाः ॥
 पंचभंगा इति प्रोक्ताः सर्वकर्मसु शोभनाः ॥ विविधं पुष्पसंजातं देवानां प्रीतिवर्द्धनं ॥ क्षिप्तं यत्कार्यं संभृतं कलशे
 प्रक्षिपाम्यहम् ॥ धान्योपधीति मंत्रेण धान्यं ॥ धान्योपधी मनुष्याणां जीवनं परमं स्मृतं ॥ क्षिप्तं यत्कार्यं संभृतं
 कलशे प्रक्षिपाम्यहम् ॥ पूगीफलेति मंत्रेण पूगीफलं ॥ पूगीफलमिदं दिव्यं पवित्रं पापनाशनं ॥ पुत्रपौत्रादि
 फलदं कलशे प्रक्षिपाम्यहम् ॥ हिरण्यगर्भेति हिरण्यं ॥ हिरण्यगर्भं गर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः ॥ अनंतं पुण्यं
 फलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ अश्वस्थानादिति मंत्रेण सप्तमृत्तिकां निक्षिपेत् ॥ अश्वस्थानां दृजस्थानां ऋत्मीका

त्संगमा हृदात् ॥ राजद्वारा च गो गोष्ठा न्मृदमानीय निक्षिपेत् ॥ कनकं कुलिशेति मंत्रेण पंचरत्नं वा सुवर्णं
 वा यथाशक्ति रौप्यं निक्षिपेत् ॥ कनकं कुलिशं नीलं पद्मसंगं च मौक्तिकं ॥ एतानि पंचरत्नानी कलशे प्रक्षिपा-
 म्यहम् ॥ पिधानं सर्वेति मंत्रेण धान्यसहित पूर्णपात्रं ॥ पिधानं सर्वं वस्तूनां सर्वं कार्यार्थं साधनं ॥ संपूर्णं
 कलशो येन पात्रं तत्कलशोपरि ॥ इति मंत्रेण पूर्णपात्रं निधाय ॥ मंडलमध्ये ॥ प्रधान कलशं ॥ चतुर्दि-
 क्षुचतुर्व्यूह कलशान् संस्थाप्य ॥ तदुपरि क्षौमवस्त्रं प्रसार्य तदुपरि यंत्रं निधाय ॥ ततः मंडलपरितः त्रिंश-
 दकुंभान् संस्थाप्य ॥ ततो मूर्तिनां ॥ अग्न्युत्तारणं कुर्यात् ॥ ततः सुवर्णमयी मूर्तिनां ताम्रपात्रे

अर्थ—पूर्णपात्रमुर्ध्वानु कलशस्थापनं तथा पत्रे मंडलना वचसां प्रधानतो कलशं मुकुटो तथा चार दिशा एव्युह कलश गोष्ठवत्, तथा तेमना उपर रेशमी क
 काटाओ पाथरका, पत्री मंडलर्वा चारे बाजुये (३०) श्रीस चडाओ मुकुटा तथा तेनाउपर वस्त्र मुकुटा. पत्री राधापुरुषोत्तमनी तथा चारव्युहनी तथा श्रीस
 रीना देवताओनी मूर्तिओ एक पात्रसां मुकुटी तथा तेनाउपर गायत्रे दुष दहिं वी छान मुतर तथा दर्प विगेरे मुकी अग्न्युत्तारण पूर्वक प्राणप्रतिष्ठा करवी
 तेसां पहेछा संकल्प करवी के अमुक दोषो दूरकरवा प्राणप्रतिष्ठा करूं. छउं पत्री मुर्तीपर पाणीनीधार पाठ्याकरवी ब्राह्मणभजेत्यां मुवी पत्री ब्राह्मणमा
 हापसां ते पात्र आपी तेनीपासे प्राणप्रतिष्ठा कराववी प्राणप्रतिष्ठा भया पत्री स्नानकरावबुं.

वि० कौ० ॥ १२४ ॥ स्थापनं कृत्वा ॥ अग्न्युत्तारण पूर्वकप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अद्येत्यादि० आसांमूर्तीनां अंगं प्रत्यंगं सन्धिसमु-
 त्पन्नं कुक्षालकादिटंकाद्यातपाग्नि संयोगं जनितं दोषपरिहारार्थं अग्न्युत्तारण पूर्वकं ब्राह्मणद्वारा प्राणप्रतिष्ठां क-
 रिष्ये ॥ मूर्तिं घृतेनाभ्यज्य ॥ उपरि जलधारं कुर्यात् ॥ मंत्रः ॥ अग्निर्वैश्वानरोवन्दि वीतिहोत्रो धनंजयः ॥
 अग्न्युत्तारणार्थाय मूर्तीनां शुद्धि हेतवे ॥ त्रिवारं पठेत् ॥ स्क्तांभोधिस्थपोतो लसदरुणसरोजाधिरुद्धकराब्जैः
 पाशं कोदंडमिधुद्रवमथगुणमप्यंकुशंपंचवाणान् ॥ विभाणासृक्पालं त्रिनयनविलसत् पीनवक्षो रुहाब्जा देवीवा-
 लार्कवर्णा भवतु सुखकरी प्राणशक्तिः परानः ॥ इति मंत्रेणाग्न्युत्तारणं ॥ ततः प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अस्य श्री
 प्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मा विष्णु महेश्वराक्षयः ऋग्यजुः सामानि छंदांसि जगत्सृष्टिकारिणी प्राणशक्ति देवता ॥
 आं वीजं ह्रीं शक्तिः कौं किलकं आसां मूर्तीनां प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ मूर्तिषु हस्तं निधाय ॥ पठेत् ॥ आं
 ह्रीं कौं यं रं लं वं शं पं सं हं लं क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां प्राणा इह प्राणाः ॥ पुनः आं ह्रीं कौं यं रं लं
 वं शं पं सं हं लं क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां जीव इह स्थितः ॥ पुनः आं ह्रीं कौं यं रं लं वं शं पं सं हं लं
 क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वा प्राण पाणि पाद पायूपस्थानि इह-

वागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु नमः ॥ गर्भाधानादि षोडश संस्कारसिद्ध्यर्थं शोडशप्रणवावृत्तिं करिष्ये ॥ हीं इति
 षोडशवारं उच्चेत् ॥ अनेन षोडशसंस्काराः संपद्यन्ताम् तत् ॥ मूर्ति पात्रं कलशोपरिस्थाप्यत्वा ॥ परिवार देवतानां
 वाहयेत् ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ मंडुकायनमः ॥ कालामिन्द्रायनमः ॥ आधारशक्त्यैनमः ॥ कूर्मा-
 यनमः ॥ अनन्तायनमः ॥ मूलप्रकृत्यैनमः ॥ पृथिव्यैनमः ॥ श्वेताद्रीपायनमः ॥ कल्पवृक्षायनमः ॥
 स्तनमण्डपायनमः ॥ सिंहासनायनमः ॥ इति मध्ये ॥ प्रागादि दिक्षु ॥ धर्मायनमः ॥ ज्ञानायनमः ॥ वैराग्याय-
 नमः ॥ ऐश्वर्यायनमः ॥ आमेयादिकोणेषु ॥ अधर्मायनमः ॥ अज्ञानायनमः ॥ अवैराग्यायनमः ॥ अनैश्वर्यायनमः ॥
 मध्ये ॥ आत्मनेनमः ॥ अंतरात्मनेनमः ॥ परमात्मनेनमः ॥ ज्ञानात्मनेनमः ॥ अग्निमंडलायनमः ॥ सोममंडलाय-
 नमः ॥ संसत्त्वायनमः ॥ रंजसेनमः ॥ तंतमसेनमः ॥ सर्वशक्तिः कमलासनायनमः ॥ मंडुकाद्यावाहित देवताः
 सुप्रतिष्ठताः वरदाः भवत ॥ मंडुकाद्यावाहितानाम् लभोपहोर्त्वा पंचोपचारैः पूजनं ॥ पुनर्हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा

पत्नी ते मुनिशे तेमना स्थानोपर मुकामीदेवी पत्नी प्रधान देवता यत्र कर्वावी पीठपर मुकुटो तथा तेमना परिवार देवताओलुं स्थापन करवुं. तेनाउपर चोला
 यथाव्या करवा. पत्नी मंडुकादीनुं पुजन भ्या पत्नी यथावकाश बीना देवतासहित राधापुरुषोत्तमनुं तेमनी जगाउपर स्थापन करवुं.

॥ मध्ये ॥ राधिका सहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ राधिकासहित पुरुषोत्तममावाहयामि स्था० ॥ तत्
 श्रुतुर्दिक्षु ॥ कलशेषु ॥ पूर्वे ॥ वासुदेवायनमः वासुदेवमावाहयामि स्था० ॥ दक्षिणे हलधरायनमः हलधरमा-
 वाहयामि स्था० पश्चिमे ॥ प्रद्युम्नायनमः प्रद्युम्नमावाहयामि स्था० ॥ उत्तरे ॥ अनिरुद्धायनमः अनिरुद्धमावाहयामि
 स्था० ॥ ततः त्रिंशत् कुम्भोपरि मुर्तिं वा नालिकेरं, निधाय ॥ तदुपरि पूर्वादि क्रमेण देवानावाहयेत् ॥ जिष्णु-
 वेनमः जिष्णुमा० ॥ १ ॥ विष्णवेनमः विष्णुमा० ॥ २ ॥ महाविष्णवे नमः महाविष्णुमा० ॥ ३ ॥ हरयेनमः
 हरिमा० ॥ ४ ॥ कृष्णायनमः कृष्णमा० ॥ ५ ॥ अधोक्षजायनमः अधोक्षजमा० ॥ ६ ॥ केशवायनमः केशवमा०
 ॥ ७ ॥ माधवायनमः माधवमा० ॥ ८ ॥ रामायनमः राममा० ॥ ९ ॥ अच्युतायनमः अच्युतमा० ॥ १० ॥
 पुरुषोत्तमायनमः पुरुषोत्तममा० ॥ ११ ॥ गोविंदायनमः गोविंदमा० ॥ १२ ॥ वामनायनमः वामनमा० ॥ १३ ॥
 श्रीशायनमः श्रीशमा० ॥ १४ ॥ श्रीकण्ठायनमः श्रीकण्ठमा० ॥ १५ ॥ विश्वसाक्षिणेनमः विश्वसाक्षिणमा० ॥ १६ ॥ नाराय-
 णायनमः नारायणमा० ॥ १७ ॥ मधुरिपवेनमः मधुरिपुमा० ॥ १८ ॥ अनिरुद्धायनमः अनिरुद्धमा० ॥ १९ ॥ त्रिविक्रमायनमः
 त्रिविक्रममा० ॥ २० ॥ वासुदेवायनमः वासुदेवमा० ॥ २१ ॥ जगद्योनयेनमः ॥ जगद्योनिमा० ॥ २२ ॥ शेषतल्पगतायनमः

शेषतल्पगतमा० ॥ २३ ॥ संकर्षणायनमः संकर्षणमा० ॥ २४ ॥ प्रद्युम्नायनमः प्रद्युम्नमा० ॥ २५ ॥ दैत्या-
 र्येनमः दैत्यास्मि० ॥ २६ ॥ विश्वतोमुखायनमः विश्वतोमुखमा० ॥ २७ ॥ जनार्दनायनमः जनार्दनमा०
 ॥ २८ ॥ धराधारायनमः धराधारमा० ॥ २९ ॥ श्रीधरायनमः श्रीधरमा० ॥ ३० ॥ एवंदेवान् कुंभोपरि
 आवाह्य ॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रा वरुण निर्मिता ॥ प्रतिष्ठां तां करोम्यत्र मंडले देवतैः सह ॥ श्रीसाधिका-
 सहित पुरुषोत्तमाद्यावाहित देवाः सुप्रतिष्ठिताः वरदाःभवतः ॥ प्रतिष्ठान्ते इदमंत्रचंदनं च पुष्पं ॥ श्रीसाधि-
 कासहित पुरुषोत्तमाद्यावाहितदेवेभ्यो नमः ॥ गंधसमर्पयामि ॥ पुष्पं० धूपं० दीपं० नैवेद्यं ॥ पंचोपचारैः वा
 यथाशक्ति पूजनं कृत्वा ॥ पूर्ववृत्ता ब्राह्मणाश्चतुर्व्यूहजप विष्णुसहस्रनाम पुरुषोत्तमसहस्रनामभिः जपंचक्रुर्युः ॥
 ततो श्लोढशोपचारैः पूजनमारभेत् ॥ हस्ते पुष्पं गृहीत्वा ॥ ध्यायेत् ॥ श्रीवत्स वक्षसं शान्तं नीलोत्पल

९ प्रमाणे यथातुं स्थापन ध्या पठ्ते तेमर्ता प्रतिष्ठा करी पैलायी पंचोपचारबद्धे पूजा करवी पठ्ठी पाठकरनारा तथा जपकरनाराभोने ते तेमर्तुं काम सोंपुं,
 पठ्ठी भाग्यनना ध्यायपी आरंभा रासोपचार अथवा भक्ताद प्रमाणे पुष्टानो आरंभ करको, तथा प्रमाण पाठवानुं ध्यान करी भवाहनोपचार करी मंत्रभगी
 आसन आपुं.

वे० की०

॥१२६॥

दलच्छवीं॥ त्रिभंगललितं ध्यायेत् सराधा पुरुषोत्तमम् ॥१॥ अन्तर्ज्योतिरन्तस्तनुरचिते सिंहासने संस्थितम्॥ वंसी
 नाद विमोहिते वृजवधू वृन्दावनेसुंदरं ॥ ध्यायेद्वाधिक्या सुकौस्तुभमणिं प्रद्योतितोरस्थलं राजद्रुनकिरीटकु-
 ण्डलधरं प्रत्यग्रपीताम्बरम् ॥ आगच्छदेव देवेश श्रीकृष्ण पुरुषोत्तम ॥ राधयासहितश्चात्र गृहाण पूजनं मम ॥
 विष्णोस्वकीयसदनात् सहसिंधुपुत्र्याः सार्धंगणैः सुरगणैः परितस्तुवन्निः ॥ आवाहयामि हृदिपूजयितुं
 प्रभोत्वां तद्विश्वनाथ करुणा वरुणालयेही ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमा यनमः ॥ आवाहनोपचारार्थे अक्षतान्
 समर्पयामि ॥ आसनं ॥ माणिक्य मौक्तिक सुविद्रमपत्रपुष्पैर्हीरेन्द्र नीलमणिमेदककेतु स्तनैः ॥ आधार शक्ति
 कमलासन कूर्ममूर्ते दिव्यासनं विरचितं च गृहाण विष्णो ॥ नानास्तनसमायुक्तं कार्तस्वर विभूषितम् ॥ आसनं
 देवदेवेश गृहाण पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ आसने अक्षतान् समर्पयामि ॥ हस्तेजल-
 मादाय मासोत्तमेमासे० श्रीपुरुषोत्तम पूजन कर्मधिकासर्थं तिलक तुलशी धारण पूर्वकं शंखघण्टा पूजनं च
 करिष्ये ॥ तत्रादौ तिलकधारणाविधिः ॥ तिलकधारणार्थं यथोक्त मृत्तिकामादाय ॥ वामहस्ते गृहीत्वा ॥
 तस्योपरि जलं निक्षिपेत् ॥ श्री किरीट केयूरहार मकरकुण्डल चक्रशंख गदापद्म हस्तपीतांबरधर श्रीवत्सांकित

वक्षस्थल श्रीभूमीसहित स्वात्मज्योतिर्दिसिकराय सहस्रादित्यतेजसे नमोनमः ॥ नारायणाय इत्यभिमन्थ्य ॥ जल-
 शायिने नमः ॥ इति जलं निक्षिप्य ॥ मधुरिपवे नमः ॥ इति संमर्द्य नमो भगवते वासुदेवाय नमः ॥ इति
 मंत्रेण द्वादशस्थानेषु धारयेत् ॥ यथा ॥ ललाटे केशवाय नमः ॥ उदरे नारायणाय नमः ॥ वक्षस्थले माधवाय
 नमः ॥ कंठकूपके गोविन्दाय नमः ॥ दक्षिणकुक्षौ विष्णवे नमः ॥ बाहौ मधुसूदनाय नमः ॥ कंधरे त्रिविक्रमाय
 नमः ॥ वामपार्श्वे वामनाय नमः ॥ वामबाहौ श्रीधराय नमः ॥ कंधरे हृषीकेशाय नमः ॥ पृष्ठे पद्मनाभाय नमः ॥
 कर्ष्यां दामोदराय नमः ॥ एवं कृत्वा हस्तौ प्रक्षाल्य ॥ ततोयं वासुदेवाय नमः ॥ इति मंत्रेण मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥
 इति तिलक धारणं ॥ अथ माला धारणं ॥ मालां गृहीत्वा ॥ पात्रे निधाय ॥ तदुपरि देवं आवाहयेत् ॥
 हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ प्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ सर्वशक्ति स्वरूपिणी सिद्धिदात्री इहागच्छ इतिष्ठ ॥ पूजयेत् ॥
 अनामिका कमदोक्ता मध्यमायुष्करी भवेत् ॥ अंगुष्ठः पुष्टिः प्रोक्तस्तर्जनी मोक्षसाधनी ॥ इति पाद्ये ॥ श्रीगंगे वैकटाद्रौ च श्रीकूपै द्वारके
 शुभे ॥ मयागे नारसिंहाद्रौ वाराहे तुलसीचने ॥ गृहीत्वा मृचिकां भक्त्या विष्णुपादजलैः सह ॥ धृत्वा पुष्पाणि घांगेषु विष्णुसायुज्य
 मामुपात् ॥ इति पाद्योत्तरखण्डे ॥ शानं शान्तिकरं प्रोक्तं रक्त वक्ष्यकरं तथा ॥ श्रीकरं पीतमित्याहुः श्वेत मोक्षप्रदं शुभम् ॥ आरभ्यानामिका-
 पूर्य कल्यटान्तं लिखेन्मृदम् ॥ नास्तिकयाज्ञयो भागा नासामूलं प्रचक्षते ॥ समारभ्य सुत्रोर्मूलमन्तरालं प्रकल्पयेत् ॥ दशांगुलममाणन्तु उत्तमो-

०००
१२७॥

याये च तुलसीमालां रामां कमललोचनां ॥ प्रसन्नां पद्मवदनां वराभय चतुर्भुजां ॥ भगवत्प्रसादिकायै नमः ॥
इति मंत्रेण यथाशक्त्या पूजयेत् ॥ पूजान्ते संप्रार्थ्य धारयेत् ॥ सौभाग्यं संतर्ति देहि धनं धान्यं च मे सदा ॥
आसेम्य शोकशमनं कुरु मे माधवप्रिये ॥ अभिष्ट फलसिद्धिं च सदादेहि हरिप्रिये ॥ देवैस्त्वं निर्मितापूर्वं
मार्चितासि मुनीश्वरः ॥ इति मालां संप्रार्थ्य ॥ नमो सिद्धिदायिन्यै नमः ॥ इति मंत्रेण हस्ते गृहीत्वा ॥
महा माले महामाये सर्वशक्ति स्वरूपिणी ॥ चतुर्वर्गं स्वयि न्यस्तस्तस्मा न्मे सिद्धिदा भव ॥ नमो-
भगवते वासुदेवाय नमः ॥ इति मंत्रेण कंठे धारयेत् इति माला धारण विधिः ॥ अथ शंखघंटा पूजनं ॥
क्षपमुच्यते ॥ नत्रांगुलं मध्यमं स्यादष्टांगुलमथः परं ॥ एतैरंगुलिभेदैस्तु कारयेन्न नखैः स्पृशेत् ॥ नासादिकेऽप्येतं ऊर्ध्वपुण्ड्रं सुशोभनं ॥
मध्ये छिद्रसमायुक्तं तद्विद्यादरिभंदिम् ॥ वामपार्श्वस्थितो ब्रह्मा दक्षिणे तु सदाशिवः ॥ मध्ये विष्णुं विजानीयात् तस्मान्मध्यं न छेपयेत् ॥
अस्नातो यः क्रिया कुर्यादशुचिः पापसंयुतः ॥ गोपीचंदनसंपर्कात् पूतो भवति क्लृप्तात् ॥ अशुचिर्वाप्यन्याचारो महापापं संपादयेत् ॥
शुचिरेव भवेन्नित्यपूज्यपुण्ड्रांकितो नरः ॥ धात्रीफलकृता माला तुलसीकाष्ठसंभवा ॥ दृश्यते यस्य देहे नृ स वै भागवतो नरः ॥

॥१२७॥

अर्थ-हृदये भागवतको पूजा करवा योग्य था विलक तुलसीमाला धारण करवा तेनो संकलन करी पूजन करी कहैले स्थाने धारण करवा, नाछे ए प्रकारनो मालानो विधि ध्यापत्र भगवाने स्नान वीगेरेना कार्यमा नरुखायात एवा मे शंख घंटा देपहुं विधिवन पूजन करी, ते तेमनी जगापर स्थापन करवा.

स्वस्य वामभागे पुरस्तात् त्र्यसं त्रिकोणं मण्डलमुल्लिख्य ॥ तस्मिन्मंडले हीं आधारशक्त्यै नमः ॥
 इति मंत्रेण शंखाधारत्रिपादिकाः स्थापयेत् ॥ ततः ॥ हीं अस्त्रायफट् इतिमंत्रेण क्षालितं हीं आधार शक्त्यै
 नमः ॥ इत्यनेन त्रिपादिकोपरि शंखं स्थापयेत् ॥ ततः हीं हृदयाय नमः ॥ इत्यनेन शंखमध्ये
 गंधपुष्पादि क्षिपेत् ॥ ततो दक्षिणहस्तेन शंखं स्पृष्ट्वा ॥ व्युत्क्रांतैर्मार्तृकाक्षरैर्न्यासं कुर्यात् ॥ यथा ॥
 हं हं सं पं शं वं लं रं यं मं भं वं फं पं नं धं दं थं तं णं ढं ढं ठं टं जं झं जं छं चं ङं घं गं खं कं अः अं ओं औं
 एं ऐं लृं लृं ऋं ॠं ऊं उं ईं इं आं अः ॥ ततः हीं शिरसेस्वाहा ॥ इति मंत्रेण शंखं जलेन पूरयेत् ॥ ततो मंत्रेण
 मंडलाय दशकलात्मने नमः इति मंत्रेण शंखाधार त्रिपादिकायां गंधादिना पूजयेत् ॥ ततः अं अर्कमंडलाय
 द्वादशकलात्मने नमः ॥ इति शंखपूजा ॥ ततः ॥ हीं सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः ॥ इति जले पुष्पादि
 क्षिपेत् ॥ ततः हीं गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ॥ नर्मदे सिंधुकावेरि जलेस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ इत्यनेनाङ्गुशमु-

ये कंदलव्रतुलसीनलिनाक्षमाल्य ये वा ललाटपटके लसदुर्ध्व पुण्ड्राः ॥ ये बाहुमूलपारिवेष्टितशंखचक्रास्ते धैर्यवा मुवनमाशु पवित्रयन्ति ॥
 भुजगमपि चिन्हैरंकितां यस्य विष्णोः परमपुरुषनाम्नां कीर्तनं यस्य वाचि ॥ ऋजुतस्मपि पुंश्चैव मस्तके यस्य कंठे सरसिजमणिमाला यस्य
 तस्यास्मि दासः ॥

वि०की०
॥१२८॥

द्रया सूर्यमंडला तीर्थमावाह्य ॥ ततो निजहृत्पद्मात्परमात्मानं इहागच्छेत्यावाह्य ॥ ततः ह्रीं शिखायै वौषडिति
 गालिनीमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ ततस्तज्जलं ह्रीं नेत्राभ्यां वौषडित्यनेन वीक्षयेत् ॥ ततः ही कवचाय हुं इति अवगुंठन
 मुद्रयावगुंठयेत् ॥ ततः पङ्गन्यासं कुर्यात् ॥ यथा ॥ ह्रीं हृदयाय नमः ॥ कृष्णाय शिखे स्वाहा ॥ गोविन्दाय शिखायै
 वौषट् ॥ गोपीजनाय कवचाय हुं ॥ वल्लभाय नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ स्वाहा अस्त्राय फट् ॥ इति स्व स्व संप्रदायानु
 सारेण ज्ञातव्यम् ॥ ततः ह्रीं अस्त्राय फट् ॥ इति दिग्बंधनं कृत्वा ॥ तदनंतरं शंखे पुष्पादिदत्त्वा ॥ धेनुमुद्रां
 प्रदर्श्य कूर्चेन जलं स्पृष्ट्वाऽमृतबीजं सप्रणवं द्वादश वारान् जपेत् ॥ यथा ॥ ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं
 ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ॥ ततः सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः ॥ इति पुनर्गंधा-
 दिनार्चयेत् ॥ ततश्चक्रमुद्रया सम्यक् रक्षित्वा ॥ ततो मत्स्यमुद्रया आच्छादयेत् ॥ ततः शंखं संस्पृशन् ॥ कू-
 र्चेन तज्जालं स्पृष्ट्वा ॥ मूलमंत्रमष्टशो जपेत् ॥ ह्रीं नमोनारायणाय ॥ जलगायत्री यथा ॥ ह्रीं जलविधाय विद्महे
 मीनपुरुषाय धीमही ॥ तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ ततः प्रोक्षणीपात्रे किंचित् क्षिपेत् ॥ शेषेण शंखजलेन सर्व-
 प्रजोपकरणानि निजशरीरं च वास्त्रयं मूलमंत्रेण प्रोक्षयेत् ॥ ततो गायत्रीमंत्रं पठित्वा शंखमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

यथा ॥ ह्रीं पांचजन्यायविद्महे पावमानाय धीमहि ॥ त तन्नः शंखः प्रचोदयात् ॥ इति गायत्री ॥ शंखस्थदेवतायै
नमः ॥ इति मंत्रेण शुद्धोदकैः संस्नाप्य पूजयेत् ॥ शंखस्थदेवतायै नमः ॥ गंधं स० ॥ पुष्पं० धूपं० दीपं
नैवेद्यं समर्पयामि ॥ पुष्पं गृहीत्वा प्रार्थयेत् ॥ शंखादौ चंद्रदेवत्वं कुक्षौ वरुणदेवता ॥ पृष्ठे प्रजापतिश्चैव अग्रे
गंगा सरस्वती ॥ त्रैलोक्ये यानि तीर्थानि वासुदेवस्य चाज्ञया ॥ शंखे तिष्ठन्ति विप्रेन्द्र तस्माच्छंखं प्रपूजेत् ॥ त्वं
पुरा सागरोत्पन्नो विष्णुना विधृतः करे ॥ निर्मितः सर्वदेवैश्च पांचजन्यं नमोस्तु ते ॥ शंखस्थदेवताभ्यो नमः ॥
प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं स० ॥ अनया पूजया शंखस्थदेवताः प्रीयतां नमः ॥ अथ घंटा पूजनं ॥ घंटास्थित-
गरुडाय नमः ॥ आवाहयामि ॥ यथावकाशेन यथाशक्त्या पूजयेत् ॥ पूजान्ते हस्ते धृत्वा नादं कुर्यात् ॥ सामध्वनिशरीर-
स्त्वं वाहनं परमेश्वरः ॥ विपपापहरो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ आगमार्थं तु देवानां गमनार्थं तु सक्षताम् ॥ घण्टानादं
प्रकुर्वीत तस्माद्घण्टां प्रपूजयेत् ॥ इति मंत्रेण प्रार्थयेत् ॥ अनेन पूजनेन घण्टास्थितगरुडः प्रीयतां ॥ इति शंखघण्टा-
पूजनं ॥ अथ न्यासः ॥ यजमानः स्वशरीरे न्यासान् कुर्यात् ॥ केशवाय नमः वामकरे ॥ नारायणाय नमः
दक्षिणकरे ॥ माधवाय नमः वामपादे ॥ गोविंदाय नमः दक्षिणपादे ॥ विष्णवे नमः वामजानुनि ॥

वि० की०

॥ १२९ ॥

मधुसूदनायनमः दक्षिण जानुनि ॥ त्रिविक्रमायनमः वामकट्यां ॥ वामनायनमः दक्षिण कट्यां ॥
 श्रीधरायनमः नाभौ ॥ ऋषीकेशायनमः हृदये ॥ पद्मनाभायनमः कंठे ॥ दामोदरायनमः वामबाहुमूले ॥
 संकर्षणायनमः दक्षिणबाहुमूले ॥ वासुदेवायनमः मुखे ॥ प्रद्युम्नायनमः नेत्रयोः ॥ अनिरुद्धायनमः नासि-
 क्यायां ॥ उरगायनमः ललाटे ॥ सर्वकामदायनमः शिखायां ॥ सहस्रशीर्षायनमः सर्वांगे ॥ अथ पंचाङ्ग-
 न्यासः ॥ दामोदरायनमः हृदि ॥ अधोक्षजायनमः शिरसि ॥ नृसिंहायनमः शिखायाम् ॥ अच्युतायनमः
 कवचे ॥ जनार्दनायनमः अस्त्रायफट् ॥ इति पंचांगन्यासः ॥ अथ महापातकहरन्यासः ॥ लक्ष्मी-
 नारायणाभ्यांनमः पादयोः ॥ विशालाक्षिकेशवाभ्यांनमः जान्वोः ॥ सुनंदासंकर्षणाभ्यांनमः उर्वोः ॥ रुक्मिणी-
 माधवाभ्यांनमः कट्योः ॥ वैष्णव्यच्युताभ्यांनमः नाभौ ॥ नारायणीगोविंदाभ्यांनमः हृदि ॥ मित्रविंदाहृषी-
 केशाभ्यांनमः कंठे ॥ पद्माक्षित्रिविक्रमाभ्यांनमः हस्तयोः ॥ नारसिंहिनृसिंहाभ्यांनमः बाह्वोः ॥ सत्यावासु-
 देवाभ्यांनमः मुखे ॥ कालिंदीजनार्दनाभ्यांनमः नासिकयोः ॥ कमलावामनाभ्यांनमः अक्ष्णोः ॥ सत्याश्रीकृ-
 ण्णाभ्यांनमः ललाटे ॥ जांबुवतीश्रीधराभ्यांनमः मूर्ध्नि ॥ लक्ष्मणधोक्षजाभ्यांनमः शिखायां ॥ वाराहीपद्म-

॥ १२९ ॥

नाभाभ्यां नमः सर्वांगे ॥ अथ अंगांगन्यासः ॥ जिष्णवेनमः शिरसि ॥ १ ॥ विष्णवेनमः वामनेत्रे ॥ २ ॥
ह्रयेनमः दक्षिणनेत्रे ॥ ३ ॥ कृष्णायनमः वामश्रोत्रे ॥ ४ ॥ अधोक्षजायनमः दक्षिणश्रोत्रे ॥ ५ ॥ महाविष्ण-
वेनमः वामबाहुमूले ॥ ६ ॥ केशवायनमः वामकूर्परे ॥ ७ ॥ माधवायनमः वाममणिवंधे ॥ ८ ॥ रामायनमः
वामांगुलिमूले ॥ ९ ॥ अच्युतायनमः वामांगुल्यग्रे ॥ १० ॥ पुरुषोत्तमायनमः दक्षिणबाहुमूले ॥ ११ ॥ गोविं-
दायनमः दक्षिणबाहुकूर्परे ॥ १२ ॥ वामनायनमः दक्षिणबाहुमणिवंधे ॥ १३ ॥ श्रीशायनमः दक्षिणबाह्वंगु-
लीमूले ॥ १४ ॥ श्रीकण्ठायनमः दक्षिणबाह्वंगुल्यग्रे ॥ १५ ॥ विश्वसाक्षिणेनमः हृदि ॥ १६ ॥ नासयणाय
नमः वामपादमूले ॥ १७ ॥ मधुरिपवे नमः वामजानुनि ॥ १८ ॥ अनिरुद्धायनमः वामपादांगुलिमूले ॥ १९ ॥
त्रिविक्रमायनमः वामपादांगुल्यग्रे ॥ २० ॥ वासुदेवायनमः दक्षिणपादमूले ॥ २१ ॥ जगद्योनयेनमः दक्षिणजा-
नुनि ॥ २२ ॥ शेषतल्पगतायनमः दक्षिणपादांगुलिमूले ॥ २३ ॥ संकर्षणायनमः दक्षिणपादांगुल्यग्रे ॥ २४ ॥
अथैकादशन्यासः ॥ प्रद्युम्नायनमः शिखायां ॥ १ ॥ दैत्यारये नमः मुखवृत्ते ॥ २ ॥ विश्वतोमुखायनमः
ककुदि ॥ ३ ॥ जनार्दनायनमः चिबुके ॥ ४ ॥ धराधारायनमः हृदयादिवामांसे ॥ ५ ॥ श्रीधरायनमः हृदया-

वि०को०

॥१३०॥

दिदक्षिणांशे ॥ ६ ॥ पूतनाप्राणहर्त्रनमः नाभौ ॥ ७ ॥ यशोदास्तनन्धयायनमः गुह्ये ॥ ८ ॥ मारिचिघातिने नमः
 गुदे ॥ ८ ॥ हस्तप्रक्षालनम् ॥ ९ ॥ वकास्येनमः कट्यादिवामपादातम् ॥ वृत्रारिप्रियायनमः कट्यादिदक्षिणपा-
 दांतं ॥ ११ ॥ इति एकादशन्यासः ॥ अथ करन्यासः ॥ अंगुष्ठयोः वासुदेवायनमः ॥ तर्जन्योः अनिरुद्धायनमः
 मध्यमयोः ॥ संकर्षणायनमः ॥ अनामिकयोः ॥ प्रद्युम्नायनमः कनिष्ठिकयोः हृषीकेशायनमः ॥ कस्तलकरपृष्ठयोः
 पुरुषोत्तमायनमः ॥ इति देहन्यासः ॥ अथ देवन्यासः ॥ देवांस्स्पृष्ट्वा हस्ते तुलसिदलं गृहीत्वा केशवायनमः देव-
 स्यवामकरे ॥ नारायणायनमः देवस्य दक्षिणकरे ॥ माधवायनमः देवस्य वामपादे ॥ गोविंदायनमः देवस्य दक्षिणपादे ॥
 विष्णवे नमः देवस्य वामजानुनि ॥ मधुसूदनायनमः देवस्य दक्षिणजानुनि ॥ त्रिविक्रमायनमः देवस्य वामकट्यां ॥
 वामनायनमः देवस्य दक्षिणकट्यां ॥ श्रीधरायनमः देवस्य नाभौ ॥ हृषीकेशायनमः देवस्य हृदये ॥ पद्म-
 नाभायनमः देवस्य कंठे ॥ दामोदरायनमः देवस्य वामबाहुमूले ॥ संकर्षणायनमः देवस्य दक्षिणबाहु-

अर्थ—एवं रीति तिष्ठ कृत्यो माला शस्त्र घटा विगरेषु पूजनं स्थापनं यथापठि पोतानां शरीरानां शुद्धिं यवाने उपरं लक्ष्मणान्यासो कर्त्तव्यः एतले मंत्राते
 यनमाने पोतानां शरीरे कहेले ठेकाणे हाथ अस्काडवो, तथा पोतानां शरीरानां न्यासो यथा पठि, हाथमां तुच्छां अथवा पुण लक्ष्मणान्यासो भगवानने अस्काडो तेमने
 शरीरे, ते ते स्थानानां देवताभ्योनु प्राकृत्य यथा तेमनान्यासो कर्त्तव्यः.

॥१३०॥

मूले ॥ वासुदेवायनमः देवस्यमुखे ॥ प्रद्युम्नायनमः देवस्वनेत्रयोः अनिरुद्धायनमः देवस्यनासिकायां ॥
उरगायनमः देवस्यललाटे ॥ सर्वकामदायनमः देवस्यशिखायां ॥ सहस्रशीर्षायनमः देवस्यसर्वांगे
पाद्यं ॥ कान्तेन्दुकान्तमणिमंडितकंठनालं श्रीकांतकाचनकमंडलुकर्णपूरं ॥ दूर्वादलोत्पलसुगंधिमथामलं
सषादोदकं मुरुरिपोः पदयोर्गृहाण ॥ गंगादिसर्वतीर्थेभ्यो मया प्रार्थनयाहृतं ॥ तोयमेतत् सुखस्पर्शं पाद्यार्थं
प्रातिगृह्यताम् ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमायनमः पादयोः पाद्यं स० ॥ अर्घ्यं ॥ सिद्धार्थगंधकुसुमाक्षत-
पूगदूर्वातोयैस्त्र्यं तिलयवैरभिषृज्यपात्रम् ॥ आधारस्मूर्धनि समर्पितमुक्तमंत्रैरर्घ्यं गृहाण जगदीश दयार्द्रदृष्टे ॥
नंदगोपगृहे जाता गोपिकानंदहेतवे ॥ गृहाणार्घ्यं मया दत्तं राधया सहितो हरेः ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमा-
यनमः हस्तयोः अर्घ्यं स० ॥ आचमनीयं ॥ कंकोल्कुङ्कुमलदलाकुशलेलविंगा जातीफलामलसुगंधि-
शुतं मुरारे ॥ मंत्रेण मंत्रितमिदं कलधौतद्रव्यामाचम्यतामुचितमाचमनीयमम्भः ॥ गंगाजलसमानीतं
सुवर्णकलशे स्थितम् आचम्यतां हृषीकेश पुराण पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमायनमः ॥ आ-
चमनीयं स० ॥ मधुपर्कः ॥ मिश्रंदधी घृतमधु स्थितकांस्यपात्रे पूर्णं सुगंधिसलिलैरभिमंत्रपूर्वं ॥ हस्तं स्वह-

स्तकमलाञ्जलिना मया ते दत्तं गृहाण मधुपर्कमिमं सुसरे॥ दधि क्षौद्रं घृतं शुद्धं कपिलायाः सुगन्धि यत॥ सुस्वादु
 मधुरं सोरे मधुपर्कं गृहाण मे ॥ श्रीराधिकासहित-पुरुषोत्तमाय नमः ॥ मधुपर्कं स० ॥ पंचामृतं एकीकृत्य
 स्नापयेत् ॥ आनन्दविद्धन निरंजन देवदेव श्रीविश्वनाथ करुणाकर दीनबन्धो ॥ भक्त्या म-
 यार्पितमनेकगुणाधिवास पंचामृतस्नापनमेतदुरीकुरु ॥ पयो दधि घृतं गव्यं माक्षिकं शर्करा तथा ॥ गृहा-
 णेमानि द्रव्याणि राधिकानन्ददायक ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमाय नमः ॥ पंचामृतस्नानं स० ॥ पृथक्
 पंचामृतादौ पयःस्नानम् ॥ दिव्यौषधीद्रवभवं नवनीतपूर्णं दिव्यामृताधिकस्सं परिकामदं च ॥ स्वर्धेनुजं
 जगदभिष्टमनाधिरूपं स्नानाय शुद्धमुसीकुरु देव दुग्धं ॥ कामधेनुसमुद्भूतं देवर्षिपितृतृप्तिदम् ॥ पयोददामि
 देवेश स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीराधिकासहित-पुरुषोत्तमाय नमः ॥ पयः स्नानं स० ॥ पयःस्नानान्ते वरुणस्नानं
 वरुणस्नाने आचमनीयं ० सकलपूजार्थं अक्षतान्स० ॥ दधिस्नानं ॥ कर्पूर कुंद कुमदेन्दु कसावदान्तं मल्ली
 प्रफुल्ल कुसुमाकर कांतिकारं ॥ स्नानाय शुद्ध रससज यथामलार्चिस्तिग्धं गृहाण दधिदीन जनैकबन्धो ॥

एप्रमाणे न्यासो पया पत्रा पाप्मात्रलद् भगवान्ते शपोत्तार करदो, तेमज अर्घ्य आचमनीय मधुपर्क एकप्रवेचामृत तथा पृथक् पंचामृत स्नान करववु.
 तेमा दुध चडाववु पछी पाणी चडाववु. तथा सीना चडाववु चारो मंत्रपुष्पमल्ली लगी करवा. पछी दर्हा चडाववु तेना पण प्रथम प्रमाणे यथा उपचारो करवा,

पयसस्तु समुद्रतः हिमाद्रि द्रव्य योगतः ॥ दध्यानीतं मयादेव स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् श्री साधिकासहित
 पुरुषोत्तमायनमः ॥ दधिस्नानं स० ॥ दधिस्नानान्ते वरुणस्नानं० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं० सकलपूजार्थं
 अक्षतान् स० ॥ घृतस्नानं ॥ तेजोमयेन तपनद्युतिपावितेन मव्येन सर्वविधिना परमंत्रितेन ॥ वन्हौ श्रुतेन
 रचयामि रसाघृतेन भौमामृतेन विधिना च घृतेन स्नानं ॥ नवनीतसमुत्पन्नं सर्वसंतोषकारकम् ॥
 यज्ञांग देवताहेतो घृतस्नानार्थं मर्पितम् ॥ श्रीसाधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ घृतस्नानं स० ॥
 घृतस्नानान्ते वरुणस्नानं स० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं स० सकलपूजार्थं अक्षतान् स० ॥ मधुस्नानं॥
 नानाविधौषधि लता रससंभृतान्त माधुर्य मिष्टममृतं प्रतिमुञ्चदिव्यं ॥ माणिक्यपात्र समपूरित
 भक्तिपूर्व मंगीकुरुष्व मधुदेव महावर्णि ॥ पुष्पसार समुद्रतः माक्षिकैरानितं चयंते ॥ सर्वतुष्टिकरं देव मधुस्ना
 नार्थं मर्पितम् ॥ श्रीसाधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ मधुस्नानं स० मधुस्नानान्ते वरुणस्नानं स० वरुणस्ना
 नान्ते आचमनीयं स० सकलपूजार्थं अक्षतान् स० ॥ शर्करास्नानं ॥ पूर्णेन्दुसागर समुद्रवयासिनिम्ना मुक्ताफल-

र्पणी रीतेदरेकवखतेदरेक उपचारो करवा जोइये. पग तेनो आचमनीय न मळवार्थी केमळ दुष चढावी मे वखत राणी तथा एक वखत आचमनीतुं मळ तथा
 सफळा उपचारने लीये चंदन, पुष्प, चढावी नमस्कार करवा, एम रुही छे. ए प्रमाणे, दुध, दही, बीड, मध, खाइ शुद्धमळवी स्नान करावी एंचोपचारधी

द्रव सुधा धिक्रियामहिम्ना ॥ सर्वांगशोधनविधौ वस्या मुरारे सुस्नाहि सिद्ध वरशर्कस्या जविष्णो ॥ इक्षुरस समु-
 दूता शर्कस सुमनोहरा ॥ मलापहारिकादिव्या स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥
 शर्कसस्नानं स० ॥ शर्कसस्नानान्ते वरुणस्नानं स० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं० ॥ सकलपूजार्थं अक्षतान्स०
 अभ्यंगस्नानं० सुगंधतैलं तिलजं मनोहरं सुवासितं चंपक जाति पंकजैः ॥ अन्यैश्च कालोद्भवपुष्पसंयुतं लक्ष्मी-
 पते ह्यंगविलेपनार्थं ॥ चंपकाशोक वकुला मालती भोगरादिभिः ॥ वासितं स्निग्धताहेतो स्तैलं च प्रतिगृह्य-
 ताम् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ अभ्यंगस्नानं स० आचमनीयं स० ॥ शुद्धोदक स्नानं॥ दिव्यद्रुमे-
 न्धन समिद्धुताशनपैः शुद्धोदकैः सुविमलैश्च समुद्धृतैश्च ॥ गोविन्दनाथ निधिनाथ यथासुखेन स्नानं विधेहि
 विधिना विधिवत् प्रदिष्टं ॥ गंगाजल समं शीतं नदीतीर्थं सुसंभवं ॥ स्नानं दत्तं मयाकृष्ण गृह्यतां नंदनंदन ॥
 श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ शुद्धोदक स्नानं स० ॥ शुद्धोदकस्नानान्ते आचमनीयं० ॥ देवं पात्रा-

पूजन करुणं पंचोपचार पूजनं यथा १३३. भगवानना पर्यां पुष्पलब्ध माथेमुर्ध्वा नाके मुंभी शना हाफतरफ यनमाने फेकशुं, पञ्ज सारा पात्रमां पार्णाभरी तेषां
 चंदन, पुष्प, वीगेरे नास्ती. शंसवती पार्णांनी धारा भगवानना उपर कर्या तथा चंद्र वगाहवी तथा पुरुष सूक्ततो पाठ ११ कृतंत अपवा अभियेकना
 मंत्रो मणवा.

न्तरे कृत्वा पंचोपचारैः पूजयेत् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः गंधं स० ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्त-
 माय नमः ॥ पुष्पं स० श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमाय नमः ॥ धूपं स० ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः
 दीपं स० ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ नैवेद्यं स० ॥ अनेन पंचोपचारपूजनेन श्रीराधिकासहित
 पुरुषोत्तमः प्रीयतां ॥ उत्तरे निर्माल्यं विसृज्य ॥ पुनः पूजयेत् ॥ अभिषेकं कुर्यात् ॥ अभिषेकार्थं पात्रे
 जलं गंधं पुष्पं दुग्धादीनि क्षिपेत् तेन देवस्योपरि अविच्छिन्नांधारां पातयेत् ॥ ब्राह्मणाः अभिषेकमंत्राः
 पठेयुः ॥ जितं ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन ॥ नमस्तेस्तु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज ॥ १ ॥ नमो हिरण्यग-
 र्भाय प्रधानाव्यक्त रूपिणे ॥ ह्रीं (नमो) भगवते वासुदेवाय शुद्धज्ञान विभाविने ॥ २ ॥ देवानां दानवानां
 च सामान्यमधिदैवतम् ॥ सर्वदा चरणद्वंद्वं व्रजामि शरणं तव ॥ ३ ॥ एकस्त्वमसि लोकस्य स्रष्टा संहारक
 सीरस्नानेन स्नानं दद्यात् मिष्टान्नभोजनम् ॥ घृतेन स्नापयेद्यो मां नरो मम पुरं व्रजेत् ॥ स्नानं शर्करोपायस्तु कारयेद्यो ममोपरि ॥
 स राजा जायते लोके पुनस्कर्णादिहागतः ॥ शाम्भू पांशुं करे धृत्वा संतं रेतस्तु वैष्णवैः ॥ इति हरिभक्तिविलासे स्कान्दे च ॥ यस्तु
 वादयेत् घण्टा वनतैपविधिं निवृत्ताम् ॥ धूपे नीराजने स्नाने पूजाकाले विलेपने ॥ गृहे यस्मिन्भवेद्विष्यं घण्टानागारिसंयुता ॥ सर्पाणां न भयं तत्र
 नाग्निविद्युत्समुद्भवम् ॥ इति विष्णुयामले दामरतंभोक्तेश्च ॥

स्तथा॥ अभ्यक्षश्चानुमन्ता च गुणमाया समावृतः ॥१॥ संसार सागरं घोस्मनन्त क्लेशभाजनम् ॥ त्वामिव शर-
 णं प्राप्य निस्तरन्ति मनीषिणः ॥ ५ ॥ न ते रूपं न चाकारो नायुधानि न चास्पदम् ॥ तथापि पुरुषाकारो भक्ता
 नां त्वं प्रकाशसे ॥ ६ ॥ नैवकिञ्चित्परोक्षंते प्रत्यक्षोऽपि न कस्यचित् ॥ नैवकिञ्चिदसिद्धंते नचसिद्धोऽसि कस्य
 चित् ॥ ७ ॥ कार्याणां कारणं पूर्वं वचसां वाच्यमुत्तमम् ॥ योगानां परमां सिद्धिं परमं ते पदं विदुः ॥ ८ ॥
 अहं भीतोऽस्मि देवेश संसारेस्मिन्भयावहे ॥ पाहि मां पुण्डरीकाक्ष नजाने शरणं परं ॥ ९ ॥ कालेष्वपि च
 सर्वेषु सर्वावस्थासु चाच्युत ॥ शरीरेपि गतोऽपि वर्तते मे महद्भयम् ॥ १० ॥ त्वत्पाद कमलादन्यत्र मे जन्मा
 न्तरेष्वपि ॥ निमित्तं कुशलस्यास्ति येनगच्छामि सद्गतिं ॥ ११ ॥ विज्ञानं यदिदं प्राप्तं यदिदं ज्ञानं मार्जितम् ॥
 जन्मान्तरेपि मेदेव माभूत्तस्य परिक्षयः ॥ १२ ॥ दुर्गतावपिजातायां त्वद्गतो ये मनोरथः ॥ यदिनाशं न
 विदेत् तावतास्मि कृतीसदा ॥ १३ ॥ नकाम कलुषं चित्तं मम ते पादयोः स्थितम् ॥ कामयेद्वैष्णवत्वतु सर्व जन्म
 सु केवलम् ॥ १४ ॥ सर्वेषु देशकालेषु सर्वावस्थासु चाच्युत ॥ किंकरोऽस्मि हृषिकेश भूयो भूयोऽस्मि किङ्करः ॥ १५ ॥
 इत्येवं मुनयःस्तुत्या स्तुत्वा देवं दिने दिने ॥ किंकरोऽस्मीति चात्मानं देवार्येव न्यवेदयन् ॥ ३६ ॥ पुरुषस्य हरेः
 सूक्तं स्वर्ग्यं धन्यं यशस्करं ॥ आत्मज्ञानमिदं पुण्यं योगध्यानमिदं परम् ॥ फलाहारो जपेन्नित्यं पर्यन्नात्मानमा

त्मनि ॥ फलान्य भुक्त्वोपवसेन्मासमद्विंश वर्तयेत् ॥ अरण्ये निवसेन्नित्यं जपन्निममृषि मुनिः ॥ रुग्भिस्त्रिष
वणकाले स्नायादप्सु समाहितः ॥ इति महार्णवोक्त पुरुषसूक्तम् ॥ ध्येयः सदासवितृमण्डलमध्यवर्ती नारायणः
ससंज्ञासन सन्निविष्टः ॥ केयूरान्मकरकुण्डलवान्किरीटि हारी हिरण्य यवपुर्वृतशंखचक्रः ॥ एतत्तुयः पठति
केवलमेवसूक्तं नारायणस्य चरणावभिवंद्य वंद्यौ ॥ पाठेन तेन परमेण सनातनस्य स्थानं जगामरण वर्जितमेत
विष्णोः ॥ हविषाग्नौ जले पुष्पैर् ध्यानेन हृदये हरिम् ॥ यजन्तिसुरयोनित्यं जपेच्च रविमण्डले ॥ विल्वपत्रं शमीप-
त्रं पत्रंभृंगारकस्य च॥मालती कुशपद्मं च सद्यस्तुष्टिं करं हरेः ॥ यन्नोपपद्यते किञ्चित् त्वंध्याये मनसैवतु॥संपद्यते
प्रसादात्तु देवदेवस्य चक्रिणः ॥ पत्रैश्च पुष्पैश्च फलैश्च तोयै र्क्रीतलब्धैश्च सदैव सत्सु ॥ भक्त्यैकलभ्यै पुरुषे
पुराणे मुक्त्यै किमर्थं क्रियते नयत्नः ॥ इत्येवमुक्तः पुरुषस्य विष्णो र्चाविधिर्विष्णुकुमार नाम्ना ॥ मुक्त्यैक
मार्गं प्रतिबोधनाय दृष्टाविधानं त्विह नारदोक्तं ॥ नमोस्त्वनंताय सहस्र मूर्तये सहस्रपादाक्षिशिरोरुवाहवे ॥ सह-
स्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः ॥ अभिषेकानंतरं शुद्धोदक स्नानं ॥ गंगासिंधु सर-
स्वती च यमुना गोदावरी नर्मदा कावेरी सरयू महेन्द्रतनया चर्मण्डवती वेदिका ॥ क्षिप्रा वेन्नवती महासुरनदी
ख्यातागयागंडकी पूर्णा पूर्णजले समुद्रसहिता कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ नानातिर्थादारूतं च तोय मुष्णं मया

वि० श्री०

॥१३४॥

कृतं ॥ स्नानार्थं च प्रयच्छामि स्वीकुरुष्व दयानीधे ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः शुद्धोदक स्नानं सम-
 र्पयामि ॥ वस्त्रं ॥ सौवर्णतन्तु रचितानि विचित्रतानि सूक्ष्माणि देव तपन द्युति सन्निभानि ॥ दि-
 व्यानि नाथ विधिनाथ मयार्पितानि नानावसाणि परिधेहि सुखं विधेहि ॥ तप्तकांचन वरणाभं
 पट्टोरणं मृदुलं शुभं ॥ युग्मवस्त्रं गृहाणेदं परिधारय माधव ॥ श्रीराधिका सहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥
 वस्त्रं स० ॥ यज्ञोपवीतं ॥ ॐ कारतत्वमयतन्तु परीतमीशं ब्रह्मात्मभिः स्त्रियुणितं विहितं सवित्र्या ॥ यज्ञो-
 पवीतं मभिमंत्रित मात्मशक्त्या देवाधिदेव विधिवत् कुरुनाथ कंठे ॥ दामोदर नमस्तेस्तु त्राहिमां भव सागरात् ॥
 ब्रह्मसूत्रं सोत्तरीयं गृहाण पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिका सहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ यज्ञोपवीतं स० ॥ यज्ञोपवीता
 न्ते अचमनं ॥ अलंकारः ॥ माणिक्य मौक्तिक सुविद्रुम पुष्पराग हीरेन्द्र नील माणिमेदक केतु रत्नैः ॥ नाना-
 प्रकार सुशुभा भरणानि देव भक्त्या समर्पित तवो परि प्रेमयुक्तं ॥ मुकुटं स्वर्ण घटितं जडितं नव रत्नकैः ॥
 पिच्छं पुच्छं समायुक्तं गृहाण पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिका सहित पुरुषोत्तमाय नमः अलंकारान् स० ॥ कुंकुमं

अर्थ—अभीषेकना उपरना मंत्रोच्चारण अभीषेक करी शक्तीना उपचारो भगवानने करी शुद्ध जलानी स्नान करावी वस्त्रभी छुडी वस्त्र पेहेरावी तेमना
 स्नानके बेसाडवा, तथा यथा शक्ती, ने कोणा मळे, ते, पेहेराववा, ते कांइ न होय तो गुनानी माळ्य तथा तुलसीनेमाळा पेहेराववी, तथा ननोइ येराववुं.

॥१३४॥

चंदनं च ॥ सामोद मोदनवना निलशुद्धगंध कर्पूर कुंकुम कुसुम ताम्बराद्यं ॥ पुष्पोत्कर्षित समुल्लसितं
हि विष्णो गंधं गृहाण सकलेषु सुगन्ध बन्धो ॥ श्रीखण्डं चंदनं दिव्यं गन्धाढ्यं सुमनोहरम् ॥ विलेपनं सुर-
श्रेष्ठ चंदनं प्रति गृह्यताम् ॥ श्रीराधिका सहित पुरुषोत्तमाय नमः गन्धं स० ॥ अक्षतान् ॥ रक्ताक्षता गंध
विमिश्रिताश्च ललाट पट्टे तिलको परिश्र ॥ गृहाण देवेश जगन्निवास लक्ष्मीपते स्त्रीकुरु भालभागे ॥ अक्षताश्च
सुरश्रेष्ठाः कुंकुमाक्ता सुशोभिताः ॥ मयानिवेदिता भक्त्या गृहाण पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिका सहित पुरुषोत्तमाय
नमः अक्षतान् स० ॥ पुष्पं ॥ मंदार कल्पतरुजाति समुद्रुतैश्च मल्लीजपा वकुल चंपक पारिजातैः ॥
लक्ष्मीपते गोकुलनाथ भक्त्या तुलसीदलैर्विचयामि तवाङ्गशोभां ॥ माल्यादिनि सुगन्धीनि माल्य्यादिनीवि-
प्रभो ॥ मयाहृताति पूजार्थं पुष्पाणि प्रति गृह्यताम् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ पुष्पाणि स० ॥
॥ अथाङ्गपूजा ॥ हस्ते गन्धपात्रं गृहीत्वा ॥ दक्षिणेन मर्चयत् ॥ नंदात्मजायनमः पादौ पूजयामि० ॥
यशोदास्तनंधयायनमः गुल्फौ पू० केशिसूदनायनमः जानुनी पू० भृभारोत्तास्कायनमः जंघे पू० अनन्तायनमः
कर्णौ पू० विष्णुरूप धृयेनमः मेढ्रं पू० पृष्ठप्रायनमः नाभिं पू० अनिरुद्धायनमः हृदयं पू० श्रीकण्ठायनमः कण्ठं
कुंकुमागरभीषणकर्मैर्ममविगृह्य ॥ आलिखेद्दे सहोपासे कल्पकोटि वसे दिवि ॥ १ ॥

वि० कौ०

॥१३५॥

पू० सकलान्नधृते० बाहु पू० पाचस्पतयेनमः मुखं पू० केशवायनमः नेत्रे पू० सर्वात्मनेनमः शिरः पू० विश्वरु-
 पिणेनमः सर्वाङ्गं पू० ॥ इत्यङ्गपूजा ॥ हस्ते पुष्पाक्षतान् गृहीत्वा ॥ अथ वरणापूजा० ॥ पूर्वं
 हृदयायनमः ॥ दक्षिणे शिस्तेनमः ॥ पश्चिमे खिखायैनमः ॥ उत्तरे कवचायनमः ॥ पूर्वं शंखा-
 यनमः ॥ दक्षिणे चक्रायनमः ॥ पश्चिमे गदायैनमः ॥ उत्तरे पद्मायनमः ॥ अंजलौ
 पुष्पाण्यादाय ॥ अभिष्ट सिद्धि मेदेहि शरणागत वत्सल ॥ भक्त्या समर्पये तुभ्यं गृहाण
 परमेश्वर ॥ प्रथमावरणार्चन देवेभ्योनमः सर्वोपचारार्थं गन्धं पुष्पं स० पूर्वदलात्प्रादक्षिण्येन ॥ पुनःअक्षतान्
 गृहीत्वा ॥ रुक्मिण्यैनमः ॥ सत्यभामायैनमः ॥ नागिकायैनमः ॥ कालिंद्यैनमः ॥ मित्रवृन्दायैनमः ॥ लक्ष्मणायै
 नमः ॥ जाम्बवत्यैनमः ॥ सुशिलिकायैनमः ॥ अंजलौ पुष्पाण्यादाय ॥ अभिष्टसि० द्वितीयावरणार्चनदेवेभ्यो
 नमः सर्वोपचारार्थं गन्धं स० ॥ दलाग्रे ॥ पुनः अक्षतान् गृहीत्वा ॥ वासुदेवाय नमः ॥ देवक्यै नमः ॥ नंद-
 गोपतयेनमः ॥ यशोदायैनमः ॥ बलभद्राय नमः ॥ सुभद्रायैनमः ॥ गोपेभ्यो नमः ॥ गोपिकाभ्योनमः
 अंजलौ पुष्पाण्यादाय ॥ अभिष्टसिद्धि० ॥ तृतीयावरणार्चनदेवेभ्योनमः सर्वोपचारार्थं गन्धं पुष्पं स० ॥ पूर्वं

॥१३५॥

ए प्रयागे भगवान् पोताने स्थाने, बीराजेला जोहने सकळे अंगे चंदन करी फणाले तिलक कुंकुमनो करी तेनापर लाल चोला चोडी पुष्प चहाववा,

इन्द्रायनमः ॥ आग्नेयां अग्नेयेनमः ॥ दक्षिणे यमायनमः ॥ निरुत्यां निरुतयेनमः ॥ पश्चिमे वरुणाय
 नमः ॥ वायव्यां वायवेनमः ॥ उत्तरे सोमायनमः ॥ ईशान्यां ईशानायनमः ॥ ऊर्ध्वं ब्रह्मणेनमः ॥ अधः
 अनंतायनमः ॥ अंजलीं पुष्पाण्यादाय अभिष्टसि० ॥ चतुर्थावरणार्चनेदेवेभ्यो नमः सर्वोपचासर्थे गंधंपुष्पंस०
 विश्वायनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ महाविष्णवेनमः ॥ गोविंदायनमः ॥ वामनायनमः ॥ श्रीशायनमः ॥ श्रीक-
 ष्ठायनमः ॥ विश्वसाक्षिणेनमः ॥ नागयणायनमः ॥ मधुरिपवेनमः ॥ अनिरुद्धायनमः ॥ त्रिविक्रमाय
 नमः ॥ जगद्योनयेनमः ॥ शेषतल्पगायनमः ॥ संकर्षणायनमः ॥ प्रद्युम्नायनमः ॥ दैत्यास्येनमः ॥ विश्वतो-
 मणिकांचनपुष्पाभि तथा मुक्तामवानि च ॥ तुलसीपत्रदानस्य फलानर्हन्ति षोडशीम् ॥ १ ॥ तुलसीमंजरीभिर्यः कुर्याद्वै पय पूजनं ॥
 सगर्भस्यगृहान्यायान्मुक्तिमाप्ति भवेन्नरः ॥ २ ॥

अर्थ—पत्नी भगवानना आळा धंगनी पूजा करवा हाथमां चंदनतो वाडको लह माग्हण कोहे ते,ते,स्थानपर चंदन चढावहुं, ते, थवा पत्नी सोला लह
 भगवानना जोटे आवेल्ल देक्ताभो. तेमनु पूजन करवुं, तेमां एक परिवार ययोके तेने चंदनपुष्पलह मंत्रभणी चढावी करीथी बीजाने सोलाचढावडा, एने आवरण
 पुन्हा कोहेडे, ते थवापत्नी भगवाननी चोर्नासनामर्था पूजाकरवी तथा तुलशी (१०००) लपेटा होय तेने सासुपात्रमां मुक्ती तेनाउपर पाणीअंटी पंचोपचासर्थी
 पुन्हाकरी संकल्प करी भगवानने चढववी ते प्रमाणे तुलशी चढाव्यापत्नी पुष्पनी माळा तथा मटानंघावी अनील गलाळ सांधूर चढावहुं.

वि० की०

॥ १३६ ॥

मुखाय नमः ॥ जनादनाय नमः ॥ धसधराय नमः ॥ श्रीधराय नमः ॥ अभिष्ट सि० ॥ अंजली पुष्पाण्यादाय
 पंचमावरणार्चनदेवेभ्यो नमः ॥ सर्वोपचारार्थं गन्धं पुष्पं स० ॥ पूर्वं वज्राय नमः ॥ शक्तये नमः ॥ दण्डाय नमः ॥
 खड्गाय नमः ॥ पाशाय नमः ॥ अंकुशाय नमः ॥ गदायै नमः ॥ त्रिशूलाय नमः ॥ चक्राय नमः ॥ पद्माय नमः ॥
 अभिष्ट सि० अंजली पुष्पाण्यादाय ॥ पष्ठाऽवरणार्चन देवेभ्यो नमः ॥ सर्वोपचारार्थं गंधं पुष्पं स० ॥ केशवादि
 चतुर्विंशति नामभिः पूजयेत् ॥ ततो यथावकाशं सहस्रनामभिः तुलशीदलेः पूजयेत् ॥ सौभाग्य द्रव्याणि ॥
 अविलग्नलालं भवश्वेतस्त्वं वर्णविभासं वसनाय शोभम् ॥ रक्तौ वसन्ते प्रियदेवतुभ्यं गृहाण पूजां हरिलक्ष्मिदिव्यं ॥
 अन्नं आयुषो वृद्धिं सर्वं साभाग्यं दापकं ॥ अविनेनार्चितो देव प्रीयतां परमेश्वर ॥ श्रीराधिका-
 सहितं पुरुषोत्तमाय नमः ॥ श्वेतचूर्णं स० ॥ रक्तचूर्णं ॥ गुलालं रक्तवर्णं सर्वसंतोष कारकम् ॥
 गुलालेनार्चितो देव प्रीयतां परमेश्वर ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमाय नमः रक्तचूर्णं स० ॥ सिन्दूरं कल्पितं दिव्यं
 धूपं दर्शनं यदि चेत् करोति मासे सदे मे अतिवृद्धे च ॥ ददामि कामानतिदुर्लभानपि वलं च पुष्टिं सुखदास्मक्तिम् ॥ १ ॥

५-हुड-गोल-१ लाल-५-तल्ल-१ हरद-१ नदामासि-१ शिखामित-४ कर्पूर-१ राय-१ गुग्गुलु-ए दस चीजो अंक प्रमाणे मागल्ह
 एकरी करीने धूप करवो, एने दशांग धूप केहे ते अंतराजे ॥

सिन्दूरं नागसंभवम् ॥ सिन्दूरेणार्चितो देव प्रीयतां परमेश्वर ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ सिन्दूरं स० ॥
 धूपं ॥ घृतेन युक्तं परमं रमेश सुगन्धितं चंदन दारुकाद्यैः ॥ गृहाण दामोदर विश्वकाय धूपं मनोहारि दशांग-
 युक्तं ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः धूपं स० ॥ दीपं ॥ घृतोक्तवर्तेत्रयनिर्मितं शुभं चंद्रज्वलं कांचन
 पात्रदीपितं ॥ बाह्यंतसद्भानतमौघहारकं लक्ष्मीपते दीपमभिप्सितं कुरु ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥
 दीपं स० ॥ नैवेद्यं ॥ आज्येन युक्तं रसपट्टयुतं च लेह्यं च पेयं मधुरं मनोज्ञं ॥ ग्रहाण नैवेद्य जनार्दनाच्युत श्रिया-
 सह स्थावरस्थाणवे नमः ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ नैवेद्यं स० ॥ गायत्र्या संप्रो-
 क्ष्य ॥ धेन्वाऽमृती कृत्य ॥ ग्रासमुद्रां प्रदर्श्य ॥ यथा ॥ प्राणायनमः ॥ अपानाय नमः ॥
 समानायनमः ॥ उदानायनमः ॥ व्यानायनमः ॥ अमृतोपस्तरणसि नमः ॥ नैवेद्यांते पूर्वापोशनं ॥

दर्शयेद्वात्सल्यं तु मङ्गुलीत्येक संनिभासु ॥ भाणादिमुद्राहस्तेन दक्षिणेन तु दर्शयेत् ॥ १ ॥ कमदीपिकायाम् ॥ कनिष्ठानामिके अंगुल्यौ
 स्वांगुष्ठ मूर्ध्ना चेत स्पृशेत्तदा आद्या मुद्रा स्यात् ॥ भाणाय नमः ॥ तर्जनीमध्यमेचेदंगुष्ठ मूर्ध्ना स्पृशेत्तदा द्वितीया ॥ अपानाय नमः ॥ एवं
 अनामिका मध्यमे चेत स्पृशेत्तदा तृतीया ॥ व्यानायनमः ॥ अनामिका तर्जनी मध्यमाश्चेत् स्पृशेत्तदा चतुर्थी ॥ उदानायनमः ॥ ता अनामिका-
 तर्जनी मध्यमाः कनिष्ठा सहिताश्चेत् स्पृशेत्तदा पञ्चमीसपानायनमः ॥ इति नारद पंच रात्रे ॥

वि० की०

गंगादितीर्थान्मुल्वंगेयासितं सुधाकरः श्रीधवलं करेऽर्पितं ॥ प्रभाकरश्चाचमनं पवित्रितं ग्रहाण लक्ष्मी रम-
णार्पितं प्रभो ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ पूर्वापोशनं स० ॥ मध्येपानीयं ॥ शीतलं मधुस्मुत्तमोत्तम
म् वासितं बहुविधैः सुगंधिभिः ॥ स्वीकुरुष्व करुणानिधेप्रभो गांरा मंभु कमलालयासह ॥ श्रीराधिकासहित पुरु-
षोत्तमायनमः ॥ मध्ये पानीयं स० ॥ उत्तरापोशनं ॥ श्रीराधिका स० पुरुषोत्तमाय नमः ॥ उत्तरापोशनं स० ॥

नैवेद्यं शेषात् किञ्चित् इष्टान्यां मलहादादि वैष्णवार्थं निक्षिपेत् तत् शेषं सर्वेभ्यो प्रदापयेत् ॥ नैवेद्यं तुलसी मिश्रं हत्वा केटि विनाशनं ॥
इति श्रीदत्तात्रेय च आचार दत्त ॥

पडा धूप पात्रमां धूप सलीसलगादी भगवानने बताववी, तथा दीवाकर्ता तेमनुं दीवातुं पूजनकर्युं तथा एक सारापात्रमां नानाप्रकारना लवेछा मेवा
मिष्टाद विगेरे मुकी तेनापर तुलसीपत्रमुकी नैवेद्यनो संकल्प करवो, से थयापत्री गायत्रीमंत्रधे ते थार्षपर पाणीछांटी डामोहाथ आंसे अरकाडी नमणेहाथे
भगवानने विविक्त नमाडवा, तेमा धेहेत्य आचमन आर्षा म-पमां पाणी मुकी उत्तर आचमन आपी हाथवोवाडी पानती वीडी लवंगादीमूकी आपसी
तथा पान सोपारी मुकी तेनापर यथासक्ती दक्षणा मुकवी, दक्षणा मुकवानुं कारण ओछुंनधारे धयलुं पूर्णयाय तेनछे एप्रमाणे थयापत्री अर्षा आपवानो
वाळजे, एण अही नआपता समार्याये भपवा योग्यछे हवे पडि रामोपचारनिमित्त चदन, पुष्प, हायमा लह, भगवाननी मानसीक उपचारोवडे पुजाकरी
ते चंदन, पुष्प भगवानने चढावीदेवा.

अमृतोपिधानमसि नमः ॥ श्रीराधिका० हस्त० मुख प्रक्षालनार्थं जलं स० ॥ श्रीराधिकास० करोद्वर्तनार्थं गंधं स०
 एलालवंगा कमुकैः समेतं कर्पूरयुक् तांबूलिपर्णं आख्यं ॥ तांबूलमाभोग सुखायविष्णो ग्रहाणप्रीत्या भगवन्नमस्ते ॥
 जातीफलेन्दु भृगनाभि सुगंधीयुक्तं एलालवंग खदिरारुण पूर्ण चूर्णं ॥ तांबूल वीटिकमनेकरसंसुरेश संकल्पितं
 स्ववदनांबुरुहे गृहाण ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ फलताम्बूलादियुक् त्रिटिकां स० ॥ दक्षिणां ॥ न्यू-
 नातिरिक्त परिपूजन पूर्तिकामः कामः प्रदाय कमलापतये प्रियाय ॥ नाथाय सर्वजगतां सुखंदिताय सुदार्पणं
 भगवते तु समर्पयामि ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ दक्षिणां स० ॥ अथ आरात्रिकं ॥ सैष्यमया
 दिपात्रेस्वतिकं कृत्वा ॥ दीपान्प्रज्वाल्य ॥ दिपस्थदेवताभ्यो नमः ॥ गंधपुष्पं स० ॥ जयदेव जयदेव जय
 सधाजाने त्वदपरमधिपं स्मरहरमनसापिनजाने ॥ जयदेव जयदेव जयश्री त्रिगुणातीत ॥ जयअधिमासाधीश
 सहस्रधापुरुषोत्तम मां तारयजगदीश ॥ जय० ॥ सधावर पुरुषोत्तम मुरलीधरस्यामं निवासनिजगोलोक मोक्षपरं
 धामं ॥ वज्रांकुश कमलध्वज लालन शुभचरणे नूपुर स्तजडीत्र बहु कांचन भरणे ॥ जय० ॥ १ ॥ पीतांबर

कर्पूरेण तु यः कुर्यात् भवत्या चैव समा ग्रतः ॥ आरात्रिकं दिज श्रेष्ठ मविश्वेन्मायन्तकम् ॥ १ ॥ निराजनं तु यः पश्येत् सक्षेपासे ममाग्रतः ॥
 सप्तजन्म भवेद्विभो लप्सेते च परमं पदं ॥ २ ॥

वि० को०

८॥

अति सुंदर शोभित कटिभागे कटिमेखला सहकिंकिणि स्तनजडित रागे ॥ वक्षस्थल बहुदीपक तदुपरि भृगुचरणे
 कौस्तुभ मणिवनमाला लक्ष्मी मणिरमणे ॥ जय० ॥ २ ॥ हास्योपेतं वदनं विंवाधस्युगुलं नेत्रे कज्जल भाले
 कस्तूरी तिलकं ॥ अलकावलि बहुसंजित मुकुटे शिखिपुच्छं काने कुंडल मुक्ता फलसह मणिगुच्छं ॥ जय० ॥
 ॥ ३ ॥ तिलकुसुमोपमनाशं पंकज दलनयने सप्तस्वर संवादित मुस्लीवरवदने ॥ कंठे मुक्ताहार स्तनमया
 भरणे वक्षस्थल श्री सेवित बहुवाहूस्मणे ॥ जय० ॥ ४ ॥ चंपक मय वपुभाले कुंकुम त्रिहि राजे
 सर्वांगे मणिभूषण रक्तांबर छजे ॥ चंद्रवदन गजगामिनि कोकिल स्वरगाजे राधा रूपमनोहर अमर युवति
 लाजे ॥ जय० ॥ ५ ॥ एवं युगुलस्वरूप राधा सह द्विभुजं ध्यानं आरतिसमये कृत्वा हरिद्विभुजं ॥ भक्त्या
 करोति दास नीरांजन दारं अघनाशन भवमोचन तास्य भवपारं ॥ जय० ॥ ६ ॥ स्मरण निरांजन समये
 नारायण विष्णो राधापति पुरुषोत्तम वामन प्रभुजिष्णो ॥ श्रीराधाकृष्ण स्वरूपं ममहृदये वसितं किंकर्त्तनागर
 नमामि श्री चरणे वसितं ॥ जय० ॥ ७ ॥ शारदेन्दी वरस्यामं त्रिभंगललिताकृतिम् ॥ नीराजयामि
 देवेशं राधया सहितं हरिम् ॥ १ ॥ समस्त चक्र चक्रेश युतोदेव नवात्मक ॥ आरात्रिकमिदं तुभ्यं गृहाण
 मदनुग्रह ॥ १ ॥ अंतस्तेजो बहिस्तेजो एकीकृत्य मितप्रभा ॥ त्रिधादिवं सविभ्राम्य कूले दीपं निवेदयेत् ॥ २ ॥

મંગલં ભગવાત્ ॥ શ્રીસધિકાસહિત પુરુષોત્તમાય નમઃ ॥ નીરાજનં સં ॥ જલેન પ્રદક્ષિણી કૃત્ય ॥ પુષ્પં
 ગૃહીત્વા ॥ દેવોપરી નિક્ષિપેત ॥ આત્મનાભિવંદનમ્ ॥ હસ્તપ્રક્ષાલનમ્ ॥ પ્રદક્ષિણાં ॥ નશ્યન્તુ પાપાનિ ચ
 યે કૃતાનિ જન્માન્તરે શુભલઘુન્યથ વેહજન્મની ॥ પ્રદક્ષિણેર્નૈવ તુ મામ્ સમુદ્ધર યોગીશ પૂર્ણકૃપયા શુભવા
 ન્ધિમધ્યાત્ ॥ રક્ષ રક્ષ જગન્નાથ રક્ષત્રૈલોક્ય રક્ષક ॥ ભક્તાનુગ્રહકર્તાત્વં પ્રદક્ષિણાં ગ્રહાણમે ॥ શ્રીરા-
 ધિકાસહિત પુરુષોત્તમાય નમઃ ॥ પ્રદક્ષિણાં સં ॥ મંત્રપુષ્પાંજલીં ॥ અંજલૌ પુષ્પાણ્યાદાયઃ ॥ તવચરણ-
 સરોજે મન્મથશ્રંચરીકો ભ્રમતુ સતતમીશે પ્રેમભક્ત્યાસરોજે ॥ ભુવન વિભવ ભોગાત્તાપશાંત્યૌપધાય દૃઢ-
 સૃપરિપક્વાં દેહિ ભક્તિં ચ દાસ્યં ॥ ૧ ॥ ભવજલધિ નિમગ્ન શ્રિત્તર્મીનોમદીયો ભવતિ સતતમસ્મિન્ધોર સંસાર
 રાત્રે કૃત્વા તુ પાત્રીયં ભ્રમિતં કેશવોપરિ ॥ સન્નિધૌ વસતે વિષ્ણોઃ કલ્પાતં દ્વાર સાગરે ॥ ૨ ॥ મંગલાર્થ માહારાજ શ્રીરાજનવિયં હરેઃ ॥
 સમૃદ્ધાણ જગન્નાથ કૃષ્ણચંદ્ર નમોસ્તુતે ॥ ૨ ॥ ઇતિ હરિ ભક્તિ વિલાસે ॥

હવે દરેક દેવની જુદી આરતી કરવી જોઈએ છે. તે પણ કર્પૂરથીજાપવી જોઈએ તેથીતીનથી પણ કરવી યોગ્ય છે. માટે એક ઉત્તમ પાત્રમાં સાર્થવોજાદી
 અથવા પોલા મુર્તી તેનાપર કર્પૂર સઙ્ગાથી મુકવુ, તથા તે પાત્રલઈ દેવનેનોવા બ્રાહ્મણો તેનેમાટે તે વક્ષતે દેવનાગુણો ગાય છે. મેનાર્થ ઠાકોરની પ્રસન્ન
 થાય છે, આરતી કરવાનો વિધિ (૪) પા અગાલી (૨) નાર્થ પાસે (૧) મોઢા આગલ (૭) સગ્ગે રાત્રે ૯ પ્રમાણે આરતીના આઠ ઉતારી. નીચે મુકવી.

વિ.કૌ.

૪૧૩૯૧॥

કૂપે । વિષયમતિ વિનંદ્યં સૃષ્ટિ સંહાર રૂપ મપનયતવભક્તિ દેહિ પાદારવિંદે ॥ ૨ ॥ તવ નિજ જન સાર્થ સંગમો મે
 મદીશ ભવતુવિષયવંધ ળ્લેદને તીક્ષ્ણ સ્વદ્ભઃ ॥ તવ ચરણ સરોજે સ્થાનદાને કહેતુ જંતુપિ જનુપિ ભક્તિ દેહિ
 પાદારવિંદે ॥ ૩ ॥ ચાલંનીલાંબુજામ મતિશયમચિરં સ્મેસ્વચ્છાંબુજં તં ગ્રહોશાનં તથર્મેઃ કતિકતિદિવસૈઃ સ્તૂયમાનં
 પરે યત્ ॥ ધ્યાનાત્સાધ્યં રુષિદ્રૈ મુનિગણમનુજૈઃ સિદ્ધ સંઘે સ્સાધ્યં યોર્ગીદ્રાણામર્ચિત્ય મતિશયમતુલં સાક્ષિ રૂપં
 ભજેઽહમ્ ॥ ૪ ॥ યજ્ઞેશ્વરાય દેવાય તથા યજ્ઞોદ્ભવાય ચ ॥ યજ્ઞાનાં પતયે નાથ ગોવિંદાય નમોનમઃ ॥ ૫ ॥ જિતં-
 તે પુણીકાક્ષ નમસ્તે વિશ્વભાવને તિ૦ શ્રી રાધિકાસહિત પુરુષોત્તમાય નમઃ ॥ મંત્રપુષ્પાંજલિં સ૦ ॥ સ્તુતિપાઠઃ ॥
 ભૂપાદૌ યસ્યનાભિ વિંદ્યદસુરનિલ શ્રંદ્રસૂર્યોંચ નેત્રે કર્ણાવાસાશિસેદ્યૌ મુલમપિદહનો યસ્યવાસ્તે યમઘ્નિઃ ॥ અંત
 પૂજાંતે વિષ્ણોશ્ચરણામૃતં પિવેત્ ॥ તદુચ્ચરાહૃત્યાત્ ॥ ચેતુ ઉપવાસ દિને પ્રાક્ કર્મણશ્ચ ન પિવંતિ તે ભ્રાંતાઃ ॥ જલં ન ચેપાં તુલસી ત્રિમિશ્રં
 પાદોદકં ચક્રશિલા સમુદ્રવં ॥ નિત્યં ત્રિસંઘ્યં ધૃતેન ગાયં સ્વગેન્દ્રતે ધર્મે યદિષ્કૃતા નરાઃ ॥ ૬ ॥ ૭ ॥ ૮ ॥ ૯ ॥ ૧૦ ॥ ૧૧ ॥ ૧૨ ॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ ૨૮ ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ ૪૦ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ ૪૫ ॥ ૪૬ ॥ ૪૭ ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ ૫૧ ॥ ૫૨ ॥ ૫૩ ॥ ૫૪ ॥ ૫૫ ॥ ૫૬ ॥ ૫૭ ॥ ૫૮ ॥ ૫૯ ॥ ૬૦ ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥

તથા તેની ચોરે બાજુએ પાનીની ખારા કરવી તથા તે આરતીજ પુણ્યધરી દેવને ઘડાવવા તથા આત્મા છેવી હાથ ધોવા એ આચાર છે, તે કરીને લોનોખીને
 પુણ્ય લદ મંત્રો પ્રાર્પનાદ મળાયા પછી દેવોપર ઘડાવી દેવા એને મત્ર પુણ્યગણિ કહે છે, તથા દેવની પ્રદક્ષણા કરાવી તે શાંતમાં પાણી મરંતે અથવા પુણ્ય
 લદને કરવાનો ચાલ છે.

स्थं यस्य विश्वं सुर नर स्वर्गगो भोगि गंधर्वदैत्यै श्वित्रं रं रम्यतेतं त्रिभुवनवपुषं विष्णुमीशं नमामि ॥ १ ॥
 विश्वेश्वराय विश्वाय तथा विश्वोद्भवाय च ॥ विश्वस्य एतये तुभ्यं गोविन्दाय नमोनमः ॥ २ ॥
 वंदे कृष्णशुणातीतं गोविंदमेकमक्षरं ॥ न विंदे निरदस्यामं कन्दर्प सुंदरं हरिं ॥ ३ ॥ वृंदावन वनाभ्यन्तं
 रसमंडल संस्थितम् ॥ लसत्पीत पटं सौम्यं त्रिभंग ललिता कृतिं ॥ ४ ॥ रासेश्वरं रसवासं रसोल्लास समूलकं ॥ द्विभुजं
 मुरलीहस्तं श्री वत्सं कीर्तिमच्युतं ॥ ५ ॥ नौमी नव घनश्यामं पीतवास समच्युतम् ॥ श्रीवत्सभासितोरस्कं राधिकासहि-
 तं हरिं ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ स्तुतिपाठं स ॥ विशेषार्घ्यः ॥ नालिकेरं ॥ श्रीफलं श्रीपदं प्रोक्तं श्री-
 पश्चाद् शुचि रंजया ॥ यथाचापमिति संमोहात् ब्रह्माहत्यां सर्वद्विदि ॥ पादोदकं पिबेन्नित्यं नैवेद्यं भक्षये दरेः ॥ शेषं च मस्तके धाय इति वेदानु-
 स्शासनं ॥ शालग्राम शिलातोय मपित्वा यस्तु मस्तके ॥ प्रक्षेपणं प्रकुर्वीत ब्रह्माहास निमग्नये ॥ शालग्राम शिलातोयं पिबेद्दाम करेणसु ॥
 भक्षाना दैदवं प्रोक्तं ज्ञानादव्यं समाचरेत् ॥ विष्णोः पादोदकं पीत्वा कोटि जन्मावनाशनं ॥ तदेवाष्ट गुणं पापं भूमौ बिंदु निपातनात् ॥
 आयसे च तथा कांस्ये कोष्ठे वा रक्षासुके तथा ॥ उद्धृत्य पादसलिलं मथतुल्यं विनिर्दिशेत् ॥ श्रीविष्णोः पादसलिलं करे कृत्वा मुखे क्षिपेत् ॥

क्ली, छत्र, पादुका, विष्णो, आरसो, चामर, बिगरे होय ते उपचारो करवानाळे, एवीरिते थयापठि समयाचुसार स्तुतीकरी यथाशक्ति जपकरवो तथा
 तेनो सरस्वतीकरी विशेषार्घ्य आपवा तथा ब्राह्मणभोजननो सकलप करवो मूयसीनो सकल्यकरा ब्राह्मणपूजन थयापठि ब्राह्मणोए आशीर्वाद आपवा, करेलु कर्म

वि०की०

॥१४०॥

फलं सुखवर्धनम् ॥ श्रीफलार्घ्यं प्रदानेन प्रसीद पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिकासहितं पुरुषोत्तमायनमः ॥ विशेषार्घ्यं
 स० ॥ १ ॥ फलं गृहीत्वा ॥ देवदेव नमस्तुभ्यं पुराण पुरुषोत्तम ॥ गृहाणार्घ्यं मयादत्तं राधयासहितं हरे ॥
 श्रीराधिकासहितं पुरुषोत्तमायनमः ॥ विशेषार्घ्यं स० ॥ ६ ॥ फलं गृहीत्वा ॥ देवदेव महादेव प्रलयोत्पत्तिकारक ॥
 गृहाणार्घ्यं मयादत्तं राधयासहितं हरे ॥ श्रीराधिका सहितं विशेषार्घ्यं ॥ ३ ॥ शक्त्या जपं कुर्यात् ॥ नमो भगवते
 वासुदेवाय ॥ इति जपानंतरं मालां शिरसि निधाय ॥ गुह्यातिगुह्य गोप्त्रीत्वं गृहाणास्मत् कृतं जपम् ॥ सिद्धिर्भवतु
 मे देवी त्वत्प्रसादात्सुस्थरि ॥ हस्ते जलमादाय ॥ यथाज्ञानेन कृतजपाख्येन कर्मणा श्रीराधिका सहित
 पुरुषोत्तमः प्रीयतां ॥ कृतस्य कर्मणः सांगता सिध्यर्थं आचार्यादीन् अद्येन्दि भोजयिष्ये ॥ पुनर्जल मादाय ॥
 अदत्त्वा पिप्लवे कोवं रौरवे नरके वसेत् ॥ अदत्त्वा विष्वक्से नादिभ्य इति ॥ ग्रहणमंत्रः ॥ अक्कल पृत्यु हननं सर्वव्याधि विनाशनं ॥ विष्णोः
 पादोदकं पीत्वा शिरसा धारयाम्यहं ॥ इति हेपाद्रौ मानवीये ॥ धा मूलेन चरणोदकं पीत्वा नैवेद्यादिकं देवस्य भक्त्या विभज्य दत्त्वा ॥ साय-
 मपि भुक्त्वा सुखेन विहरेत् ॥ इति गोविंदार्चन चंद्रिकायां ॥

भावानने अर्पणं कर्युं तथा मगवाननु चरणामृतं पेलार्थां नापीयूं होयतो छेत्तु तथारात्री भगवानना स्मरण पूर्वक गीत वार्नित्र पुरस्सर न्यतीत करवी, एटलुं
 प्रथम दिवसनुकृत्य संपूर्णपयुं, पडी नीजे दिवसे तयारे पोतानुं नित्यकर्म परवारी पोतान्नाभासनपर भावी मेसतुं, तथा स्थापितदेवोतुं यथाशक्ति पूजनं करवुं, ते

॥१४०॥

कृतस्य० गोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दास्ये ॥ आशिर्वादः ॥ स्वस्तियाचा० ॥ अग्निस्त्रि शुचिर्भव आदित्याइव
 तेजो भव ॥ विष्णुस्त्रि श्रीमान् भव ब्रह्मायुस्युर्भव आयुर्भव ॥ १ ॥ इमेऽग्निधे पद्महस्ते सुगंधे वक्षस्थले पुण्य
 सुजायमानैः ॥ प्रमोदमानै रभिमन्यमानैः पुत्रैः पौत्रैर्वर्धतां दीर्घमायुः ॥ २ ॥ सुभगे वरुणं वध्वो भागमौषधिं
 प्रववीमि ॥ आकल्याणि तनुवा शुभमाने रयिपुत्रान्सततं दीर्घमायुः ॥ २ ॥ देवस्यगेहे सुनयो वसन्ति देवानां
 कवयः पार्थिवासः ॥ देवा इदमै सुमनस्यमानौ दिवि देवा वसवो दीर्घमायुः ॥ ३ ॥ मंत्रार्था० इत्याशिर्वादः ॥
 तिलकं कृत्वा अनेन यथाज्ञानेन यथावकाश पूजन कृतेन साधिकासहित पुरुषोत्तमाद्यावाहित देवताः प्रीयतां ॥
 शक्तिश्चेत् ॥ गीतशास्त्र पुराणकथा श्रवणादिना सत्रिंस्त्रिनयेत् ॥ इति पुर्वदिवस कृत्यं ॥ द्वितीयेन्दि प्रातरु-
 त्थाय ॥ नित्यवत्तस्नात्वा ॥ नित्यकर्म समाप्य ॥ स्वासने उपविश्य ॥ पूर्व स्थापित गणपत्यादिदेवतानां
 शक्त्या पूजनं समाप्य स्थंडिल समीपे गत्वा उपविश्य ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ अद्येत्यादि० कृतोद्यापनाद्भूतं

यथापठि कुंठ अथवा स्थंडिलपासे जड संकल्पस्वरूपे तेना वेपथुते, एक तो स्थापनकोला देवोनेन दशांश आपवो अथवा सप्रहसंकल्पक्यों होयतो तेमनो जे
 पक्षपात्यो होय तेप्रमाणे तेमनो होम करवोगोइये, हवे वेवळ तेम विधान लख्युंजे, सोयेपक्ष छेवोहोयतो पेहेला प्रकरणना ३४ पत्रथी प्रधानपूर्वक

वि० की०

॥१४१॥

विहित होमं करिष्ये। तत्रादौ निर्विघ्नता सिध्यर्थं गणपति स्मरण पूर्वक मग्निस्थापनं करिष्ये ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गज कर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विनायकः ॥ धूम्रकेतुर्गणाय नमः ॥ भालचंद्रो
 गजाननः ॥ (कृतव्रताद्भुतं ग्रहमख सहितमुक्त हवनं करिष्ये) ॥ तदङ्गभूत मद्यान्हि विहितं
 प्रथम प्रकरण स्थित गणपति पूजनादारभ्य ग्रहहोमान्तं पूर्ववत् कृत्वा ॥ आचार्यः जलं गृहीत्वा ॥ यजमानानुज्ञया
 पंच भू संस्कारपूर्वक अग्निप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ दग्धैः परिसमुह्य त्रिवारं ॥ गोमयेन उपलिप्य त्रिवारं ॥
 कुशेन उल्लिख्य त्रिवारं ॥ अनामिकां गुह्येन उधृत्य त्रिवारं ॥ उदकेनाभ्युक्ष्य त्रिवारं ॥ अग्निमुपसमाधाय ॥
 आत्माभिमुखमग्निं संस्थाप्य ॥ दक्षिणतो ब्रह्मासनं ॥ उत्तरतः प्रणीतासनं ॥ यावत् कर्म समाप्यते तावत्त्वं ब्रह्मा
 भव ॥ ब्रह्मानुज्ञातः उत्तरे प्रणीता प्रणयनं ॥ वामकरेण प्रणीतां संगृह्य ॥ दक्षिणकरेण जलं प्रपूर्य ॥ भूमौ
 निधाय ॥ आलभ्य उत्तरतो मेः स्थापनं ॥ बर्हिः प्रदक्षिणमग्नेः परिस्तरणं ॥ पूरस्तात दक्षिणतः पश्चात् उत्तरतश्च ॥
 अनंतं चोपवीतं च दीप दुर्घा हुताशनः ॥ अग्निप्रतिष्ठा सदाकार्या प्रतिष्ठा शान्तिदा भवेत् ॥ १ ॥ इति गोविंदार्चन चंद्रिकायां ॥

॥१४॥

पूर्णाहुतिलगि नोहेम छद् सप्तास करो, यजमाने आषमन प्राणादामकरी जलज्ज केहेवुं. उत्तहोमकलंजुं. पञ्च गणपतिस्मरणकरी पंचभूसंस्कारकरी.

एवंत्रिः ॥ पात्राऽसादनं ॥ पवित्रछेदनादर्भाक्षयः ॥ पवित्रे द्वे प्रोक्षणीपात्रं ॥ आज्यस्थाली ॥ चरुस्थाली ॥
 संमार्जनकुशाः पंच ॥ उपयमनकुशाः सप्त ॥ समिधः स्तिस्रः ॥ स्रवः ॥ सुवी ॥ आज्यं ॥ तण्डुलाः पूर्णपात्रं ॥
 अनामिकांगुष्ठेन द्वयोस्त्रं छेदयेत् ॥ द्विग्राह्यं ॥ त्रिणि क्षिपेत् ॥ प्रोक्षणीपात्रे प्रणीतोदकमार्पिच्य ॥ उत्पवनं
 उद्दिग्नं ॥ प्रणीतोदकेन प्रोक्षणीनां प्रोक्षणं ॥ आज्यस्थालिं प्रोक्षयामि ॥ चरुस्थालिं प्रो० ॥ संमार्जन कुशान् प्रो० ॥
 उपयमनकुशान् प्रो० ॥ समिधः प्रो० ॥ सुवं प्रो० ॥ आज्यं प्रो० ॥ तण्डुलान् प्रो० ॥ पूर्णपात्रं प्रो० ॥
 प्रणीताग्न्योर्मध्ये प्रोक्षणीनां निधानं ॥ आज्यं स्थात्यामाज्यं निर्वापः ॥ चरुस्थाल्यां तण्डुलप्रक्षेपः ॥ तस्यत्रिः प्रक्षालनं ॥
 प्रणीतोदकमार्पिच्य ॥ दक्षिणतः आज्याधिश्चयणं ॥ मध्ये चरोरधिश्चयणं ॥ गृहीतोत्सुकेन पर्यग्निकरणं ॥ अर्धं श्रिते चरोः
 सुवप्रतपनं ॥ संमार्जनकुशैः सुवस्य संमार्जनं ॥ अग्नैस्त्र्यं ॥ मूलेर्मूलं ॥ प्रणीतोदकेनाभ्युक्षणं ॥ पुनः प्रतपनं ॥ देशे निधानं ॥
 अग्नेभ्यस्तेविनी वंध्यां मसूक्ष्माभ्यो न गोभयं ॥ जीर्णयाथैव लेपार्थं माहरेन्नतु माहिपं ॥ इति रेणुकारिकायां ॥

अग्नी स्थापनकारी पुंशब्दी करी लेवी तथा आचारादी आहुति आषी. यन्मानसात्ते त्यागात्कल्प कर्तावयो, प्रधानहोमनी आहुति (१००००)
 आपसी जोड़, ते न बने तो (१०००) अथवा (१००) तेना प्रमाणे तेना देवताओंनी (२८) अथवा (८) अथवा एक अनुक्रमे

आज्योद्वासनं ॥ चरोरुद्वासनं ॥ पवित्राभ्यामुत्पवनं ॥ आज्यावेक्षणं ॥ अपद्रव्य निरसनं ॥ प्रोक्षिण्याः प्रत्युत्प-
वनं ॥ उपयमनकुश ग्रहणं ॥ तिष्ठत् समिधोभ्याध्याय ॥ प्रोक्षण्युदक शेषेण सपवित्रहस्तेन अग्नेः पर्युक्षणं ॥
पवित्रयोः प्रणीतासु निधानं ॥ दक्षिणं जान्वाच्य ॥ ब्रह्मन्वास्तुधः सुवेण जुहुयात् ॥ प्रजापतये नमः ॥ इदं० ॥
इन्द्राय नमः ॥ इदं० ॥ अग्नये नमः ॥ इदं० ॥ सोमाय नमः ॥ इदं० ॥ वरदनामानममिमावाहयामि ॥ वसु-
नाम्ने वैश्वानराय नमः ॥ गंधं स० पुष्पं० धूपं० दीपं० नैवेद्यं० अनया पूजया अग्निः प्रीयतां ॥ त्याग संकल्पः ॥
इदं संपादितं समिच्चरुतिलाज्यादि हविर्द्रव्यं या या यक्षमाण देवतास्ताभ्यः ताभ्यः मया परित्यक्तुं नमम ॥ यथा-
दैवतमस्तु ॥ अथ प्रधानहोमः ॥ समित्तिलाज्यचरुणा वा पायसेन जुहुयात् ॥ (ह्रीं भगवते वासुदेवाय

गृह्याग्नौ तु पचेदन्नं लौकिके वापि नित्यशः ॥ यस्मिन्नग्नौ पचेदन्नं तस्मिन्द्वाभ्यो विधीयते ॥ इति मनुक्तेः ॥ विज्ञानेभ्यः परार्कं मेषादि
ययो ज्येष्ठ माहुः ॥

छेदी, प्रधाननी (१००) चूहनी (२८) ने परिवार देवतानी (१) तथा ब्रम्हादिनी पग (१) एकीरीते ते ते कोटीना प्रत्येक देवते उद्देशाने समजवु,
तथा ओषुं कपरोभ्युं होय तौ पण परिपूर्णया व्याहृतानो होमपण पूर्वनी आहुतीना प्रमाणे करवो,

नमः इति) अयुतं वा सहस्रसंख्यया जुहुयात् ॥ अथवा ह्रीं श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ इति सर्व-
 त्र सप्रणव मंत्रेणोक्तसंख्यया होमं समाप्य ॥ ततो परिवारादिदेवान् एकैकामाज्याहुतिं दद्यात् ॥ चतुर्व्यूहदे-
 वान् अष्टाविंशति संख्यया ॥ वासुदेवाय नमः ॥ २८ ॥ १ ॥ हलधराय नमः ॥ २८ ॥ २ ॥ प्रद्युम्नाय नमः ॥ २८ ॥
 ॥ ३ ॥ अनिरुद्धाय नमः ॥ २८ ॥ ४ ॥ एताव्यूहदेवताः ॥ जिष्णवे नमः ॥ १ ॥ विष्णवे ॥ २ ॥ महावि-
 ष्णवे ॥ ३ ॥ हस्ये ॥ ४ ॥ कृष्णाय ॥ ५ ॥ अधोक्षजाय ॥ ६ ॥ केशवाय ॥ ७ ॥ माधवाय ॥ ८ ॥
 रामाय ॥ ९ ॥ अच्युताय ॥ १० ॥ पुरुषोत्तमाय ॥ ११ ॥ गोविन्दाय ॥ १२ ॥ वामनाय ॥ १३ ॥ श्रीशाय ॥
 १४ ॥ श्रीकृष्णाय ॥ १५ ॥ विश्वसाक्षिणे ॥ १६ ॥ नारायणाय ॥ १७ ॥ मधुरिपवे ॥ १८ ॥ अनिरुद्धाय ॥
 १९ ॥ त्रिविक्रमाय ॥ २० ॥ वासुदेवाय ॥ २१ ॥ जगद्योनये ॥ २२ ॥ शेषतल्पगताय ॥ २३ ॥
 संकर्षणाय ॥ २४ ॥ प्रद्युम्नाय ॥ २५ ॥ दैत्यास्ये ॥ २६ ॥ विश्वतोमुखाय ॥ २७ ॥ जनार्दनाय ॥ २८ ॥
 धराधाराय ॥ २९ ॥ श्रीधराय ॥ ३० ॥ एताः परिवारदेवताः ॥ मंडुकादि देवताः ॥ मंडुकाय ॥ १ ॥ मूल-

अत्र दान भागवतोक्त. मंडुकादि परिवार देवतानां स्थापनं स्वीकृतं ॥

प्रकृत्यै० ॥ २ ॥ आधाशक्त्यै० ॥ ३ ॥ कूर्माय० ॥ ४ ॥ अनंताय० ॥ ५ ॥ वराहाय० ॥ ६ ॥ पृथिव्यै०
 ॥ ७ ॥ सुधांजुषाय० ॥ ८ ॥ मणिदीपाय० ॥ ९ ॥ चिंतामणिग्रहाय० ॥ १० ॥ स्मशानाय० ॥ ११ ॥ पारिजाताय० ॥ १२ ॥
 स्तनवेदिकायै० ॥ १३ ॥ स्तनसिंहासनाय० ॥ १४ ॥ धर्माय० ॥ १५ ॥ ज्ञानाय० ॥ १६ ॥ वैराग्याय० ॥ १७ ॥
 ऐश्वर्याय० ॥ १८ ॥ अधर्माय० ॥ १९ ॥ अवैराग्याय० ॥ २० ॥ अनेश्वर्याय० ॥ २१ ॥ आनंदकंदाय० ॥ २२ ॥
 संविज्ञालाय० ॥ २३ ॥ सर्वतत्त्वात्मकपञ्चाय० ॥ २४ ॥ प्रकृतिमयपत्रे० ॥ २५ ॥ विकारमयकेसरेभ्यो० ॥ २६ ॥
 पञ्चाशद्वर्ण वीजाब्ज कर्णिकायै० ॥ २७ ॥ अं द्वादशकलात्मने सूर्यमंडलाय० ॥ २८ ॥ चं षोडशकलात्मनेचंद्र
 मंडलाय० ॥ २९ ॥ मंदशकलात्मने बन्दिमंडलायनमः ॥ ३० ॥ सं सत्त्वाय० ॥ ३१ ॥ रं रजसे० ॥ ३२ ॥ तं तमसे०
 ॥ ३३ ॥ आं आत्मने० ॥ ३४ ॥ अं अंतरात्मने० ॥ ३५ ॥ पं परमात्मने० ॥ ३६ ॥ न्हीं ज्ञानात्मने० ॥ ३७ ॥
 एताः मंडुकादिदेवताः ॥ ब्रह्मादि देवताः ॥ ब्रह्मणेनमः ॥ १ ॥ सोमायनमः ॥ २ ॥ ईशानाय० ॥ ३ ॥
 इंद्राय० ॥ ४ ॥ अग्नये० ॥ ५ ॥ यमाय० ॥ ६ ॥ निर्ऋतये० ॥ ७ ॥ वरुणाय० ॥ ८ ॥ वायवे० ॥ ९ ॥ अष्टव
 सूभ्यो० ॥ १० ॥ एकादश रुद्रेभ्यो० ॥ ११ ॥ द्वादशादित्येभ्यो० ॥ १२ ॥ अश्विभ्यां० ॥ १३ ॥ विश्वेभ्यो दे-

वि०की०

॥१४॥

वेभ्यो० ॥ १४ ॥ सप्तयक्षेभ्यो० ॥ १५ ॥ नवकुलनागेभ्यो० ॥ १६ ॥ गंधर्वाप्सरसेभ्यां० ॥ १७ ॥ स्कंदाय०
 ॥ १८ ॥ नंदीश्वराय० ॥ १९ ॥ शूलत्राय० ॥ २० ॥ महाकालाय० ॥ २१ ॥ दक्षादि सप्तगणेभ्यो० ॥ २२ ॥
 दुर्गायै० ॥ २३ ॥ विष्णवे० ॥ २४ ॥ स्वर्धायै० ॥ २५ ॥ मृत्युरोगाभ्यां० ॥ २६ ॥ गणपतये० ॥ २७ ॥ अद्भ्यो०
 ॥ २८ ॥ मरुद्भ्यो० ॥ २९ ॥ पृथिव्यै० ॥ ३० ॥ गंगादिनदीभ्यो० ॥ ३१ ॥ सप्तसागरेभ्यो० ॥ ३२ ॥
 मेरवे० ॥ ३३ ॥ गदायै० ॥ ३४ ॥ त्रिशूलाय० ॥ ३५ ॥ वज्राय० ॥ ३६ ॥ शक्त्यै० ॥ ३७ ॥ दंडाय० ॥
 ॥ ३८ ॥ खड्गाय० ॥ ३९ ॥ पाशाय० ॥ ४० ॥ अंकुशाय० ॥ ४१ ॥ गौतमाय० ॥ ४२ ॥ भस्म्राजाय० ॥ ४३ ॥
 विश्वामित्राय० ॥ ४४ ॥ कश्यपाय० ॥ ४५ ॥ जमदग्नये० ॥ ४६ ॥ वसिष्ठाय० ॥ ४७ ॥ अत्रये० ॥ ४८ ॥ अरुंधत्यै०
 ॥ ४९ ॥ ऐद्रेयै० ॥ ५० ॥ कौमार्यै० ॥ ५१ ॥ ब्राह्म्यै० ॥ ५२ ॥ वारुह्यै० ॥ ५३ ॥ चासुंडायै० ॥ ५४ ॥
 वैष्णव्यै० ॥ ५५ ॥ माहेश्वर्यै० ॥ ५६ ॥ वैनायक्यै० ॥ ५७ ॥ एताः ब्रह्मादिदेवताः ॥ ततो न्यूनातिरिक्त दोषप-
 रिहारार्थं अष्टाविंशति संख्यया तिलद्रव्येण व्याहृतिहोमं करिष्ये ॥ अग्नि वायु सूर्येभ्यो नमः ॥ २८ ॥ होमं समा-
 प्य ॥ कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं स्थापितदेवतानां मृडाग्नेश्चोत्तर पूजनं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य पूजयेत् ॥

वि०को०

॥१४४॥

मृदाग्नये नमः ॥ गंधं पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं समर्पयामि ॥ (ततो ग्रहादीनां स्थापनं कृतं चेत् तेषां उत्तर पूजनं
 कार्यं ॥) ततो गणपत्यादि स्थापित देवतानां यथा शक्या पंचोपचारैः पूजनं कुर्यात् ॥ स्विष्टकृद्धोमः ॥ अ-
 ग्नये स्विष्टकृते नमः ॥ इदमग्नये स्विष्टकृते नमः ॥ ततो नवाहुतयः ॥ अग्नये० इदमग्नये नमः ॥ १ ॥
 वायवे नमः ॥ इदं वायवे० ॥ २ ॥ सूर्याय० इदं सूर्याय० ॥ ३ ॥ अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्निवरुणाभ्यां ॥ ४ ॥
 अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्निवरुणाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ अग्नये अयसे नमः ॥ इदमग्नये अयसे नमः ॥ ६ ॥ वरु-
 णाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यो नमः ॥ इदं वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो
 मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्च नमः ॥ ७ ॥ वरुणायादित्यायादितये च नमः ॥ इदं वरुणायादित्यायादितये च नमः ॥ ८ ॥
 प्रजापतये नमः ॥ इदं प्रजापतये नमः ॥ ९ ॥ अथ वलिदानं ॥ इन्द्रादी दश दिक्पालेभ्यः सगिभ्यः सपरिवार

अर्थ—होमस्यापठि मृदाग्निना पूजन पूर्वक स्थापित देवोत्तु उत्तर पूजन करानी. स्विष्टकृद्धोम करी नवाहुतियो आपर्वा, तथा इन्द्रादी दशदिक्पालोसु क्ली
 मुकावी पूर्णाहुति होमकृत्वा, सविमां घृतभस्मिने तेनाउपर नालिकेरसुर्काने नेदेवतु प्रधानत्वहोय तेनामत्रां भणी (नीततेपुण्डरीकाक्षभणी) ने नालिकेर
 होमवु एने पूर्णाहुति कहेले, ते यथापठि भीजु एकसोपारी छद् सृवोमरी घृतलद् तेनापरसुको (नमोस्त्वनंतायभर्णा०) होमवु पत्नी इशाने रुद्रकलश-पासे
 त्याग आषी. कुंटला इशानकोणामापी भस्मलद् यममाननाकपाले धरवी ९जि सृवामापाणी मुकावी कुशाडि सपत्नी करवी तथा बलाने पूर्णपात्र आपत्तु, तेमा-

भ्यः सायुधेभ्यः सशक्तिकेभ्यः ॥ इमं यथोपनीतं बलिं समर्पयामि ॥ भो इंद्रादिदशदिक्पालाः दिशं रक्षत बलिं भक्षत
मां सकुटुम्बं रक्षत ॥ मम गृहे आयुःकर्तारः पुष्टिकर्तारः तुष्टिकर्तारः निर्विघ्नकर्तारः वरदाः भवत ॥ अनेन बलिदानेन
इन्द्रादि दशदिक्पालाः प्रीयन्तां नमम ॥ कृतस्य कर्मणः सांगता सिद्ध्यर्थं पूर्णाहुतिहोमं करिष्ये ॥ सुर्वीं घृतेन पूरयित्वा
सुवोपरि निधाय ॥ शक्रादयस्तुतिभिर्वा विष्णुमंत्रैः पूर्णाहुतिहोमं कुर्यात् ॥ ततो ईशानात् भस्म गृहीत्वा ॥ यथाशस्त्र
प्रहाराणां कवचं भववारणं ॥ एवं दैवोपघातानां शांतिर्भवति वारुणं ॥ यजमानस्य ललाटादिषु कृत्वा ॥ संकल्पः ॥
आधारावादि पूर्णाहुतिपर्यन्तं येन येन मंत्रेण हुतं यावत् यावत् संख्याकं द्रव्यं यस्यै यस्यै देवतायै यावन्त्यो यावन्त्या-
हुतयः सा सा देवता प्रीयतां ॥ संस्तवप्राशनं ॥ पवित्राभ्यां मार्जनं ॥ अमौ प्रतिपत्तिः ॥ ब्रह्मणे पूर्णपात्रदानं
कृतस्य ० ब्रह्मन् इदं तुभ्यमहं संप्रददे ॥ प्रणिताविमोकः ॥ गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ अजासंतानवाहन ॥ यत्र ब्रह्माद-

(मण१॥ सेर४ घोस्त्रा देहं पूर्णपात्र केवायते) तेने बदले यजमान्नी श्रद्धाप्रमाणे मुकावी अपायते, एप्रमाणेनो सबळो विधि धयापठि अग्निविसर्जन करावबु.
तेमा पानसोपरी एकटाकरा होमवानो घालते पण मज्जयोजन करवुं नोउये. ते धयापठि पुजाकरनारना सासरोधी चाछो एटले बह्म विगेरे आपवानोमे चाल होय ते
करानी कतीथी पूर्वना स्थापन करेला देवपासे नद पाटलापर येसबु.

वि० की०

॥१४५॥

यो देवा स्तत्र गच्छ द्रुताशनः ॥ यान्तु देवगणाः सर्वे पूजामादाय मामकीम् ॥ इष्टकामसमृद्ध्यर्थं पुनरागमनाय च ॥
 अग्निं विमृज्य ॥ यथाचारं कृत्वा ॥ प्रणमेत् ॥ देवतानां समीपे गत्वा गंधादिभिः पूजयित्वा ॥ आरात्रिकं
 मंत्रपुष्पांजलिं स्तुतिपाठं ब्राह्मणपूजनं आचार्यादीनां दक्षिणाप्रदानं तिलपात्रादिदानसंकल्पं कृत्वा ॥ कृतस्य कर्मणः
 सांगतासिद्ध्यर्थं ताम्रपात्रं तिलपूरितं रुद्रदेवतं गंधपुष्पाद्यर्चितं शास्त्रोक्त पुण्यफलप्राप्तये आचार्याय दास्ये ॥ कृत-
 स्य० इदं कांस्यपात्रं घृतपूरितं सूर्यदेवतं सूर्यलोकफलप्राप्त्यर्थं शास्त्रो० आ० ॥ कृतस्य० इदं ताम्रपात्रं जलपूरितं
 वरुणदेवतं शास्त्रो० आ० ॥ कृतस्य० उमामहेश्वरवस्त्राणि गंधपुष्पाद्यर्चितानि शास्त्रो० आ० ॥ अनया रीत्या ॥
 पदं गोदानं ॥ शैव्यादीनि दत्वा ॥ तिलकमाशीर्वादः ॥ स्वस्तियाचा ॥ मंडलदानं कुर्यात् ॥ इदं सर्वतोभद्र-
 मंडलं दास्यमानोपस्कर सहितं यजमानोपस्कररहितं गंधपुष्पाद्यर्चितं श्रीराधिकासहितं पुरुषोत्तम पदप्राप्तये आचा-
 र्याय दास्ये ॥ दानसांगतासिद्ध्यर्थं दक्षिणां दास्ये ॥ अद्येत्यादि० मया यथाशक्ति यथामिलितोपचारद्वयैः श्रीरा-

॥१४५॥

अर्थ—स्थापितदेवोतु पंचोपचारं पूजनकर्ता प्रथमादिवत् प्रमाणे आर्त्तामत्रपुष्पांजलिं स्तुतिपाठं दक्षिणां जपविग्रेहं करिने दानो आपवानो संकल्प करवो, तेमा
 तिलपात्रं ताम्रपात्रं वरुणपात्रं, छात्रं, सुवर्णं, पुरस्कृतं, अन्नकुंभं मालपुष्पं ब्रह्माण्डवीग्रेहं दानो नो संकल्प करिने प्रत्यक्ष होय तो आपदा, ने प्रत्यक्ष न होय—

धिक्कसहित पुरुषोत्तम पूजनाख्येन कर्मणा श्रीगोलोकस्थित श्रीराधापुरुषोत्तमः प्रीयतां ॥ अथ पूषवायन-
 दान प्रयोगः ॥ घृतहिस्ण्यसहितान् त्रयस्त्रिंशदपूपान्कांस्यपात्रे निधाय दद्यात् ॥ अथ प्रयोगः ॥ अद्येत्या० मल-
 मासव्रत सांगतासिध्यर्थं श्रीलक्ष्मीजनार्दनप्रीत्यर्थमपूपवायनदानं करिष्ये ॥ तदंगभूतां ब्राह्मणपूजां क० ॥ नमोस्त्व-
 नंता० १ श्रीजनार्दनरूपिणे ब्राह्मणाय इदमासनं ॥ पाद्यं अर्घ्यं ॥ आचमनं ॥ गंधाः पान्तिवत्यादि ब्राह्मणं
 संपूज्य ॥ वायनं हस्ते गृ० तत्र मंत्रः ॥ अधिमासे तु संप्राप्ते श्री जनार्दनलुष्टये ॥ नस्कोत्तारणार्थाय मया दानं
 प्रदीयते ॥ त्रयस्त्रिंशदपूपांश्च शर्कराघृतसंयुतान् ॥ स दक्षिणान्यहं तुभ्यं कांस्यपात्रे निधाय च ॥ दास्ये जनार्दनप्री-
 त्यै गृह्णाणत्वं द्विजोत्तम ॥ मलमासस्तु मासानां मलिनः पापसंभवः ॥ तत्पापस्य विशुद्धयर्थं वायनं संप्रदाम्यहं ॥

अग्निं होत्रं तपः सत्यं वेदानां चैव पालनं ॥ आतिथ्यं वैश्वदेवश्च इष्ट मित्यभिधीयते ॥ १ ॥ वापीकूपवहाणादि देवता मंदिराणि च ॥
 अन्नं मदानं माराणाः पृथं मित्यभिधीयते ॥ इति अग्नि स्मृतौ ॥ ४५ ॥

तो तेने निष्कयलद् दानसंस्कार वरपो, १३ आचार्येने काम करावया बदल एकगाय तथा निष्कय आपसो, ब्रह्माने एक गोधो तथा तेनो निष्कय आपसो तथा मंड-
 ल्को उपरासपूरु संस्कार करीने आपसु, प्रमाणे आपसु शास्त्रसंप्रतरे, १३ करेलुं कर्म गोलोकवासी भगवान्ने अर्पणकरतुं, वरणीवाळा ब्राह्मणेने दक्षणा

वि० कौ०
॥१४६॥

इदं त्रयस्त्रिंशत्संख्याकापूपवायनदानं कांस्यपात्रस्थितं सदक्षिणाघृतताम्रसहितं सद्रसवेष्टितं तुभ्यमहं संप्रददे ॥
प्रतिगृह्य० । प्रतिगृण्हामि । यस्य स्मृ० ॥१॥ अनेन वायनदानेन श्रीजनार्दनः श्री० ॥ कृतस्य मलमास० ब्रह्मन्
अयं ते वरः प्र० इति पूर्णपात्रदानं ॥ कृतस्य० आचार्यादीनां वरु तांश्चल दक्षिणादिभिः पूजनमित्यादि इष्टजनैः
सह भुंजीतेत्यंतं पूर्ववत् ॥ कुंभसंकल्पे विशेषः ॥ कृतस्य० इमान् त्रयस्त्रिंशत्संख्याकान् (त्रिंशत्संख्याकान्वा)
कुंभात् पक्वान्नप्रस्तितान्वस्त्रताम्रलदक्षिणादिसहितान् सौभाग्य वरु सहितां त्रयस्त्रिंशति वा (त्रिंशत्) वंशपात्रीसहि-
तान् नानागोत्रेभ्यो नाना नामभ्यः सपत्नीकेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो विभज्य विभज्य यथाकाले दास्ये ॥ इति विशेषः ॥
विष्ण्वर्षितानि कर्माणि सफलानि भवन्ति हि ॥ अनर्षितानि कर्माणि भस्मनीत्र हुतं शविः ॥ नित्य नैमित्तिकं काम्यं यच्चान्यन्मोक्षसाधनम् ॥
विष्णोः समर्पितं सर्वं सात्त्विकं फलदं भवेत् ॥

आपवी, तथा ब्राह्मणभोजन भूयसीने संकल्पकरवो. तथा तुलशीपत्रलक्ष्मणभोगी ब्राह्मणेने पूजु के अहो पादणो माराधनमर्पयो जे में कर्म आ कर्षु
छे ते परिपूर्ण भयुं, एम पूजार्थी ब्राह्मणोये केहेतु परिपूर्ण भयु पटी एक कासानापात्रमा मालपूजा मुकी बीजु पात्र उस्तर्वाकी तेने सुतस्थि बाधी ते लेनार
ब्राह्मणहु पुजन कराने आपतुं एने ब्रह्माददान कहैते, ए विधि करवो होय तो करीने पडो, यममानने तिरक करि, आशिराद आपवो यममाने सुतादल्ल

अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ यथा शक्तिद्रव्यादिकेन यत्कृतं कर्म तत्कालहीनं भक्तिहीनं श्रद्धाहीनं ब्राह्मणानां वचनात्
स्थापितदेवताप्रसादाच्च सर्वं परिपूर्णमस्तु ॥ भो ब्राह्मणाः सर्वपरिपूर्णमस्त्विति भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ अस्तु परिपूर्णमि-
ति द्विजाः ब्रुवुः ॥ इति त्रिः ॥ यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या तपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो
वन्दे तमच्युतं ॥ प्रमादात्कुर्वतां कर्म प्रच्यवेताध्वरेषु यत ॥ स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादितिः श्रुतिः ॥

स्थानपरधी उटी पोताना बडिछेने अभिक्कंदमकरी पोतानाकार्यमासमां प्रवेश करवो. आ प्रमाणे साधारण रीतो दरेक ज्ञानोमा चाल्ती लखीछे. जे मपी
ज्ञातोमा धर्मा जोइए छे ते छळीछे. उता वीमाभोनी ज्ञातमा वधारे अथवा ओङ्गान्ने, जे चाल होय, तेणे पोत पोताना रिवाजो प्रमाणे करी लेवु. आ
मय. कर्म शान्ति, तथा रुनी सापे सपूर्ण थयो छे. इति श्रीजयानंदशत्पत्रमूलशकरशर्मणा विरचिताया विवाहकौमुद्या तृतीय प्रकरण॥ विवाहकौमुदी समाप्ति
मगमत् ॥ शुभं भवतु ॥ स. १९१६ आषाढशुद्ध १६ शके १८३१.

विष्णवे नमो-विष्णवे नमो विष्णवे नमः ॥

वि०को० ॥ शार्दूल विक्रीडितम् ॥ तापी दक्षिण दिग्गतासि नगरी नंदावतीति श्रुता । तत्र श्रोत्रियभूसुराः प्रबभूवुर्विधैक-
॥ विद्याराम इति श्रुतास्तनुमुवास्तेषां तु ज्येष्ठा गुणैः । श्रीमन्तः शिवशंकराख्यसुखस्तुष्यन्तुकृत्पाजनया ॥ १ ॥

भिः प्रकरणैर्बुक्ता सैषा वैवाहकौमुदी ॥ बालानां तिमिरं हन्याद्दद्यान्मोदं श्रियाधिकम् ॥ २ ॥

अथ सामवेद कौथुमीशाखाध्यायी सूर्यनगर वास्तव्य श्रीमाली द्विज जयानंदात्मज

॥ २ ॥ मूलशंकरशमर्णा विरचितायां विवाहकौमुद्यां तृतीयं उद्यापनप्रकरणम् ॥

समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

। सर्व प्रकारना हक ग्रंथकर्त्ताये स्वाधीन राख्या छे. ओजा मूलशंकर जयानंद, देसाई पोळ, सुरत.

આ પુસ્તકો નીચેને ઠેકાણે મલશે.

૧. **વિવાહ કૌમુદી:**—જેમાં ૩૫ પ્રકરણો છે, પ્રથમ પ્રકરણમાં ગ્રહશાંતિ પ્રયોગ, ત્રીજા પ્રકરણમાં વિવાહવિધિ તથા ત્રીજામાં પુરુષોત્તમ માસ્તું પ્રતો-
ધાપન, જેમાં સપ્તલો વિધિ આપવાથી વિધિને નહિ જાણનારા પણ કરાવી શકે એમ છે. કિં. રૂ. ૧૧ ટ. ૫-

૨. **મુગ્ધાકથા:**—પુરુષોત્તમ માસમાં જે કથાનું માહાત્મ્ય ઘણું જ ગણાય છે તથા તે હજુ સુધી છપાયેલું ન હોવાથી શુદ્ધ ગુજરાતી સાથે
હાલમાં વહાર પાઠનામાં આપી છે. કિં. ૫ ટ. ૫

૩. **સતીસિમંતિની:**—આમાં પતિભક્તિ કેવી ઉત્તમ પ્રકારની છે તેનું અદ્ભુત ચરિત્ર આપવામાં આવ્યું છે, આ પુસ્તક ગુજરાતી રાગ રાગી
વાળું છે તથા તે સ્ત્રીઓ નાદીને હમેશાં વાંચે છે. કિં. ૫ ટ. ૫

૪. **સાઠી:**—આમાં લગ્નસમયે હસ્તપેલાપકની વાચતે દેવતાનું જોડું કુચલ રહેવામાં આશીર્વાદાત્મક શ્લોક આપવામાં આવ્યા છે. કિં. ૫ ટ. ૫

ઓજા મૂલશંકર જયનંદ, સુરત-દેસાઈ પોલ.

શાસ્ત્રી ઘેઘરભાઈ ભવાનીશંકર, સુરત-આમલી રાન, સંસ્કૃત પાઠશાળા.

જ્યોતિર્વિદ્ રણછોડલાલ કાશીરામ, કડોદરા, અઢાળીયા, પિતાંવરપોલ. રા. રા. હરિભાઈ સોમનાથ, સુરત-હરિપરા.

મુક્તેશ્વર-જ્યેષ્ઠારામ મુકુંદગી, કાલકાદેવી, તેણવાડી પાસે, મુંબઈ. રા. રા. હરિભાઈ મુરજારામ દેસાઈનો ગુજરાતી મેસ, કોટ-મુંબઈ.

ઓજા મૂલશંકર જયનંદ.

॥ इति विवाहकौमुदी समाप्ता ॥